ANTHOLOGIE EPICKÝCH BÁSNÍ

ANTHOLOGIE
EPICKÝCH BÁSNÍ
PŮVODNÍCH I PŘELOŽENÝCH.

UPRAVIL

VACLAV PETRŮ.

V PRAZE.
NÁKLADEM KNĚHKUPECTVÍ: I. L. KOBER.
1875.

Národní knihtiskárna: I. L. Kober v Praze.

Panu

MDru. **FRANTIŠKOVI KRALERTOVI,**

poslanci na sněmu zemském, zasloužilému druhdy purkmistru kr. města Pelhřimova, konservatoru kraje Táborského, předsedovi a členovi mnoha vlasteneckých spolků, muži věhlasnému,

na důkaz své úcty

posvěcuje

V. P

A) Epos.

a) Epos duchovní.

I. Ztracený ráj.

Zpěv V.

Tak se v nevinnosti modlili a mysl
jejich brzy pokoje a útěchy
vnitřní nabyla. I kvapí po rose
perlové a vonném kvítí do sadu
líbého, kde stromů hájek ovocných
bujnorostlé větví v dálku přílišnou
rozkládá a jalovému objetí
brániti je potřeba. Neb snoubíce
pojí s jilmem révu, ježto vdána zaň
jsouci, vůkol něho rámě obnáší
manželské a věnuje mu hrozny své
brunátné; on za vlastní je přijma plod
zdobí jimi neplodné své haluzy.
V tomto zaměstnání milosrdný bůh
shůry na ně shlédl a kyna povolal
Rafaele k sobě, tovaryšského
anděla, jenž s Tobiášem dáti se
ráčil na cestu a jemu snoubiti
dívku, sedmi mužům strastně snoubenou.
„Rafaeli! slyšíš, prý, jak na zemi
satan sobě počíná, jenž z pekla se

vyvřev, skrze propast přišel mrákotnou
do ráje, jak této noci lidí dvé
zarmoutil a umínil i je, i v nich
všecku zmařit rázem lidskou rodinu.
Protož jdi a dnes co přítel s přítelem
obcuj s Adamem, kde najdeš koli jej
ve stanu neb schráně před poledními
úpaly, an po své denní okřívá
práci pokrmem neb odpočinutím.
Rozmluv s ním a vyuč jej, jak blahý jest
jeho stav a blahost ta jen na jeho
vůli, vůli svobodné, ač proměnné.
Dej mu výstrahu, by příliš bezpečna
nemněl sebe; zvěstuj jemu, jaké naň
číhá nebezpečenství a od koho;
jaký nepřítel, spad s nebe nedávno,
pílí jeho pádu s stavu blahosti:
úsilím? — to odstup, ale klamem, lží.
O tom jeho zprav, by hřešiv svobodně,
dříve výstrahy a napomenutí,
překvapením nevymlouval viny své.“

Takto mluvil Hospodin a vyplnil
míru spravedlnosti: ni svatý dlel
křídlatec, svůj dostav úřad: alebrž
ze středu tisíc Serafských plápolů,
kde stál, přisloněný křídly sličnými
znikna lehce, letí nebes prostředkem.
Rozstoupli se tudíž kůry andělské,
učiníce spěchu jeho prostranství
Empyrejské po dráze. Kdy ku bráně
nebes přikvapil, hned brána od sebe
sama, na zlatých se točíc stežejích,

odemkla se do kořen; vše dílo to
prstů stavitele všemohoucího!
Odtud (že ni mraku, jenž by zaclonil,
ani hvězdy nebylo) on skrovnou zří,
nápodobnou jiným koulím svítícím,
země kouli a tu Páně zahradu,
ověnčenou cedry výše vrchů všech.
Takto v noci Galileovými skly
země pochybné a moře v měsíci
vidí obraznosť; tak mezi Cyklady
plavec Delos nebo Samos znamená
výspy z daleka, co mračné poskvrny.
Tam on nachýleným letem pospíchá,
dolů valnou nadpovětrnou oblohou
vesluje skrz světů světy: stálým teď
plyne křídlem vůkol hvězdy úhelné;
již i trvá v hebkém tomto povětří
chvěním silnějším, až tu, kde orel se
vznáší, uvidí jej hejno pernaté
s úžasem, co samoleta v pospěchu
letícího pochovati popel svůj
v jasném slunce chrámu, v Thebách Egyptských.
Z náhla na východní ráje skalině
přistane, svou vezma vlastní způsobu,
křídlatého Serafa: šest křídel nesl
k zaslonění tvářnosti své nebeské;
jedněch dvé, co krylo jeho široké
lopatky, se vztahovalo na prsy,
na vzor pláště s ozdobením královským;
prostřední, co hvězdným pásem obtáhly
bedra jeho, zasloníce všecka je
zlatem pernatým a nakropenými

v nebi barvami; a třetí stínilo
od pat nohy peřitými cetkami
barvy blankytné. Stál jako Maje syn *)
potřásaje perutí, že nebeská
vůně naplnila drahné okolí.
Poznavše ho rychle strážní andělé,
před důstojností a velkým poselstvím
jeho vstali uctivě; toť tušili
snadně, za velkým že chvátal poselstvím.
Minuv stkvoucí jejich stany, bral se teď
blaženou tou krajinou, skrz lesiny
myrtové a nardy, pouště sladkosti!
Tuď své prvotiny mladou bujností
vynášela příroda a panenskou
fantasí zbyt lahodnosti všeliké,
bez pravidla, bez umění, po různu
rozprostřela v požehnání nesmírném!
Jej, kdy z kořenného lesa vycházel,
uzří arciotec náš, jenž právě, kdy
slunce vypoledněné své paprsky
vroucí na důl spouštělo a chladnou zem
v lůně jejím zahřívalo nejhlubším,
seděl u vchodu své stinné besedy.
Uvnitř Eva v slušné době chystala
oběd, chutné úrody, jež kochati
měly pravý chtíč a z žízně hašení
mízu mlíčnou z jahodek a z hroznů mok,
nápoj stredný; jižto Adam volá, řka:
„Evo, spěšně pojď a viz tam na východ
mezi těmi stromy, jaká přeslavná

---

*) Merkurius.

podoba se béře k nám; toť druhé se
vidí ráno o poledni svítati;
kterýs' velký rozkaz s nebe přináší,
snad i pobyť s námi ráčí tento den.
Spěchem běž a co ti koli v zásobě,
přines v zbytečnosti, bychom příslušně
uctili a měli toho našeho
z nebe hosta: slušno dárci podati
částku z darů jeho, dáti z hojnosti
hojně, tu kde rozhojňuje příroda
úrodný svůj zrůst a za požíváním
jsouci úrodnější, učí neskrovniť."
Jemu sličná vece Eva: „Adame!
svatý země prachu dchnutím života
nadešený od boha! i malá tu
stačí zásoba, kde vždycky uzralé
na všech tobě větvích kyne ovoce.
Vyňmu to, co za schováním schránlivým
získá trvalosť a ztráví mízy zbyt.
Půjdu však a co kde réva, štěp a trs
podá, z toho taký výbor ourody
snesu andělskému hosti k zabylstvu,
že jej uhlédaje vyzná na zemi
býti štědrosť Páně jako na nebi."
Takto řekši ochotnou se obrátí
tváří, pečující v duchu hostinském,
jaký výbor nejhodnějších lahůdek,
jaký zvolí řád, by skrze nesličnou,
zle spojenou, nezpůsobnou směsici
chuť se neurazila, by raději
krmě hodná ke krmi chuť za chutí
zbuzovala přelahodnou proměnou.

Snažně tedy z každé útlé halouzky,
co jen koli země, matka všerodná,
vynáší, co východní a západní
Indie, co Pontské nese pomoří,
Poenův břeh neb Alcinoa království,
česá mnohotvárnou, chutnou úrodu,
v drsné povlace i v hladké lupině,
v stroučí kosmatém i tvrdých skořepkách,
hojnou daň a štědrou rukou předloží
vrchovatě. K pití tlačí neškodný
z hroznů mest a medovinu z jahodek
rozličných a sladká jádra hnětouci
mírní stredné smetanky a nalévá
čistých do nádob; pak zemi posýpá
růžemi a vonných křoví lupením.

Zatím hosti svému bohorovnému
vstříc se béře milý arciotec náš,
jemuž po straně, krom dokonalosti
jeho ctnostné nešlo tvoru žádného;
sám si ozdobou a vlastní slávou byl!
Takto kráčel slavněji než knížata
v kráse mrzuté, jichž průvod bohatý
koní povodních a zlatem osutých
drábů vodí na odiv a odevšad
vábí diváky a oslepuje lid.

Přiblíživ se Adam šetrně přistoupí
k andělu a uctivou se poníživ
jemu poklonou, dí neostýchavě:
„Synu nebe! nemůž' z místa jiného
kromě nebe postava tak velebná
přicházeti. Že jsi s trůnu výsosti
sstoupiv, ona ráčil místa blažená

opustiti na čas, aby toto svým
pooslavil příštím, budiž tobě teď
libo s námi dvěma, jižto z dobroty
svrchované držíme ten valný kraj,
pobyti v tom chladném stánku a co nám
naše plodí zahrada, to nejlepší
sedě požiti, až by to poslední
vedro minulo a chládek povanul.“
Jemuž andělská moc vece laskavě:
„Adame, toť samé jest, proč přicházím:
aniž ty tak stvořen jsi, ni taková
obýváš tu pole, aby nevábil
navštěvovat tebe duchů, jakkoli
nebeských! Nuž, veď mne ve svůj stinný stan;
mám já po chvíli tu s tebou pobyti,
až se zvečeří.“ — Tak přišli k lesnímu
tomu příbytku, jenž vonným okryt jsa
zápachem se mile dmul, co Pomonin
květovrchý strom. Než Eva nekryta
leč svou krásou milostnější nad Nymfy
hájové neb nad tu ze tří smyšlených
nejpěknější bohyni v tom na Idě
hoře nahém sváru stála vítajíc
hostě nebeského; aniž potřebí
měla rouchy, jsouci vlastní odína
ctností, jížto líce roztomilého
nikdy mrzká nezarděla myšlénka.
K ní se anděl s sladkým „zdráva's“ obrátil,
pozdravením svatým, kteréž Gabriel
dlouho potom druhé Evě, Marii,
přinesl blahoslavené: i „zdráva's“ řekl
„zdráva's, matko pokolení lidského,

jížto život počtem synů valnějším
zliduí svět, než všecka tato kryje stůl
rozmanitá stromů Páně úroda.“
Byltě povýšený z drnu jejich stůl;
sídla vůkol mechová a na jeho
čtverhranosti prostranné byl od kraje
k kraji poklad veškerého podzimu
uvršený, ač tu jaro s poletím
pleší, ruky podadouce do ruky.
Rozmluvili spolu prvé za chvíli,
bez péče, že krmě jim by vychladla,
posléz vece Adam: „Hoste nebeský!
račiž okusiti z této úrody,
kterouž Hospodin, ten pramen blahosti
nepřeberný, dobročinný tvorů všech
krmitel, nám k potravě a rozkoši
káže růsti ze země. Snad bytostem
duchovním to pokrm nechutný; to vím
jediné, že ten, kdož uděluje všem
krmě své, jest jeden otec nebeský.“
Jemuž anděl: „Tak jest, čehož tedy on
(jehož velebena budiž na věky
chvála) člověku, jenž z části duchem jest,
uděluje k potravě, to pokrmem
líbým může býti duchům nejčistším.
Potřebujeť pokrmu tak duchovní
bytosť andělská, jak vaše rozumná.
Smysly obdařeny obě, jimižto
vidí, slyší, cítí, čijí, chutnají;
obě zažívané částky tělesné
obracují v netělesnou živnou moc.
Což jest koli stvořeno, to pokrmem

živo. Tak svůj pokrm tenší živlové
přijímají z hrubších; moře ze země,
z obou těchto zase vyšší povětří,
z povětří pak tyto hvězdy nebeské,
nejprv měsíc, jakožto všech nejnižší;
vady ty, co zasmušují okrouhlou
jeho tvář, jsou páry, kterých dosavad
neobrátil v bytosť svou. Ze mhlavého
svrchu jeho pokrm k jiným vstupuje
hvězdám. Slunce, které všechněm planetám
uděluje světla, na vděk ode všech
vlhké béře výzevy k večeru
s okeanem hoduje. I oplývá
v nebi sice všeliký strom života
plodem ambrosiovým; tam na réví
zraje nektar, z každé větve medová
kane ráno rosa, jeho perlami
stkví se nebes celina: než bůh ten ráj
dobrotou a rozkošemi novými
nadal tak, že nebi můž' se rovnati;
nemni tedy, abych jísti štítil se."

Tak se usadivše stolili; i jedl
anděl též, ne na oko, 'brž pravdivým
chtíčem jedení; a ujala ihned
krmi horkosť trávící a do těla
obrátila jeho. Parou ostatek
vyjde u duchů. Co div, an zlatoděj
z krušce kovu hrubého skrz ohně moc
dělá ryzí zlato nebo dělati
mní se moci. Zatím Eva stolícím
hledí na službu a číše sladkého
plné moku věncuje. Ó nevino

ráje hodná! jestliže kdy, tenkráte,
tenkrát jistě směli boží synové
zamilovat tento lidský obličej;
ale v těchto srdcích láska nevilná
panovala, ani známo žehrání
jméno, peklo uražených milenců.
Tak kdy střídmým pokrmem a nápojem
spokojili přírodu i povstala
náhlá v Adamovi myšlénka, by v té
hodné době nepominul zvěděti
od anděla, jaké věci nad tímto
světem stvořil bůh a jaké v nebesích
bydlí bytosti. Neb znamenal, jak jej
předčí daleko jich krása velebná,
viděl, kterak jejich stkvoucí způsoba,
božství záře, kterak mocnosť přemáhá
lidskou daleko i pročež povážně
takto k nebeskému praví vyslanci:
„Nebešťane, kterýž s bohem přebýváš!
Vím já teď, že's na člověka nemálo
laskav, pod jehož jsi nízký vešed krov,
ráčil okusiti zemské úrody,
krmě neandělské a tak ochotně,
že by nemohl zdáť se v nebi raději
seděť na hodech: než jaké vrovnání! —“
Jemuž hierarcha vece křídlatý:
„Jeden všemohoucí jest, ó Adame,
z něhož věci vyplývají veškeré,
k němuž, pokud setrvaly dobrými,
zpět se vrátí, všecky k dokonalosti
stvořené a všecky z jedné přípravy,
způsob rozličných a stupňů rozličných

podstaty a, které žijí, života.
Však, čím touže stojí bytosť u něho,
čím se k němu její činný okršlek
chýlí blíže, tím i útlí, čistí se,
podobá se k duchu více, až se pak
tělo, vedlé svého každé výměru,
v ducha obrátí. Tak zrostá z kořene
zelený, již lehčí prut a z toho list
povětrnější; posléz dokonalý květ
dýše duchy vonnými; pak z květu plod,
krmě člověka, již v moci životní
zniká stupněm v živočišné, duchovní;
dává smysl a život, vtip a obraznosť.
Odtud rozum povstává a rozum jest
bytnosť duše myslící i patřící,
onen člověku, ten duchům vlastnější;
jedni v přírodě, jen v stupni rozdílni.
Nebudiž ti divno, an, co tobě bůh
dobrým snad soudil býti, nezamítám já,
nébrž jako vy v svou bytosť obracím.
Můž' se udati, že někdy s anděly
obcovati bude člověk, aniž mu
lehký příliš pokrm jich se uvidí;
snad i tělo vaše z hmotných pokrmů
těchto můž' se státi duchem naprosto,
buda časem zlepšeno; a na křídlech
vzletí povětrných jak my; a svobodné
bude vám teď v tom, buď v ráji nebeském
bydleti, kdy poslušnými shledáni
budete a lásku stálou, nezměnnou
zachováte tomu, který stvořil vás.
Zatím uživte vší zbytu blahosti,

jíž ten blahý stav váš hojně oplývá,
nechtějte však víc, než může chápati.“
Odpověděl jemu lidský praotec:
„Přívětivý duše, hoste laskavý!
Výborně's mi cestu, ježto k umění
vede, ukázal a žebřík přírody
postavil, od prostředu až k obvodu,
po němž člověku by bylo vstoupati
ku poznání, co a proč je svět, co bůh!
Pověz ale mně, nač ona výminka
„poslušni-li budete!“ I jak bychom
jeho býti poslušni, jak milosti
jemu dochovati neměli, jenž nás
z prachu učinil a v tomto blaženém
štípil místě, kteréhožto, co chápati
rozum, po čem lidská prahnouti může chuť,
vším tím nad všelikou míru oplývá!“
Jemuž anděl: „Synu nebe, země, slyš!
že jsi blahým, za to bohu díky měj:
ostaneš-li jím, měj sobě samému.
Poslušenství tvé, tvé základ blahosti.
v tom ty setrvej. A to ta výminka
daná od něho. Bůh ráčil stvořiti
dokonalým tebe, ne však nezměnným.
Dobrýs': dobrým setrvati v moci tvé.
Vůlí svoboden, ni losům poddán jsi
nevýmatečným, ni těsné potřebě.
Dobrovolnou službu chce, ne nucenou:
taková mu není vděk, ni býti může:
kterak duše nesvobodná dovodí
volnou službu svou, kdy to, co musí, chce
za losem, ni může jinak voliti?

Já i všickni zástupové andělští,
jižto stáli v tváři boha vládného,
trvali jsme v šťastném stavu, jako vy,
dokud poslušenství naše trvalo;
ta i jedna naše byla bezpečnosť.
Svobodně my sloužíme, že svobodně
milujem; nám na vůli buď milovať,
buďto nic, tím stojíme i padáme.
Mnozí padli, padli v neposlušenství
a tím z nebe do pekla; ó hluboký
pád, z jak velké blahosti a v jakou strasť!"
Jemuž velký rodič náš: „Ta slova tvá
s rozvahou a s radostnějším pozorem,
učiteli božský, slyšel jsem, než kdy
Cherubínů zpěvy s vrchů sousedských
s sladkou v noci hudbou rozléhají se.
Ano to, že čin a vůle svobodny,
věděl jsem; neméně to, abychom
milovali svého učinitele,
rozkazu pak jeho byli poslušni,
máme pomněti, jenž jest tak spravedlný,
měl jsem vždy a míti budu na srdci;
jednak, co jsi o té dálé na nebi
zjevil příhodě, v mé mysli zbudilo
jakous pochybnosť a tužbu slyšeti
(tvá-li vůle) vypravení úplné:
divná to a hodná ticha svatého
věc as bude k slyšení. I máme dne
drahně ještě, slunce jedva jednu půl
dráhy změřilo a ledva počíná
druhou na tom velkém pásu nebeském.

Z Miltona: J. Jungmann.

2. Božská komedie.

a) Z Pekla.

„Vexilla regis prodeunt inferni“ [1])
hle, tíhnou k nám a proto pohleď k předu.“
dí mistr, „pozná-li je zrak tvůj věrný!“
Jako — když mlha fučném hnána v sledu
a zeměkoule tmí se s naší strany —
se zdá větrním býť z dálky hledu:
tak čníť ze zdála stavba v temné hrany;
i skryl jsem se za vůdce svého záda
pro vichr: nebylo zde jiné chrany.
Již byl jsem (teskně se můj verš tu spřádá),
kde všechny stíny byly přihaleny,
jakž kdy se stéblo za sklo svitné skládá:
buď ležely, buď byly postaveny
ty na hlavách, ty zas na nohou ploše,
buď lukem k nohoum tváře ukloněny.
Když jsme postoupili v tak hodné troše,
že hodlal mistr tvora mně ukázať,
před se mne vzav se jal mně stání kázať
i děl: „Zde Dite[2]) jest a místo mračné,
kde třeba se srdnatostí se obvázať.“
Jak mráz šel po mně v době hrůzo-zračné,
eptej čtenáři se, proč to nepíši,
neb by popsání bylo nepostačné:
neměl já ni života ni smrti číši
a vtipný snadno poznáš, v jakém stavu
jsem byl, ni v té, ni v oné nejsa říši.

---

[1]) Prápory krále přicházejí pekelného
[2]) Dite = Dis vlastně Pluto, zde Lucifer.

Mocnář té země žalostného bavu
jen přes půl prsou se teď z ledu bobří:
já bych byl obrem spíše v lidském davu,
než dva by z rukou jeho byli obři;
považ, jak velký musel býti celý,
by tito oudové šli k celku dobří.
Že, jak teď hyzdný, jindy krásou stkvělý,
zved' proti tvůrci vzdorné brvův brudy,
vše zloby z něho původ obdržely.
Ó, jak jsem jat byl mocným divem tudy,
spatřiv, že jeho hlava má tré tváří,
to jednu z předu, jako granát rudý
a jiné dvě, kteréžto v běsné záři
s ní sloučeny nad každé pleci středem,
se sběhly tam, kde hřeben týmě páří!
Ta pravá byla žlutavá svým hledem,
levá pak jako těch, co původ vzali
ze země, kde Nil sbíhá proudem sledným.
Pod každou křídla dvě se pozvédaly,
jak slušno na takého ptáka míru:
mé oči takých plachet nezhlédaly.
Bez peří byly v způsob netopýrů
a on tak mocně jimi potřepával,
jako by vítr v trojném foukal víru,
až tím se Kocyt celý ledem stával.
Ze šesti očí mu po trojí bradě
dav slino-krevných slzí vykapával.
Hříšníka drtil v každé tlamy řadě,
jak by se mědlicí len rozmačkával:
tím tři najednou vřeli v bolu skladě.
V přední se sotva skřípot rozeznával
pro hlučný šramot sápavého dření,

jímž celý hřbet se kůže prostým stával.
„Ta duše v ní, kterou trest větší plení,“
praví můj mistr ke mně, „Jidáš jesti,
jenž hlavu do vnitř, nohy z tlamy cení.
Z těch dvou, jichž hlavy z tlamyční co trestí,
ten v černé Brutus jest, jenž bolem soudu
se kroutě, nepronáší ani slova;
druhý jest Cassius, ten silných oudů. — —
Však tíhne noc; všechno viděvše znova
se již na cestu dejme v dalším proudu.“

b) Z Očistce.

I pravil pán můj nyní jako v žasu:
„Poveď nás tam, kde podlé tvého zdání
příjemně přetrvati lze v tom času!“
Nešli jsme daleko od svého stání,
tu zřel jsem úklon vrchu zhlubeného,
jak údol zemský ve hluboč se sklání.
„Tam“, pravil stín ten, „veďme kroku svého,
kde břeh se v lůno chobotu zatáčí,
tam pak čekejme záře dne nového!“
Horou i plání se tu stezka vláčí,
která nás vedla podle boku stráně,
kde lem se více než přes půlku ztrácí.
Šarlat a běloba pak zlata schráně
i stříbra i indigo a dřevo stkvělé
a smaragd čerstvovzatý z lomu báně,
dle rostlin, květův se stavíce směle
v tom údolí, byly by barvou klesly,
jak menší větším poraženo cele.
Nevládne pouze stkvělých barev hesly

zde příroda; v tisícerém se letu
ve směsice libodechy vzduchem nesly.
Tuť ležely na pláni bylin, květu
duše, jež zpívaly „Salve regina“;
kdo však stál z venčí, neviděl jich četu.
„Než zář slunečnou zastře ukrytina,“
děl Mantovan, který nám cestu řídil,
„nechtějte, bych vás vedl k nim, vám kyna.
Rád bych, by s výšky té hled váš se pídil
po jejich tvářích, jež tu líp shledáte,
než kdyby zrak váš v dole po nich slídil.
Ten, výš co sedí, na němž znamenáte,
že nedbal na své velké povinnosti,
jenž nepěje s druhými, jak tu znáte,
je císař Rudolf, který měl v mocnosti
mdlé hojiti Italsko, blaho tvoře
prv, než je žalu jiní sprostí.
Druhý [1]), jenž jeho chlácholí tam hoře
vláď zemí, kde má pramen vodstvo vnadné,
jež Vltavou a Labem spěchá v moře.
Lepší v peřince byl co dítko ladné
než Václav, jeho syn, byl s mužnou bradou,
který se v nečinnosti kochal vnadné.“

c) *Z Nebe.*

Teď svatý stařec pravil: „By jsi předem
postoupiv dokonal svou dálnou dráhu,
jak přeji, puzen svaté lásky sledem:

---

1) Míní tu Přemysla Otakara II.

veď po té zahradě svých očí snahu;
neb tím tvůj pohled bude lépe směrný,
by snáze vstoupal k božích světel prahu.
A nebes královna, k ní blahoměrný
vře cit můj láskou, přispěje milostí,
neb jsem já sluha její Bernard věrný. [1])
Jak ten, který z Horvatských pokrajností
jde roušky zřít, co vera ikon sluje,
všechen užasne dávnou posvětností
a v mysli dí, dokud se ukazuje:
„Ty, pane Jesu Kriste, pravdo věčná,
jak tvář se tvá zde věrně obrazuje:“
tak obdivením plnila srdečná
mne láska toho, jemuž pobožností
hned vezdy vzešla těcha bezkonečná.
„Aj, synu nebi milý, té bytosti
velebné,“ pravil, „nepoznáš tak spíše,
když utkvíš v půdě zrak svůj sklopeností;
hleď tam, kde nejdalší je kruhů výše,
až uhlídáš, jak královna tam sedí,
která jest vládkyně té věčné říše.“
Pozveď jsem zrak svůj a jak z rána hledí
jasnějším okem východ nad to místo,
kam slunce na večer své kroky ředí:
tak okem zdůli vzhůru jda na jisto
viděl jsem, kterak vrchol slavojasný
nad krajem dolným zvítězil na čisto.
A jako tam, kde Jasoň leskořasný
zle řídil voj, vše stkví se větší záři;

---

[1]) Průvodcím Danteovým byl dosud Virgil, básník Římský, nyní sv. Bernard.

že lesk tím béře vůkol konec časný:
tak Oriflamma ta s přejasnou tváří
v prostřed se stkvěla ohněm, který leskem
se po krajích umírněným vytváří.
I zřel jsem jak na křídlení nebeském
ve střed ten andělův tisíce spělo,
z nichž každý lišil podstaty se bleskem.
Zpívání jich a laškování mělo
tak libý úsměch, že tím radování
též druhým svatým všem se v očích stkvělo.
Kdybych i sběhlý byl tak v řečňování
jak v obrazech, netroufal bych se smělý
dost málo popsať té radosti plání.
Když Bernard spatřil, jak jsem zrak svůj celý
nořil v ten její plápol s pozorností,
tuť hled svůj na ni sám tak upřel vřelý,
že zrak můj vzňal se k větší obdivnosti.
Pobožný stařec, jejím přáním zňatý
již učitelství pro mne přijal zcela
a počal ochoten tu proslov svatý:

„Na tvář tu pohleď znovu, která Krista
nejvíc podobnosť má; jen jasnosť její
dá sílu tobě k pohledu na Krista."
Viděl jsem, kterak tam k ní proudy spějí
tak slavné rozkoše ze srdcí svatých
(jež vůlí tvůrce v těch se výších stkvějí),
že, co jsem dříve věcí divem zňatých
byl viděl, neshledalo oko žasné
žádných tak boží podobností jatých.
První sestoupla láska s výše jasné,
„Ave Maria, gratia plena," pěla

rozpínajíc k ní křídlo slavořásné.
A v odpověď hned se všech končin zněla
již píseň boží sboru blaženého,
až výše každá tvář tím vyjasněla.
„Ty otče svatý, který zvolil's mého
nižšího místa, sestoupiv se sídla,
na němžto dlíš dle určení věčného,
který to anděl jest, co plesem křídla
porozpjav, královně tak v oči hledí,
jakož by v lásky vroucí patřil zřídla?“
Tak má otázka směr svůj k tomu ředí,
který se v záři Marie tak stkvěje,
jak ranní hvězda lesk od slunce dědí.
Tu ke mně on: „Taká se krása směje
i statnosť v něm, v andělské smíšenosti
a v duševné, jak srdce naše přeje;
neb on to, který palmu velebnosti
nes' Marii, když přijal se své výše
syn boží břímě naší pozemnosti. —
Však hlediž, okem nyní stoupať spíše
dle vysvětlení mého, by již tvoji
prohlídli zrakové květ svaté říše.
Zrak nyní k první lásce zvedni statný,
bys, pokud tobě dáno jest možnosti,
povznášen vniknul v plápol její zlatný.
Že pak bys couvnouť musel v umdlenosti,
kdybys tu věřil vlastních křídel síle,
sluší ti prosiť o pomoc milosti,
toť té milosti, jež pomáhá v díle.
Proto s vroucností blahosmírně zňatou
dle slov mých stoupej srdce tvého píle!“
I počal modlitbu již tuto svatou:

„Ó, panno, matko, dcero syna svého,
ponížená i vyšší nad vše tvory
a zvolená od záměru věčného!
Tys lidstvo vznesla v důstojenstva vzory
tak slavné, že sám tvůrce těla
neváhal jest sestoupiť v těla svory.
V tvém lůnu láska znovu rozohněla,
jejížto vřelosť v blahomíru věčném
„ten květ nebeský“ rozvinouti spěla.
Nám dáno zříti v lesku zde slunečném
tvou lásku; tam pak dolejšímu světu
jsi naděje ve zdroji blaholéčném.
Tak, paní, mocná's v hojném slávy květu,
že, kdož by hledal bez tebe milosti,
bez křídel by se pustiť chtěl do letu.
Leč otevřen je zdroj tvé laskavosti
ne pouze těm, kdož prosí; v doby hojné
předcházíš prosbu s vlídnou ochotností.
Milosrdenství v tobě blahokojné
i vznešenosť a vše, co tvorstvo citů
má laskavých, jest krásným celkem spojné.
Zde ten, jenž — z nejhlubšího žalobytu
vesmíra vstoupaje až v tyto kraje —
zřel duchův život zevrub beze skrytu,
prosí, k tvé vlídné moci, přistoupaje,
by směl se blížiť výše, svého hledu
až k nejvyššímu blahu pozvedaje.
I já, jenž nevřel jsem pro nebe vědu
svou víc než pro něj, tobě proseb znaky
předkládám vroucné, bys jim dala sledu
a všechny jeho smrtelnosti mraky
rozptýlila na mocné přimlouvání,

by vrchol blaha sstoupil mu před zraky.
Prosím též, královno, jejížto přání
vymůže vše, by city srdci svému
uchránil čisté po tom podívání.
Přej, by dal výhost hnutí pozemskému!
Hle, jak Beatrix pomáhá s blaženci
spínáním rukou, modlení zde mému!"
Ty zraky její — boha oblíbenci —
hledíce k prosebníku v jevo daly,
jakou má radosť v proseb vroucích věnci;
pak se k věčnému světlu pozvedaly,
s kterým se mezi valným davem tvorů
tak jasné oči ještě nepotkaly.

Z Dante: F. Doucha

b) Epos světské.

α) Národní.

I. Mahábhárata.

Nal a Damajantí.*)

I.

Byl jeden král, nazýván Nal, přesilný Viraséna syn,
nadán vlastnosťmi krásnými, spanilý a znatel koní.
V čele stál všech panovníkův, jak král bohův v bohův čele,
jasně jako sluneční zář, nad knížaty se stkvěl všemi.
Zbožný, ve Védě přezběhlý, bohatýr Nišadhův vladař,
přítel kostek, ctitel pravdy, veliký vojska vévoda.
Přežádoucí ženám vzácným, výtečný, skrocených citův,
střelec z luku nedostihlý, ochránce, jako sám Manu.
U Vidarbhův také byl rek, Bím, udatnosti strašlivé,
veškerými nadán ctnostmi, dítek marně si žádaje.

— — — — — — — — — — — — — —

„Přišeltě k němu brahmanský svatý, Dáman nazývaný.
Toho Bím, jenž děti přál si, v povinnostech jsa znám, bavil
s manželkou, přestkvělého, veleslavným uhostěním.
Přeslovutný Dáman dal mu, náchylen mu s chotí svojí,
co si žádal: perlu všech dcer a tré ušlechtilých synův.

---

*) Dle původního metra.

Damajantí, Dama, Danta s Dámanem též velestkvělým,
veškerou nadané ctností, strašlivé, strašlivou silou.
Damajantí, ale slávou, krásou, leskem a postavou
a štěstím svým, leporostlá, slávy došla u všech lidí.
Kolem ní v dospělém stáří přenádherných služek stero,
stero též soudružek, jak by Sačí[1]) byla, sedávalo.
Tamtě leskla se Bímovna vší okrášlena ozdobou
mezi družkami, překrásných jsouc údův, spanilá co blesk.
U bohův ni u Jakšův[2]) ni tak krásné nikdy spatřeno
neb slyšáno nebylo dřív a nikdy u jiných lidí.
I Nal byl muž veleslavný mezi lidmi ve vší zemi
nedostihlý, jako Kandarp[3]) vtělený lepotou svojí.
Všickni chválili jsou rádi v přítomnosti její Nala,
v Nišadhovce[4]) přítomnosti Damajantí pochválili.
Když slýchali o ctnostech svých obapolných, tu jest milosť
vznikla v nich neviděvších se, toužení pak to vzrůstalo.
Nal však nejsa s to, aby svou lásku v srdci poutlačil,
tajně odšed sedí v háji na blízku tam bytův pannen.
I uzřel jest tam odtamtud husy okrášlené zlatem,
jednoho z těch chytil ptákův, lesem když se procházeli.
Na to pták tento pak jal se k Nalu tímto mluviť slovem:
„Nesmím od tebe býť, králi, zavražděn, učiním ti vděk.
Nišadhovče! o tobě chci Damajantí povídati,
že nikdy nepomyslí si na jiného jenom na tě.“
Osloven tak popustil jest zeměvládce i hned husa,
husi pak ti se pozdvihše k Vidarbhům se potom brali.
A tam k městu Vidarbhův pak dostavše se ti ptákové
k Damajantí dolů slétli, ona hejno to uzřela.

---

[1]) Choť boha Indry, předního nižších bohův.
[2]) Sluhy Kuvérovi, boha bohatství.
[3]) Bůh lásky.
[4]) t. j. Nal, Nišadhův král.

Když je v kráse podivné tak v družek středu uhlídala,
tu hned jala s radostí se tyto ptáky chytat.
Načež husi se rozprchli na vše strany po hájině,
rozběhly se potom dívky jednotlivě po těch husích.
Ten však z husův, za nímž právě Damajantí se pustila,
hlas svůj změniv ve hlas lidský k Damajantí mluvil takto:
„Damajantí! jeden kníže v Nišadhech jest, jménem to Nal,
Açvinům[1]) podoben vzrůstem, jemuž žádný z lidí roven.
Kdybys ještě ty, přesličná, milou byla chotí jeho,
v prospěch zrozena bys krásou i s tvou, útlotělá, byla!
My známe bohy, Gandharvy, lidi, hadstvo i Rakšasy[2]),
předc jsme ještě podobného jemu nikdy neuzřeli.
Také ty jsi panen perla, jakož Nal ozdobou mužův;
výtečného by s výtečnou výborné spojení bylo.“
Jsouc oslovena od ptáka Damajantí řečí onou,
ku ptáku tu praví takto: „Ty však Nalu to též pověz.“
„Auo,“ takto k Vidarbhovně tento z vejce rodič praviv
k Nišadhům pak se navrátiv všecko jest zvěstoval Nalu.

Přel. A. Schleicher a F. Šohaj.

II. *)

Damajantí slyševši řeč husa,
odtud při sobě jest nebyla již,
myšlénkami u Nala jen byla.
Přemýšlivá, smutná, bledá, slabá
Damajantí byla, vzdychávajíc,
hledíc vzhůr' a smutně přemýšlejíc,

---

[1]) Dva překrásní blíženci, boží lékaři.
[2]) Gandharvi, hudebníci Indrovi v nebi; hadi-daemoni v podsvětí, Rakšasí, daemoni ohromné síly.
*) V slovanském desetislabičném verši.

zmatenými zraky, náhle bledá,
plné srdce toužebnosti, lásky.
V spánku ni, ni v jídle měla radosť
ani v noci ani ve dne spala;
plakávala, smutně vykřikala.
  Damajantiny pak družky králi
Vidarbhovu Bímovi to řekly,
že jest Damajantí beze sebe.
Uslyšev král Bím to o své dceři,
uznával za velmi důležité.
Vida dospělou svou Damajantí,
měl jest za potřebné připraviti
volnou volbu chotě svojí dcery.
Pozval vladař všecky krále země:
„Pojďte, rekové vy, k volné volbě.“
Uslyševše králové pak všichni,
že se stane volba Damajantí,
pozváni tak přišli k dvoru Bíma.
Hlukem slonův, koní, vozův zemi
králi plnili a pluky jejich,
vzácné, věnci krásně ozdobené.
Bím pak silný slavil tyto hosty,
krále šlechetné, vší ctí, jak slušno;
u něho pak přebývali slavně.
V této době pak dva svatí z bohův,
šlechetní a nejmoudřejší, přišli
odtamtud až v nebeský svět Indra:
Nárad, Parvat, věhlasní a zbožní.
Vešli oni v dům pak krále bohův.
Ctě je slavně ptal se jich pak Indra
po blahosti nepomijitelné,
a po zdraví jejich rozšířeném.

Načež Nárad: „Naše blahosť, bože!
všelikam jest rozšířena, pane!
v celém světě taktéž králům dobře.“
Uslyšev ta slova Náradova
Bala zhubitel a Vrtra[1]) ptal se:
„Zbožní králové, ti bojovníci,
jižto nestarostní o život svůj
chodívají střelbám vstříc, jimž patří
ten můj svět, jak má jest libodojná,[2])
kde pak rekové jsou veleslavní?
neboť sem já nevidím je přijít.“
Osloven tak Nárad odpověděl:
„Povím ti, proč krále nespatřuješ.
Dcera krále Vidarbhova slavná,
Damajantí, krásou nade všemi
ženštinami v zemi vzniklá, Sakré,[3])
téžto volna volba bude příště.
Králové tam chodívají vesměs,
královici taktéž ode všech stran.
Vladaři si přejí, touhy plní,
aby dostali tu perlu světa.“
Auto takto Nárad vypravoval,
přicházeli tamto k bohův králi,
světostrážci, bohové věhlasní;
slyšeli vše slova Náradova.
Uslyševše radostně pak řekli:
„Pojďme také tamto k volné volbě!“
Bohové pak se stoupenci, vozy,
k Vidarbhům šli, kam i jiní králi.

---

1) Dva protivníci bohův, jež Indra zabil.
2) t. j. kráva tak nazvaná, poněvadž dojícímu vše, čeho si přál, dala.
3) Sakras, přijmi Indrovo.

Též i Nal, o valném sněmu slyšev,
radostným tam srdcem odebral se,
Damajantí svojí zcela oddán.
Bohové pak uzřeli na cestě
na zemi tu stojícího Nala,
překrásného, vtělený jak Manmath.[1])
Uviděvše Nala světostrážce,
jako slunce krásou přestkvělého,
stáli, nad lepotou krále Nala
užasnouce, zbaveni svých myslí.
V povětří pak zdržujíce vozy,
odstoupivše takto Nalu řekli:
„Aj, ty Nale, ze všech králů přední,
pravdověrný, nejlepší ty z lidí,
pomoz nám a budiž naším poslem."

III.

„Budu," takto přislíbiv Nal oněm,
uctivě se pokloniv, se ptal jich:
„Račte říci, kdo jste, kdo pak oneň,
ku kterému mám co posel jíti,
a co u něho mám pro vás praviť."
Osloven tak Maghaván[2]) mu řekl jest:
„Věz, že my jsme nesmrtelní bozi
a že přišli jsme pro Damajantí;
já jsem Indra, onen pak jest Agni[3]),
vladař vod jest tento[4]), Jama[5]) onen,
jenžto lidský život končí smrtí.

---

[1]) Bůh lásky. [2]) Přijmí Indrovo. [3]) Bůh ohně [4]) Varuna. [5]) Bůh smrti a spravedlnosti.

Ty pak pověz Damajantí takto:
Světostrážci, velký Indra s nimi,
přicházejí, dychtivi tě viděť;
dostati tě bohové si přejí,
Sakra, Agni, Varuna a Jama,
z těchto vyvol jednoho za chotě.“
Osloven tak Nal řekl pokloniv se:
„Já jsem taktéž z příčiny té přišel,
tedy bozi, neračte mě poslať.
Jak by rozumný muž mohl s to býti,
pro jiného vyřídiť to ženě?
pak mně račte odpustiti, páni!“
Načež bozi: „‚Budu‘, tak jsi slíbil,
Nišadhovče, nuže, co se zdráháš?
Tedy jdi k ní, Nale, bez prodlení!“
Osloven tak Nal zas k bohům řekl jest:
„Ostříhán jest palác dobře, jak bych
vejíti mohl?“ — „Vejdeš,“ řekl mu Indra.
„Půjdu,“ Nal jest odpověděl Indru,
a tak do bytu šel Damajantí.
Viděl on tu Vidarbhovnu krásnou,
obklíčenou družkami a stkvělou
krásou těla, sličnými pak oudy,
outlotělou, krásnookou, leskem
zatemnící svým i luny světlo.
Vidoucího ji se pozasmáti
rostla láska, on pak vypravovať
slušně chtěje, pozadržel lásku.
Vidouce pak Nišadhovce krále
vstaly od svých sedadel tu družky,
leskem jeho jsouce upohnuty.
Radostně pak Nala velebily

v myšlénkách svých, bez mluvení k němu:
„Jaká krása, jaký lesk a síla!
Jest to bůh neb Jakša neb Gandharva?“
Nebyly s to, by mu něco řekly,
zaraženy leskem, stydíce se.
Damajantí potom Nala reka
s úsměchem jest oslovila takto:
„Kdo jsi, krásný, jenž mou lásku budí
přišel's nesmrtelným podoben jsa,
chci tě poznať, bezúhonný reku!
Jak pak vstoupil's, jak tě neviděli?
neb má síň jest dobře ostříhána,
přepřísný jest také rozkaz králův.“
Osloven tak Nal jí odpověděl:
„Outlotělá, věz ty, že já Nal jsem,
od bohův co posel k tobě poslán;
bohové tě chtějí obdržeti,
Sakra, Agni, Varuna a Jama;
z těchto boha jednoho, ty krásná,
rač si vybrať za manžele svého.
Těchto mocí nevidín jsem vstoupil;
nepřekážel také mně jest žádný.
Proto, šťastná, poslán jsem od bohův.
Uslyševši, překrásná to, učiň
to, co za dobré v své mysli uznáš.“

IV.

Před bohy se ona poklonivši,
usmívajíc se jest Nalu řekla:
„Ožeň, králi, se dle důvěry své,
co bych proti tomu já konala,

já, jež sama se vším jměním tobě,
tobě jenom patřím, pane! učiň
tento sňatek, jehož přejeme si.
Husa řeč mě pálí v srdci, králi,
jen pro tebe, reku, shromážděni
králi všickni jsou a pohrdáš mnou,
obrátím se k jedu, ohni, vodě,
ku provazu za tebe, ó králi!“
Osloven tak Nal jí odpověděl;
„Přítomni jsou zeměstrážci, bozi,
jak pak člověka si můžeš přáti?
Ani prachu, jenž jest v nohou oněch,
velkomyslných, světotvořitelův,
vladařův já roven nejsem, krásná!
Tedy k oněm obrať myšlénky své.
Člověk, který koná to, co bohům
nemilé jest, pospíchá ten k smrti:
zachraň mne a vyvoliž si boha.
Bohům dostavši se, požívej si
šatův beze prachu, rozmanitých
věnců̊v nebeských a stkvělých šperkův.
Agni-a, jenž celou zemi objav
polkne časem, která z žen si toho
za manžele nevyvolila by?
Žezlem, jehožto co žije všecko,
shromážděno, spravedlnosť chválí,
Jama boha, která z žen si toho
za manžele nevyvolila by?
Spravedliv jenž jest a velkomyslný,
Dánavy a Daitjy[1]) jenž jest zabil,

[1]) Dva rody Asurův, nepřátel bohův.

jenžto stojí všechněch bohův v čele,
Indra boha, která z žen si toho
za manžele nevyvolila by?
Aneb máš-li ve svých myšlénkách snad
Varuna, pak vyvoliž si toho.
Slyš na tato přátelská má slova."
Damajantí oslovena takto
Nišadhovcem, rozžalostivši se,
slzavýma očima jest řekla:
„Klaním já se bohům všem, o králi,
předce jenom tebe vyvolím si
za manžele, to je pravda, věř mi."
Odpověděl král jí těmi slovy:
„Já, jenž jako bohův posel k tobě
přišel, jak bych mohl pro sebe mluviť?
jiným zvláště velkým bohům slíbiv,
počav jednať pro ty jiné, jak bych
u tebe teď pro sebe mohl jednať?
Tak to žádá povinnosť má, bude
potom záležitosť ta mou vlastní,
pojednám pak ku prospěchu svému."
Načež Damajantí Nalu králi
plakajíc a zasmějíc se řekla:
„Prostředek jsem nalezla si, králi,
u kterého nevinen ty budeš!
Ty, jenž mužův ozdoba a oni,
bohové i s Indrem, ať ti všichni
tam se sejdou, kde jest volná volba,
pak ve přítomnosti zeměstrážcův
tebe vyvolím, jenž mužův lev jsi.
Nebudeš tak míti žádné viny."

Osloven tak vladař pak se vrátil
opět tam, kde drželi se bozi.
Vrátícího se když uviděli,
po této se věci takto ptali:
„Viděl's, králi, Damajantí krásnou?
A co řekla, pověz bezehříšný?“
Načež Nal: „Já ode vás jsa poslán
k domu Damajantí, vešel v dvéře,
ode starých strážcův ostříhané.
Neviděl mě žádný kromě ony,
dcery královny, to mocí vaší.
Uzřel jsem pak její přítelkyně,
ježto viděly mne s podivením.
Vylíčil jsem u ní vás, však ona,
šílená, mne vyvolí prý, bozi!
Neboť tak mi řekla Damajantí:
‚Světostrážci s tebou, ať ti všichni
tam se sejdou, kde jest volná volba.
V přítomnosti těchto velkých bohův
tebe vyvolím pak, silný reku!
Nebudeš tak míti žádné viny.‘
Povídal jsem vám to, jak se stalo,
ostatně jest u vás rozhodnutí.“

V.

Když pak přišel šťastný den a čistý,
příhodné též shvězdění a dobré,
svolal Bím jest krále k volné volbě.
Přišli všichni, lásky plni v srdcích,
Damajantí sličnou sobě přáli.
Do síně pak vešli zlatostkvělé,

sloupy ozdobené vzácní králi.
Seděli tam v síni zeměkráli,
všichni věnci z květův libě vonných,
drahým kamením též ozdobeni.
Viděť bylo tamto silné páže,
krásné, outlé, palicím též rovné;
krásnými pak vlasy, nosy, brvmi,
očima se leskly králův hlavy
jako hvězdy na blankytě nebe.
Damajantí do síně pak vešla,
krásou matouc králův oči, mysli;
na jejích tak krásných outlých oudech
nepohnutě vězely všech oči.
Anto slavila se jména králův,
Damajantí uzřela pět mužův
zcela rovných, nerozeznatelných.
Vidouc stejné tyto Damajantí,
nebyla s to Nala rozeznati.
Kteréhokoliv z těch uhlídala,
toho ona za Nala jest brala.
Myslela: „Jak rozeznám pak bohy,
a jak poznám Nala zeměvládce?“
Přesmutná pak přemýšlela znaky,
jimiž prý jsou bozi poznatelni:
„Znamení, jež bohům vlastní, prý jsou,
u žádného těchto nepoznávám.“
Dlouho rozmýšlejíc opět, opět
měla za to, obrátiť se k bohům.
Klonivši se bohům s uctivostí
nábožně a vroucně modlila se:
„Ptáky uslyševši, Nišadhovce
Nala jsem si vzala za ženicha —

tedy bozi, ukažte mi Nala!
Ani slovy ani myšlénkami
od toho já nikdy neodstoupím —
tedy bozi, ukažte Nala!
Ba od samých bohův jestiť určen
Nišadhovec Nal mi za manžela —
tedy bozi, ukažte mi Nala!
Pevně stojí u mne slib ten věrný,
jejžto Nalovi jsem učinila —
tedy bozi, ukažte mi Nala!
Ukažte mi, bozi, svoji pravou
vlastní formu, abych já s to byla,
zeměvládce Nala rozeznati.“
Uslyševše bozi toužnou prosbu
učinili Damajantí zadost:
ukázali se jí pravou formou.

Viděla pak Damajantí bohy,
že tu stáli beze všeho potu,
očima pak nikdy nemíhali;
čerstvě, bujně jejich věnce květly,
beze prachu byli, nedotknouce
zemi svýma nohama, ti bozi.
Ale u Nala stín bylo viděť,
potil se a jeho věnec uvadl,
na zemi stál, unaven jsa klemžel.

Dajamantí uviděvši takto,
slibověrná, bohy jak i Nala,
předce Nala si jest vyvolila.
Podotkla jest konec jeho šatův,
věnec dala na něho se stydíc.
Tak si jeho za manžela svého
Damajantí krásná vyvolila.

Hlasně zvolali pak zeměkráli,
bohové a svatí: „Dobře, dobře,“
volali a slavili Nala.
Plesaje pak potěšil Nal krásnou
Damajantí věrnou těmi slovy:
„Protože's ty muže vyvolila,
an přítomni bozi sami byli,
budu já tvým manželem vždy věrným.
Dokud duch můj bude v těle žíti,
zůstanu já s tebou, liboústá!
Pravda jest, co povídám, věř mi.“
Damajantí utěšiv tak svoji . . .
Obadva ti obapolně šťastni,
uviděvše bohy, obrátili
v myšlénkách se k oněm nesmrtelným.
Když tak vyvolen byl Nišadhovec,
bozi všichni s radostným pak srdcem
Nalu osm [1]) přízní udělili:
Rychlý chod a nepřekazitelný,
u oběti ostrý zrak dal Indra.
Agni dal mu býti, kdekoli chce,
velestkvělé světy [2]) za druhé pak.
Jama dal mu ostrou chuť pro jídla,
spravedlnosť nejvyšší pak k tomu.
Varuna: že, kdekoli mu se chce,
voda musí býti, za druhé pak
dal mu věnce ze všech nejvonnější, [3])
všickni dali mimo to dvé dítek.

---

[1]) Vyslov dvouslabičně. [2]) Svítící světy jsou Indům zbožným přáním — blaženosť. [3]) Některých darův Nal později užívá.

Udělivše tak ty dary, bozi
do nebe se vrátili pak zase.
Králové též uzřevše ten sňatek,
vesele pak také vrátili se.
Bím se raduje jest strojil svatbu
Nala a své dcery Damajantí.
Zůstav Nal, jak dlouho se mu chtělo,
vyhoštěn pak k svému městu odjel.
Přešťastný Nal, stkvělý tento vladař,
spravedlivě královal nad lidem,
konal potom velkou koní oběť,
též i jiné oběti, jak slušno.
Jako jeden z nesmrtelných s chotí
Damajantí procházel se v hájích.
Splodil potom s Damajantí chotí
věhlasný Nal syna též i dceru,
jménem Indrasén a Indraséna.
Takto král ten zbožně, spravedlivě
bohatou nad zemí šťastně vládl.

VI.

Když tak od Bímovny Nal byl volen,
světostrážci bozi, anto odtud
do nebes se zase navraceli,
Dvápara a Kali-a [1]) se blížit
uviděli. Uzřev tyto Sakra
řekl jest Bala zhubitel a Vrtra
Kaliovy takto: „Kam jdeš, řekni."
Odpověděl Indrovi pak Kali:

---

1) Dva zlí démoni.

„Půjdu k volné volbě Damajantí,
tu si vyberu, neb po ní toužím.“
Směje se mu Indra odpověděl:
„Skončena jest již ta volná volba,
Nišadhovec od ní vyvolen jest
vladař Nal, to v přítomnosti naší.“
Osloven tak rozhněvav se Kali,
ke všem bohům jal se mluviť takto:
„Protože si vyvolila muže
za manžela v přítomnosti bohův,
zasloužila přísné potrestání.“
Osloveni tak mu řekli bozi:
„S dovolením naším Damajantí
vyvolila Nala zeměkrále;
která z žen by toho, ctnostmi všemi
nadaného nebyla si přála?
Toho, který vedy čte vše čtyry,
práva, zbožnosť dobře zná a koná,
který bohům slušně obětuje?
Bohům roven, mezi muži tygr,
spravedliv a stálý, štědrý, čistý,
ukrocena kající se, vášní
zbaven všech jest Nal ten lidí vladař;
toho proklíti, jenž osmělí se,
prokleje a zabije sám sebe.
Nala proklíti jenž osmělí se,
padne ten do nejhlubšího pekla.“
Odešli pak bozi, ale Kali
Dváparovi jal se mluviť takto:
„Nejsem s to, bych hněv svůj pontlačil,
vešed do Nala v něm budu bydleť,
z království pak jeho vyženu ho,

s chotí radovati nebude se;
ty však vešed do kostek, ty budeš
soudruhem mým u zhubení jeho."

VII.

Tak se spojiv Kali se Dváparem,
odešel tam, přebýval kde Nal jest.
Dlouho číhal Kali na příčinu,
jak by mohl on vedrati se v Nala,
teprv po dvanácti letech našel.

— — — — — — — — — — — —

Nohy své neumyv zavinil Nal.
Do něho pak vešel ihned Kali.
Vešed v Nala Kali, odebral se
k Puškarovi [1]) potom a mu řekl jest:
„Jdi a hraj ty s Nalem v kostky, vyhráš,
spojen se mnou, přemoh' Nala ve hře,
dostaneš pak Nišadhovskou říši."
Osloven tak Puškar od Kalia
k Nalovi jest přišel, Kali ale
změnil se jest v nejhlavnější kostku.
Přišed k Nalu Puškar, opět, opět
říkal jest mu: „Bratře, hrajme v kostky."
Nebyl Nal s to mu odolati,
jal se hráti v kostky převěhlasný.
Vášnivě ba šíleně on hrál jest,
žádný z přátelův ho nemohl zdržet.
Měšťané pak přišli s přednostami
ku králi, by zdrželi ho od hry.

---

[1]) Nalův bratr.

Povozný pak přišel k Damajantí:
„U dveří již stojí celá obec
povinnosti znajíc své; tak Nalu
oznámeno budiž: poddaní sem
přišli nemohouce svého krále
snášeť neštěstí.“ Pak Damajantí,
Bímovna jest hlasem utlačeným
slzami a bolesť trpíc krutou
smutným srdcem takto Nalu řekla:
„Králi, s radami tam stojí obec
u dveří ctíc svého zeměkrále,
žádá, by tě viděla, tak račiž
tyto poddané své uviděti.“
Takto králi řekla opět, opět.
Ale Nal, v němž krutý Kali bydlel,
Damajantí choti bědující
ani slova neodpověděl jest.
Pak ti radní s měšťany jsou řekli:
„Jiným mužem stal se Nal“ a smutni
vrátili se opět do svých domův.
Potom hra ta Puškara a Nala
mnoho měsícův tak trvala jest,
Nal však zeměkrál prohrával pořád.

A. Schleicher.

2. Z Iliady.

a) Thersités. (Zpěv II.)

28.

Tak promluvil; ihned po táboře
mužům prsa touhou naplnil;
vešken tábor hnul se jako moře,

moře Ikarské, když ze všech sil
odpoledne neb od ranní zoře
nenadále naň se seřítil
Nota vztek neb Eura bouřlivého
s oblak Zeva, vládce Olympského.

29.

Jakž když v setbu vítr z nenadání
v prudkém návalu se přižene,
zmítá obilí a k zemi sklání
klasy žita nebo ječmene:
takto vlnilo se v Trojské pláni
shromáždění náhle zbouřené,
valilo se proudem v okamžiku
k lodím nazpět u velikém ryku.

30.

Pod nohami hustí oblakové
prachu nad hlavu jim stoupali,
k spěchu všickni a ku píli nové
ve spolek se napomínali,
aby bez prodlení soudruhové
každý lodi své se chápali.
V shonu, píli, ryku, při lomoze
rozléhal se jásot po obloze.

31.

Již pod loďmi tahali ven trámy,
průplavy čistili korábům;
v krátce byly by Achajské prámy
proti určení a osudům.

pozdravili Hellady břeh známý,
opustivše navždy Ilium,
kdyby nebyla choť Jovišova
promluvila k Athéně ta slova:

32.

„Běda, dcero Zeva Olympského,
tak Achajští prchnou v otčinu
po hladině moře širokého!
A když padlo tolik hrdinů
daleko od domu otcovského,
chtějí záhuby své příčinu,
Helenu Trojanským zanechati,
aby se jí mohli vychloubati.“

33.

„Sejdi tam, kde obrněné sbory
táboří na šíré prostoře,
vlídně mluv k nim, aby rychlé vory
nespouštěli ještě na moře.“ —
Řekla — Athena s Olympské hory
snesla se a rychle v táboře
octnula se, u Achajských stanů,
rozložených podél oceanu.

34.

Ihned reka mysli osvícené
Odysseva našla opodál;
on své lodi kolem oveslené
posavád se ještě nechápal,

ale stál tu — srdce zarmoucené —
v duši maje přehluboký žal.
A bohyně zraku planoucího
oslovila reka žasnoucího:

35.

„Odysseve, umu vysokého,
tak předc odplujete v otčinu
po hladině moře širokého!
A když padlo tolik vojínů
daleko od domu otcovského,
chcete záhuby té příčinu,
Helenu Trojanským zanechati,
aby se jí mohli vychloubati?“

36.

„Ty však mezi obrněné řady
jdi, neváhej v této hodině,
vlídným slovem napomínej všady,
aby se po mořské hladině
nevraceli ještě do Hellady.“
Takto bystrozraká bohyně
pobádala dle Héřina slova
věhlasného syna Läertova.

37.

Odyssevs plášť s ramenou hned shodil,
zvedl jej průvodce, hlasatel
Eurybatés, — v Ithace se zrodil —
on sám vstříc Agamemnonu spěl;

žezlo, otcův nehynoucí podíl,
vzav od něho k lodím odešel.
A když potkal koho z náčelníků,
vlídně domlouval mu v okamžiku:

38.

„Bláhový, buď bez zmatku a bázně,
nechovej se jako zbabělý,
sám buď tiše i ostatní rázně
napomínej, aby seděli,
nedovol, by spouštěli se kázně,
neb jsi neprohlédnul, příteli,
jaká jesti mysl Atreova,
nevíš, jaké záměry on chová.“

39.

„Achaje teď skoumal v shromáždění
a snad bude rozhněvaný král
v nejbližším je kárať okamžení;
všickni nevíme, co rozmlouval
v opatrných kmetů posezení.
Aby lid jen za to nepykal! —
Neb hněv panovníka těžký bývá,
česť a hodnosť od Joviše mívá.“

40.

Ale koho z lidu obecného
dopadl, an posud lomozil,
udeřil jej tíhou žezla svého,
takto slovy jemu pohrozil:

„Kdyby's, bloude, nechal křiku všeho,
radě moudřejších se podrobil,
vždyť jsi zbabělý a neudatný,
ani v boji ani v radě platný."

41.

„Nejsmeť králi všickni Achajové,
kteří vládneme zde ocelem,
neboť vše, co mnohovládím slove,
s dobrým mine se vždy účelem.
Jeden buď král, ten ať se jen zove
vladařem a pořadatelem,
komu žezlo Zev a místo čelné
dal v své radě nevyzpytatelné."

42.

Tak on rozkazoval po ležení. —
Achajové zase s hukotem
valili se nazpět v shromáždění.
Jako v tůni vlna s jekotem
u vysokého břehu se pění,
moře hučí v zteku divokém:
tak v proudu lid se hrnul znova
vzbuzen slovem syna Läertova.

43.

Již utichly davy bojovníků
a jen Thersités byl jediný,
který posud nezanechal křiku,
nestydatě tupil hrdiny:

mrzkosť v srdci, mrzkosť na jazyku
na zdař bůh, nemaje příčiny,
vadil on a hašteřil se s králi,
aby se jen Achajové smáli.

44.

Z všech Achajův, jenž vytrhli v pole,
nejškaredější byl postavy:
vlasy řídké, týmě skoro holé,
hlavu šiškatou a kulhavý,
lýtka obě zakřivená dole,
v plecích sražen, k tomu šilhavý.
Nejvíc si ho, že býval tak smělý,
Achill s Odyssevem zošklivěli.

45.

Neb mluvíval o nich utrhavě,
tropil nevole a různice;
nyní ale křiče pronikavě
začal tupiť Atreovice.
Všickni hleděli naň pohrdavě,
nebo je to hnětlo velice,
Thersités pak takovými slovy
jal se mluviť k Agamemnonovi:

46.

„Proč jsi, Atreovče, zasmušený,
čeho medle ještě postrádáš?
Stany tvé jsou kovem naplněny,
také hojnosť děv vybraných máš;

neboť povždy nejkrásnější ženy
od Achajských synův dostáváš.
Tobě prvnímu je vybíráme,
když tvrz opevněnou rozkotáme."

47.

„Neb snad touha po stříbře a zlatu
jest nevůle této příčina?
Chceš, by z Ilia ho na výplatu
přinesl ti někdo za syna,
kteréhož já u vítězném chvatu,
neb i také jiný hrdina
přivedeme z boje spoutaného,
Agamemnone, do stanu tvého."

48.

„Či do lože mladistvé a nové
ženy žádaš k svému veselí?
Není chvalno, aby vojínové
nehody pro vůdce snášeli.
Hanba vám, vy nejste Achajové,
slabé ženy jste, vy zbabělí!
Vraťme se na lodích do Hellady,
zůstavme jej samotného tady."

49.

„By zde trávil klidně dary svoje,
aby poznal, zdali také my
platíme co na rovinách Troje,
on, jenž zmítán zlými vášněmi

i s Achillem půtky měl a boje,
potupil jej tuto před všemi,
Achillea, muže vznešeného,
jenž daleko převyšuje jeho."

50.

„Neboť oloupil jej o dar stkvělý,
připravil ho drze o děvu.
Achillevs je v pravdě zmalátnělý,
srdce vlažné má a bez hněvu,
sice posledně dnes skutek smělý,
byl bys spáchal, synu Atreů!"
Takovými Thersités tu slovy
nectně mluvil k Agamemnonovi.

51.

Přikvačiv naň, od paty až k hlavě
změřil jej Odyssevs panovník,
pravil k němu takto pohrdavě:
„Thersite, ať umlkne tvůj křik!
Z všech Achajův, jenž jsou při výpravě,
nejhanebnější jsi nestoudník,
sic bys nesnil o návratu stále,
neměl pořád na jazyku krále."

52.

„Zanech všecky různice a vady,
vždyť pak ani ještě nevíme,
jestli my se nazpět do Hellady
bez pohromy všickni vrátíme,

neboť tajné osudův jsou rady.
Ale nyní poslyš slovo mé
a co řeknu, to se v pravdě stane,
jestli nerozum tvůj nepřestane.“

53.

„Budeš-li jak nyní pošetile
počínati sobě poznovu,
ať mi hlava nesedí pak v týle,
ať se Odyssevem nezovu,
nesvleknu-li já tě do košile,
která studu slouží k příkrovu,
nezmrskám tě k tvému zahanbení,
plačky poženu tě z shromáždění!“

54.

Řek' a tíhou žezla kovaného
ťal jej do hřbetu a do ramen,
Thersit prohnul se a z oka jeho
velká slza prodrala se ven.
Hřbet měl stopu pruhu krvavého;
on si sedl a byl zaražen,
bolesť maje, blbě kolem zíral,
s tváře slzu rukou sobě stíral.

55.

Achajští ač byli rozmrzeni,
zasmáli se jeho pohledu;
mnohý pravil v onom okamžení,
obrátiv se k svému sousedu:

„Věru Odyssevs i v shromáždění
hojnosť mívá moudrých náhledů,
i ve válce bojuje on statně,
počínává sobě přeudatně.“

56.

„On již dříve před hradbami Troje
přemnoho vykonal čackého,
ale z všeho nejpěknější to je,
tlachala že zkrotil drzého.
Chuť mu zajde tropiť nepokoje
i hanobiť krále mocného!“
Takovými rozmlouval lid slovy
a tak mluvil o Odysseovi.

Přel. F. Šebek.

b) Hektor a Andromaché. (Zpěv VI.)

Takť opatrovnice dí! Tu zas od domu poběhl Hektor
tou cestou nazpátky, lepostavené skrze třídy.
A kdy město přešed rozlehlé, k bráně docházel
ku Skaiské, nebo tamtudy měl na bojiště vyjíti:
aj vyběhla mu tam věnohojná choť jeho ve stříc,
Andromaché, již byl zplodil Eetión velesrdnat.
I dvořil Eetión v podolí Plaka hustě porostlém,
v Thébě Pode-plakové, Kilikiskou vládna nad obcí.
Ten dceru daltě za choť reku Hektoru kovooděnci.
Ježto s ním se nyní potkala, s ní šlať i paňská,
outloduché při pažích chovajíc nemluvně, robíska.
Byltě to Hektorovič zmilitek co hvězdice krásen;
Hektor sám jmenoval ho Skamandrios, avšak obecní

města-paňátko; neb ochraňoval sám Pergamu Hektor.
Tehdy otec na své hledě robě klidně se usmál,
an k němu Andromaché přistoupí slzy ronící.
Rámě pak obtoulivši tak oslovuje ho a hlásá:
„O bláhovče, zmrháš ty se sám svým tímto bujenstvím!
Nic neželíš toho roběte, nic mně nebožky choti své
skůro siré; neboť udolají tebe náhle Achajští,
všickni na tě vtrhnouce; a já pak opuštěna jsouci
sobě volím, by mne skryla země; neb odtuchy žádné
nezbude mým strastím, když ještě i ty mně odemřeš.
Ejhle nemám již více ni otce, ni matky velebné.
Otce zajisté mého zabil bohatýr mně Achilles,
kdyžto podevrátil jest hrad Kilikův blahobydlný,
Thebu vyšebrannou; tu také zabil Eetióna,
ač duchem ostejchal se oloupiť a porvati krále;
než jeho trup i divotvornou dal na pohoř ouzbroj,
nýbrž i mohylu dospěl, okol níž Nymfy pohorské,
Aigidovládného dcery Zevsa, nasázely jilmů.
Sedmero bratří, co měla jsem v domu otcovu srodných,
v týž den v temnici tam Hádově se pospolem octli;
neb je všecky pobil bohatýr nohorychloň Achilles,
ani pasou bělorouný brav a skot vlakochodný.
Než královnu Hypoplakié, mou matku militkou,
odvezl vítězitel se vším nábytkem Achilles,
až bez čísla za ni přijav odkupného propustil;
již pak v otcovu pohromila Střelorádka v obydlí.
Hektoře! ty's mi zajisté sám teď i otcem i matkou,
ty srodným jsi mi bratrem, ano's můj choť jarobujný.
Nužť ale již se probůh smiluje, zde na baště pozůstaň
by mne neostavil ovdovilou a to robě sirotkem.
Postav tamť u smokvoně vojsko, kudyžto na nejvýš
městská obruba přístupná a přepasti je snadná.

Stráň tu ztéci pokoušeli již čelníci se třikrát
se dvěma Atreiovci a Týdeiovcem udatným
tož s Ajanty přitrhše a slávným Idomenévem.
Buďto že jim kdos pověděl, anto zná bohoroctví,
buďto že jich vlastní pohoní tam a ostnuje srdce."
Jí tu zas on veliký vece Hektor plápolohelmý:
„To vše, ženo, mně také ducha jímá; všakť ale hrubě
Tróův ostejchám se i žen jich zavlekorouchých,
pakli bych ukrádav se co bázlivec ohni vyhýbal;
cožť ani srdce nedá, jelikož jsem zavždy hrdinské
odvahy dokazoval, jsa polem mezi Trojany přídou,
bych dochoval vlastní i velebné otce slavenství.
Jednak dobře to vím a předpovědce mi duch můj:
Nastane den, že bude světivá vyvrácena Troja,
vystínán Priamos se svým lidem oštěpobranným.
Avšak ani troudí moje srdce strasti budoucí
buď Trojských, buď matky milé, buď knížete otce,
buď bratří, jenž v počtu mnohém a síle statečné
od ruky vražedlných zlobochů v prachu země polehnou,
jak se trudím o tebe, kdy z oděnců někdo Achajských
rozplakanou zavede, v těžkou podrobě nevolnosť;
a když budeš kdesi v Argolidě tkáť plátno cizincům,
nebť i vodu z Mességi neb Hyperégi nosívať;
s bezděčným bude podbřemením tuze tobě se kroutiť.
Tam kdysi na tvou uplakanou tvář někdo popatře
dí: „Totě Hektora choť, jenž v trojském druhdy komonstvu,
když jsme dobývali Troju, za vůdce stával u vojště!"
Tak jednou kdosi řekne, nová tebe trýzeň obejde;
po mně potom ty budeš, aby poroby znikla, si horliť.
Než mne raděj hrobový zhroceného ať ukryje násyp,
než mých dojde uší tvůj uchvat a pokřik a nářek."
Tak vece rek stkvoucí se a po svém dítěti sáhá.

Než pacholátko křičí a v klín i kasanku chovačky
zpátky tulí se, neb ustrašenoť vzhledem otce militka
a zděšenoť oružím a chocholcem vlásinošumným,
spatře, kterak s hřebenu kapalína strašně se kývá.
Tehdy se máti drahá i otec líbezně pousmáv
stkvoucí sňal s hlavy helmu, tudíž ji na půdu podvrh'
a kdy robátko milé na rukou pokolýsaje zlíbal,
žehnaje takto volal, Jova žádaje i všech Olympčan:
„Ó Jove, ó bohové, popřejte pak, ať toto dítě,
otci podobno, slyne mezi Ilianíny slavenstvím!
Ať v poli mužně stojí a vládne statečně nad obcí!
A kdy se pak potrouc nepřítele z úhora vrátí,
ubrocenou nesa loupež i ať kdosi takto prořekne:
„Otce jeť on větší, by zplésalo matčino srdce."
Odhovořiv tak dal do rukou pacholátko choti své,
ježto pojavši ona k blahovonným přilnula ňádrám,
z pláče se usměvajíc; ale manžel jat jsa lítostí
polahodil jí rukou přimlouvaje ještě na odchod;
„Má ty dušinko, neroď se, velím, nad míru žalostiť.
Před časem uloženým neuvrhne mne nikdo do Hádu.
Ze všech ale zrozených, buď udatný, buďto malátník,
nikdo tuším neznikne žřebí toho, ježto mu padlo.
Nuž ty domov odšedši, hlediž jen svého si díla,
přeslice též i krosny a rabiny ať ti služebné
svá chutě díla vedou; ale válku poruč a pozůstav
péči mužův Trojských, zvlášť Hektoru, jich vojevůdci."
Tak tedy rozžehnav se, jal opěť vévoda jasný
přílbici vlásinatou. Zpět kráčela ženka šlechetná,
často se obracujíc a ronící pláč květorosný.
I kdy malou za chvíli na Hektora síň mužebojce
dospěla nákladnou, tam v tejně nemálo služebných
pohromadě zastihla, kteréž rozkvílela vesměs.

Tyť daly se v hlasitý o život na Hektora nářek,
neb nekladly tě čáku, rukou aby zniknul Achajských
hospoda roztomilý a z bitvy se opěty vrátil.

Přel. J. Vlčkovský.

3. Romance o Cidovi.

a)

Statečný Diego Lainez
sedě ještě za stolem,
mluví po obědě k synům,
k synům svým to všem čtyrem.
  Tři choť jeho porodila,
  bastard ale byl čtvrtý
  a týž bastard byl jest právě
  udatný Cid kastilský.
Slova, která k nim pronáší,
jdou ze srdce ztrápeného:
„Hleďte na česť, syni moji,
syni otce zlehčeného:
že jsem jednou, jak lovili,
vzal zajíce časně ráno
chrtům pověstného conde,
řečeného don Lozano;
slovy zlými, špinavými
nazval mne a pohaněl.
Teď se vás to týče, syni,
neb já stářím zmalátněl!" —
Prohlásiv se v tato slova,
nejstaršího s sebou vzal,
aby mohli tajně mluviť,
stranou s ním se odebral;

do úst svých prst jeho vložil,
zuby vší silou zaťal:
až on pro ukrutnou bolesť
hrozně do křiku se dal.
Otec ven jej vyhodil,
slova k němu nemluvil.
Na to pojal mladší oba,
co z nich ze tří zbývali,
opakoval znovu zkoušku,
oba křičet začali.
Poslední byl Cid, co přišel,
bastard jen a nejmladší.
Mezi zuby prst mu vezme,
ještě silněj přitlačí,
ten však pro velikou bolesť
pěstí na něj namíří.
„Pusťte, otče, pravím vám,
sice zle se zachovám.“
Otec když to uhlídal,
vší mocí jej objímal.
„Pojď sem, pojď, synu můj drahý,
synu můj nejmilejší,
tobě zbraň svou odevzdávám
i s celou svou nadějí:
až mi toho conde skolíš,
jméno tvé se oslaví.“
Cid tu stál a poslouchaje
nic mu neodpověděl.
Na to pak se s panem condem
v několika dnech sešel
a jakožto rek udatný
tato slova k němu děl:

„Na věky bych nebyl soudil,
že jste tak zle zvedený,
byste otce, jenžto chrtu
vzal zajíce ze tlamy,
směl tak utrhačně lehčiť
skutkem zlým a zlou řečí.
Povězte mi, kdy a jak se
ruka má na vás pomstí?“
Conde chtěl to v žert obrátiť,
Cid se ale rozhněval,
chytil v půli pana conde,
do smrti jej ubodal.

Přel. Č.

b).

Dolem, Estakasským dolem
o polednách Cid se bral
na svém koni Babieku,
dobře, že sem zavítal.
Mórský král jak o tom zvěděl,
vyšel jeho pozdravit:
„Buď mi vítán, statný Cide,
že's nás přišel navštivit;
nuže, jestli služby hledáš,
velmi dobrou tobě dám,
pakli pro ženu si jedeš,
jednu sestru svou ti dám.“
„„Nehledám já služby tvojí
a hledať jí nebudu,
aniž pro ženu si jedu,
dokud moje na živu:

jedu, poplatek bys platil,
kterýžto jsi dlužen nám.“‟
„Posud jsem ti, statný Cide,
jeho nedal a nedám,
jestli otec můj jej platil,
povinnen co nebyl, dal.“
„„Kdybys po dobrém ho nedal,
po zlém bych jej sobě vzal.“‟
„Neučiníš tak, můj Cide,
neboť dobré kopí mám.“
„„Tomu-li tak, králi mórský,
nezůstanu dlužen vám,
myslíš, že tvé kopí dobré,
také já mám takové:
pročež dej poplatek králi,
ctnému králi Kaštilě.“‟
„Toť že ty jsi jemu poslem,
tedy dám jej ochotně.

Přel. Nebeský.

4. Z Kalevaly.

Matka havěď svoji pěstí,
pěstí labutíků hejno,
u plotu pustila havěď
a do řeky labutíky;
přišel orel, vyplašil je,
přišel jestřáb, rozplašil je,
přišel sokol, rozehnal je;
jednoho v Karjalu zanes’,
druhého do ruských zemí,
třetího jen doma nechal.

V ruské země unesený
vyrostl a byl to kupec,
do Karjaly zanesený
vzrostl, Kalervo se zove
a ten doma zůstavený,
Untamoinen jmenoval se,
rostl otci na neštěstí,
rostl matce ku žalosti.
Untamoinen sítě kladl
do loviště Kalervova;
uzřel sítě Kalervoinen,
do keseru ryby sebral;
Untamoinen zlostný v mysli,
rozjitřil se, rozhněval se,
vztáhl ku potýčce ruku,
vztáhl rámě k velké bitvě,
to pro ztrátu rybolovu,
jenom pro okouní potěr.
Boj se strhl, strhla se bitva,
žádný není se druhého;
ránu zasadil-li druhu,
sám též zasažen byl ranou.
I tu zase brzo na to,
druhého dne, třetího dne
rozsil Kalervoinen oves
za obydlím Untamovým.
Smělá ovce Untamova
spásla oves Kalervovi,
aj a zlý pes Kalervoinův
Untamovu ovci zdávil.
Untamoinen strašně hrozí
Kalervovi svému bratru,

že mu povraždí rod celý,
malé zabije i velké,
že mu zhubí všecku čeleď,
spálí komory a jizbu.
Sebral muže s mečem v pasu,
sebral reky ozbrojené,
jinochy s oštěpem v pasu,
se sekyrou na rameně:
takto k velké táhl bitvě,
k velké bitvě s vlastním bratrem.
Krásná žínka Kalervova
právě u okénka sedí
a z okénka ven se dívá
i v ta promluvila slova:
„Což pak kouř se tamto vznáší,
aneb mračno vystupuje
na pomezí oné nivy,
pokraj oné nové dráhy?“
Nebylo to černé mračno,
ani kouř to nebyl hustý,
byli reci Untamovi,
aniž táhnou k velké seči.
Přišli reci Untamovi,
muži mečem opásaní,
vraždí Kalervovy čety,
usmrtili rod ten četný,
na popel mu dvory sžehli,
srovnali je s širým polem.
Jenom jedna dívka zbyla,
s plodem zbyla ve životě
a tu četa Untamova
do domova svého vlekla,

aby smýčila jim jizbu,
podlahu jim čistě metla.
Uplynulo málo času,
robátko se narodilo
z této matky strasti plné;
kterak má se pojmenovat?
Kullervem je matka zove,
Untamoinen perlou boje.
Položili malé robě,
robátko to osiřelé,
ustlali mu do kolébky,
aby se v ní kolébalo.
Začalo se kolébati,
kolébá, až vlasy letí,
jeden den a také druhý,
ale třetího dne začal
chlapec nožičkama kopať,
kopal z předu, kopal z zadu,
povijany moci strhal,
vylezl ven na přikrývku,
na kusy kolébku rozbil
a roztrhal všecky plénky.
Zdá se, že mu půjde k duhu,
muž že z něho bude statný;
Untamo již očekává,
že až jenom povyroste,
k rozumu a síle přijde,
muž že z něho bude řádný,
pacholek že z něho bude
ceny steré, tisíceré.
Roste druhý, třetí měsíc
a již v třetím, když to byl jen

pacholátko po kolena,
začal takto rozjímati:
„Až jen trochu povyrostu,
až mé tělo k síle přijde,
chci pak svého otce strasti,
žalosť svojí matky pomstít.“
Untamoinen řeč tu slyší,
tato slova k sobě mluví:
„Zhoubu nese mému rodu,
Kalervo v něm dorůstává.“
Přemýšlejí nyní muži,
ženy všechny pilně radí,
co si s chlapcem počít mají,
kterak se světa ho shladit.
Položen byl do soudečku,
do bečvičky pevně zavřen
a tak vezen na břeh mořský,
takto do vln mořských vnořen.
Na to přišli jsou se dívat,
když noc druhá uplynula,
zdali potopil se v moři,
zdali zahynul již v soudku.
On však v moři neutonul,
ani nezahynul v soudku,
ale ze sudu se vymknul,
na temeně vlny seděl,
měděný prut maje v ruce,
niť hedbávnou na konečku
a tak v moři ryby lovil,
tak se ploužil mořskou vodou:
byla v moři troška vody,
lžíce dvě by naplnila,

ano při měření dobrém
do třetí by trochu zbylo.
Rozmýšlel se Untamoinen:
„Co s tím chlapcem máme počít?
jak ho v zkázu uvrhneme,
aby smrť ho zachvátila?“
Velel pacholkovi sebrať
tvrdé dříví z břízy suché,
dříví z jedlí stovětvitých,
stromy smolou naplněné,
aby chlapečka upálil,
Kullerva se světa shladil.
Hromaděno na hranici
tvrdé dříví z břízy suché,
dříví z jedlí stovětvitých,
stromy smolou naplněné,
tisíc saní plných kůry,
suchých jasanů sto sáhů;
na hranici oheň hozen
a rozšťárán po hranici,
chlapeček pak prostřed vržen.
prostřed ohně horoucího.
První, druhý den to hoří,
také ještě třetí hoří
a tu jsou se přišli dívat:
po kolena v pýří seděl,
v popeli až po ramena,
sedí s pohrabáčem v ruce,
sílu ohně rozněcuje,
uhlí hrabe na hromadu;
nesžžen mu ani vlásek,
neporušen ani kučer.

Přel. V. Nebeský.

5. Bitva na Kosovu.

Car Lazar si zasedne k večeři,
vedlé něho carice Milice;
praví k němu carice Milice:
„Care Lazo, Srbská krůno zlatá!
ty potáhneš zejtra na Kosovo.
S sebou vodíš sluhy i vévody,
ve dvoře nikoho neostavíš;
care Lazo! žádné mužské hlavy,
by ti mohl psaní odnášeti
na Kosovo a nazpět vrátiti;
odvádíš mi devět milých bratří,
devět bratří, devět Jugovičů:
ostav aspoň mi jednoho bratra,
jednoho bratra sestře pro přísahu.“
K ní hovoří Srbské kníže Lazar:
„Paní moje carice Milice!
kteréhobys nejraděj volila,
bych ti jej ostavil v bílém dvoře?“
„Ostav mi zde Božka Jugoviče.“
Tedy praví Srbské kníže Lazar:
„Paní moje carice Milice!
když se zejtra bílý den rozsvitne,
den rozsvitne a rozhřeje slunce,
a vrata se otevrou na hradě,
tu hned vyjdi přede městskou bránu,
tudy půjde vojsko v krásných řadách,
všickni jezdci pod bojovným kopím;
před nimi je Božko Jugovičův,
a on nosí křížový praporec.
Vyřiď jemu ode mne žehnání,

necht dá praporce komu jen sám chce,
a necht s tebou ve dvoře ostane.“
Když se ráno jitro rozsvitnulo,
i městské se otevřely brány,
tu hned vyjde carice Milice.
Ona stojí blízko v městské bráně,
a hle tutě vojsko v krásných řadách,
před vojskem je Božko Jugovičův
na ryzáku všecken v čistém zlatě,
křížový jej praporec zakrýval
pobratřenče! do koně ryzáka;
na praporci jest zlaté jablko,
od jablka strmí zlaté kříže,
od křížů pak zlaté třapce visí,
ti klepají Božkovi na plecech.
Přiskočí tu carice Milice
a uchvátí za uzdu ryzáka,
ruce sepne Božku kolem hrdla,
pak mu počne ticho hovořiti:
„O, můj bratře Božko Jugoviči!
car mi tebe darem obětoval,
abys nešel na boj na Kosovo,
i tobě též žehnání zkazuje,
bys dal praporec komu ti libo,
i bys ostal se mnou na Kruševci,
abych měla bratra pro přísahu.“
Ale praví Božko Jugovičův:
„I jdi, sestro, zpět do bílé věže,
a já bych se ti již nenavrátil,
ani z ruky praporec bych nedal,
kdyby mi car daroval Kruševce;
pakby řekla družina ostatní:

„Hle strašlivce Božka Jugoviče!
on se bojí jíti na Kosovo
pro kříž čestný krve prolévati
a pro víru svatou svou umříti;“
pak zabodne koně přímo k bráně.
A hle Jugo starého Bohdana!
i za ním hned sedm Jugovičův;
všech jich sedm zastavila řadou,
ale ani jeden hledět nechce.
Malou chvilku na to trvalo to,
a hle tu zas Vojna Jugoviče;
i on vodí carské krásné koně:
pokryti jsou zcela ryzím zlatem;
ona pod ním uchvátí bělouše,
i sepne mu ruce vůkol hrdla;
tu se k němu jme hned hovořiti:
„O, můj bratře Jugoviči Vojne!
car mi tebe darem obětoval,
i tobě též žehnání zkazuje,
bys dal koně komu se ti líbí,
i bys ostal se mnou na Kruševci,
abych měla bratra pro přísahu.“
Tu jí praví Jugovičův Vojen:
„Jdižiž, sestro, do své bílé věže,
já bych se ti jonák nenavrátil,
ani carových koní nepustil,
kdybych věděl, že tam hned zahynu;
táhnu, sestro, na Kosovo přímo,
pro kříž čestný krev svou prolévati,
i pro víru s bratřími umříti.“
Pak zabodne koně přímo k bráně.
Když to vidí carice Milice,

ona padne na kámen studený,
ona padne — tu ji smysly minou;
a hle tutě slavného Lazara!
Když tak vidí paní svou Milici,
hrnou se mu slzy s obličeje,
ohlíží se s pravice na levo
a zavolá sluhu Holubana:
„Holubane, ty můj věrný sluho!
skoć hned dolů s koně Labutína,
vezmi paní na své bílé ruce,
a odnes ji do vysoké věže;
ode mne to dovoleno tobě,
abys nešel na boj na Kosovo,
ale ostaň raděj v bílém dvoře.“
Když to zaslech sluha Holubanín,
prolil slzy se svých bílých lící,
a tu skočí s koně Labutína,
vezme paní na své bílé ruce,
odnese ji na vysokou věži;
ale srdci odolat nemůže,
aby nešel na boj na Kosovo;
vrátí se tu k Labutínu koni,
vsedne naň a jede na Kosovo.

* * *

Když se ráno jitro rozsvitnulo,
přiletěli dva vraní havrani
od Kosova pole širokého,
a tu padli tam do bílé věže,
až do věže slavného Lazara.
Jeden krakče, druhý předpovídá:
„Zdali to věž slavného Lazara,

neb snad na věži nikdo nikde není?“
To pak v věži nikdo nezaslechl,
leč slyšela carice Milice;
na to vyjde před tu bílou věži,
zeptá tyto dva vrany havrany:
„Bůh buď s vámi dva vraní havrani!
odkud pak jste sem dnes přiletěli?
nejste-li vy od pole Kosova?
viděli-li jste dvě silná vojska?
zdali vojska na se udeřila?
a čí vojsko druhé porazilo?“
Na to káží dva vraní havrani:
„Bůh buď s tebou, carice Milice!
letíme dnes od Kosova přímo,
viděli jsme ta dvě silná vojska,
vojska na se včera udeřila,
obadva carové zahynuli:
od Turků pak něco jich ostalo,
a od Srbů, co jest pozůstalo,
vše raněno i zakrvaveno.“
O tom oni když tak hovořili,
a hle tutě sluhy Milutína.
nesa pravici v své levé ruce.
Na něm jest ran krutých sedmnácte,
celý jeho kůň mu v krvi bředne.
Praví k němu tu paní Milice:
„Co tě bolí, sluho Milutíne!
zradili snad cara na Kosovu?“
Hovoří pak sluha Milutínec:
„Skyň mne paní s koně teď vítěze,
a umyj mne studenou vodičkou,
a červeným vínem rány zalej.

Těžké jsou mne rány osvojily.“
Skyne jej tu carice Milice,
a umyje jej studenou vodou,
i zaleje jej červeným vínem.
Když se sluha málo zpamatoval,
ptá se jeho carice Milice:
„Co se dálo, sluho, na Kosovu,
kde zahynul slavný kníže Lazar?
kde zahynul starý Juga Bohdan?
kde zhynulo devět Jugovičů?
kde zhynul Miloš vojevoda?
kde zahynul Vuko Brankovičův?
kde zahynul Banovič Strachyňa?“
Tedy sluha počne povídati:
„Všickni ostali tam na Kosově.
Kde zahynul slavný kníže Lazar,
tu jest mnoho kopí polámáno,
polámáno tureckých i srbských,
ale více srbských než tureckých,
bráníc, paní, svého hospodara,
hospodara slavného Lazara;
a Juga ti carice zahynul
na počátku hned v tom prvním boji;
zhynulo ti osm Jugovičův,
bratr bratra kde zraditi nechtěl,
dokud hodně jeden běžet mohl.
Ještě ostal Božko Jugovičův,
křížník se mu po Kosovu věje,
ještě Turky rozháněl po řadách
jako sokol ptáky a holuby;
kde se brodila krev do kolenou,
tu zahyne Banovič Strachyňa;

Miloš pak ti carice zahynul
u Sitnice u vody studené,
tam kde mnozí Turci zahynuli;
Miloš zhubil císaře Murata,
Turků pak jest zhubil dvanáct tisíc.
Bůh rač spasit, koho stvořit ráčil:
zde jest památka srbskému rodu,
by se příčil i by vypravoval,
dokud lidí, dokud jest Kosova.
Co se ptáš na proklatého Vuka!
Ontě zradil cara na Kosovu,
i odvedl dvanácte tisíců,
carice má, litých kyrisníků.'

Přel. Václav Hanka.

6. Slovo o pluku Igorově.

Igor se vrací do Rus.

Vystříklo moře o půlnoci; táhnou přívaly ve způsobu mhel: knížeti Igorovi ukazuje bůh cestu ze země Plavecké do země Ruské k otcovskému zlatému stolci. Pohasly záře večerní. Igor spí, Igor bdí, Igor myslí svou pole měří od velikého Donu k malému Donci. Kůň o půl noci čeká. Ovlur hvizdnul za řekou, dává knížeti návěští.

Knížete Igora není v táboře Plaveckém. Zkřiknula, dusnula země, zašuměla tráva, stanové Plavečtí se pozdvihli. A kníže Igor ubíhal jako hranostaj k rákosí a jako bílý hohol na vodu; vrhnul se na rychlého koně a skočil s něho jako hladový vlk i běžel k lučinám Donce i letěl jako sokol

pode mhlami, zabíjeje husi a labutě k snídaní i k obědu i k večeři. Když Igor letěl jako sokol, tehdy Ovlur běžel jako vlk, střásaje sebou studenou rosu: neboť potrhali rychlé koně své.

Donec pravil: „Kníže Igoře! nemálo se můžeš chlubiti a Končak zlobiti a země Ruská veseliti!“ Igor pravil: „Ó Donče! nemálo se můžeš chlubiti, že's kolébal kníže na vlnách svých, že's jemu stlal zelenou trávu na svých stříbrných březích, že's odíval jej teplými mhlami pod stínem zeleného stromoví; ostříhal's jej tak jako hohola na vodě, jako čejky na proudech, jako černědi na větrech. Neníť, povídá, taková řeka Stuhna: zlý proud majíc, pohltivši cizí potoky i čluny stroskotala na křoví; mladému knížeti Rostislavovi zavřela tmavé břehy Dněprské. Pláče máti Rostislavova pro jinocha, kníže Rostislava. Uvadlo kvítí žalostí a stromoví zármutkem sklonilo se k zemi a straky nezaštěbetaly.“

Po stopě Igorově jede Gzak s Končakem. Tehdáž havrani nekrákali, kavky umlkly, straky neštěbetaly; lezli po větvi toliko datlové, ťukotem ukazují cestu k řece; slavíci písněmi veselými opovídají světlo. Gzak praví Končakovi: „Poletí-li sokol k hnízdu, tehdy sokolče ustřílímo svými pozlacenými střelami.“ Končak odpovídá Gzovi: „Poletí-li sokol k hnízdu, tehdy mi sokolče opoutáme krásnou pannou.“ I řekl Gzak Končakovi: „Jestli že jej opoutáme krásnou pannou, tehdy nebudeme míti ani sokolčete, ani krásné panny a tehdy počne ptactvo zabíjeti nás v poli Plaveckém.“

Pravil Bojan a slušelo (to slovo jeho naň, jakožto) na skladatele písní starého času Svatoslavova, Jaroslavova a panování žádostivého Olega: „Těžko-tě hlavě kromě plecí, zle-tě tělu kromě hlavy.“ Tak i zemi Ruské bez Igora.

Slunce svítí na nebesích: kníže Igor jest už v zemi

Ruské. Panny zpívají na Dunaji, hlasy jich vanou přes moře do Kyjeva. Igor jede po Boričevu k svaté boži Rodičce Pirohoštské! Země se radují, města se veselí.

Přel. K. J. Erben.

7. Zádonština.

Boj.

VI. Však už lomoz hlučí a hrom burácí ráno před svitáním. Nehlučíť to lomoz, ani burácí hrom: kníže Vladimír Ondřejovic přebírá pluky a vede vojsko své, strážné pluky k bystrému Donu a řka takto: „Pane kníže Dmitriji, nepopouštěj! Už, pane, pohanští Tatarové na pole naše vstupují a vojsko naše přejímají.“ A teħdy kníže veliký Dmitrij Ivanovic stoupil ve svůj zlatý střemen, usedl na svého rychlého koně, vezma kopí v pravou ruku i pomodlil se Bohu a přečisté jeho mateři. Slunce jemu na východě jasně svítí, cestu jemu oznamuje. Boris, Gleb modlí se za své příbuzné.

VII. Tehdáž sokolové i supové, Bělojezerští jestřábové, rychle za Don přeletěli, udeřili na husy a labutě. Hřměla kopí ocelová, meče kalené, topory lehké, štíty Moskevské, přílby německé, brnění pohanská. Tehdáž pole byly kostmi posety, krvemi polity; strasti vzúpěly, zprávu podávaly po rozličných zemích za Volhu, k Železným vratům, k Rimu, do Čeremisi, do Čech, do Lech, do Ustjuha, do pohanských Tatar za dýchajícím mořem.

VIII. Na tom poli (Kulikově) silná mračna srazila se a z nich bez ustání svítily blesky i zahřměly hromy veliké: toť srazili se hrdinové Ruští s pohanskými Tatary za svou velikou urážku a v nich třpytila se silná odění pozlacená

i hřímali knížata Ruská meči ocelovými o přílby Hunovské. A bili se z rána do poledne v sobotu den narození svaté boží rodičky.

IX. Tehdáž hodno bylo, aby starý omladl. Udatný Přesvět pojíždí na svém věštím siváku. Hvizdem pole přehradil a řka slovo takové: „Lépe, abychom se sami uvrhli na své meče, než abychom od pohanův přemoženi padli.“ I řekl Oslebja bratru svému Přesvětovi: „Už, bratře, vidím rány těžké na srdci tvém; už musí hlava tvá padnouti na vlhkou zemi, na bílou kručinu k dítěti mému Jakubovi.“

X. Už, bratří, po Rezanské zemi okolo Donu ani oráči ani pastuchové nevolají, ani trouby netroubí, jen neustále havrani krákají, žežhulky kukají, na trupy padajíce. Tehdáž nezařvali turové na poli Kulikově, na říčce Naprjadce: vzúpěli pobiti od pohanův. Leží tu trupy knížat velikých i vzácných bojarů, knížete Feodora Romanovice Bělojezerského i syna jeho knížete Ivana, Mikuláše Vasilevice . . . Leží tu Feodor Meško, Ivan Sano, Michael Brenkov, Jakub Ošlebjatin, Přesvět mnich i jiná mnohá družina.

XI. Tehdáž zaplakaly hořce ženy bojarské po svých hospodářích v pěkném městě Moskvě. Zaplakala žena Mikulášova Marije a řkouci slovo takové: „Done, Done, bystrý Done! prošel jsi zemi Plaveckou, prorazil jsi břehy ocelové: přikolíbej mi mého Mikuláše Vasilevice!“ Zaplakala žena Ivanova Feodosije: „Už naše sláva svadla ve slavném městě Moskvě!“ Nejedna máti pozbyla dítěte a ženy bojarské mužů svých i hospodářův pozbyly, pravíce k sobě: „Už, sestřičky naše, mužů našich na živě není: položili hlavy své u bystrého Donu za zemi Ruskou, za svaté chrámy, za pravoslavnou víru, s neobyčejnými reky, se zmužilými syny.“

Přel. K. J. Erben.

β) *Umělé.*

I. Z Aeneidy.

(Zpěv II.)

Aeneas opouští Troju.

Když pak jsem k veřejím domu otcovského se dostal
a k obytům předkův, roditel, k němu já se byl ubral
prvnímu a do hor jej uvésti přede všemi žádal,
zdráhá se v bídném vyhnanstvu po záhubě Troje
tráviti déle život. „Vy jenom, vece, jimžto mladistvá
krev ve žilách a jará v hojné své dostatě síla,
vy se pokuste ujíť! . . . . . .
Neb kdyby vůle bohů byla, bych tady dále živ ostal,
tohle by sídlo byli mně ušetřili. Dosti a příliš
jedno viděť dobytí a se dočkati záhuby města.
Ó jděte, tu mne ležet nechajíce rozlučte se se mnou!
Smrtedlnou ruka ránu mi dá, smilujeť se nade mnou
vrah lupu žádoucí. Snesitelnáť pohřebu ztráta!
Dávno nenáviděný nebi darmo mařím tudy léta
od doby té, co nebešťan otec a král lidovládný
povětrným dotknul mne se bleskem a ohněm opálil.“
Takto se prohlásiv zůstal, jak dříve nepohnut.
Ač my slzíce prosíme pořád, manželka Kreúsa,
Askanius i celý náš dům, by do záhuby nestrh'
všecko s sebou a losům nutným se opírati nechtěl:
odpírá a na témže trvá zámyslu a místě.
Do zbroje zas se vrhu; v hoři tom zahynouti si žádám,
neb keraké porady, kteraké mi zvůle podáno?
„Bez tebe, otče, že bych byl s to, z domu nohu vynésti,
tys myslil? nepravost-li tu otcova ústa pronesla?

Jestliže vůle bohů, ničehož zachovať z tohoto města,
jestli jich usnesení, připojiť ke Troji hynoucí
tě spolu a vše tvé: smrti této otevřena brána!"
Náhle krví Priama sbrocený vyskytne se Pyrrhus,
jenž syna před rodičem a pak otce při oběti vraždí!
Ach proto, máti lepá, proto-li mne jsi vyrvala šípům
a plamenům, vraha bych domu svého u prostřed, abych já
Askania, spolu otce i též manželku Kreúsu
jednoho pak ve druhého krvi zde umrtvena spatřil?
Zbroj mi podejte, zbroj! naposled zove den přemožence!
Zpět Danaům mne vydejte, nové mně ohlédati pusťte
souboje! Aspoň z nás žádný bez pomsty nezajde!" —
Poznovu pak se opáši mečem a štítu se chopé,
provlíkám levicí a se ven z domu rychle ubírám.
Než hle, tu na prahu choť přivinouci se ke mně nohou mých
objímá, rodiči pnouc vůči malého Júla.
„Pospícháš-li umřít, tedy do všeho nás spolu trhni!
Než zkušenec-li kladeš nějakou jen do zbroje čáku,
tento zahájiti hleď obytek. Komu svého Júla,
otce i choť, tvou druhdy zvanou, komu medle odevzdáš?"
Tímto celé stavení hlasitým naplňovala nářkem,
k vyslovení divný když náhle se zázrak ukázal.
Neb mezi náručím a před očima otce i matky
nad vrchkem temene spatříno Júlovu hebkou
zářiti jasně kadeř a měkkých se dotýkati vlásků
a skrání se kolem neškodný plížiti plápol.
Žasnouce strachy se chvějeme, střásáme horoucí
kštice jeho a vodou zázračné ohně hasíme.
V tom otec Anchises u plesání k obloze pohled
pozdvihna, vzhůru k nebesům dlaně popne a hlásá:
„Mocný Jupiteře, zdali prosba jaká se ti líbí,
patři na nás jediné! naše-li však důvěra hodna,

dále uděl pomoci své, otče, a potvrdi zázrak!“
Sotva že to promluví stařeček, rachotem nenadálým
hrom zahučí na levo a po mrákotě s oblohy padlá
hvězda, vlekoucí požár se s hojným harcuje bleskem.
Nad střechy nejvyšším vrcholem spadlou mi ji posléz
jasně vidíme za Idejským se skrývati hájem
značiti nám cestu; světlá pak táhla se brázda
dále za ní a celé okolí toto dýmalo sírou.
Tehdáž pak přemožen roditel se zdvihne a vyjda
ven modlí se bohům a svaté spolu hvězdě klaní se:
„Již neprodlévám, jdu, i kamkoli kážete půjdu.
Otcovští bozi, chraňte domov, vnuka chraňte mi mého!
Vaše to jest kynutí, ve vaší moci zůstane Troja!
Ustupuji, synu; již tě provázeti déle neváhám!“
Domluvil; i slyšeti v stavení již praskoty ohně
silnější a blíž s plamenem přivalí se i horko.
„Mnedle pak, otče milý, moje na plece klásti se nedli!
Já nakloním ramenou, nebudeť mi za těžko to břímě!
Kamkoli vrhne se los, strasť nám bude oběma jedna,
oběma jedna spása také. Podle mne Júlus
půjde malý, choť má bude kráčeti dále za námi.
Vy sluhové, co velím, šetrnou pozorujte to myslí.
Z města vyšedše zočíte pahor, tam svatyně dávná
osiřelé Cerery; strom cypřišový pne se vedle,
zbožností předků byv ušetřen po věky drahné.
Rozličnou na toto staveniště se sejdeme cestou.
Otče, ty nes svátosti v rukou a Penáty dědičné;
já z boje vystoupiv krvavého a vraždy nedávné
nesmím jich se dotýci, dokud se živým zase proudem
neomyji!“ . . . .
To řku a na skloněné pak šíje a na plece mocné
roucho na vrch a plavou lvovu dám prostříti si kůži

a naložím břemeno. Na to se k boku mému Július
přilne malý a krokem nestejným otce provází.
Choť jde za námi podál. Kráčíme v mrákotě noční
a mne, jakož nikdy husté nezarážely šípy,
ni před tím Grajští sraženi v šiku na mne tekoucí,
teď každý dech větru děsí; šum listů činí mne
rozpačitým a bojácným o průvodce a břímě.
Již ku bráně se přiblížím a všech se domejšlím
sproštěn býti nehod, kdy k uším nenadále doráží
větší dále dupot kročejů a se dívaje do tmy
náhle otec: „Synu, vrah blíží se," volá „synu prchni!
Lesknoucí kovy zahlížím a štíty plamenné!" —
V té ouzkosti, nevím, jakové nepříznivo božství
smyslů mne zbavilo zděšených. Neb jak se tu kvapně
z cesty kloním a z povědomé se dráhy ubírám,
ach běda, odňata mi choť Kreúsa! losem-li se právě
zastavila, cestou-li zbloudila, či mdlá si sedla,
jisto nevím, ni se více nevrátila pohledu mému!
Zpět se nedívaje, že ztracena, dřív neznameual jsem,
až na pahor Cereřin, k dávnému my sídlu svatému
dospěli. Tam teprvé kdy všecko se sešlo, jediná
scházela; tam pohřešíme ji průvodčí, syn i manžel.
Ach, komu já ze lidí a bohů viny té nepřičítal!
Neb co krutějšího při zkáze města jsem uzřel?
Askania, Anchisa pak otce. Penáty Trojanské
ukryji tu v podolí a je přátel stráži odevzdám;
sám se do města vracím, stkvoucími braňmi opásán.
Obnoviti všeliké nehody a projíti se chystám
Troju celou a v šanc život opět dáti neváhám.
Nejdřív se k hradbám, k temnému průchodu brány,
odkud jsem vyšel, obrátím a šlépěje po tmě
bystře okem stíhám a spatře je, dále se béři.

Hrůza kolem, ba samé ticho noční smysly užásá.
Odtud zpět k domovu, zdali tam zas obrátila chůzi,
pospíchám. Danaé veň vtrhše vyloupali vešken.
Ó žel, oheň hltavý k nejvyšší báni se větrem
dovlekl; rozmáhá se plamen; zář k obloze soptí;
Pokračuji, k Priama hradu sídelnímu docházím.
Již tu také prázdných v Junónině chrámu po chodbách
strážníci zvolení, strašný to Ulysses a Phoenix
loupeže vstřehují. Sem odevšad poklady Trojské
z plápolavých vydrané chrámů, oltáře boží a
hmotné číše z ryzího zlata, k tomu šatstvo kořistné
přivlekují. Po řadách pacholátka i matky užaslé
stály kolem . . . . .
Až se pak odváživ hlasitě povolávati ve tmě
naplňoval jsem dráhy křikem a Kreúsino jméno
zármutkem sklíčen zas a opět marně pronášel.
Když bez konce těkám obyty prohledávaje města,
nešťastný tu stín a samé podobizna Kreúsy
mým vyjeví se očím, obyčejné postavy větší:
já se hrozím, vlasové se ježí, hlas v hrdle mi vázne.
Tožť mi takou ona počne mluvou odjímati bázeň:
„Což marné tak a nesmyslné se bolesti podáváš,
ó choti nejsladší? nikoliv bez vůle nebešťan
dálo se tak. Odtud tě provázeti dále Kreúse
volno není; toho sám nedopouští vládce Olympa.
V dlouhém zápolení moře valné brázditi tobě,
než k zemi Hesperii připluješ, mezi polmi dobrými
národu Lydského kde tichá vede průlevy Thybris:
tam blaho tobě nové; tam trůn, choti tamže vyzískáš
královskou; po milé teď nekvěl více Kreúse.
Vždyť ani Myrmidonův, Dolopův ni sídla hrdého
já neuzřím; Grajským velitelkám sloužiti nejdu,

já Dardanka, nevěsta i Venušina.
Než mocná mne rodička bohů v té zdržuje vlasti.
Zdráv tedy buď a milosť zachovej spolnímu plozenci.“
Tou skončivši řečí, ač jsem slzel a mnoho jí chtěl
říci, mizí ona a stín náhle se rozplyne větrem.
Třikrát já zkoušel ruce vůkol otočiti šíje,
třikrát marně rukou ujatá podobizna mi prchla,
lehkým větru dechům či snu těkavému podobna.
Tak noci já ztráviv ke druhům odebéři se nazpět.
Průvodčích mezi tím zde nacházím v nově přibyvších
náramné k podivu množství; zde muži, zde i matky,
tamto jará mládež, lid bídných vystěhovanců.
Sešli se od všech stran, oddáni mi statkem i srdcem,
ve kterakoukoli vlasť ji chtěl bych přes moře vésti.
Již s vrcholů vysoké postoupíc dennice Idy
jitro přivedla s sebou. Vojskem prahy města Danajští
obsazené drželi; k pomoci nezbývalo čáky,
dál tedy jsem se do hor, naloživ na se otce, ubíral.

Přel. K. Vinařický.

2. Z Vratislava.

(Zpěv X.)

Ztišiv se bídný král v svém strhaném srdci
poznovu cítil, že blesk a sláva a zlato
člověka neuchrání před divokými
střelami osudu zlého. Ach! obnovil v duchu
rozmilé rodiny pád a popuzeného
národu vztek; svou bídu a samotu trpkou
rozbíraje se strhl sám v hlubinu bezdnou.
Vůdcové patříc na mdlého starce i slávou
strnuli vrtkou. Takto i klesnouti může

hrdého vítěze moc a hrdiny poroba sevře.
Vzdychnouc cedili slzy co bázlivé ženy.
Zočiv král, že smutným vypravováním
pohnuli muži, v ouzkosti politování
došed děkoval bohu, že spatřuje lidi,
dřív než do hrobu vstoupí. Krůpěje síly
v hromadu sehnav Čechům pověděl dále:
„S štěstím zradili krále i přátelé mylní.
Útěcha zmizela z duše a pokoje u svých
nemaje věrných neviděl pokoje v zemi.
Turci pozorujíce, že křesťané v bitvách
slábnou, počali boj jak zrádcové skrytí
s křesťany vésti. Co stínové k západu rostli
vražedlníci; ctitelé pravého boha
v lůnu své rodiny schnoucí vraždami mřeli.
Do nebe spínal se hlas mdlé neviny denně.
Na mstu i vyzvali kněží, na mstu i ženy
mocného boha a s hrůzou čekali, den-li
k západu chvátal. Tuť padaly oběti vzteku.
Mstivý Nuredýn nám slibuje věrnosť
přívětivostí svou lid schytrale šálil.
Na oko anděl se křesťana těsného ujav,
v temnosti kovaje pád, svár po zemi šířil.
Nejbolestnější trn mou umrtvil duši,
když náš milenec boha i krále se spustiv
k Saladýnovi prchl a proroka objav
zlořečil Kristu. Tu hrůzy se svalily na mne
celého světa a král již povrhel lůzy
potupující topil se v ouzkosti kalu.
Z svatyně Páně a z králova domu se zráda
zrojila na světy šíré a záhuba jistá
hrnula na křižovníky. Vždyť Emanuel

čítaje myšlénku tajnou sprostého krále
v hlubině křehkého srdce již nastrojil sítí,
aby mé panství zvrátiv křesťany zhubil.
Bídník! přísahy skládal, že do hrobu složí
nevěry blud; ach! zoufalec do hrobu složil
vděčnosť, víru a česť a co člověka krásí.
Běda! že zvýšil jsem prach a ještěra v srdci
pěstoval dobrém. Zde příběhy mrzkého zrádce.

Vytrhnuv z poroby pout i z hořckování
pachole mdlé jsem co milenec k domovu chvátal,
abych i Kristu i národu ctitele získal.
K službě ho posvětiv své a i s obdivováním
spatřuje lásku a schopnosti vykynující
v obra jsem zrostl. Boj vznikl, můj hrdina vítěz
položiv k nohoum slávy a podrobenosti
korunu neuvadnoucí, v srdce se varné
zaryv si podmanil trůn; král podivotvorný
národem vládl, až příhoda roztrhla roušku.
Z chrámu jsem šel; v tom z hlučného lidu se sivá
vyskytne žena a před všemi ochrany žádá.
Slibuji pomoc a lid svým pohledem jasným
k podivu kouzlím; slyším žalobu, trnu.
Dceru co světici čistou pokrytec dvořan
ulovil matce; mé srdce se promluvě vzpírá;
nevěře slovům k milenci uvedu ženu,
dračice na něho skočí, jakoby dráče
neviny rozkvětající trhati chtěla.
Emanuel co v snách se dívaje na mne
táže se okem, mé vnitřnosti probodajícím:
„Blázna-li vedu, by ctnosť jak nebesa jasnou
zakalil lstí? Sám pravoty obraz a mdloby,

lásky a neviny hrad slib před bohem skládá,
že by se raději svrhl v důl sirného pekla,
nežli by zavadil o stín oblažující
neviny svět, neb v hradě a svatyni Páně
pochoval ctnosť.“ Slov matka se rouhajících
zděsila vřelá; lvice se na něho švihla,
škubala vévodu řkouc: „Ó mstiteli věčný!
ještě-li zdržuješ soud? Třep satana hromem,
aby se ztišila ctnosť a vzkřísila doma
rodina mdlá.“ Lid hrnul se k nám a i jistil
loupeže pravdu i dívčice stejrané žádal.
Nemoha milenec víc své tajiti viny
na zemi padl a kroutě se pro boha prosil
krále i křesťany pravé, by na smrť ho zbili,
jestliže neviny dráč se dopustil křivdy.
Pohledem zkroucujícím pravoty tvář k nám
promluvil směle: „Co na nebi hvězda mi rozum
stočila panna a vylila do srdce jed, že
mládenec, byť by co bůh stál, klesnouti musil.
Hrdina slávy a práv, již zvítězující
sličnosti chlap jho škaredé žádosti nesa,
okovy sraziti chtěje své potratil síly.
Ach! kdož poroby muk, kdož rozbroje sprostí
svadlého ducha? I bůh a i sláva a mužnosť
kázaly mocně, by zrádné se vyhostil lásky.
Ach! zas bohyně blesk, tvář omrazující
zpurného obra i s krásami spojené vnady
nevinné duše mne otroka na věky spjaly.
Pro boha! vrtkavé štěstí v rozkvětu slávy
zradilo ctitele svého a rozkoše mrou, i
přítel se tratí. V hlubině necti se zhlíží
po tobě, svobodo, man. Kde jsi pramene moci,

koruno ctnosti a živote nesmrtedlnosti!
Vytrhni z poroby pout jak bohyně věčná
milence svého a k moudrosti trůnu a k chrámu
slávy a blahosti veď co vítěze muže.
Ach! i ty zhrdla jsi mnou? Kde pomoci, ach, kde
útěchy najdu? Zde přítele nemaje k tobě,
bože, se přivinu můj! spas opovržence
bleskotem slávy. I u tebe pomoci žádné.
Láska, ach, udusující mocného ducha
schopnosti krásné i strávila srdce i střela
rozum i zhatila smysly a pohrdla bohem.
Vida, že z pout se nevyrvu zvýšené lásky
moudrosti jiskry se zmocniv skoumati hledím,
panna-li květoucí jak na nebi anděl
bez viny kráčí? Pojav dívčici strojím
nevině štít, ctnosť klesne-li v nebezpečenství
čili se prodere z víru co nejspanilejší
družice ctnosti, bych kráse se omlazující
klaněl co bohu, neb chlapkyni žádosti mrzké
z mysli i mužného srdce již na věky vyvrhl.
Děkuji bohu, že klesnuv v osudném boji
pod nebem nejctnostnější nalezl jsem pannu."

Slyše tu řeč jak z tupého strachu se k břehu
jistoty trhaje snáz' tíž' od sebe házím,
plesaje v srdci, že milého bez vady vidím,
že i ctnosť, že i ozdoba moudrosti výší,
zjevuji radosti cit a vítěze líbám.
Ku panně chvátaje král, by nevinné duše
spojila svátosť a do smrti blažila láska,
vypravil matce, že ctnosť květ nejspanilejší
rozvila v bouři a štěstí vyplyne z bídy.

U dcery jsme; tať lekla co draka se svého
násilníka a hrůzou klesala do mdlob.
Spatřiv dívčinu, strach jsem stvrzoval svatě
zděšené panně, že svátosť rozmilé spojí.
Jakoby udeřil hrom, mé přislibování
uvrhlo dívčici v proud všech náruživostí.
Láska a stud a potupa opovržence
lstivého s mstou své spojily střely, by srdce
zbouřily outlé a rozžaly smělosti ohněm
těsného ducha. Co bez sebe plápolající
na zemi k mým se nohoum sklonila dívka,
mluvila všecko, co bůh, co stud a i láska
mluviti káže a bohem mne zaklínala,
abych se neviny ujav satana trestal.
Nevěda soudce, co mám si smysliti v zmatku,
hledím po muži věrném, by k pomoci přispěl.
Právě se vysypal k nám lid vyskakující,
s hlukotem na mého sluhu a bez strachu matka
dceru si vlastnila ctnou i bohem i lidmi
zlosynu hrozíc. Chytrý v těsnosti dvořan
ruce své spjal, slib před bohem skládaje svatý,
byť by i zhynouti měl, že roztrhne pouta
škaredé vášně a pro boha, pro svého krále,
pro všechen lid své zostří schopnosti ducha,
Turky by divoké zbiv chrám založil štěstí.
Ztišiv slovy se lid, jak milého boha
žehnaje hrdinu svého a vynesa k nebi
smělosti blesk vin prominul mládkovi hrůzu.
Domů se rozešli všickni. Milenec lstivý
žehraje na sebe sám dí k mylnému králi:
„Pod nebem panuje blud, jen u boha pravda;
všecko je na světě stín, bůh podstata věčná.

Zhrdnuv zmoudřenec slávou pyšného světa,
shodiv se sebe tíž pěn ošalujících
pevného ducha i bohu i králi se světím!“

Praviv poznovu zmátl i slovy i činy
veškeren svět. Jak pěnami pochlebování,
lásky a vděčnosti vroucí křesťany zkouzlil,
zradiv boha i vlasť se přivinul k Turkům.
Outěkem křesťany zděsil a zarazil na sta
do svého přítele mečů. Nemoha zradě
věřiti ve tmě se motám, doufaje, že se
protrhne ouzkosti mrak; zas novinu slyším.
Dcery co nejkrásnější v zahradě růže,
Sýbila, Melinin obraz, a Sofia outlá
zmizely z hradu. Co vichrové sluhové věrní
letěli v kraj a i v městě co chrtové bystří
stíhali křesťané stopy a vykvětajících
nenašli krás, zrad nevymazali skvrny.
Teprv se v zoufání jak pitomec hodím.
„V hrůze co konati mám? Tma všudy, o bože!
jaký svalil’s to trest? proč volence svého,
bídami stiháš? to-li ta odplata za mé
práce a nehody v bojích? jestliže jako
otroky hrůzami třepíš ctitele věrné,
bude-li hájiti král tvé víry a ctnosti
šetřiti lid? Buď k útěše anděla seslav
děti mi vrať neb bídného do hrobu zaraž!“ —
Zpozdilec osudu běh i rozkazem spnouti
boha i kárati méně jsem zuřiti počal:
„Vyzval-li Hospodin v boj mne, mocného krále?
Nebesa zmohu. Proč o bohu mluvě se lekám
stínu co dítě? Vždyť náhoda na světě řídí!“

Praviv s bohem jsem v boj jak hrdina letě
všecko, co kázala žádosť, vyvodil v skutek,
jist jsa, že bez boha dcer se i dotru i zvěčním
v svatyni trůn. Kdož králi se opře? svět slouží
vladaři nedbaje boha. Tak, jako bych v lůnu
rozkoše seděl a žádných neviděl tísní,
mluvě i jednaje svár jsem po zemi rozsil.
Z popele vyrazil dým a v plameny vyšlehl,
nebezpečenství snížilo zemského boha.
Země i nebesa v snách pán říditi mysle
neviděl po kraji bíd, jež snovali zrádci.
Hrůzami zbitý klesl; sen přitiskl sladký
vladaře k sobě a rozvinul loudivé krásy.
Spatřovalť ráj, v němž s dítkami roztomilými
chodě co mocný bůh svět zblažoval širý.
Krásy a lahody květ a i všecko, co smysly
zkouzliti může, se rozvilo v rozkoše sídlu.
Dcery co dennice čisté, co koruny sličné
mladosti vodily v háj, kde chrámy se stkvěly,
milého otce a ženicha představujíce
mluvily jemně: „Zde v pramenu krásy a lásky
budeme s tebou bydlíc v radosti žíti."
Sotva to mladice řekly, již z celého světa
sborové přišli a koruny obětujíce
vladaři k nohoum, za boha prohlašovali
mocného pána. Hned mladíkovi, ozdoby hrdin,
s pannami ušlechtilými co májové kvítky
z vonných kráčeli hájů k slavenému králi,
aby i rozkoše ráj svou zvýšili krásou.
Již se i z končiny světů prozpěvující
poslové hrnuli sem, v dar poklady nesouc,
výbory krásy i práce i moudrosti lidské.

Zlato a perle a kameny, s prsteny věnce
v bleskotu spatřiv zvolal jsem: „Bohové světa
hrdého, kde jste? Sem do kola vkročte a se mnou
vběhněte v boj! ha, klesnete v potupy propasť!“
Srdce se šířilo mé, duch zmocněl a hlava
zdvíhala svou jak nebesa krásu a moudrosť
v plnosti rozvila strom své obživující
síly, že rozumu div a moudrosti jádro
zpravuje veškeren svět jsem vyvodil kouzly.
Slovo-li dím, hrad na mžik v pustině stkví se;
čelo-li mračím, v ouzkosti světové mrou a
moře schne, skály se planí, vrchové rostou.
V moci své slávy a v štěstí sladkého květu
káži, by lidé, co bohu mi oběti nesli.
Střely se sletěty sem z všech roztočin světa
písněmi rozhlašujíce i slávu i moc mé
oblažující vlády, se klaněli bohu.
Mocný na zemi král svrhl na nebi boha;
nový na zemi bůh však zmařil se lidem.
Hrozný praskot a křik sny šálivé splašil.
Chlapové vyzvali v boj div moudrosti, krásu
slávy a božství z pěn i ztrestali snáře.
Skočiv slyšel jsem pláč a spatřoval oheň,
pohlcující město. Co větrovec k pomoci letím.
Všudy jen děsí hluk a nebezpečenství,
hořekování žen a hlasové starců
v prachu se poplazujících do duše hřmějí:
„Pomoci, lidičky, žádné, vždyť pro utrhače
stírá nevinu bůh, ach! pomoci žádné.“
Slyše tu řeč jak osyka hrůzami trnu,
vida i v tom kouř s ohněm se rozplozující,
cítím křehkosti své a rozumu pozbyv

jediné mdlého se řídím člověka citem.
Vůkol co bez sebe zhlížím, spatřuji ženu
s dítětem v plamenu mříť, je z plamenu vyrvu.
Zrádcové tuť i mne jali i vyvezli z města.
Šalba se ztratila z očí hrdého krále;
do sebe pohleděv duch, tmu zhlížeje všudy
zhrozil se nevěry své i vzteklosti lidské.
Nedbaje o sebe sám, jen na lidi bídné
vzdychaje srdečně řekl: „Ach, ubohé město!
ozdobu zhubili tvou, by spáchaly zrádu
bezbožníci. Vzhlédněte, zvířata dravá!
Na domy ztrávené v prach, sem na lidi patřte,
v pouště se rozprchající. Mladosti květ a
matky a otcové ctní se co chudery nazí
po zemi trou a i hladem i zármutkem moří.
K mstiteli do nebe hlas střel odplacujících
bleskoty vyzve a bůh vás divochy potře.“
O bohu promluvě sám jsem se vyděsil zradou
svou i přísným soudcem. Ach, nevěra strašná,
střelila na duši mou a svírala všemi
mukami krále. Tu brodě se v kalině prachu
poznal jsem brouk své mdloby i mocnosti boží,
marnosti pěnivé slávy i hrdosti lidské.
Bože, jsem v ouzkosti vzdychl, jak před tebe vkročím?
Umyji šeredu vin slov utrhajících
jasnosti tvé? Ach, prominu ukrutníkům
vraždy a potupu mou, bych milosrdenství
u tebe došel. Již nabuda úlevy v ouzku
podrobil snář jsem se v bouřích osudu svému.
Zrádcové lesy a horami vozili krále,
dravá zvířata řvala a houkaly sovy,
tvrdý jediné lid jak v rozmaru jeda

písněmi krátil si čas a hlukotem vejskal
v opětujících divoké povyky skalách.
U jeskyň stavili vůz; král v dolinu kráčel
v smíchu co mol; sbor přihnal se nedopeřenců
k němu a starci vztek jak zdivočující
satané lid naň lijíc korunovali
trním skleslého pána a upjali k skále.
Rány a potupy meč mdlé umrtvil srdce.
Z těžkých zbudiv se mdlob kruh na sobě cítím,
v temnosti sedě co kůl jak mizera pláči.
Bolesti snížilyť ducha a zatmily pána
slavného blesk; jen v tísnosti člověk se ozval,
volaje v mukách o pomoc k živému bohu.
Nářky se v hlubině skal jak hromové víříc
rozlíhaly a skaliny, jako by se mnou
cítily osudu ran, pláč opětovaly
s povzdychováním skalám: jediné lidé
žádného v bídách neznali milosrdenství.
Bolesť se nesnesitedlná množila denně
hlavou umdlévající. Pro boha prosil
lidi jsem o smrť, vyvolal na pomoc bídník
nebe i zem, hor žádaje, aby se náhle
sesypavše mne zbavily muk i všeho
posměchu v mukách. Mdloba mé tížila oudy,
zhasoval zrak, duch v těle se krátil a nohy
klesaly tíží. Vítám tebe, o smrti,
útěcho má! jsem vzdychl a bez sebe zůstal.
Zrádcové chtíce mne tejrati, vzkřísily v život
zhaslého muže, ach! bolesti strašlivější
poznal jsem lazar. Lidé i samota dnem i
nocí mrtvili duši a trýznili tělo.
Nemaje v bídách komu si postěžovati

skále jsem vypravil bídy a skála mé pláče
slyšíc cedila slzy a lidé se smáli.
„Ach! což zavinil král, že co satané na mne
hrnete přívaly muk? Vždyť v nebezpečenstvích
pro vás vylil jsem krev a vy příteli svému
zradou zaplacujete dluh? Byť jste srdce
kojili mstou, byť i potupa mocného pána
těšila vás, již jste slavného záměru došli.
Vzhlédněte mužové sem, jak řetězy spíná
vévodu kat, jak mrskaje vašeho krále
svrhuje v potupu trůn. Smrť jediné splní
žádosti vaše. Proč neuvalujete na mdlé
oudy, než mukami klesnou, smrť, byste slávy
dobyly na věky věků nejspanilejší?“

Takto jsem stěžuje skalám ouzkosti srdce
těsného chtěl bíd břemena poulehčiti
sobě a naději jiskru v své zbuditi duši.
„Kýž by jen brouk, kýž stín by se člověka ozval
zmrtvené mysli, ó tehdáž povstal bych muž a
zmáhaje trpkosti hrůz i v naději plyna
brzkého štěstí, vší bych se tvrdosti zpříčil!“
Byly mé vroucí, byly mé žádosti denní.
Hospodin uslyšav hlas mé snížené duše,
ztišil mne v mukách. Ráno jsem s obdivováním
v skulině spatřil, an tenata snovaje na mne
zhlíží pavouk, jakoby zvídal, zdaž svého
souseda poctím. „Vítej, o sousede, milý!“
V radosti vzdychnuv děkuji dobrému bohu,
slzy si stírám s tváří a s sousedem mluvím.
Pavouk tenata pleta se zastavil v práci,
jestliže pláč neb truchlivé vypravování

k jeho se dotřely ušim. Jaké to božské
rozkoše v srdci se cit a v raněné mysli
vyskytl naděje blesk, že se s člověkem pavouk
o muky dělí, že se i milosrdenství
k zvířeti prodrala jiskra. Ó, se srdce spadla
břemena tíž a hrůz se mi drtivé mračno
ztratilo v páru. Co člověku jsem bídy
broukovi zjevil a s ním se i radě si hvězdy
sladkého štěstí z pavučin předl a i vida
bublíny šálící zas zmařené plakal,
zhlížeje v potupy kal tak promluvil k němu:

„Neznaje, sousede milý, koruny blesku,
slávy a zrad, běh života v pokoji travíš,
jako i nevinné duše, co v samotě bydlí.
Rozbroje lítého třesk jim nesplete hlav a
slavené věčnosti dým se nedotře k srdcím,
kdežto jen láska a sprostota panuje svatá.
Do věže třiská hrom neb zdrcuje sosnu
k nebi se pozdvihující, netkna se lohu.
Slávy a výsosti tvář bůh zkaluje štěstí,
bourá rozkoše hrad, buď nedbaje blahých.
Člověče mdlý! proč z tichosti lůna se ztrhnuv
nevida hlubin a skal se v lapavé víry
svrhuješ bíd? Stůj v skrovnosti oblažující
nevinné srdce a lahody obětující
věrnosti čisté. Ať zvětřenec podivotvorný,
stíhaje sny v byt věčnosti míře, se ztopí
v rozkoše moři a zobří v oslavy chrámu:
dlouho-li hrdina šťastný v rozmaru sedě
užije blahosti pěn? Jak dračice závisť
soků vyhrne roj, hrom nestranné pravdy

zbouří ještěry v srdci a bubliny zmaří.
Z okolu mrákoty patř, viz marnosti světa:
Velikomocný král chtěl říditi boha
rozumem svým, pout nemoha sprostiti sebe!"
Takto jsem moudřil. Jen tehdáž moudrosti lid se
koří, jestliže štěstí milence zradí.
Dokud se usmívá lesk lstivého štěstí
na lidi velikomocné, co bohové světa
vykračujíce tě, moudrosti, slyšeti, světla
rozumu viděti nechtí. Všecko, co slepé
žádosti bleskot, co bublina pověry nectné
před oči shrne, co kroutivé pochlebenství
do ucha vdechne, byť krajiny hynouti měly,
tuposti společníci životy svými
zvěčniti chtějí. Slunce-li blahosti zhasne,
pěny-li krásivé prasknou, pitomé děti
v ouzkosti povzdychujíce tak želeti počnou:
„Kýž jsem tě chuděra ctil, ó moudrosti božská,
kýž jsem i na boha svou byl naději skládal!"
Na boha, člověče, zhlédni a moudrosti šetř, když
přeje ti štěstí, když med rozkoše sládne.
V rozkvětu slávy a v rozkoši omlazující
zpozdilec ducha jsem puul a si moudrosti nevšiml,
v bídu jsem klesl a v porobě moudrosti hlasem
řídě se útěchy nabyl. Ať katané muky
smyslíc horoucí i mne za živa pohřbí,
svoboda nemdlí čistého ducha a muž jsa
nebudu schnouti a nebudu slaviti lotrů.
Kataué draví slyšeli s obdivováním
hovory mé i pravili: „Kouzliti umí!"
S hrůzou vkročili v žalář, zhlíželi s světlem
každý v jeskyni kout a souseda mého

spatříc s posměchem mstivým zabili broučka.
S přítelem ztratil jsem svět, s ním všecku i stálosť.
Katané k soudu mne vedli. Zde rozmilé dítky
k otci jen letí, otec své rozmilé líbá,
žehnaje protivníky, že milosrdenství
jiskra se v srdcích zbudila zdivočujících.
Soudcové soudí; na smrť vydali dítky,
k životu otce; ach! hlas ten pronikající
vnitřnosti uslyšev král jak mizera k nohoum
soudců padl, jak k bohům spínal jsem ruce,
slzami smočuje prach a vzbuzuje skály
k milosrdenství. Nevinné duše co sladké
hrdličky o život milý prosily lotry
rukama sepjatýma a pohledem, ocel
pohybujícím. Katané s posměchem hledíc
na naše hořekování tupili červa
v prachu se vinoucího a smáli se otci
za děti prosícímu. I ouzkosti trpčí
smyslili čerti. Krásu a nevinu božskou
mládeže květoucí mně rozvinujíce
bodali do srdce meč, kat sličnosti odkryv
růžové krásy se ptal, zdaž srážeti krky
před otcem smí. V tom odpraviv milého syna
dědičky vedl; v hrob za živa složili otce.
Vzbudiv se z mdlob, v tmě zrady a strachu se zhlížím,
vidím — vrahové nesou k obědu syna."

Vypraviv sklesl a spínaje k výsosti ruce
hlasitě plakal. Tuť vévoda těšiti mysle
skleslého krále a otce, mu naděje hvězdu
vystavěl v budoucnosti a nemoha otce
stišiti slávou, bolesti sděloval s ním, a

zlehčiti na srdci též chtěl politováním.
K táboru blížil se král, syn s knížaty vyšel
vítězi vstříc; již z daleka na sebe patří;
prudký zmrtvuje cit i krůpěji síly
v otcovském srdci, co mrtvý stařeček padá,
živne a k synu se tiskne a otcem se cítí.

V. Nejedlý

3. Ze Svatopluka.

(Zpěv VI.)

Původ Slovanův.

India nejprvší našehoť je pronárodu matka
a praprvý původ. Šťastná dozajista to země
a příliš bohatá; i na krásu i na úrodu přední,
tak že se nikteraký jí ve světě kraj nevyrovná,
v pravdě se rozkošným světa může nazývati rájem;
neb na co jen pomyslíš a za čím jen v srdci zatoužíš,
vším ona v největší hojnosti a zbytku oplývá.
Tam dvakrát v roce žnou ano místem někdy třikráte;
někde aniž nesejí, sama od sebe rejže vyrostá.
Tam zlata, stříbra, drahých kamenů se tolik vynachází,
jak mnoho vídať u nás na březích řek písku cizího.
Však takových pokladů nevšímá tamto si nikdo;
neb nač tam pokladů, kde mají, co je potřeba, všecko?
Tam lid dobrotivý, výborný, míru milovný,
ke všemu způsobilý, v každé umělosti proběhlý,
lid krotký a tichý, štědrý nad míru ke hostům! —
Než proč z tak slavné se odebrali vlasti? co jim pak
zavdalo příležitosť, by nová pohledávali bydla?
Náramná, o jaké před tím neslýchali, zem tu

potkala strasť. Běsné moře náhle se nad břehy vyšlou
zdvihlo vodou a na dál pozatápělo končiny bližší,
vymlelo víry nové a otevřelo do dna propasti;
víc ani do vlastních se potom nenavrátili končin.
Pod hlubinou ukrytá zem i slavná ostala města.
Kde člověk před tím býval, tam velryba mořská
a všeliká vlastní si nacházela potvora sídlo.
Než lid sám takové od záhuby předce ochráněn:
neb než tak hrozná se doblížila pohroma, dříve
výstrahu vezmoucí navnuklým od boha věštcem,
ustoupí a do hornějších dál od moře končin
zavčasu odchazí a se zátopě vyhne ukrutné.
Sotva třetí proměnil se měsíc, co tu prodlel a více
rozmáhal se pořád lid krom toho velmi početný:
hrozná přišla suchosť a nesmírná slunce horoucnosť.
Žádný déšť, žádná ani jen rosa nechtěla kápnouť.
Tráva po žíznících tehdáž se vypálila loukách,
se stromu květ oprchal, na polích nevycházelo símě.
Vyschnuly proudy vodám, ztrávené řeky ustaly plouti.
Sám ano Ind, veliká sama přes poli zmenšena Gauga
vyvlažovať, jak jindy, vedlejší přestala hráze.
Zkrotka valil se Behul, pospěšný v úběhu Sedles
též sedl na dno, nohou že oba dva se mohla přejíti.
Rozpadaná všudy zem truchlou poukázala tvářnosť.
Žatvy čas už nastal; posavad kosy nikdo nebrousil;
nikdo nezazpíval veselé nad hrstěmi písně.
Tehdy lid ustrašený hladu a hrozného, co vlastní
vždy hladu syn bývá, moru se přílišně bojící,
k oběti ač prvních nepřinášel z ourody snůpkův,
předce se na slavnosť a na obřady žatvy dovléknul.
Odbavenou poctou k šedivému se Vízvovi sejde,
nejstarší tenkráte co byl kněz a velmi pro velkou

nábožnosť a život přísný i pro věštby, co Brahma
nejvyšší jemu bůh popřál, v dalekosti vyhlášen.
Tehdy mluví k němu as taková slova velmi prosebná:
„Otče veleslavný, co za nás boha stále prosíváš,
s ním nás vždy smiřuješ i rozhněvaného krotíváš,
řekniž (svou poněvadž on často ti zvěstuje vůli),
čím je tak obražený, že na nás takového sesýlá
kárání a takovou ohromnou zkázu dopouští.
Jak si ho nakloniti, v hněvu jak ho udobřiti máme,
nás aby neštěstí a blízké záhuby sprostil?“

Kněz pak nábožný slovy odhovoří takovými:
„Dítky milé! vždy za vás ve dne, v noci ústami vroucné
k nejvyššímu nebes mocnářovi prosby vylévám;
on však mou častou ni vyslechnouť více modlitbu,
svou ani již vyjeviť jako před tím vůli neráčí.
Úrazu tak velikého musí vina býti převelká.
Hned tedy, od všelikad poněvadž jste se pospolu sešli,
padněme všickni na tvář a obecnou kroťme ho prosbou.“
Tak dopoví. Oni v tom se dolů k zemi tvářemi řítí;
sám ale pozdvihna k nebesům ruce takto se modlí:
„Ó pane nejvyšší, všeho původníku živého!
jenž sám všecko chováš, živnou všemu potravu dáváš,
co kráčí po zemích, co v plavných hýbe se proudech,
též co ručími brky vzduch lehkohybý přesekává,
hlad zažeň ukrutný a potřebnou obživu dopřej.
Poznati dej nám též tolikéhoto příčinu zlého:
Jak tě krotiť, co činiť, by si nám svou přízeň ukázal?“
Sotva že tak dokoná, prudké hned zdvihne se vání,
z jasna vyblýskne se náhle a hrom v dalekosti zahouká,
země se otřásá, skloňují vrchy háji šumící.
Náramný v tom hlas do uší tak s oblohy padne:

„Národe výborný a množstvím lidstva přehojný!
z části se vystěhovať i musíš se odebrati z vlasti
a slavné učiniť jinde své ve světě jméno.
Jen proto tento je hlad, seslaná proto jest tato bída,
bys k tomu sám se klonil, bytnou k tomu příčinu dostal;
bez toho neb vlastní bys obyt nikdá neopustil.
Jdiž tedy a k daleké se ochotný půlnoci obrať.
Neb věz, dříve luhy zde nepřestane páliti slunce,
země rosou nenavlhne i nic dřív zrostu nevezme:
částka z vás dokavád na nové své bydlo nepůjde,
a spěšná odtud k pomezím Evrópy se nehne.
Tam pole nikdá neklamavé, tamž ouhory mastnou
vás čekají žatvou a plynoucím hojně bohatstvem.
Tam vždy milujte pokoj, zlé vystříhejte se vojny,
vojna hubí lid a země celé ve zkáze zavádí.
Vy stálým pokojem veliký rozmnožte se v národ.
Půdu orejte pluhem, živi z ní a ne z loupeže buďte;
hosti k vám přišlé častujte a štědře darujte.
Tam z vás náramné po časech rozroste se lidstvo:
větve přerozsáhlé pustí a se v počtem ohromné
národy rozšíří co po zašlých národech jinších
největší z Evrópy celé prostranstvo zaujmou.
Od moře jednoho tamže se až ke druhému na půlnoc
rozprostrou a ze *slávy* se budou nazývati *Slávy*."

Tak zněl hlas; ve svých oni hrůzou báli se myslích.
Tehdy boží naplniť snaží se bez odkladu rozkaz.
Mladších odvážných a tuhých to na sílu jonákův
hned vyberou a na cestu ku bydlu novému je vyšlou.
K těmto se velmi mnohý připojí sám od sebe zástup,
násilným co nebyl spokojen lidu ve stavy přísné
rozdělením, ale volnější míť vládu si žádal.
Nábožného tu jim, na rozum i velikého Sáma

zprávce dají ve věcech a ve větších soudce rozepřích
a všechněm jeho poslouchať jako otce přikáží.
Též zlata a předrahých nanosí pokladů tu jim hojnosť,
jak mnoho mohli unésť, aby tak si na cestě, po nížto
jíť měli, potřebnou zaopatřiti obživu mohli.
Neb věděli, vzácný takovýto že kov je cizincům.
Než když již ustanoven k daleké čas pouti se blížil,
náhle po odbavené slavnosti a poctě obětné
s velikým rozloučí se pláčem, hojně slzíce,
(neb kdož rád bez příčiny otcovský kraj opouští?)
a dráhy neznámí vydají se na chůzi. I sotva
ostatní překročí přemilé své končiny vlasti:
dá se pršeť napořád a tuhý líť s oblohy příval,
mrtvý luh navlhá a ožívati všecko počíná.
Hostinské přejdou sousedních končiny Peršův
a všady častovaní konají dál bez bavy cestu.
Již se do Kaldejských zaberou niv a rovně ohromné.
Náramným Babylóna diví se přemnoho hradbám
a strmým baštám a kutým z mědi a z kovu branám,
než věži nejvícej', temenem co hrozívala hvězdám
a s nebe andělské zaznívati slýchala písně.
Odtud k Assyrským pomezím bez mešku se pohnou.
Hradby přenáramné a nemenší z dálky zahlédnou
město, co největší Belovič Nin, vlády přepyšné,
byl zdvihl a jménem je vlastním od sebe nazval,
k tomu dal též vinice vysadiť nade hradbami háje.
Odtad k Arménské dál končině chůzi namíří.
A k vysokým blíží se horám, kde Noéma pověstný
ještě šeřil se koráb a zlou světa zátopu hlásal.
Tam zapodál jich král Armén zahlédne a dávných
poznává krajanův. Po radostném tehdy podává
hned ruce vítání a na příčinu cesty se táže:

„Odkud aneb kam jdou? takové nač hýbe se množství?"
Moudrý vůdce potom takovýmito odvece věštmi:
„Nejlepší z králů! ne z dobré vůle zajisté
než na boží rozkaz z přemilé jsme se vybrali vlasti.
(Neb kdo by rád bez příčiny otcovský kraj opustil?)
Teď si jiné v evrópejské až končině bydlo
pospícháme hledat, ani kam se obrátiti víme.
Než poněvadž tobě známější jsou k půlnoci místa,
pověz nám a poraď, kde by tam se nacházela tučná
a pluhy poslušná zem, v každé úrodě hojná,
bezpeční by v její jsme zasednuli lůno a stálé
zdvihnuli bývání a pokojný trávili věk náš."
Vůdce tak odmlouvá. Udiví se přemnoho Armén
a starodávnější váží si na mysli proroctví,
až promluviv mlčení dlouhé těmito slovy přetne:
„Stávati jak se to již jedné ze stránky počíná,
někdy co nejlepší po všecké vlasti rozešlou
oslavován chválou pro dopřáné od boha věštby,
předpověděl Gerzer, po rocích že tři sta uběhlých
z končin těch jistých, odkad jsme vytáhli a sem to
dostoupivše jiným se v jedno pomísili s lidstvem.
národ vyjde druhý a milou Evrópu nahlédne,
kdežto na nejmnožší po časech rozmůže se lidstvo.
a svým všecky jiné přezvýší národy počtem;
hojnější mocná založí královstva; i odtud
přes Kaukaz hrozný, obrovské přes hory výše,
nejširší do naší až končiny vládu rozestře.
Než hosté přemilí, do našich vestupte již ohrad,
umdleni sobě na čas vypočiňte a dobře pohovte;
však prozatím, kudy jíti, nové kde zakládati máte
bývání, uslyšíte a dost se ode mne dovíte."
Tak dořečí Armén a s částkou táhne do města:

ostatním v kraji nejlepším dá hospodu dobrou
a všelikou všechněch potřebou zaopatřiti káže. —
Již pátý proměnil se měsíc a ku konci docházel,
co stálými celý napořád čas trávili slastmi,
až na boží rozkaz vydaný pozapomněli a svou
před sebe cestu branou skoro již povypustili z mysli,
když bůh v půlnočním vyjeví se tu vůdcovi spání
a mnoho vyhrožuje, v další nevydá-li se chůzi.
Ze sna se on vychopí a dané ruce sepne ke hvězdám
a vroucnou hněvného krotí nebe vladaře prosbou.
Bez prodlení všechněm poručí hned pospolu v jedno
svým krajanům se sejíť a na další chystati cestu,
sám ale předstoupí před krále a takto ho žádá:
„Králi předobrotivý! poslední chvíle se táhne,
v nížto musíme se již rozloučiť a od sebe vzdáliť;
neb zjevný ve snách se mi bůh tuto noc byl ukázal,
odchod pospíšiť napomínal a hrozby přidával.
Dostojných za tvou k nám lásku a tak veliká to
dobrodiní přesahá naši moc ti vydávati díkův.
Než nám ještě vyjev a naplň svou přísliby víru,
kam se hnouť, kady cestu měřiť, kde si obrati sídlo
a kde jaké vystříci nebezpečnosti se máme?“
Nastane král Armén a takovýmito odvece slovci:
„Rád bych měl, kdyby vy jste si v mé zemi bydlo volivše
v jednu s námi obec, v jediný se spolčili národ:
než božský poněvadž rozkaz to dopustiti nechce,
bez prodlení zjevené božské poslechněte vůle.
Nechciť já vás déle držeť. Nuže dejte se tehdy
na vlastní zase cestu i já vám ji zde na krátko,
jakkoli mi známá a pokudž jsem dobře ji slýchal,
věrně povím; na své pamatujte to mysli pozorní.
Přes hory Kaukazské a vyneslé pod nebe skály

hradby přenáramné, nesnadný velmi je přístup:
jen jediný ouvoz, jediná se jen oužina táhne
předlouhá, lehčí co dopřává chůzi pocestným.
Když tuto pak přejdeš, k pomezím v pravo ať se nepouštíš,
neb po samou až Chválenskou tam hladčinu búrnou,
ukrutní Psohlavci mají v té poušti obydlí,
obludy přehrozné, špatné a převelmi ohavné.
Psí všechněch hlavy jsou, psí jsou se tlamískami tváře.
Též uši přiklopené a přeostré drápy na prstech;
ostatních člověčí je způsoba oudů a řádných
článkův; než kudlatou oděni jsou naskrze srstí,
tak nikdá že jiného není jim potřeba roucha.
Koňské maso žerou i lidi; krev krom toho lidská
nejmilejší je u nich při slavné hostině nápoj;
ohromné štěkotání řeč a vytí přeohavné
zpěv je jejich, studený až uším strach a hrůzu naháni.
Odtad bez prodlení kroky náhlícími si pospěš.
Až pak Don přeplavíš, vymleté to řečiště ohromné,
sousední co dělí Evrópu od Asie širší
a stálé meze ukládá obojím světa dílům:
tam hned cestě levé a Meotským vyhni se vírům,
své ani blíž černých nezakládej zátok obydlí,
neb divoké a nehostinské všady národy bydlí;
sousedy oblupují, ze samé se živíce kořisti.
Raději se hni podál a zrovna ku půlnoci obrať,
síla kde pustých lad dosavád pluhem ještě nedotklých
s oulehlými čeká prázdnými oráče na příští.
Chladnější jest tam sice kraj, zimy ostrota větší
odporná; veliké ale horko je rovně protivno,
než člověk navyká všemu, zimě i parnu tuhému.
Lepší v chladu pokoj, nepokoj než ve kraji teplém.
Tam tedy bezpečné i všecké loupeže prázdné

bydlo založ; mastnou zem a tučný ouhor zasívej
a stálým pokojem ve mnohý se rozmohni národ.“
Tak vypoví a takou radu přednáší. A po této
potřebnou dává každému jonákovi ozbroj,
dlouhou píku a meč ostrý, luk a pouzdro se šípy.
Štít k tomu okrouhlý a měděnou na hlavu lebku;
hřebce krom toho rychlonohé, na ně sedla i pochvy,
dosti dobytka také a k další potravu cestě.
Sám zlata náramnou za všecko to dostane tížku
a vzácných kamenů, co se jasným zářily ohněm.
Když se posléz množství bylo sešlo celé, několik tu
nevládných a věkem sešlých zanechavše, ochotní
cestu konat značnou, z veliké plesajíce radosti,
že slavné a širovládné z nich povstane lidstvo,
co svým všecky jiné přezvýší národy počtem.
I mnohonásobný přejdouce kraj do přehrozných
Kaukazských skalohor, těsných dostoupili oužin.
Kdež se jenom klenutí nebe nad jich vznášelo hlavmi
a skalné po pravé i levé straně zpínaly hradby:
jak ruku Amramovič když někdy povýšil a divné
vlády pozdvihnul prut a k rozkazu nad moře vztáhnul,
poslušný tehdáž rozchýlila hladčina otvor
a dvojaké tu i tam stěny ze dna vybíhaly k výši
i středkem Jakubovci suchou vykonávali cestu.
Než když pouť a přenesnadnou zde přemáhali chůzi,
odpočinouti hledí si kleslým hověti oudům,
když hody připravují a kroutí jídlo na rožních,
náhle přenáramný uslyší křik a kvílbu žalostnou:
Šípů hned se chopí a letí tam naproti s braňmi,
odkud nešťastný zvuk a truchlý slýchati nářek.
Na větrném doletí tam hřebci přede všemi Sámo,
svých i vybídne a jich srdcím zmužilosti dodává.

A hle, tu ozbrojená Psohlavců stáda ohavných
na krajný, jak o tom nenadál se, vypadnuli zástup.
Ušlé velmi muže, dřív než braň uchápati mohli
a v řady postaveni v takové se nebezpeči hájiť,
matky a poschycené od náruče dítky, nevládné
chlapce a vdání jsoucí a na krásu nezadní
panny trhať se dají a pazourama na čtvrti drobniť,
krev střebať a ztrhané pochovávati ve břiše oudy.
Než jak s nastrojeným se valící zástupy brojstvem
zahlédnou hrozný pouští štěk a naproti skáčí:
luky tuhé napnou a stříleti šipkàmi začnou,
obracují se neméň udatní Sáma jonáci.
Terče a ochranné stavějí si před sebe štíty,
šípy kuší metají armenských, až hlavy hustá
mrákota zastíní a očím den i světlo vydírá.
Z blízka-li někde ale střetnou obapol se a píkou
obratnou anebožto mečem již mohli zasíci:
lítá bitva, tuhá seč a hrozná povstane vražda.
Již k nepřečítání Psohlavců hejno se valí:
již nejsilnější padnou a zem ústami hryznou,
přece neohrožení v divoké setrvali půtce,
přestať aniž nechtí ni obrátiti k outěku zadky!
Král bádá (možná-li se tím zváť potvora jménem)
a hrozným štěkotem, náramným výskem a děsným
o mnoho skvostnější hody káže si chystati vřeskem.
V tom veleudatný prospěšnou před sebe Sámo
vezme radu: vlastním poručí bráť hlavně vojákům
a tlící do nepřátelských metať ohně mrzákův.
Bez všeho mešku činí, vydaný jak dostali rozkaz.
Stále se rozhořelým každý hned opálkem a smolnou
ozbrojuje fakulí; chopeným sám vůkol oharkem
roztáčí a Psohlavců na krále ho mrští.
Louč vyletí větrem roznícena do tlamy zrovna,

šíř jak rožštěpenou měl a blavkaje svých ponabádal,
přímo vletí a chřtán a lakotné hrdlo opálí.
Vnitřku hrčí, černé se valí z huby dýmu kotouče;
jiskry živé prsknou do očísek a světlo odejmou,
též obočí mu chytí a celá hlava zajme se ohněm.
Povzbuzení tu neméň druhové na všecky obratní
roztočené metají strany louče a hlavně hořící.
Psohlavců požehem pozasáhlým srsť se zanímá
i chlupy též se jiným od nich, co stáli na blízku
oškvařují a holá horkem se zvraskuje kůže.
I všady již blýská se plamen: jak z náhody když by
v největší husté napořád hromy létaly bouři
a chvojičí neb kostrbaté dalo žáru jalovčí.
Smolný dým se valí, vstupují mraky v oblohy výši,
smutná povětří široké zaohyzdľuje vůně.
Naplašení oni již takovou Psohlavci nemohli
záhubu dél vydržeť: náramným blavkem a hrůzným
heslo dají si vytím a obrátí zadky na outěk
a spěšným zaberou se do temných poskokem houští:
Sámovo vojsko po nich se ženouc chce je na hlavu zbíti.
Než jich okřikna velí nazpět se vrátiti vůdce.
Kraj zanechať hrozný, začatou bráť před sebe cestu.
Když pak již byli ohryzené svých sebrali kosti
a v hroby kladli šeré a poslední uctili poctou,
pohřebnými krmy své též občerstvili oudy:
hneď vydají se na pouť a šeredná místa opustí
i mnohonásobné odporných případy náhod
podstupují, až po drahném času úběhu valné
Dónu řečiště a zábludné jeho výmoly spatří.
Tím víc pospíší a plavíce se přes řeku hučnou
a s velikou do milé sáhnou Evrópy radostí.
Hostinskou se jmou zem uvítať a líbati ústy;
skládati též vroucné za pokojnou hospodu prosby.

Sotva si odpočinou a obětnou poctu dokončí,
vůdce již obratný vypravit se na cestu pobízel.
Tehdy na přátelskou Arménovu radu Meotským
hned vyhnou kalužím a se přímo na půlnoc obrátí
a v pustých daleké od černé rovně si bydlo
oblíbí místách, osadí se poblíž řeky velké,
co vlastním tehdáž nepsávala ještě se jménem;
než prozatím když vystavené již na břehu stály
svých příbytky lidí a proud ten strašlivo bouřil
a stěny zhusta bořil, dali mu proto jméno Bořistěn.
Vůdce pak ustanoví jim zákon a píše na desky.
Již pole obdělána, mastná zem a ouhory štědré
nejmnožší bohaté všady dávaly úrody hojnosť:
stáda se zmohla na víc a z rosné tučněla trávy.
Všecko se jim líbí, lepší si nežádali vlasti:
než Meotáci diví a Kimeranů hejna nemravných,
jinší též surové od černých národy zátok
bouřiti tam začnou a na ně z nenadála dorážeť.
Již se druhé i druhé — zasekrát pokradmo vyřítí,
stádo volů, koz, ovec i lidí k tomu ještě nevládných
zachvátí a k svým pomezím zbojníci to vlíknou.
Než stavení, osení a co sebrati více nemohli
podpálí, na šerý popel a prach všecko obrátí.
Tehdy se pospolitě vše radí a kraj ten opustiť
ustanoví a pokojnější vyhledávati bydlo,
než za krutou hrozným divočákům sloužiti loupež.
Pryč tedy odtáhnou a po další k západu slunce
počnou cestu měřiť, posléz až pouti po dlouhé
ke slavným a čelem sahajícím v oblohu Tatrám
dostoupí, s velikou kde chutí hned pod nimi stálá
mezi Tisou a hrubým Dunajem zakládali bydla
a v kraji tom se usídlili, nám dosavádc patřícím.

J. Holý.

4. Z Osmana.

Dívčí souboj.*)

Rychlejším než ptáka letem
hlas doletěl v ony strany,
jež své milé v růžokvětém
mladí stavil do ochrany,

díc, jak Turkům v zrádné chvíli
v robství vydal Korevského
sám ten lid, jejž se ctnou pílí
zbavit chtěl jha tureckého.

Zlá věsť mladou vztyčí děvu,
srdce její sílí nebe,
ve šlechetném planouc hněvu
pomstou hrozí, nedbá sebe.

Jako lvice, když jí lvíče
v skalách lapil lovec smělý,
rozpoutajíc divé chtíče,
by jej stíhla, po něm střelí:

tak na koni v kraje dalné
s kopím letí bez rozvahy,
až postihne voje valné,
kde dlí vězeň její drahý.

Vidouc však, ač pomstu dýše,
že jej vyrvať nemá moci,
vše multanská pole, chýše,
plení, pálí dnem i nocí.

*) Polský vojevoda Korevský od Multanců, s nímž bojoval proti Turkům, zrazen a vydán nepříteli. Milenka jeho Krunoslava píli o jeho osvobození.

S polským pak se druží vojem
na ty Turky poturčence,
by dobyla šťastným bojem
volnosť svého zasnoubence.

Vykonáť své předsevzetí
prv a větší ku oslavě
z tábora, hle, sama letí
Osmanově hrozíc hlavě.

Turkův krví dráhu kropí,
síly silou tiskne v stranu,
prostřed mečů, prostřed kopí
hledá cára v jeho stanu.

Postihnouc jej volá směle
s důstojenstvím honositým,
by jí vyjel čelem v čelo
s břitkou šavlí, s kopím hbitým.

Hlásá: „Jestli, jak tě praví,
dostojen jsi cárství svého,
projdi, proti mně se stavi,
s sebou maje Korevského.“

„Pakli zjevíš v této chvíli
nesmělosti mrzkou vadu,
srdce mé jej vyrvat pílí,
mocí prostřed Cařihradu.“

„Ručím, s to mé slovo stojí:
pominouc všech statkův cenu

zvítězím-li já v tom boji,
jeho vezmu za výměnu."

„Jest-li ale šťastná doba
tobě bude více přáti,
hotova jsem za nás oba
ryzím zlatem výkup dáti."

Jak to slyší, jak ji zočí,
podunajskou bojovnici,
mladý cár již na kůň skočí
vezma kopí ve pravici,

na kůň — an se v útok strojí,
bujný silou, krásný pletí,
řek' bys, o křídlech že stojí
a že jižjiž letem vzletí.

Rovně s cárem dvanáct paší
již své ručí koně bádá,
cárská záhuba je plaší,
zaměniť jej každý žádá.

Sokolice však v tom ruchu,
by svou lásku zaštítila,
jak u volném sokol vzduchu
v střelhbitém již trysku byla.

Nepředjela, předletěla
druhé všechny hlásíc v poli:
„Postup, zhyneš, pýcho smělá,
mojí rukou, buď kdokoli:"

„Netřeba by s tebou bojný
jeden cár sám vedl seče,
shledám-li, žes nedostojný
bohdá ani mého meče.“

Takto hrozí děvy smělé
zanícené ku souboji,
každá stranu nepřítele
klamajíc svou mužskou strojí.

Pluky polské pokládají,
že tě junák Sokolice,
Krunoslavu opět mají
Turci všichni za šlechtice.

Postavou je Krunoslava
jako štíhlá jedle v lese,
oruží jí zdobu dává,
střelhbitý ji komoň nese.

Hlava, hruď i celé tělo
samé ryzé zlato kreje,
jenom prostřed jeho čelo
stříbrným se znakem stkvěje.

Sokolice od sokola
hbitosť má a hbité zření,
pyšně hledí kol do kola,
postavou jí rovné není.

I kůň její, sokol sivý,
sokolím se křídlem nese,

z očí šlehá plamen živý,
jako sníh srsť jeho lskne se.

Cár mladistvý stranou stojí,
lásku svoji okem sledne,
aby nepodlehla v boji,
vadne, hyne, hasne, bledne.

„Nemniž, praví, moje milá,
že jsi do litého boje
beze mne se vypravila
vzavši s sebou srdce moje."

„Kdo překoná krásu tvoji,
překoná i mne samého,
ó, mé duše živný zdroji,
i, carevno srdce mého!"

S druhé strany v plné slávě
šťastný kralovič a mladý
zří po statné Krunoslavě,
poután kouzlem její vnady.

Velké činy, slavověnce,
doufá zříti z její ruky
věda, že tím zasnoubence
vybaviť chce z jeho muky.

S odvážlivou myslí svojí
obě hrdiny již pílí,
aby v tuhém ve souboji
osvědčili svoje síly.

Rovné pole na široko
prostřeno jim mezi voji
a sluneční jasné oko
svědčiti má jejich boji.

S dvou tu stran se koni zchopí,
nad vichřici rychlí v skoku —
roztříští se dvoje kopí
již při prvním při útoku.

S obou stran hned soupeř mladá
břitkou šavlí hbitě trhne,
placho letí, těžce padá,
kamž ji pevná ruka vrhne.

Jako krupobití srší
na zbroji železné rázy,
ze štítů jen jiskry prší,
bílá brně plamen hází.

Bystří koni jak to čijí,
kam je jezdců ruce točí,
ve víru sem tam se vijí,
v pravo, v levo rychle bočí.

Prokázaly bez rozdílu
hrdinné ty panny obě
rovné srdce, rovnou sílu,
rovnou pevnosť v jedné době.

Štíty tvrdy, brané celé,
panny cely jako prvé,

posud břitké od ocele
nepita ni krůpěj krve:

Pluy jedu a čemeru
hučí obě proti sobě
jako vichrem od severu
lesní duby v zimní době.

Ve třemeni obě stály
marně měříc síly svoje,
až tě rázem hodným chvály
sděly konec toho boje.

Jednu zdatnou ránu sděti —
za prvou již druhá spěje,
přílbice jim s hlavy sletí
s jasnou hradbou obličeje.

Rozpoután je pramen vlasů,
oko, líce, jaké zjevy!
hrdiny dva u zápasu
nastojte — dvě mladé děvy!

Jako když se slunce jasné
z mraků zjeví v kráse svojí,
tak se stkví ty děvy krásné,
slunci dvé, pro krytých zbrojí.

Kdož by při tom při pohledu
prost byl vzdechů, zanícení,
buď je stvořen celý z ledu,
buď mu srdce v těle není.

Krásy úsvit nenadálý,
ježto zdobí obě panny,
šípy metá, rány pálí
v obě vojska, na vše strany.

Oblakové těžkých vzdechů
pnou se z útrob vojska všeho,
trnou pluky Turků, Lechů,
uniknou-li děvy zlého.

Tak jsou jaty strany obě,
že na koních nedostihlých
sunou se již proti sobě
doubravy dvě kopí štíhlých.

Řinčí šavle, deští stříly,
trouby zvučí, řehcí koni —
při násile cizí síly
dívčí boj se v konec skloní.

Skoná se a nový vzchází
z boje boj a tužší, větší,
v líté tknou se ve nesnázi
stříly, dřevci, štíty, meči.

Zahřímají hory lesné,
hřímá důl hojnými hluky,
až za horou slunce klesne,
noc zahalí všecky pluky.

Černý stín již na tábory
Poláky i Turky zove,
středem nich však stkví se zory,
děvy dvě, dva hrdinové.

Z Gunduliće: J. Černý.

γ) *Romantické; básně lyricko-epické.*

I. Z osvobozeného Jerusalema.

(Zpěv I.)

1.

Boj zpívám zbožný, zpívám o vévodě,
jenž posvátný hrob Kristův osvobodil,
myslí i paží velké práce plodě,
než zisk přeslavný dostal za svůj podíl.
Ač peklo zpouzelo se k jeho škodě,
Afrik mu vzdor se s Asiatem svodil,
přec nebes přízní druzi rozplašeni,
pod svatou korúhev jsou shromážděni.

2.

O Muso! jež své skráně neozdobuješ
marnými ratolestmi Helikóna,
jen hvězdověnce sobě oblibuješ,
sedíc u prostřed nebešťanův lóna,
tyť ohněm božským srdce rozpaluješ,
ty znítíš zpěv můj! Buď okrasa ona,
jíž pravdu líčím, ne nelibá tobě,
přej též i cizí, jíž jsem volil, zdobě.

3.

Jeť tobě známo, svět že tam se žene,
kde Parnas lichotný svou radosť roní,
že pravdy světlo básní obalené
i zlobu půvabem svým kloní.
Chorému tak se dítku oslazené
nádoby ústí dá i léku do ní;
toť ošáleno hořkou šťávu pije
a šalbou tou zas okřívá a žije.

4.

Alfonse velkoduchý! jenž's plachého
cizince mne uchvátil zuřícímu
proti mně osudu i popřál svého
mně přístavu již v bouřích tonoucímu,
přikloň mi, žádám, čela milostného,
zpěv ten, co svaté věno nesoucímu.
Snad přijdou dni, co básní nastíněno,
že v skutek tebou bude uvedeno.

5.

Snad v míru společném kdys uvidíme
náš dobrodušný lid křesťanský žíti,
pak mořem i zemí se pokusíme
o lup bezprávný, co nám Thrák směl vzíti.
Tenkrát ať vojsko vladařství tvé přijme,
aneb snad loďstvem zvolíš vévoditi.
Gotfriedovým jsa nástupníkem v boji
poslyš mé písně při vojenském stroji.

6.

Rok šestý minul již, co ku východu
křesťanské vojsko bylo vypraveno,
Nicea útokem, ne bez podvodu
Antiochia město podmaněno,
pak od návalu perských pronárodů
v veřejném poli byvši obráněno,
Tortosa padla též. Teď voj si hoví,
až nečas přejde čekaje rok nový.

7

Již deštivé se konec blíží zimy,
jež přítrž byla učinila boji.
Tu otec věčný vše pronikavými
pohlédl zraky se stolice svojí.
(Co hvězdy nad propastmi pekelnými
tak nad hvězdami boží sídlo stojí.)
S tad spustil zřetel sejmuv v jedné době
co prostor všehomíra chová v sobě.

8.

Proniknuv bezkonečnosť, v Syrské kraje
na vévody křesťanské vrátil zření
a skoumajícím okem prohlédaje
lidského srdce nejtajnější chvění,
spatřilť Gotfrieda, anť pohanské laje
zahnať se snaží od posvátných zdění.
Rozhorlen, ničehož co smysly jímá,
pozemské slávy, zlata si nevšímá.

9.

Vzezřeltě i Pán na vášně Balduina,
jak snažně po pozemské výši touží,
jak Tankred zoufanlivě si počíná,
jejž marná láska kormoutí a souží;
též Boemunda sobě připomíná,
jak říši Antiošské základ krouží,
jak dává zákony, mrav ušlechťuje,
umám i náboženství vyučuje.

10.

V Antiochii přísně tak se navě,
jiných si výprav zdánlivě nevšímá.
Rinald pak pouze vojnu maje v hlavě
neklidnou mysl sotva v uzdě třímá.
Tenť po cti plápolaje jen a po slávě,
jej zlato ani vláda nezajímá.
Vidnoť jej slouchat Velfu věhlasnému,
anť předkův učí příkladu slavnému.

11.

Vševládce vévod těch i celých sborů
vyskoumav pomyšlení nejtajnější,
zve k sobě Gabriela z duchův chóru,
anť první řadou stojí v nebes výši,
onť blahověstem světa po oboru,
tlumočník boží vůle nejvěrnější,
onť nebeská roznáší povelení,
vroucná pak zas odnáší pomodlení.

12.

Bůh poslu takto: „Spěšiž a v mém jménu
domluv Gotfriedu, proč že ještě váží
prováděť vojnu mužně obnovenou,
vyprostiť svatou zemi z ruky vraží?
Ať svolá sbor, ať zbádá na vznešenu
tu výpravu, ať po vůdcovství baží;
jáť sám jej vůdcem zovu; pakť i druzí
s ním posud stejní, nechť jsou jeho sluzi.“

13.

Tak dí. I Gabriel hned hnul se z místa
vyřídit rychle poručené zprávy.
Halíť se vzduchem bytnosť jeho čistá:
jen takť se ona lidským smyslům staví.
Onť ve člověčí podobu se chystá,
kterouž nebeské oslňujou slávy,
prvního junošství se věkem krásí,
září si přiodiv bělounké vlasy.

14.

Bílá mu křídla s koncemi zlatými
hbitosti nedostihlé v poletění.
Rozpoltiv vzduch i oblakové dýmy
vzlétá nad zemstvo, mořské nad vlnění.
Takť vystrojen nebeský posel, zpřímí
svůj vlet k nižšímu světa položení.
Však dřív se nad Libanskou horou baví
a v rovnováze chvílemi se staví.

15.

Pak letem přímo ku Tortose žene
dolův se do propasti vrhnuv s výše.
Tamť slunce na východu probuzené
jeví se anebo se skrývá spíše.
Tamť Gotfried dávným zvykem posvěcené
modlitby božstvu vydává v jitřním tiše.
Tu s sluncem zároveň, je přezařujc,
od východu se anděl vyjevuje.

16.

„Gotfricde“, vece, „čásť se roku blíží,
co nejvhodněji válku vypraviti,
proč tvá tě váhavosť tak dlouho tíží,
Jerusalém že váháš vyprostiti?
Nechť vévodové v sněm se rychle sblíží,
před koncem váhavé hleď povzbuditi.
Bůh sám tě vůdcem volí; rádi oni
i ochotně pod žezlo tvé se skloní.“

17.

„Jsemť posel boží, božské povelení
ve jménu svatém tobě vyjevuji.
Naděj se vítězství, měj slušné bdění
nad vojskem, jež ti k správě poručuji.“
Umlknuv, prudkém zmizel v uletění
k hvězdám, kde nejjasněji probleskují.
Gotfried pak zůstal s omráčenou tváří,
mluvou i rajskou zaražen jsa září.

18.

Však hned se zase vzchopil rozjímaje,
co posel boží velel, cože pravil.
Chtíč mírný dřív se v plápol rozevlaje,
by skončil boj, jehož se vůdcem slavil.
Ač v nebi nad jinými přednosť maje,
nicméně marnou ctí se nezabavil.
Svou vůli zná jen božskou roznícenu
tak jako tlící popel ve plamenu.

19.

Ihned pozváni věrní služebníci
v sněm, jenž po různu v dáli, v blízce dleli.
List listem stíhají se navěstníci
a s příkazy též prosby pojiť velí.
Co urozenosť vábí samochtící,
co k popuzení vahavosti čelí,
vše použito způsobem jest činným,
těch nutí, zalíbiť se snaží jiným.

20.

Sejdouť se vůdcové i s druhy svými.
Jen Bohemund se tenkrát nedostavil.
Vně města díl, díl mezi sousedními,
díl po hostincích Tortosských se bavil.
Až v určený den pány velmožnými
celého vojska, sněm se valný slavil:
Tu Gotfried, an se velebností svítí,
se zpřímiv, jme se takto hovořiti:

21.

„Vojíni boží! vás nebeský vládce
zvolil své svaté víře za podporu,
onť ve válkách vás chránil, v různém zmatce
po zemstvu střehl, mořském po prostoru.
Co národů, hle! po nedlouhé hádce
jsme podmanili jsoucích na odporu.
I všude, co jen krajů přemoženo,
tamť kříže znamení jest postaveno.“

22.

„Či proto jen jsme kraj náš, naše vlasti
i vše, co milo nám, snad opustili,
bychom dajíce v mořské se propasti
ve válkách dálných život nasadili?
By snad neladnou zemí mohli vlásti
i krátkým hlukem oslaveni byli?
Jak těsný cíl to, odměna jak špatná,
a k spáse našich duší málo platná!“

23.

„Ovšemť byl vašich myslí účel dávný
dobyti vznešené Sionské hrady,
křesťanských vrahů řetěz přeohavný
zrozrážeť, zničiť jich porobné rady,
vyzdvihnouť v Judě stolec veleslavný,
by bezpečné tam zbožnosť vedla vlády,
nebráněno poutníkům v žádnou dobu
slib vykonávať, klaněti se hrobu.“

24.

„Však ustaneme-li, k jiné-li straně
obrátíme svých snah, pak jistě vele
se namáhaly zbrojné naše dlaně
bez slávy, marné bude dílo celé.
A nač že Evropské se shlukly zbraně,
nač Asii ovládlo vojsko smělé:
takého hnutí, není-li cíl jiný,
než místo říší nových zříceniny?“

25.

„Tenť špatný stavitel, kdo novou vládu
na světských základech chce zbudovati,
v nesčíslném kde pohan bydlí stádu,
kde počet křesťanů jen málo platí,
našincův málo, pomoc od západu
žádná, Řekům nerádno víru dáti.
Toť rumů jen by navršení bylo,
co staviče by koncem pohrobilo.“

26.

„Že Turci, Peršané jsou naši mani,
Antiochia (veleslavné jméno)
že vzata, darové to nebem daní,
vítězství také divem vypraveno.
Převrácené-li bude nakládání,
ne jak od dárce bylo poručeno:
Bojím se, bůh že nás ho náhle sprostí
a v báj se změní sláva našich ctností.“

27.

„Ať pro bůh, mezi námi nikdo není,
jenž milostí tou by směl pohrdati!
Jaké to dílo mělo založení,
podobný konec jemu dlužno bráti!
Teď když nám volných drah jest otevření,
zlých počasí když nic se není báti,
proč k cíli trudů svých a zrovna k městu
se neženeme, co nám brání cestu?“

28.

„Zaklínám vás, vévody! (klatbu moji
ať slyší nynějšek i věk budoucí
i všickni, již v nebeském kůru stojí),
považte časy k zralosti své jdoucí:
Co meškáme, zdar déle nepostojí.
Změní se podoba nám v přízni jsoucí,
věštím, že nepřichvátíme-li v skoře,
Egypťan Syrsku přijde ku podpoře.“

29.

Tak dí: i krátké šeptání se stalo. —
Tu Petr poustevník se pozdvihuje —
prosťák, však panské mu se místo dalo.
Onť původem velkého tahu sluje.
„Nač Gotfried zve i mně se dobré zdálo,
tak v pravdě jest i víry zasluhuje.
Jest známo všem, co svými tvrdil slovy,
vy schválili, já přidám důvod nový.“

30.

„Považte všechny spory, všechny hany,
co o závod jste činili a vzali,
odbojná zdání, překažené plány,
jichž výkony se k cíli sbližovaly!
Vidímť jen z jedné pocházeti brány,
vše váhání a sváry co se dály,
totiž že prvovláda pohyblivá
po různých hlavách sem a tam se kývá."

31.

„Kde není správce, od něhožto soudy
a odměny i tresty závisejí,
jemuž pořádať dlužnosti a trudy,
tam rozkazy jen placho přecházejí.
Vystavte hlavu nad zpřízněné údy,
pod vůdce ať se postaviti spějí,
ať berli jeho naše vzdá se zvůle,
důstojnosť královskou měj jeho vůle!"

32.

Tu stařec přestal. Tobě, svatý duchu,
lidské jsou mysle přístupny i city,
ty do rytířův vnitřního jsi sluchu
ta vážná slova vetknul eremity.
Ty sám ctižádosť držel's od výbuchu,
chtíč vlády, zvůli, jež jsou v srdce vryty!
I hle! Vilím i Velf ač přednosť měli,
Gotfrieda za vůdce vyhlásit spěli.

33.

Toť chváleno. Hned jemu dána práva
vše rozhodovať, k poslušenství zváti;
nechť zákony sám podmaněným dává,
boj ať sám vypoví neb pokoj vrátí.
Onť ostatních, ač jemu rovných, hlava,
jimť jemu dlužno vždycky k službě státi.
Uzavřeno. Hned o tom věsť se vznáší,
od rtou ke rtům po vojště se roznáší.

34.

Ukázalť se před vojskem. Důstojenství
vzdaného mu všem hoden být se vidí.
Vítání přijmuv celého vojenství,
sám k zjevu vlídnosti tvář přísnou sklidí.
Tak úkazům všem lásky, poslušenství
se popřáv, záhy vévodám nařídí,
že veškerého vojska v šikách, v pláni
hned ráno zjitra bude přehlídání.

35.

Již slunce ranní na východě plálo,
dadouc světlejší než kdy jindy záři,
s ní pak se vojsko sevšad shrnovalo,
vojín se každý k své korouhvi páři:
Pod vůdcem, anť to širé pole přálo,
v ozdobné zbrani rejdě s jasnou tváří.
On peven stanul, hledě jak se pěší
i jezdec před ním vystaviti těší.

36.

Dejž, ume, zhoubce časů nepaměti,
ty chraniteli, zvěste minulosti,
dej světla, abych uměl pověděti,
co plukův se po pláni tam rozhostí
i s vůdci, znal jich dávní slávu pěti,
jenž v hluché tmě již tajila se dosti.
Z tvých pokladův mně sděl, já přidám krásu,
ať slyne pověsť věčně navzdor času!

37.

První se jeví Frankové: jich míval
brat krále, Hugo, někdy ku průvodu:
pluk tento v Isle de France sídlem býval,
tamť ráj, kde čtvero řek svou řine vodu.
Co Hugo zemřel, lilie nosíval
na práporu, veden jsa do pochodu.
Jich vůdce Klotar, královské má zření
i ctnosti, jenom krále jméno není.

38.

Tisíc jich bylo, všichni v těžké zbrani. —
Jim stejný počet jiných vystupuje,
jenž se ni ozdobou, ni zbrojí ani
statností od prvních neodlišuje;
Normani jsou, Robertem zpravovaní,
jenž rodné kníže, vévodou jim sluje,
Vilím pak s Ademarem správci lidu
své roty v pláni vystavili k vidu.

39.

Oba jsouc v službě boží dosaváde
žití posvátné trávili pokojně:
teď pod helm vlnící se kadeř klade,
cvičí se rámě v půtce lidobojné.
Onen vojínem Orleanským vlade,
čtyř set k té válce zvolil chasy zbrojné;
druhý pak z Puy de Komským statným hejnem
po táboru se řítí v počtu stejném.

40.

Pak Balduin statečný vchází vůči,
veda Bononské tlupy s bratrovými.
Tenť jemu lid svůj k správě odporučí,
teď pánem jsa nad pány ostatními.
Zas po něm v radě moudrý, v bitvě ručí
Karnutský hrabě stoupá s pluky svými,
těch čtyři sta; však bylo trojnásobně
jezdců, co přivedl Balduin osobně.

41.

Těm blízko Velf udatný polem kráčí,
jenž zásluhou se rovná rodu výši,
Estenských předků dlouhý řád jej značí,
Římského otce s přízněním se pýší;
v dům Velfův však se počítati ráčí
příjmím i panstvím v německé to říši.
Jej Korutan, jej Rhet a po Dunaji,
kde sídlel, též i Svev co pána znají.

42.

Toť dědictvím mu bylo po mateři,
sám přidal jiné panství širovládné.
Odtamtud statné muže béře, kteří
s smrtí si hrají, pán kdy jimi vládne,
teplým se boudám v zimě rádi svěří,
kde hodování, pití bývá řádné.
Pět tisíc z vlasti táhlo, avšak v boji
jen třetina jich ušla perské zbroji.

43.

Pak národ vlasů, pleti bílé vchází,
s nímž Němec, Frank a moře pomezují,
kde Mosly, kde se Rýnu oustí plazí,
žatvou i tučným skotem pláně bují,
tam ostrované jdou, již valné hráze
oceanu žravému nastavují,
jenž lid a lidi vede do záhuby,
ba města kraje pohrouží v své hlúbi.

44.

Tisícero jich v jednom řadě kráčí,
Robertem druhým jsouce vévoděni.
Tam pluk zas valný Britův se zatáčí,
jsouť královci mladšímu podřízeni,
Vilému, ti se šípů střelbou značí;
u nich jsou lidé s pólem ssouseděni,
ty z hustých lesin, hor i pustin metá
Irlandský ostrov, až na konci světa.

45.

Přichází Tankred. Teutě mezi svými,
Rinalda vyjma, bitec nejpřednější,
jej nikdo krásou, mravy dvořanskými
nepředčí, nikdo nad něj srdnatější,
na slávě-li jakási vina klímí,
jest šílení to lásky nejvroucnější:
toť láska zranivši jej v samém boji
vojnou jen více sílí se i kojí.

46.

Jest pověsť, že dne toho, když se pluky
Frankův porážkou Peršan oslavily,
posléz vítězné Tankredovy ruky
bitím, stíháním vrahův sklesly síly,
že ke svěží studánce mezi buky
jej letním vedrem stíny přivábily:
Tamť zpráhlým ústům hledal občerstvení,
ustálým údům sladké pohovení.

47.

Tehdáž mu z nenadání dívka krásná
po tvář ve zbrani před oči se staví.
Pohanka byla. Žízeň neuhasná
do těchže loudí míst a plápol žhavý.
Jímáť jej obdivením sličnosť jasná!
Již ohněm krásu oblíbiv se tráví.
O dive! sotva že se milosť rodí,
již vzniká silně, ve vítězství chodí.

48.

Tu hurtem přílbicí přikryvši hlavu
v souboj se hnala: však že lid se blíží
a lásky otroka nejsouci v stavu
hned sama zbíti, k outěku se sníží.
Její však obraz v svém vojenském mravu
jak živoucí, v hloub srdce se mu vhříží.
Onť místo ladné, děvu, ač jsa vzdálen,
vždy v mysli chová, ohněm lásky pálen.

49.

Mohlť v tváři jeho každý zběhlý čísti,
že vnitř milostí hoří bez naděje,
povzdechy časté, oko vpadlé jistí,
že utajený smutek v něm se kreje.
Osm set mu jízdy stranou bylo čísti,
tať od kampanských lodních krajin spěje,
div přírody! z nich část též táhnouc v vojnu,
Tyrrhenskou oslavila půdu hojnú.

50.

Jezdců zas dvě stě táhne lehkým skokem,
ti téměř cele železa jsou prosti,
okrouhlé šavle visí jim nad bokem
po širých plecech touly, luky chlostí:
jimť koně sporým krmeni obrokem
jsouť k běhu zrozeni, divné hbitosti.
Ti nápad, outěk činí v okamžení,
couvnouce bitvu vedou v rozptýlení.

51.

Tatin jich vůdce. Jedinýť on z Řeků
vojska Románským následovať velí.
Ó hana tobě do budoucích věků,
že nedbáš, Řecko, sousedův co bolí,
jen na divadle sedělo's v rozvleku,
až došla naše zkáza do vrcholí:
Teď jestli v nízkém kvílíš povržení,
nermuť se, právné jest tvé porobení!

52.

Poslední teď vojenský houf se jeví,
však chválou první, zběhlou udatností,
strach Asie, Marsovy hromohněvy,
nezmnoženi v hrdinné dobrodružnosti.
Mlč Argos v Myniech, mlčte zpěvy
pějící Artuše i jeho hosti.
Jich slávou nikne všechna sláva dávní!
A kdož jest reků těchto vůdce hlavní?

53.

Pan Dudon z Konsy zprávcem jich se zove,
statnosti vzácné, vysokého rodu.
Povolni jsou mu všickni hrdinové,
vědíť, že znatel vojenského chodu.
Ač vážný mrav a zralí jeho dnové,
jun jde bodrý stáří do průvodu,
nehanobící jizvy, zříti jesti
ran dávných v tváři, význaky co česti.

54.

Též Evstath tady viděn v počtu pánů,
bratrem Bullionem ctěn i vlastní cenou.
Též Gernand, králevic Norvéžský v stanu
ku vládě hlavu maje posvěcenu,
Tu Rogier z Balnavilly z Engerlanou
stkví rodinou se z dávných věků ctěnou.
Zde Genton, Rombald, Gerardové oba,
slavných rytířů neposlední zdoba.

55.

Též Ubald, Rosmond vidíni jsou v sboru,
Linkastru jím vláda jest zděděna.
Obic Toskanský, rek to bez úkoru,
na vrchol sláva jeho vynešena.
Lombardští též tam bratří při táboru,
Achilles, Sforca, Palamed jich jména:
Tam statný Otto, kterýž štítu dobyl,
jenž hadem dítě rodícím se zdobil.

56.

Ridolfa Guaska nelze zamlčeti,
ni Guidův obou sláva dovoluje.
Gerniera, Eberarda jména pěti
duch vděčnosti mně přísně přikazuje.
Kam sečtem znaveného dále spěti
Gildippo s Odoardem vyluzuje
ta láska vaše? Zasnoubenci v boji,
vás osud někdy smrtí jednou spojí!

57.

Což by se v Milka škole nezučilo?
Statnouť se ona válečnicí stala.
Obou se žití sudbou sjednotilo,
stan ona svůj po staně jeho vzala.
Ni tnutí, co by oba nezranilo,
bolesti, jež by ona nezajala.
Ráz veden proti ní, jej stejně skruší,
když on krvácí, ona pouští duši.

58.

Však ze všech, co se stkvějí na přehledu,
Rinaldo bodrý mládec prvním sluje.
Všech vzhled tkví v jeho tváře libostředu,
an královské z ní čelo vystupuje.
On nad věk, nad nadění spěchá k předu,
květ ledva vzešel, plod již nastupuje.
Když válkou hřímá hlavu pod přílbicí,
Mars zdá se býti, Milek odkryv líci.

59.

Nad Adigou jej šťastně porodila
Sofia krásná Bertholdovi ctnému
i záhy od prsou si vyprosila
Mathilda k péstování šetrnému.
U ní vždy meškal, tať jej poučila,
uměním vlády, zvyku královskému.
Až od vzchodu proniklo trouby zvání
junošskou statnou mysl z nenadání.

60.

Tři lustry sotva stár, hned na outěky
sám samoten se dal v neznámou dráhu
Řeckem; jej nehrozily moře jeky,
směr zřídiv k vojně dálné svému tahu.
Hle útěk krásný! ať příštími věky
potomci za vzor vezmou jeho snahu!
Tři léta v boji dlí, ač ledva mladá
pejřím se měkkým osněžila brada.

61.

Za jízdou pěší pluk si vykračuje,
Raimonda z předu ředitelem maje,
Talosy vládce, lid ten obytuje
Garonny nivy, Pyrenejské kraje;
pluk čtyř tisíců, cvičeným v zbrani sluje,
klopotných prací nic si nevšímaje.
Voj výborný! ba však i v branní návce
i v udatenství vyznačen jich zprávce.

62.

Štěpán Ambojský pět tisíců zbrojných
z Turon i z Bless s sebou přivádí k voji:
malátný lid, sil pracím nedostojných,
ač celý lsne se oclovou zbrojí.
V rozkošných bydlí krajinách i hojných,
i mravem vlasti podoben jsa svojí.
Z počátku bitvy útok jejich krutý,
však v brzce mdlejí, pak jde nazpět hnutí.

63.

Tu Alkest, z něhož v zraky strach se vrací!
Jest Kapaneos před Thebanskými zděmi.
Šest tisíc Helvetův, statní to mládci,
v Alpách je sebral v neladné to zemi.
Ti železo, jímž ořou, stromy kácí,
teď přetvořili v šavle, piky, šlemy.
Dřív páže nad skotem co vládu měla,
teď krále samé v souboj zváti směla.

64.

Hle! tam korouhev vysoká se míhá,
máť Petrův klíč i vínek za ozdobu,
sedm tisíc pěších za vůdcem se sbíhá
Kamillem, lesklá zbroj jich prsa zdobí.
Onť v ouřadě svém vesele se zdvihá,
chtě oslaviti jasných předkův hroby.
Aneb chce světu dokázati rázně,
že Latiníkům nechybí než kázně.

65.

Tam na okázce zpupní zástupové
přecházeli: tenť pak ukončil řady.
Tu Gotfried výtečnějších vůdců zove
přistoupiť, aby jim své zjevil rady.
„Co zjitra, praví, vzejde ráno nové,
nesmíť již vojsko déle dlíti tady:
K svatému městu bez dlení ať táhne,
než břinkot naší zbrani tam dosáhne.“

66.

„Připravte tedy všecko ku pochodu,
vše u válce, ano k vítězství jistému!“
Hlas mocný vůdce slouží ku pobodu,
k smělosti stejné vojsku veškerému.
Vše čeká s netrpností slunce vzchodu,
jsouc k vypravení hotovi čestnému.
Však předce Boulliona moudrého útlá
zanímá péče, ač ji v srdci tutlá.

67.

Nebť zprávy jisté mu se donosily,
že král egyptský proti Gúze čelí,
s překrásným valným vojskem, tamže síly
shromaždil, snad že Syrsko zajmout velí
I jistě nepomešká v zdárnou chvíli,
muž do výprav vždy hotový i smělý.
Co zatím králův outok očekává,
teuť rozkaz poslu Jindřichovi dává:

68.

„Na lehké loďce v Řecko velím jíti,
nechej se přepraviti bez meškání;
tamť najdeš (zvědač-li, jejž zprávným býti
od dávna znám, vše zkázal beze lhaní)
mládence, rodem královským se svítí.
Ten v oučasť s námi v boji sem se shání,
jest kníže Danské, vede kolikeru
statečnou rotu až tam od severu.“

69.

„Obávám však se, že by lichotivě
cár Řecký zvyklými to opletkami
jej odvrátiť chtěl, s vojskem odvážlivě
k nám táhnoucího svésti svými klamy;
hleď, věrný posle, přemluvit jej živě
ve jménu mém, by štěstí sdělil s námi.
Ať spěchá, řekni semhle k naší straně,
že prodlévání bylo by mu k hauě."

70.

„Ty však se nevrať: zůstaň při vladaři
Řeckého cárstva, pomoc přislíbenu
hleď obstarati; ať se nepromaří
slib daný, víra zachová svou cenu!"
Tak dí, pak ouvěrním jej listem daří
i dává rozkazy na poručení.
Pak rozžehnav se, Gotfried k spěchu zbádá,
konečně v pokoj myšlénky ukládá.

71.

Na zejtří jak se brány otevřely
na stkvoucím vzchodě slunečnímu vozu,
tu trouby zavzněly, tu bubny hřměly,
čím známě dáno k hnutí po oboru.
Jak krajina se v letě rozveselí,
když čeká vláhu hromu po lomozu:
tak libě zněly tenkrát hudby stroje
vojínům statným, zvoucí v tuhé boje.

72.

Hned každý povzbuzen jsa vnitřním pudem
obláčí zvyklým oružím své tělo.
Vše k svému místu pod vojenským cudem
za vládou vůdců hbitě poletělo.
Již voj spořádán, větrným pak průdem
nesmírné množství korúhví se chvělo.
A na vladařském práporu se dviže
posvátný znak již vítězného kříže.

73.

A slunce, ježto po nebeské skláni
obloukem výš a výše postupuje,
obráží paprsky své po vší zbrani,
až leskot jasný oko zaslepuje;
po obloze kolkolem plápolání,
jak když se zážeh mocný rozšiřuje.
V říhání koňstva břinkot zbrojí buší
vespol o závod, div že neohluší.

74.

Nejvyšší vůdce chtěje od nápadů
nepřátel válečné své pluky stříci,
vysýlá lehkou jízdu k předu, zadu,
vyskoumať pilně všechno po hranici.
Hradkopův předesláno bez odkladu
proklestiť vojsku pochod po silnici,
navážiť jámy, vršky pobořiti
a průchodiště těsná otevříti.

75.

Darmoť se národ sbíhá do odpory:
ni hradby s příkopy i zásekami,
ni proudy vodní, nejvyšší ni hory,
jim lesy husté nejsou zástavami.
Tak řek královna překážkám na vzdory,
když zpupný proud žlab přeplňuje známý,
násilně bouří břehův přes obruby,
nic nemůž tokův stavěť nával hrubý.

76.

Snad z Triopoli král městské za ohrady
se skryv, lid maje, poklady a zbroje.
Mohl tenkrát Frankům jíti na závady:
však neodvážil se je zváti v boje.
I poslav dary táhnoucímu tady
vojsku, otvírá jemu země svoje.
Výminkám míru podrobiť se žádá,
jakých mu koliv Gotfried sám ukládá.

77.

Blíž města hora Seir tam na východu
se královitě pne; z té do planiny
dav pravověrců bral se všeho rodu,
matičky s dcerami, otcové s syny,
nesouce dary slavném ve průvodu,
Gotfriedu, jemu úklon vzdáť povinný.
Zbraň cizokrajnou skoumati je blaží;
obstoupen Gotfried takou mírnou stráží.

78.

Poděl se břehů drže pluky vodí
na blízku moře, toť ne bez ohledu,
nebť dobře ví, že přátelské tam lodi
v povzdálí příbřeží mu spějí v sledu,
odkudž si zásobiť, an břehem chodí,
svůj oboz může; víť on, že mu vedú
žeň již, co řecká ostroví požíná,
což Kreta, Skio skalná plodí vína.

79.

Stenáť okolní moře valnou tíží
velkých korábů, množstvím lodí malých.
po středomoří sotva kde se shlíží
mezerka lodím vrahů půtky dbalých.
Benátský Marek, slalť Ligurský Jiří
korábův nával statných, okázalých,
jiných tam slali Briti, Hollandové,
Sicilské loďstvo též tam s Francouzským plove.

80.

Ty lodě všechny jsouce sjednoceny
pevnými svazky k jedinému cíli,
vším, pící, zbraní byly zásobeny,
co zemské vojsko žádá každou chvíli.
Voj hranice pak vida otevřeny,
že úžiny vše opuštěny byly,
během se prudkým žene v svatá místa,
co oslavena smrtí Jesu Krista.

81.

Předbíhá pověsť, poselkyně švárná
rozprávek pravdivých i také lživých,
že voj se blíží, zpoura tam že marná,
takáť zde svornosť myslí slávy chtivých,
jak četní plukové, jak síla zdárná.
Vyčítá jména rekův odvážlivých,
jich skutky s tváří vyhroživou hlásá.
až srdcem pánův Sionských potřásá.

82.

Zle očekávať vzdálené, hůř bývá,
než když již přítomné máš přetrpěti.
Odkudkoliv se lichý hlas ozývá,
tam všickni pílí sluchu obraceti.
Šeptání temné, slova pobuřlivá
po smutném městě, po kraji též letí.
A starý král, když pohroma se blíží,
v plachém se srdci po radách ohlíží.

83.

Jest Aladin to pohan. Vlády nové
jsa zprávcem, v péči ustavičné vězí.
Bylť ukrutníkem někdy, zralí dnové
rodnou v něm krutosť často převítězí.
Ten slyšev románští že hrdinové,
by město stékli, již jsou na pomezí,
jak nepřátel, tak poddaných se bojí,
strach starý s novou nedůvěrou pojí.

84.

Neb v těchže hradbách bydlí pomíšeni
rozliční vyznávači, z nichto kteří,
ač menšina, jsou Kristu posvěceni,
silnější část pak v Mohameda věří.
Co svaté město přišlo v podmanění,
zde král své sídlo upevniti měří.
Svým pohanům ulehčil břímě sice,
však je přitížil křesťanům tím více.

85.

To vědomí ukrutnosť přirozenou,
co stářím ochladla i zpitoměla,
pobádá, ostří zášti obnovenou,
tímž stará žízeň krve oživěla.
Tak had měv zimou mysl ukrocenou
svou zlobu v létě zas nabývá zcela;
tak lev, když jej popouzí někdy v hněvy,
ač ukrocen, svou dávní krutosť jeví.

86.

„Zřím, dí, jak tajené radosti znaky
nevěrná luza znovu prozrazuje,
jak smích provádí, z nás kdy smuten všaký
pro blízké zlé, jak tím se potěšuje.
Pokradmo již se vlekou zrády šlaky,
za zády snad i vraždu kdos mi kuje,
obmýšlí snad, jak přátelům by brány,
vrahům to našim, byly zotvírány.“

87.

„Toť jim se nepodaří! Bez překážky
jich účel zničím, pomstu svou nasytím,
perné jim v brzce ustrojím porážky;
i dítě matce zaplatí svým žitím,
jich domy, chrámy, světu na ukázky,
nad jich mrtvolami ohněm znítím.
A v hrobě povšechném ať jejich kněží
co první žertva pohřbeni pak leží!“

88.

To myšlení zloboh přemítá v sobě,
ač k vykonání nemá síly dosti;
však nevinných-li šetří v této době,
přičtiž to bázni ne pak lidmilnosti;
neb jestli tam jej strach pohání k zlobě,
tu podezřivosť zbádá k ukrutnosti.
Všech k příměří cest zrušiti se boje,
neméně vítězné se hrozí zbroje.

89.

Tak bezbóžník své hněvy pošetilé
zkrotiv, jim jinde hledá nasycení.
Obrací v pouště kraje roztomilé,
chaloupky selské boří, ohněm plení.
Nic nezbývá po záhubném tom díle,
kde Frank by píci vzal neb pohovení.
V řekách, ve zřídlech čistou vodu kazí,
i v studně jedy smrtonosné hází.

90.

Účinný v zlomyslnosti rozvážlivé,
Jerusalem dopevnit hledí pilně.
Z třech stran již dosti utvrzen byl dříve,
jen na půlnoci ještě méně silně.
Což když zpostřehlo oko podezřivé,
tam hradby káže zřídit bezpochvilně;
tamť nachvat shání množství pracovníkův,
žoldnéřův z části, z části bojovníkův.

Z Torquata Tassa: J. E. Purkyně.

2. Z Labyrintu Slávy.

(Oddělení první.)

V.

Z lůna černých, nadvltavských borů
hora k nebi hrdé čelo pne —
tichem nočním na tu tmavou horu
luna bledá časem pohledne,
pohlednouc, se rouchem mraků kreje,
opět hledí, zas se v chmury topí,
na krve a požárů stopy
s nebes báně slzy hojné leje.
Nebo skráně hory ozářené
věnčeny jsou strašnou korunou —
sesutiny, valy rozbrázděné
jako oblouk koruny se pnou,
v ní pak místo ozdob nádhernosti,
skvrny krve a umrlčí kosti.

Temnou rozpuklinou sklepení
lunin lesk se u vnitř hradu loudí;
a hle, v rozbořeném sloupení
muži dva co duchové tu bloudí.
„Zde náš cíl“, teď šeptem ozývá se
první, vstoupiv na hromadu kostí.
„Hleď a pozoruj neb otvírá se
tobě hrob tvé vlastní minulosti!“
Druh pak jeho u pilíře tiše
stoje hledí do té hrůzy říše.
„Zhůru“, Duchamor teď káže,
„duchové, jež čas neváže!
Slyšte bratrův hlas:
dvacet let co hnije,
ať to opět žije,
nechť co tenkrát zde se chvělo,
hýbalo a žilo, mřelo,
žije a umírá zas!“
A tu z ledvin zahřímání
hrozným slovům odpovědělo,
kovů třeskot, ryk a bědování
prostorem teď hradu zaznělo;
u sloupu pak, za nímž Jan se chvěje,
klečí žena ruce spínající,
z úst se prosba, z očí slza leje;
pacholátko hořce bědující
žena k srdci mateřskému vine,
šepce: „Za otce se modli, syne!“
Do komnaty zbrojnoš vkročí,
za ním rytíř zkrvácený
a ten klesna v náruč ženy
líbá pacholátko, bolně volá:

„Veta po všem, Táboři hrad ztekli,
žádná moc jim neodolá!
Prchni — prchni, drahá Jitko,
by tě vrazi neodvlekli,
zachraň sebe, zachraň dítko!
Vroucné toto políbení —
otcovské mé požehnání —
mečů blízkých rachocení
pohání vás k uprchání;
tajnou chodbou, věrný Víte,
vyveď Jitku mou i dítě —“
Rytíř slábne, na zem klesne,
krev mu v potocích z ran teče;
žena v strasti srdce děsné
kolem prsu raněného
rámě klade, krev mu staví.
Zbrojnoš volá: „Drahá paní,
opatrujte syna svého,
blížíť se již škůdci draví,
slyšte ryk těch lítých saní!“
Žena, zhůru teď se pnoucí,
z prstu svého kroužek vzala,
slzou skropila jej vroucí,
v ňadrách synka uschovala,
bědující v bolném lkání:
„Dědictví to budiž tobě
matky bídné, drahé robě —
miláčku, ach, Jene můj!
Na věčnosti tam shledání . . . . .“
Hrůzněji se hluk rozlíhá,
Jitka volá: „Žehnám tobě,
drahé dítě — spěchám za tebou!“

Panoš tajné dvéře zdvihá,
s dítětem již zmizel v chodbě.
„Spěchám, spěchám za tebou!“
opětuje Jitka, chotě svého
obejmoucí — — na dvéře již třesk,
v okna šlehá ohně blesk.
Rytíř zdvihna hlavu svou
hrůzobledou, krvavou
šeptá: „S bohem, Jitko má,
prchni, prchni — kde jest Jan?“
Jitka bolně vyvolá:
„Zde mé lůžko, zde můj stan,
dítko naše střeže Pán!“

Teď se dvéře rozlítnuly,
do komnaty v hlučném davu
Táboři se vyhrnuli.
Olbřim v skrváceném hávu
k raněnému prudce míří;
„kalich káže, káže Pán:
plňte svaté rozkazy!“
zvolá děsný velikán,
palcát zdvihne a rytíři
rázem lebku rozrazí. . . .
Za pilířem děsný hlas —
hrozný obraz mžikem zhas’.

Opět noční ticho rozkládá se
po ostatcích strašné minulosti;
z jasna nebes luna v plné kráse
svítí na rumy a bílé kosti.
Oko v sloup, co socha bledý,
stojí Jan tam u pilíře,

Duchamor pak ohnivými hledy
dlouhou chvíli po svém branci míře
šklebí se, teď na měsíc se dívá,
mumlá cosi, hlasitě pak vzívá.
A tu jinoch hlavu zhůru pna,
ze sna děsícího procitna,
zvolá: „Což to mozkem lomcuje,
což to pamětí mou zmítá?
V dávných tmách se světlo kmitá,
hrozný den mi posvěcuje.
Co jsem spatřil — se mnou se to dělo
dítě, ježto zbrojnoš v chodbě skryl,
děcko to — já — já jsem byl!
Matka má to byla a to tělo
krvavé — toť tělo nebohého
roditele bylo mého!
A ten prsten, skropený
matky slzou přehoroucí,
dědictví to moje — zde je mám,
na prstu svém schvovávám!
Však hle, co se červená
na prstenu? hrozný zjev!
věčné kletby znak, má krev — —
pomoc, pomoc, matko má!
Byl to smích neb vichrů ostré vání,
deroucí se v rozštípenou zeď,
jenž tu na mladcovo zasténání
dalo děsnou odpověď?

Duchamor.

Nuže, ubírejme se již domů,
vůli tvou jsem pilně vykonal,

an jsem ze zakázaného stromu
jablko ti na pochoutku dal.
Zpamatuj se, dech již vane denní.

Jan.

Přehrozně! já v slepém pomatení
velebil jsem, co mou zkázou bylo;
co mi otce, matku zahladilo,
tomu jsem své srdce vzdal,
tomu krev a — duši věnoval!

Duchamor.

Jest ti nyní kolem ledvin krušno?
Nuže, pomni na to, milý brachu:
kdo chceš vědět více nežli slušno,
zakus také mimořádných strachů.

Jan.

Běda! muž, jenž mému otci
hroznou ranou život vzal,
ten mne k boji ďábla mocí
proti vlastní krvi štval;
ten mne nadchnul zlobou pekla,
že se vášeň v žilách vztekla
a já vlastní srdce rval!

Duchamor.

Netup dobrodince svého v hrobě;
on tě, věz, co otec miloval --
o tebe co osiřelé robě
zvláštní láskou vždycky pečoval.
A když se světa se ubíraje
ležel v krvi na smrtelném loži,
vroucně pro to nebe velebil,
že tě hnízdu bludův odurvaje

jako drahé, nenabytné zboží
kalichu a pravdě vydobyl!

Jan.

Kalichu a pravdě vydobyl!
Krutý osud — bídné zaslepení!

Duchamor.

Paprslek to jenom záře denní!

(Oddělení druhé.)

VI.

Balkán.

Balkán velikán své mocné rámě
po Ilyrských vlastech roztahuje,
Balkán, jenž co otec děti milé,
k srdci svému země přivinuje;
jako hradby věkům vzdorující
pnou se do oblaků jeho boky,
vysílajíce tam ku dolinám
dary lásky, hučící potoky,
potoky, jenž luhy ovlažují,
na nichž statný, Slávský lid obývá,
jenž tam chýše tiché v stínu háje,
tu zas v sadech vonných růží skrývá.
Slavná země, kterouž oko orla
s cimbuří Balkána obdivuje,
kde se v dáli na východ i západ
zrcadlo dvou moří vyskytuje.
K zrcadlům těm od pradávných věků
ukazují ramena Balkána,
lesy jeho šumí: Ejhle lemy
říše Ilyrského velikána! —

Na nejvyšším Slávské hory čele
Kutenský náš s průvodcem svým stojí,
oko jeho pohledem se kojí
divokrásné krajiny rozlehlé,
jenž od paty nebetýčné skály
vybíhá až k mlhám modré dáli.
„Raduji se, Jene, z této krásy!“
Duchamor teď šeptem mluviť jme se:
„Věz to, že i mne do končin těchto
blahé tušení jakési nese;
nebo půlměsíc, jenž na východě
nyní bledým odleskem se míhá,
od pradávna příznivec mé říše,
nad krajinou Balkanskou se zdvihá.
Doufám, že mi hvězda milovaná
mnoho blahých chvílek ještě zrodí,
jelikožto osvěcuje zákon,
jenž mi hojnou hrůzy kořisť plodí.
Pohleď, Jene, na širé tam pole,
nad nímž mrak co vraný havran letí;
nedávno tam srpec půlměsíce
požal valný počet Slavských dětí.
Leč bys lépe vše to poznal vdole,
sestoupíme na Kosovo pole!“

Na Kosově ze zelené půdy
tři kameny bílé vystupují,
podle nichž tři bílé holubice
seděly tam tiše na travičce.
Nejsou holubice co sníh padlý,
pod hrdlem se červenají mrvy;
nejsou kameny co labuť bílé,

růžovou jsouť pokropeny krví.
O třech kamenech tam na Kosovu
vnukům svým teď starý zpěvec zpívá,
jenž co jinoch vlasť svou mečem hájil,
teď pak slovem srdce jí dobývá.
Kolem něho na zeleném drnu
sbor se vnuků kvètoucích prostírá;
o třetí tam kámen podepřen jsa,
starec nyní píseň svou zavírá:
„Všickni padli jsou zde na Kosovu,
mezi nimi Lazar slavný kníže
bojující pro národ a slávu,
bojující pro velebnosť kříže.
A tu Murad, hrdý vládce Turkův,
u prostřed svých vezírů tam stoje
hledí okem hrozně uzarděným
na krvavou kořisť svého boje,
hledí na mrtvoly bohatýrů
Banovičů, devět Jugovičů,
u těla jenž cara Lazarova
krváceli pro národ a víru.
Ejhle, tu se z kupy mrtvol zdvihne
Miloš Kobilič a nechť mu tokem
z ran se valí krev, již smělým krokem
k Muratovi hroznému se blíží,
na zem klesna, před ním hlavu sníží,
poníží, by vstal co mstitel vlasti;
nebo z pasu dobyv ostrou dýku,
Muratovi, vlasti protivníku,
na dráhná jenž léta Srbsko zkazil,
dýku ostrou do srdce jest vrazil.
Obnaživ pak ostří svého meče,

kolem bašata, vezíry seče,
davem Turků na meči smrť nese;
dvakrát raněn, dvakrát pozdvihne se
tam, kde kameny dva ukazují —
na třetí až ránu busikána
slavný Miloš skloní k zemi líce,
by je k světlu nepozdvihl více!
Tento kámen skropil krví drahou,
kámen, jejžto vroucně teď objímám,
políbením věčné lásky líbám!“

Kolem ticho — dva teď pobratřenci
pravice své silné sobě dali,
levou rukou šavlemi pak svými
z beder visícími zařehtali.
K pobratřencům pak dvě posestryně,
jak dvě růže k sosnám pohlednuly,
pohlednuvše, k zemi klopí oči,
v nichž se slze jasně zablesknuly;
neb nazejtří, dřív než slunce vstane,
opustivše růže milované
jinochové do boje potáhnou,
do boje se slavným Srbským cárem.

Teď dí starec, pozdvihna své líce:
„Tak to bylo, nyní se zpomíná —
neporodí naše Srbská země
takového bohatýra více!
Nechť i tělo Miloš-Kobiliče
na šavlích jsou Turci roznosili,
jeho jméno Srbové na věky
do svých věrných prsou pohrobili:
tam on každodenně z mrtvých vstává,

probuzen jsa díků slavozpěvem:
Miloš-Kobiliči věčná sláva!
Ó vy drahé zvěsty bohatýrské,
v jichžto lůno vlasť své děje klade,
poklad ten i vnukům dochovejte,
kořisť slávy křídly svými krejte!
A vy zpěvy Slovanské mé vlasti,
upomínky drahé, velebené,
vy jste lístky růže, dechem větrů
po luzích a hájích roznesené.
Slovan, znamenaje lístek milý,
s nímžto vítr aneb vlna hraje,
usměje se aneb slzu roní,
na bývalou růži vzpomínaje. —
Nasypejte po šíré již vlasti
milé děvy, jinoši i muži
hojnou kořisť krvavých těch růží,
aby kouzlem jejich zotavena
pozdvihla se síla bohatýrů,
jenž by jako Miloš nasadili
krev a život pro národ a víru."

Přestal mluviť pěvec dějů slavných;
hle, teď k němu žena přistoupila,
synka svého, malé nemluvňátko,
v náruč starečkovi položila:
„Žehnej mu, ty pěvče dějů slavných!"
promluví teď matka vroucím slovem;
„synové dva padli v krutém boji,
třetího též vzdávám vlasti svojí;
žehnej mu, by ve budoucí době
bojuje pro vlasť a víru svatou

získal slávu, získal píseň tobě!“
Šedivec pak děcko v náruč vezme,
nemluví a místo požehnání
slza z očí jemu starých kane
na růžové dítka pousmání. —

V stínu dubu Kutenský se kryl;
teď když stařec děcko políbil,
zachvěl se a hlasem pohnutým
k druhu svému takto promluvil:
„Národ tento, plný skvělých ctností,
v strastech času nezahyne,
otevře si bleskn ým mečem činů
bránu velké budoucnosti;
jemu palma příští slávy kyne!“

„Předc se vyznám,“ Duchamor teď praví,
„že mě jakés blahé tušení
v krajích těchto znamenitě baví.
Ha, ha! totě právě pohled slavný,
lid tak bohabojný, statný, švarný;
šlechetné však jeho snažení
nepřekazí blesk jen půlměsíce,
nýbrž zář i toho znamení,
měsíci jenž příčí se nejvíce.
Tenkrát ve mně peklo slavně plesá,
nepřítel když v srdce vlastní tesá!“

XV.

S věže dómu Mohučského
temným zvukem půlnoc bije,
blahol hlasu truchlivého

po tichém se městě lije,
umírajíc v němé dáli;
posledním svým dechem tiše
zalétává do vzdálené chýše,
jenž se vzdvihá u porýnské skály.
Po světnici chýše chudobné
bloudí lampy svit co bledý duch,
zhasíná teď, teď se zhůru pne
jasně blesknouc do té čiré noci,
tmu zahání kouzedlnou mocí
za ten jasně ozářený kruh,
v kterém stůl se skrovný zjevuje,
na něm knihy, péra, pergameny;
na listech pak stkvělých barev čteny
oko zpytující spatřuje.
Zraky však, jenž po těch listech vedly
ruku, spánek tichý zavírá.
Písař usnul, maje skloněnou
hlavu bledou žalem strápenou.
Blahý sen mu ráje odkrývá,
neboť pousmání rtoma hrá,
usmání, ach cizinec úst bledých
jako na severných věčných ledích
květná větev májová.
Ve snách spatří milenky ruměnce,
oči modré, svatou září zňaté,
v prstencích pak kadeře ty zlaté,
na kadeři z bílých růží věnce.
Cherub krásný vstoupil na nebesa,
křišťálový kalich v rukou nesa!
„Jene, láskou věčnou jest mi přáno,“
zvolá anděl, „bych ti objevila,

že se k tobě, národu i tvému
milosť Páně naklonila.
Ejhle hvězdy, zvěstující ráno!“
A tu andělovi nebeskému
z kalicha se hvězdy jasné lily,
jenžto u věnec se vplítajíce
v stkvělé písmeny se proměnily,
slova tato skládajíce:
„Řekl bůh: *Buď světlo — bylo světlo!*“
A teď čteny zas se rozletěly,
jiné, jako jiskry padajíce,
k nim se linou a již jasně květlo
nové písmo v sněhobílé bláně:
„Světlo nad národem — vůle Páně!“
Litery pak z rozohněné lávy
tajná moc již takto rozstavila:
„Světlo vede z Labyrintu slávy!“
Opět jinak znějí čteny rudé:
„Světlo, ne meč slávu vydobude!“
Jasněj' slova svítí, zhůru planou,
hlasy andělské pak libě vánou
kolem spícího teď s nebes báně:
„Řekl bůh: Buď světlo — bylo světlo. —
Světlo nad národem vůle Páně!“
A teď sbor andělský jemně zpívá:
„Světlo vede z Labyrintu slávy,
světlo, ne meč slávu vydobývá!“

Sady, byvše takto proneseny,
na nesčíslných se listech stkvěly
po obloze, jsouce osvíceny
hvězdou svatou; teď se rozletěly

provázeny zvukem svatých kůrů:
„Leťte k dolinám a leťte zhůru,
leťte tam, kde srdce lidské bije:
s vámi světlo, s vámi sláva žije!“

Jan tu ze sna svého procitnul,
lampa zhasla — do tmy čiré pnul
oko rozčilené září jasnou;
avšak zdá se jemu, jako by v tmavé
půdě posud tkvěly žhavé:
tu se v svitu libém vyskytují,
sem teď zalétají a tam hasnou,
tady pak se stkvělé opětují;
slyší blahých zvuků zavítání:
„*Konej, co jsi viděl, Jene můj,*
ducha svého světlu obětuj,
bysi došel světla smilování!“

Zhasly čteny — utichl již hlas,
kolem Jana noc se klade zas,
aj, tu vstane v mysli roznícený,
k stolci nebeskému zdvihna tváři,
tam kde hvězdic nesčíslné čteny
v svaté velebnosti září.
„Konej, co jsi viděl — ducha svého
světlu obětuj!“ tak mluví tiše,
hledě pevným okem v hvězdné říše;
hledí dlouho v duchu rozjímaje,
hloub a hlouběj' v myšlénku se topí.
A již zoře po nebi se lije,
hvězdy hasnou — odleskem svým kropí
červánky již nízké jizby stěny,

stůl a na něm pergamen a čteny.
A tu zvolá Jan: „Hle, jitro svitá
také v mysli mé a blahé světlo
i v mém duchu jasně povykvětlo,
duše vroucně jiskru svatou vítá.“
Pozdvihna teď stkvělé pergameny,
čítá jasným hlasem tyto čteny:
„*Et dixit deus: fiat lux et erat lux!*“
Nyní k nebi vyvolal:
„Ty jsi důkaz svaté moci dal,
věčný na výsostech Pane,
zvoliv za nádobu světla svého
ducha mého nocí sklíčeného;
nechť se vůle všemohoucí stane!
Ano vykonám, co kázal sen:
litera buď pevná, však nicméně
život sterý dán buď každé čteně;
a jak ve snách písmeny ty jasné
v novém vždy a v novém skupení
skládaly to svaté vyrčení,
volajíce k dráze světospasné:
tak chci z liter desky sestaviti,
sestavené barvou tmavou krýti,
na nesčíslné pak bílé blánky
vtisknouť tyto mocné ducha známky,
by se v hojném počtu slova, sady,
knihy, rozumu a vtipu sklady,
by se myšlénky tak rozletěly
po světě, jak ve snách hlasy pěly
v andělů nebeských kůru:
Lećte k dolinám a lećte zhůru,
lećte tam, kde srdce lidské bije,

s vámi světlo — s vámi sláva žije!
Ano, ano, rozumím teď tobě,
lásky cherube můj stkvělý!
Hlasům rozumím, jež v této době
kolem Jana tvého sladce pěly!
Ejhle, ve vzdálené vlasti drahé
rozjiskří se též to světlo blahé!
Nastanou ti, česká vlasti moje,
duchů jasných se tmou starou boje —
tiché boje o národní bláhu —
světla blesky, meče tyto smělé,
proklestí pak tobě k hvězdě stkvělé,
k hvězdě Slávské velebnosti dráhu!

J. E. Vocel.

3. Z Máje.

III.

Nad temné hory růžný den
vyvstav májový budí dol,
nad lesy ještě kol a kol —
lehká co mlha bloudí sen.
Modravé páry z lesů temných
v růžové nebe vstoupají
i nad jezerem barev jemných
modré se mlhy houpají;
a v břehu jeho — v stínu hory —
i šírým dolem — dál a dál —
za lesy — všude bílé dvory
se stkvějí, až — co mocný král,
ohromný jako noci stín
v růžový strmě nebes klín,
nejzáz vrchů nejvyšší stál.

Ledva že však nad modré temno hor
brunatné slunce rudě zasvitnulo,
tu náhle ze sna všecko procitnulo
a vesel plesá vešken živý tvor.
V jezeru zeleném bílý je ptáků sbor
a lehkých člunků běh i rychlé veslování
modravé stíny vlu v rudé pruhy rozhání.
Na břehu jezera borový šumí háj,
z něhožto drozdů slavný žalm i jiných ptáků zpěv
mísí se ve hlasy dolem bloudících děv;
veškeren živý tvor mladistvý slaví máj.
A větru ranního — co zpěvu — libé vání
tam v dolu zeleném roznáší bílý květ,
tam řídí nad lesy divokých husí let,
tam zase po horách mladistvé stromky sklání.
Leč výjev jediný tu krásu jitra zkalí.
Kde v šíré jezero uzounký ostrov sahá,
z něhož města malého, bílé věže stín
hlubokoť ztopený v zelený vody klín,
náramný křik a hřmot mladým se jitrem zmahá
a valný zástup se z bran mala města valí.
Zdaleka spěchá lid — vždy větší zástup ten —
vždy větší — větší jest — vždy roste tento pluk;
nesmírné množství již — vždy větší jeho hluk.
Nešťastný zločinec má býti vyveden.

Teď z mala města bran vojenský pluk vychází,
povolným krokem on zločince doprovází,
jenž v středu jeho jde jak jindy ozdoben.
Utichl množství hluk — leč znovu počne zas
a mnohý v hluku tom vynikne silný hlas:
„To on, to on! Ta péra, kvítí,

klobouk, oko, jenž pod ním svítí!
Ten jeho plášť, to on, to on! To strašnýť lesů pán."

Tak lidem ode všech voláno bylo stran;
a větší vždy byl hluk, zbouřených jako vod,
čím blíže zločince zdlouhavý vedl chod.
Kol něho zástup jde — co nebem černý mrak,
z něho — co blesku svit — v slunci se leskne zbraň.
Volně jde nešťastný — upřený v zemi zrak.
Z městečka zvonku hlas. Množství se modlí zaň.
Na břehu jezera malý pahorek stojí,
na něm se dlouhý kůl — na kůli kolo zdvihá.
Blíž strmí kolmý vrch, na vrchu vrchol dvojí,
na vyšším vrcholi bílá se kaple míhá.
U volném průvodu ku kapli přišel sbor;
všickni teď ustoupí — zločinec stojí sám.
Posledněť vyveden v přírody slavný chrám,
by ještě popatřil do lůna temných hor,
kde druhdy veselý dětinství trávil věk;
by ještě jedenkrát v růžový nebe klín
na horu vyveden, před bílé kaple stín,
nebe i světů všech pánovi svůj vzdal vděk.
Umlknul vešken hluk, nehnutý stojí lid
a srdce každého zajímá vážný cit.
V soucitu s nešťastným v hlubokém smutku plál,
slzící lidu zrak obrácen v hory výš,
kde nyní zločinec, v přírody patře říš,
před bohem pokořen v modlitbě tiché stál.
Vyšlého slunce rudá zář
zločince bledou barví tvář,
a slzy s oka stírá,
jenž smutně v dálku zírá.

Hluboko pod ním krásný dol,
temné jej hory vroubí kol,
lesů věnec objímá.
Jasné jezero dřímá
u středu květoucího dolu.
Nejblíž se modro k břehu vine,
dále zeleně zakvítá,
vždy zeleněji prosvitá,
až posléz v bledé jasno splyne
Bílé dvory u velkém kolu
sem tam jezera vroubí břeh.
V jezeru bílých ptáků sbor
a malých člunků rychlý běh,
až kde jezero v temno hor
v modré se dálce níží.
Loďky i bílé v břehu dvory —
věž — město — bílých ptáků rod —
pahorky v kolo — temné hory —
vše stopeno ve lůno vod,
jak v zrcadle se zhlíží.
Tam v modré dálce skály lom
květoucí břeh jezera tíží,
na skále rozlehlý je strom,
starý to dub — tam — onen čas,
kde k lásce zval hrdliččin hlas
nikdy se nepřiblíží.
Nejblíže pahorek se zdvihá,
na něm se kůl a kolo míhá.
Po hoře — na níž stojí — háj
mladistvý hučí smutný stesk —
nad širým dolem sluuce lesk
a ranní rosa — jitřní máj.

To vše zločinec ještě jednou zřel,
to vše, jenž nyní opustiti měl
a hluboký mu srdce žal uchvátí;
hluboce vzdechne — slza slzu stíhá —
ještě jednou — posledně — vše probíhá,
pak slzavý v nebe svůj zrak obrátí.
Po modrém blankytu bělavé páry hynou,
lehounký větřík s nimi hraje;
a vysoko — v daleké kraje
bílé obláčky dálným nebem plynou
a smutný vězeň takto mluví k nim:
„Vy, jenž dalekosáhlým během svým
co ramenem tajemným zemi objímáte,
vy hvězdy rozplynulé, stíny modra nebe,
vy truchlivci, jenž rozsmutnivše sebe,
v tiché se slzy celí rozplýváte:
Vás já jsem posly volil mezi všemi.
Kudy plynete v dlouhém dálném běhu,
i tam, kde svého naleznete břehu,
tam na své pouti pozdravujte zemi.
Ach zemi krásnou, zemi milovanou,
kolébku mou i hrob můj, matku mou,
vlasť jedinou i v dědictví mi danou,
šírou tu zemi, zemi jedinou! —
A až běh váš onu skálu uhlídá,
kde v břehu jezera — tam dívku uplakanou —“
Umlkl již, slza s slzou se střídá.
Teď s výše hory s vězněm kráčí pluk
širokou stezkou v středu mlada borku,
doleji — dole — již jsou na pahorku —
a znovu ztichl šíra množství hluk.
Přichystán již popravce s mečem stojí,

jedenkrát ještě vězeň zdvihl zrak,
pohlédl vůkolím — povzdechl — pak
spustiv jej zas — k blízké se smrti strojí.
Obnažil vězeň krk, obnažil ňádra bílé,
poklekl k zemi, kat odstoupí — strašná chvíle —
pak blyskne meč, zločinci blyskne v týle,
upadla hlava — skok i — ještě jeden skok —
i tělo ostatní ku zemi teď se skloní.
Ach v zemi krásnou, zemi milovanou,
v kolébku svou i hrob svůj, matku svou,
v vlasť jedinou i v dědictví mu danou,
v šírou tu zemi, zemi jedinou,
v matku svou, v matku svou, krev syna teče po ní.

Po oudu lámán oud, až celé vězně tělo
u kolo vpleteno nad kůlem v kole pnělo,
i hlava nad kolem svůj obdržela stan;
tak skončil života dny strašný lesů pán;
na mrtvé tváři mu poslední dřímá sen.
Na něj se dívajíc — po celý dlouhý den
nesmírné množství v kol mala pahorku stálo;
teprv až k západu schýlivši slunce běh
veselo v mrtvý zrak sťaté hlavy se smálo,
utichl jezera šírý — večerní břeh.

Nad dálkou temných hor poslední požár plál;
v hluboké ticho to měsíce vzešla zář,
stříbřící hlavy té ubledlou mrtvou tvář
i tichý pahorek, jenž v břehu vody stál.
Města jsou vzdálená co bílý v modru mrak,
přes ně v kraj daleký nesl se mrtvý zrak,
v kraj, kde co dítě on — ó, krásný — krásný věk!

Daleko zanesl věk onen časů vztek,
dalekoť jeho sen, umrlý jeho stín,
obraz co bílých měst u vody stopen klín,
takť jako zemřelých myšlénka poslední,
tak jako jméno jich, pradávných bojů hluk,
dávná severní zář, vyhaslé světlo s ní,
zbortěné harfy tón, ztrhané struny zvuk,
zašlého věku děj, umřelé hvězdy svit,
zašlé bludice pouť, mrtvé milenky cit,
zapomenutý hrob, věčnosti skleslý byt,
vyhasla ohně kouř, slitého zvonu hlas,
to jestiť zemřelých krásný dětinský čas.
Je pozdní večer — druhý máj —
večerní máj — je lásky čas,
hrdliččin zve ku lásce hlas:
„Viléme! Viléme! Viléme!“

K. H. Mácha.

4. Ze Slávy dcery.

(Zpěv II.)

222.

Jako plavec radostivě tleská
k břehům vůni odtad nesoucím,
kde se Indus rouchem květoucím
skvostně šatí, co choť kmentem hezká:

Tak mým sladce rozkoš mnohobleská
srdcem proletěla třesoucím,
když jsem hlas tvůj uchem žádoucím
slyšel opět, milá řeči česká!

Třikrát šťastných, jenž tě mají vnuků,
dědictví všech jiných dávnější,
plné síly, krás i libozvuků!

O že jedno přece smutně hrozí,
to, že v této zemi krásnější,
jazyk mají, nežli srdce mnozí.

223.

Kam se medle zástup tento shání?
„To jde všecko k zřídlům Karlovým,
vy též tuším?“ a nač odpovím,
„ejhle k zpěvům slavné Catalani!“

V pravo slečny sedí, v levo páni,
síň se zlatí hmotem gázovým,
vyjde v prostřed s věncem bobkovým,
začne, všechněch oči, uši na ni:

Lustry hasnou, stanou vříti vary,
dámy mdlejí, Gabrielky, Mary
palmy zhůru na ni metají;

i já tleskám, ano se mi zívá,
co to dím? a Mentor podtají:
„Mína z duše, tato z měšce zpívá.“

224.

Žaluj srdce pustým těmto hradům,
nedej smutku ducha týrati,
lásce studno k lidem volati,
úpěj tedy cestám, řekám, sadům:

hlas tam obrať oněm ku pokladům,
jež jsem v dálce musel nechati,
ba i těm se pokus vyrvati,
jako trapným Laokoon hadům:

pahorky ty zapomeň a města,
které tím se více zbližují,
čím dál vede oči od nich cesta;

jako jelen poraněný brokem,
když se nohy ujíť snažují,
spěšným smrť chvátá za ním skokem.

225.

Cestu konám, měst a silnic hluky,
lásku dusím, Musu zaháním,
smíchem ve dne, v noci hněváním
(žluči skoupá!) krotím srdce muky;

sám býť nesmím, city ona, zvuky
ta tu vnuká, co se odstraním,
lesy panny mněje, makáním
Mínu hledám a jsou jedle, buky:

Tak je všecko u mne v odporu,
skrývám se sám i sám hledám sebe,
led jsou líce, oheň žíly střebe;

v duši hřímá, čelo klidem jasním,
jiní naschvál, já jen navzdoru,
jiní v chýškách a já cestou básním.

226.

Jako koráb Noe po potopě
na Araratě si odpočinul,
tak i náš, když na Říp doplynul,
konav cestu dlouhou po Evropě;

zatím kouzly jakovési stropě
Milek pravou rukou pokynul,
tu se otec Čech k nám přivinul
slzami ten vrch svůj celý kropě:

Potom zalkal, že se střásla země
a tak smutný, téměř hněvivý,
z chlumu toho zmizel zase němě;

předčily však mnohem, tato pustá
mlčelivosť a hněv horlivý
výmluvností Ciceronská ústa.

227.

Z vršku toho tam šíře jsme se
na památná místa dívali,
tu jsme Budeč starý hledali,
onde Peruc při studnici v lese;

pak či Panna výš či Baba nese
hlavu v Troskách, jsme se hádali,
v levo Stadice jsme poznali,
v pravo Mělník v povětří se třese:

Kde lid český bydlí, jasno bylo,
než kde Němci aneb zněmčenci,
tam se všudy nebe zoblačilo;

potom zase naší cestou pěšky
šli jsme dále jako vlastenci
v tovaryšství jedné hezké Češky.

228.

Osoba ta putující s námi
byla sice krásy vznešené,
ale roucho měla zhyzděné
všebarvými vůkol záplatami;

caparty a kusy se špinami,
darmovisy, prýmy upstřené,
byly ze všech krajin vlepené
s velkými té paní poškvrnami;

když se v studu od nás oddálila,
šeptám: Zjev mi, bůže křídlaté,
kdoby divná matrona ta byla?

To jest, dí on, sama česká země
zosobněná a ty strakaté
hadry jsou v ní cizozemců plémě.

229.

Skryl se Říp a Libušina dvora
zlaté sídlo téměř spatřeno,
ano náhle slunce zatměno,
srdce strach a nohy jala vzdora;

kde jsem? kam jdu? a co za potvora
tam tvé kostmi věnčí temeno?
Čí krev, hroby? a v tom zakleno
hromem z Krakonošů: „Bílá Hora!“

Zpátkem noho z hory nade každou
černosť tmavých nocí černější,
Medea to česká s dítek vraždou!

Milek slzy z oka mého setře,
k Vltavě pak cestou přímější
neseme se v libědchnoucím větře.

230.

V letu tomto nové vidění zdá
mně se, ve vojenském obleku
totiž dolů horou v outěku
maďarská tu valná pádí jízda;

Milek s hůry posměch na ni hvízdá,
dole Němci tepou ve vzteku
a pak dohnavše až po řeku
do Vltavy metali ji hnízda:

od Vallonů ti a od Bavorské
zběři hnaní co prach úskoci,
Maďaři jsou z bitvy bělohorské,

Betlen Gábor slal je od Budína
na bojiště Čechům k pomoci
a ti prohry prvá byli vina.

231.

Tožť jest ona veleslavná Praha,
ty zdi, hrady, věže obrovské,
ono město Čechů královské,
krásné jako Slávy dcera drahá;

tam jest hrob Otokara, Braha,
Vojtěcha a Vlasty rekovské,
tu most, dílo Karla mistrovské,
na němž pěla Musa z Budče nahá:

už tvé berly zlatolesklé zhasly
a meč tupne při své štěrbině,
před nímž Tatry, Balt i Řím se třásly;

přece věčným Slávy budeš chrámem,
pěknobřehá Němců sokyně,
zvítězivši v přemožení samém.

232.

Avšak než jsem vešel, smlouvu psanou
s Milkem učinil jsem před Prahou,
přísnou pečetí a přísahou,
by on se mnou nešel, stvrzovanou.

On to splnil a hned přede branou
přetvořil se s chytrou rozvahou
v holoubka a nebes podlahou
proletoval město obou stranou:

Téměř měsíc přítomnosť svou taje
čekal na mne, chudák, po domích,
po věžech a chrámích sedávaje.

Ale divno, tak znal dobře zemce
od cizinců dělit lakomých,
nesednul že nikdy na dům Němce.

233.

Ký to člun tak rychle vlny dáví,
proč tak krotne pod ním Vltava?
V předku Milčat chasa létavá
s praporci a vůkol oblak tmavý:

tuším Láda narození slaví,
či snad k novým světům příprava?
Pro bůh! prázdnáť lázeň — šatlava,
Zuzanka se s králem na břeh plaví:

Jdi jen, jdi jen, děvče muže smělší,
tak tě vodiž Cypru vládkyně,
bys ho šťastně, kam si žádá, nesla.

Až ho oddáš, obrať zpátkem vesla,
já zde počkám, hezká plavkyně,
ach, než cesta naše bude delší!

234.

Dobrý Milek po Praze mne vodil
denně od rána až k večeru,
kde dům slavný, řídkosť nádheru
znal, tam letmo na střechu se hodil.

Způsobem tím nejprv doprovodil
on mne k slovanskému klášteru,
kdež tu bohopustu veškeru
s podivem i s omrzou jsem schodil:

Divil jsem se nákladu a dílu
této slávské řeči svatyně,
jevící chuť Karlovu i sílu.

Mrzelo mne, že i tuto panství
ustoupiti Sláva cizině
musela a jíti ve vyhnanství.

235.

Když jsem takto s osudem já horce
nelítostivým se hašteřil,
Milek za Vltavou zaměřil
křídle a mne vedl k Daliborce.

Tu mne očar hudby divotvorce
jakéhosi v uši udeřil,
a když aby se mi sdůvěřil
kdo jest, prosím, on mi smutně to rce:

Dalibor jsem, naučil mne housti
mistr nouze: a v tom ku zemi
s okna motouz pro almužnu spustí:

dav ji, ach! myslím rovnou mírou,
jako tebe nouze houslemi
tak mne láska obdařila lyrou.

236.

Byv tam hudbou drobet obveselen
šel zas do města jsem starého
a hle, konec mostu Pražského
zřím an stojí zlatorohý jelen!

Chtěl on na most, ale Milek vtělen
rychle v obraz lovce českého
měří po něm z luku silného
a on do vod padnul podestřelen.

Ó jak se mé srdce potěšilo,
že se proroctví to s hrůzami
oněch časů od nás odvrátilo,

v kterých prý měl snáze tuto divý
jelen se zlatými rohami
viděn býti, než Čech opravdivý.

237.

Znám sic mnohou ušlechtilou hlavu,
jakých v cizině snad nemnoho,
chlouby pronárodu onoho,
jenž má slávu jména, řeči, mravů;

než kdo jest jim přednosť dáti v stavu?
Aniž haňme chválou někoho,
ačť bych já znal přece jednoho,
jenž jest — ale srdce všechněch Slávů:

Ty všech vděkyň spolu pěstoun, chovan,
buď ti dána, tichý Genie,
čest ta, které nám jsi nabyl: Slovan!

Byť i vyschlo lože Vltavino,
tvoje, dokud stane Slávie,
jméno, Mladoň, věčně bude jmíno.

238.

U Mladoňa když já, na rozkoše
přátelské zván, jsem se radoval,
co za kousek Lel mi ukoval?
Letěl k skále nade Krkonoše.

Navrátiv se v larvě listonoše
do příbytku směle vburcoval
a mně psaní jakés daroval,
nikdo než já nepoznal to hoše.

S papírem ten list byl zlatokrajným
ode Slávy dcery v obálce
zelené a s pečetěním tajuým.

Hosté těmi rozplesaní činy
odměnili toho schytralce
podavše mu koflík mělničiny.

239.

Blízek nebe nechci více lkáti
hluchým žele mého nížinám,
tebe českých bohů zaklínám,
Olympe, a knížat byte zlatý!

Divy's tropil: ej, rač důkaz dáti,
přelož mne, kam ruky vypínám,
leťte s ním, kaž těmto zbořinám,
jako Šemík, jak sloup Římu vzatý:

vstaňte z mrtvých, skroť můj svými kouzly
osud krutý věštná Libuše,
protni, Žižko, mečem jeho uzly;

jestli tentýž, předků ohluše
hlasy osud, k tobě Slávů slávo,
vnukům nechal aspoň lkáti právo!

240.

K tohoto se hradu vystavení
celé země sběhla podstata,
ruky lid dal, šperky knížata,
jméno Sláva, Sion přirození.

Mistrů věčných dílo už se mění,
barvy schnou i sloupy ze zlata,
jejich zlomky vrhou díťata
v řeku, jenž se hněvně vůkol pění.

Časů zář zde lítě zuří chmůrná,
chlum, kde nebe někdy v palácích
bydlelo, jest nyní Čechů urna.

Který anděl čeká rozkázání,
aby troubil jednou v oblacích
takovému prachu z mrtvých vstání?

241.

Hřích je ovšem velký vražda vzteklá,
krádež, zráda, žhářstvo, otravy,
hodny aby mečem popravy
krev a duše z těla jejich tekla;

i lež, pýcha, závisť, svod a směklá
chlipnosť číhající na mravy
a jak slují ony ohavy
přišlé na zem z horoucího pekla:

však znám draka s tváří černochudou,
proti němuž tyto úlomky
hříchů ještě sněhu bělší budou,

ten sám loupí, repce, učí zlému,
bije sebe, předky, potomky
a zní: Nevděk ku národu svému.

242.

Nuže, pokud srdce mladé bije,
hleďme štěstí vlasti laskavé,
bdící probuzujte dřímavé,
teplí chladné, živí vše, co hnije;

věrní zrádné pošlapujte zmije,
štědří haňte oči šilhavé,
pilní sběř tu, která krvavé
mozole jí a pot bratrů pije:

krásněji se nikdo nehonosí
smělým čelem jako vlastenec,
jenž v svém srdci celý národ nosí;

a to právem nebo i on složí,
ať se směje tomu třeštěnec,
za své ovce počet ruce boží.

243.

Pracuj každý s chutí úsilovnou
na národu roli dědičné,
cesty mohou býti rozličné,
jenom vůli všickni mějme rovnou.

Bláznovství jest chtíti nemistrovnou
rukou měřiť běhy měsíčné,
jako k plesu nohy necvičné
pokoušeti pro pochvalu skrovnou.

Lépe činí ten, kdo těží s málem,
stoje věrně na své postati,
velkýť je, buď sluhou nebo králem.

Často tichá pastuchova chýška
více pro vlasť může dělati
nežli tábor, z něhož válčil Žižka.

244.

Nepřipisuj svaté jméno vlasti
kraji tomu, v kterém bydlíme,
pravou vlasť jen v srdci nosíme,
tuto nelze bíti ani krásti,

dnes neb zítra vraha zemi másti,
a lid v jařmě jeho vidíme,
předce když se duchem spojíme,
vlasť je celá v každé svazku části.

Vzácný ovšem citu nevinnému
jest i háj ten, řeka, chalupa,
kterou praděd nechal vnuku svému;

ale meze vlasti nerozborné,
jichž se bojí tknouti potupa,
jsou jen mravy, řeč a mysli svorné.

(Zpěv IV.)

391.

Abys věděl, co zde na výsostech
dělám vzatá z počtu žitelů,
v jakovém se spolku přátelů
nacházím a při jakových hostech,

v kterém místě, v jakých blaženostech,
kdo tu z věrných Slávy ctitelů?
to chci větrokřídlých andělů
psáti tobě po příležitostech.

Dám i o tom tobě zprávu zhůry,
komu místo zde už slíbeno,
komu věnec pletou nebes kůry.

Stoupím také i tam na čas krátký,
kde se mučí ono plemeno
zlosynů a zrádců milé matky.

392.

Především, znám, toužíš, abych spíše
o tom poučila jasně tě,
kde jest ono místo ve světě,
o němž tobě péro moje píše?

V Syriusi, v kuřátkách či výše,
v mléčné cestě čili v kometě,
ve slunci jest či v planetě
nebeská ta věčná Slávy říše?

Nikde není v těchto: nebo spona
všechněch obloh a těl hvězdových,
slunce všechněch sluncí jestiť ona.

Vůkol ní jsou, buď mi dána víra,
miliony soustav světových,
leží totiž v středku všehomíra.

393.

Na hranicech Nebeslavska teče
řeka Letha čili Zábuda,
jejíž pitím, čudo nad čuda,
všecka mizí zemnatosť i péče!

Každý stín z ní nade břehem kleče
pije a aj, časná nerůda,
bolesť, zármutek i ostuda
na věky se z příchozníků svleče.

Proto, jako se stromův když v lese
listí na zem padá v jeseni,
duchů slávských množství se sem nese,

aby křivdy pozapomínali,
zvláště ty, co jejich plemeni
Maďaři a Němci činívali.

394.

Nad branami nebe stříbrnými
průčelí se bílé zdvihuje,
kde se nápis tento spatřuje
literami psaný kyrilskými:

„Tuto Sláva se ctiteli svými,
dcerami a syny trůnuje,
tu ples, radosť, rozkoš věkuje
s odměnami za ctnosť nebeskými.

Pojďtež sem, vy moje milé děti,
věrné vlasti, řeči, národu,
světozvučné chvalozpěvy pěti;

požívejte milovanou draze
slávu a v ní slasť i svobodu,
přeblaze vám, třikrát blaze, blaze!“

395.

V středku nebe stojí zpodepřená
matka Sláva zlaté o trůny,
bleskem čtverokmenné koruny,
hvězdotkaným rouchem ozdobená.

U noh jejích leží rozprostřená
síla krajin jako čalouny,
pravá berlou, levá peruny,
důstojenstvím tvář jí ozdobená.

Vysoko pak postavou a čelem
tak se vznáší tato bohyně,
po nebi že obnáší zrak celém;

rozkoš sladkou šťastné cítíc matky
v té své dcer a synů rodině,
již zde vůkol rozhostila v řádky.

396.

Okoslepný oblak, jenž ji slonil,
odchvěl anděl vůdce ohebně,
pak zde nechal mne a služebně
při odchodu koleno své sklonil.

Můj zrak slzy tiché slasti ronil,
ona shlédne na mne toužebně,
an hlas přívětivý velebně
z mateřských úst jejích takto zvonil:

„Vítej, dcerko, v království mém vítej!
Pojď a dříve každou ulici,
louku i háj nebe toho slítej.

A co uzříš, přátelům svým maluj,
potom pak se na mou pravici
posaď zde a spolu se mnou králuj.

397.

Blízko trůnu svatá Slávě stojí
lípa zelená a vysoká
i tak pěkná i tak široká,
jak ta co nás svazkem lásky pojí.

Čistý med z ní, jehož sladkosť kojí
hlad i žízeň, hojně vymoká,
po nebi jej řeka roztoká
celém nese plynutostí svojí.

Vůkol ní pak všudy po stebelných
kvítečkách a listech včeličky
obletují v rojích nesčíselných.

Jsou to prý zde tímto pod obrazem
Slávů těch a Slávek dušičky
budoucích, co přijíť mají na zem.

398.

V prvém místě slavských nebešťanů
kvetou svatí v světle blyskavém,
tu jest Nestor s českým Václavem,
Lazar s tím, co zabit od Prušanů;

Nevský, Gljeb a Boris Rosianů,
polský Kazmir srbským se Savem,
všickni jako bratří v laskavém
plápolají stínu rajských stanů:

Stanislav se těší v Nepomuku,
Boleslav si s Husem třímají,
Uroš spolu s Vladimírem ruku.

Hlavy ctí jim věnec hvězdovatý,
ústa zvučným hlasem zpívají:
hallelujah, svatý, svatý, svatý!

399.

Rovně tak se s oslavenou hlavou
světice všech kmenů mísejí,
jenž hned v sousedství tu bydlejí:
ruská Olga s polskou Bronislavou,

Andělína srbská s Přibyslavou,
Milica pak s Mladou sedějí,
jako sestry sobě hovějí,
líbají se s upřímností pravou;

při nich ještě Ludmila a Petka,
pótom jako děvy služebné
Vanda, Kaša, Libuša i Tetka.

Jedny: „Sláva na výsostech!“ pějí,
z jiných úst zas slova velebné
„Gospodine pomiluj ny“ znějí.

400.

Ze samých hlav andělských se složí
nyní oltář zde, sbor prelatův,
vůkol něho, nádob, ornatův
a knih svatých množství u podnoží;

před ním koná slavné služby boží
bradatých dvé Slavo-Dalmatův,
jeden stkví se bleskem šarlatův,
druhého česť biblí v rukách množí:

Ten byl papež v Římě a jméno mu je
čtvrtý Jan a tento Stridonský
Jeroným, zde svatojmenec, sluje.

K tomuto jsem zvláštní díkou jata,
nebo v Glagolitův slavonský
překládal on jazyk písma svatá.

401.

Avšak ještě jiní také jsou tu
svatí a to v houfích ve množných,
v Bohuslavicech těch pobožných,
v blaženosti věčné bez zármutu.

Zvláště z té, co podlehla bíd prutu,
církve českých bratrů nábožných,
jménem různých ctnostmi totožných
ve Fulneku, v Lešně, v Herenhutu:

jednoty té už jsem v zemském stavu
čistou prostotu a nevinu
libovala v učení i mravu,

vyjmouc jednu pannu rodu ctného,
snářku Poniatavskou Kristinu,
třebas byla žačkou Komenského.

402.

Svaté muže ty a tyto ženské
hůrka nevysoká dělila,
vyhlídka z ní radosť činila
na ty svazky vůkol společenské.

Na kopci jsem jejím všeslavenské
apoštoly státi spatřila,
zvláště Methoda a Cyrilla,
ony bratry Thessalonicenské.

Potom Amand byl zde, Vicel, Bruno,
Dobravka, Duch, Anna carice,
kteří lid náš vedli Pánu v lůno.

Ještě jeden v jejich řád se stavěl,
ale skrytý v blesku velice,
zdálo se však, jak by sám byl Pavel.

403.

V pravo této Svatohory straně
leží utěšená pustinka,
tu ční skála a v ní jeskyňka,
zde muž bydlí v modlitbách se klaně:

Ivana to, toho svrchovaně
starého, jest slavná svatyňka,
jehož přítelka i kuchyňka
čtrnácte let v Čechách byla laně.

Nemiluji sice v náboženství
onu přepiatosť a choulivosť,
která snadno vede ke třeštěnství:

k tomuto však pronikla mne čistá
pustevníku z Chorvát uctivosť,
že trůn radše nechal nežli Krista.

(Zpěv V.)

537.

Celé peklo trojnásobná hradba
hadohnízdých skalin obdává,
výsostí se hoře vrovnává
té, co zove Čertova se Svatba.

Kdož ven chtějí, Perunská je klatba
s vrchu v propasť zase shřímává,
kde je hrozná strážců vítává
nad outěkem rozhněvaných mlatba.

Čtyři řeky, prvá Acheronská
největší neb jináče Bolnice,
ohnitoká druhá Phlegetonská,

třetí Styx neb Smraducha ta mutná,
čtvrtá Kocyt čili Kvílnice
protékají místa tato smutná.

538.

Nad vratami pekla železnými
průčelí se černé zdvihuje,
kde se nápis tento spatřuje
literami litý glagolskými:

„Tuto Hanba s nášlapníky svými
otroky a sluhy trůnuje,
tu pláč, hrůza, bolesť věkuje
s pokutami za hřích pekelnými:

Sem se kliďte v oheň tento živý
zrádci vlasti, řeči, národu,
bůh buď vaším duším milostivý!

Obývejte tato místa bledá,
ciťte žalosti i nehodu,
přeběda vám, třikrát běda, běda!“

539.

U vchodu hned strach mne počal tříbiť,
prvý pohled mne už netěšil,
nebo hřebem kýsi potměšil
za jazyk byl k pekla bráně přibit.

Já jsem chtěla svobodu mu slíbiť,
ale běs se na mne zaměšil,
řka: „Ten ošemetník prohřešil
těžko se, trest nemůže jej chybit.“

Cedulečku pak měl na své týlo
přivěšenou tento páchatel,
olůvkem kde toto psáno bylo:

„Libušina soudu zaslatel,
potud zde mu býti usouzeno,
pokud svoje nevyjeví jméno.“

540.

Jdouce sem tam po pekelné cestě
mezi zpropadlinou stovírnou,
spatřím nápis nade mučírnou:
„Tento zradil na Kosovu testě,

za to bude dotud v tomto trestě
bolesť skřipců nésti nesmírnou,
dokud chvěje s mocí obšírnou
ocas koňský v Cařihradě městě.“

Kdo by to byl, myslíc, jemuž muka
taková se tuto udílí,
žádám zočiť toho hromotluka.

A v tom dvéře vrzavé mi ruka
žalářního trochu odchýlí,
koho uzřím? Brankoviče Vuka.

541.

Nedaleko odtud rozprostírá
smrad a hrůzu druhá šatlava,
v které nalezla jsem Braclava,
anť mu pouto obě nohy svírá.

Jeho zrádou padla někdy šírá,
Arnulfovým mečem, Morava,
která měla býti država
všeslavenská, veliká a čírá:

víc než národ šetřil cizozemce,
proto krev mu srdce nevěrnou
hnusné plémě lačných žížal chlemce.

Pět má strážných pekelník ten ďasů,
aniž známo, či kdy mizernou
jehó trýzeň skončí kolo časů.

542.

Hnedky při něm slyším litých pranic
břinkot mezi třemi bratřími,
ani hrozně meči ostrými
roubali se spolu strany hranic.

Přijde Beljal, chtivý vražd a žranic,
přijde Asmodeus se svými,
ihned lučištěm a kopími
ony svárce obrátili na nic.

V hněvu svatém běžím: o vy blázni,
nevaďte se, buďte bratrové
svorní a pak všem jste vrahům k bázni!

Ale dobrou neslyšíce radu
Svatoplukovi ti synové,
začali zas nový boj a vádu.

543.

Vedle těchto dvacet ďáblů tělo
jakési sem a tam vláčeli,
hned je lámali, hned čtvrtili,
hnedky zlatem krmili, jenž vřelo.

Potom večer když už zcepenělo,
na dub vysoký je svěsili,
kde mu krkavcové ranili
přes celou noc nohy, dřík i tělo.

Ráno opět ďábli čerstvou rukou
všecky oudy jako semenec,
v moždíři, by srostali, setlukou

a tu oživna řve šibenec:
„Tugumir jsem kníže od Pomorska,
zlořečený zrádce Braniborska.

544.

Teď mne vůdce pekla povědomý
k mužům dvěma vede stezkami,
jenž jsou rukami i nohami
uvázáni mezi čtyřmi stromy;

na břicha pak stoh jim kostilomý
kamenů se klade vrstvami,
tak že pod ním řvou tlamami,
jak by strašné rachotily hromy.

Jest to Nebyl, jenž se zpronevěřil
Justinianovi Druhému,
když mu proti Arabům boj svěřil.

Jiný byl sám tento císař řecký,
za kořisť že moři krutému
nevinné dal proto Slávy všecky.

545.

„Běžte, cesar! běžte, cesar!“ hlasným
jakýs kuřiplach tu křikotem
volal utíkaje klopotem
a já k němu hněvem neužasným:

Myšibojce, kýž tě zemitřasným
v outěku hrom vrazí rachotem,
Slávě povinen jsi životem,
„stupai i bei“ radše s čelem jasným

Tudíž ďasů pět se za ním skákať
jalo, jenž ho za to na věky
mají bíti nedajíc mu plakať.

Bulgar byl ten strachoš zbabinělý,
z vojska Jana krále, nad Řeky
když jest Basil císařoval smělý.

Jan Kollár.

5. Z Alfreda.

U mrtvoly dvě bledé svíce bděly,
leč pověděť mi o ní nevěděly.
Na modlitbách dva mniši u ní dleli
a ti, co věděli, mi pověděli.
Již sedmou jeseň prý, co pobyl s nimi,
na vůli spoután sliby řeholními.
Jej těžko poznať ze slov prý a skutků.
Tvář stále obestřena mrakem smutku
jen málo kdy se projevila slovem;
vždy vážný jako kříž nad tichým rovem —
ač s námi bratr, hádankou předc více,
nám neznámý, jako oheň skryté svíce.
Ten smutek v tváři ze dne na den dědě,
ode dne ke dni stárnul vůčihledě.
Ač v létech mlád, předc vlas jak mléko šedý
a samá vráska, jeho tváře bledy.

Den trávil v bezemluvném rozjímání
vždy sám a sám a noci beze spaní
na hrobě probděl, co tam u zdi leží.
Kdo dříme tam, pověděl komu s těží;
leč mrtvý v něm — prv ležel za hřbitovem,
až Alfred zasadil se o to slovem,
že směly se přenést ty mrtvé kosti
tam, teď zde klidný spánek k nim se hostí.
On sám je vyhrabav, hrob hrabal nový
a vykropiv jej, nábožnými slovy
zem zasvětil a kosti složil do ní.
Tu vrbu, jež se teskně přes hrob kloní,
tam jeho ruka sadila. Na ptání,
proč tráví noc co noc tam v rozjímání,
on neměl odpověď. Leč žádal sobě,
až jeho kostem stláti budou v hrobě,
by ustlali mu vedle a kříž nízký,
by oběma byl hrobům stejně blízký —
leč bez nápisu.“ — — Tak mniši pověděli
a na modlitbách dále u něj bděli.

Večerní z jara větřík vál — tak milo,
jak by sen krásný nebe jarní snilo
a oddychalo čistým, krásným dechem
a větřík roznášel jej milým spěchem.
Tam cvrček liboval si v vonné trávě
a cvrkal srdce touhu milohravě
a ptáci k písním hladili své hlásky,
by znova pěli dlouhou píseň lásky;
ký div, že touha, jež se v srdci zňala,
si sladkou písní srdce vyhledala,
a dlouho, dlouho v obejmutí drahém

se napájela čisté lásky blahem. —
Mne jinam vedly kroky. V křížův sadu
jsem dnes si tichosť hledal za náhradu.
Tam mnohý spí za mnohý věk a dlouhý
a nezná nářek oklamané touhy;
ba, čí se touha jenom skrovně vznesla,
ten nezapláče, kdy mu ve hrob klesla.
A proč by plakal mrtvý? Touha jeho —
ta nezná letu víc namahavého,
jen klidný sen — to vše jest, po čem touží;
ten má a nic ho z něho nevyhrouží. —
Já jsem si used' na hrob. Vrba sírá,
jež Mariin hrob stínem obestírá
i sem se kloní: pomníku tam není.
Nač pomník? Kdo té pouti na znamení
jen kámen nad hrobem si pozůstaví,
jenž že byl živ a umřel, o něm praví —
ten kámen nezvěční jej. — K hlavám blíže
jsem spatřil zbytky zlomeného kříže —
snad že jej vítr vyrval v divé zlobě,
snad divá zvěř tam vyjíc v noční době,
snad že zlý člověk tak svou vášeň kojil.
Já různé kusy opět ve kříž spojil
a napsav tužkou jméno „Alfred“ na ně,
kříž postaviv zas, zaplakal jsem mané
A proč bych neplakal na jeho hrobě,
o němžto zpívať vyvolil jsem sobě?
Ten děj, jenž mocí v píseň roztál ve mně,
jak vodstva proud mi kolem šuměl temně
a já, co pěl jsem, pocítil jsem znova —
však pouze slza mi na místo slova.

Teď ptáček přiletěl na vrbu bílou
a zahudal tam píseň roztomilou.
Buď vítán, pěvče, s líbeznými slovy,
můj zpěv již skončen — ty pak počni nový.

V. Hálek.

6. Z Goara.

III.

Divná to věsť, jež pojednou
jak sokol s čista nebe slítla;
kdo zaslech' ji jen zašuměť,
radosť mu s tváři nezakmitla.
Praví se, na všech končinách
že v spor se jitří mysl lidu,
cos, k víře stěží podobno,
jej náhle vyrušilo z klidu.
Neznámý jakýs dobrodruh,
neví se ani odkud vzniklý,
na stolec vede nároky
a zástup nemalý s ním spiklý.
Též Goarovy družiny
rozmetky sporé sloučil k sobě
a poběhlíky, chasou zlou,
množí svou četu v rychlé době.
Bezbranné mocí přepadá
a kdo se opřeli mu zbraní,
nevalný byl jim z toho zisk,
an jeho meč vše z hrobu sklání.
Všem, kdo mu na trůn zpomohou,
přislíbil hodnosti a jmění,

jehož, kdo v spor se postaví
i s volností jsou pozbáveni.
To vše se v horách povídá
s vším hněvu přízrakem i bázně
a příští den již stvrzuje,
žeť na zem tíhnou doby strázně.
Kdy Goar věsť tu uslyšel,
divoký žár mu z oka šlehnul,
rtem škubnul úsměv neskrotný,
jenž vnitřní neklid neustřehnul.
Rudem se tvář mu zalila,
snad poprvé co v horách tráví
a z oka cosi planulo,
jak bděl by za ním šakal dravý.
Co znamenal ten oka žeh,
jaké to odleskem byl výhně?
To oko lví se rozžehne,
kdy za krvavou stopou tíhne.
Snad že to zrak je káněte,
kdy čerstvý lup mu v spáru chřadne:
tak splanou zraky démonu,
kdy náhlá rána v lidstvo padne.
Snad že i v oku andělův
zašlehne oheň této řeči
kdy zlatá křídla rozepnou
a táhnou s plamennýma meči.
Však Goar, co v něm vzňalo se,
dál nezradil ni zvukem slova
a kdo jej zřel, moh' jím se másť,
leč nepoznal, co v srdci chová.
Odkvapil krokem zrychleným,
v samoty poušť a klid se utek',

bral srdce, ducha na potaz,
jako by vážil nový skutek.
Dnes nikdo o něm nezvěděl,
ni Marfa, jíž se se vším svěřil,
však jisto, že bděl celou noc
a ještě bděl, kdy den se šeřil.
Co vážil as na mysli své?
Zda minulosť svou, či den příští —
rozprchlé noci matný stín,
či den, jenž z krve hrůz vyprýští?
Snad že mu bylo vítané,
co celou zemi plní lekem,
snad že již ucho napájel
i zbraní chřestem, živých jekem.
Či snad by chtěl se pokusiť,
vzíť ztrátu zpět odvážnou sázkou
a důkaz podať na trůnu,
žeť otcem ten, kdo vládne s láskou?
Toť býť by mohlo vábivé —
lži-krále s strůnu v nivec sehnať
a lid, jenž jemu klnul dřív,
teď musel by na něm žehnať.
Vypleti kletou památku,
v ni zapsať nevadnoucí skutky
a potomstvu je v odkaz dáť —
byl by to zápas bez pohnútky?

Kdož zváží tu myšlének tůň,
jež vírem jej až na dno strhla,
že necítil ni mlhy chlad,
jejž noc na sirou zemi vrhla,
že necítil ni větru dech,

kdy nevlídně přes hory písknul,
že ni dne příchod netušil,
kdy ranním šerem zplaný blýsknul?
Předsevzetí květ nestálý
však uzrál v něm k zlatému plodu,
zrak, chůze, tvář a slova zvuk —
vše jevilo v něm pevnou shodu.

IV.

Jaký to duch či kouzlo v horách vládne?
krev horkým klokotem vře v mládeži
a v mužích, jimž rozvážnost náleží,
ba v kmetech tvář i zrak i vůle mládne.
Jeť tomu tak. Umlkly radovánky
a slovo vážné v ústech zaznělo,
leč jak by v ohni zrak svůj ztápělo
a roznícelo citův měkké schránky.
Tuď „bledý cizinec“ byl k nepoznání.
Od muže k muži spěchá neznaven
a kde jich větší počet zabaven,
slov plamenu se nikdo neubrání.
Kdo však by zpět tu zůstal v samotnění!
Jak roje včel tu spějí v hromadu,
tu sdíleť tužby, tu zas na radu
a v žhoucí lávu mžikem on je mění.
Jeť v jeho slovech kouzlo přepodivné:
tak vroucně z hloubi duše vyniká,
že sotva zavzní, duše odmyká
a kdo je slyší nezdolá a živne.
Té síly v něm se nikdy nenadáli.
Snad proto dosud jen dlel v mlčení,

by zkoumal slov i řeči znamení,
jež i ty strhnou, jichž se dotknou zdálí.
Toť jako vlny bohatého zřídla;
tuť z čista hrdla skalin vyplynou
a již i z břehů květ si přivinou
a drobní ptáci máčejí v nich křídla.
Tu mluví o vlasti, jež v nebezpečí,
tu o ctnosti, jež v lásce úsilné,
tu o matce zas všechněm podílné
a z lásky k dětem nutno sáhnouť k meči.
Tu mluví, ostří jak si k krdlu sází,
kdo tyranům se sřekne svobody
a často zajdou celé národy,
než napraví, co jedna zvůle zkazí.
To s takou pravdou dí a s přesvědčením,
to s významem a s takou vroucností,
jak by jím teprv spělo k známosti,
že statky ty jsou nejkrásnějším jměním.
Snad řeknete: „To nelze novým zváti.“
Toť arci staré, mysl marnivá
že slov planý zvuk se odívá;
však nové vždy, zač chceme umírati.
A Goar slovy svými dosáh' cíle.
Než minul den k druhému zárani,
již mládež s muži stojí ve zbrani
a v boj se chystá v nevídané síle.
Všech srdce k „neznámému“ v oheň zplanou;
jeť, jak by tlukot jich se v jedno slil,
by jeho ústy mocně promluvil
a zas se k srdci vracel na shledanou.
Jsouť volni za ním bez prodlení jíti,
s ním nésti, kamkoli je povede

a nechť cokoli osud upřede:
s ním v spolku chtějí vítězit a mříti.
Jeť společné jim, nevyvratné heslo:
za každou cenu hájit svobodu
a za zrádce buď ten jmín v národu,
jemuž, než nezapočal, již srdce kleslo.

Bylot jen krátké s Marfou rozloučení;
měkkou jí ruku k srdci přivinul,
na rtech se něžný úsměv rozplynul
a první z plna štěstí políbení.
Bylot to cítit v zňatém oka lesku,
jenž nejkrašší se perlou zarosil,
žeť nehoden, by čím se honosil,
kdy na tu pouť by místa popřál stezku.

V. Hálek.

7. Z Jana z Dubé.

(I. Oddíl.)

Však jiným zjevem sváben Janův duch:
Aj vyšel Prokop hejtmany obklíčen,
voláním „slávy" sterým třás' se vzduch —;
a jak byl vznešen v onen den a slíčen:
věhlasné mysli z očí zářil duch,
postava vznešená a spanilá,
Marsovo čelo, orlí pod ním zrak,
v lahodě přitlumoval přísný mrak
a jizva, kde jej střela zranila.

Shléd' Jana, ruku dal mu na pozdrav
a s pohledem srdečným jemu pravil:

„Nuž se mnou, bratře, dnešek pooslav!“
— „Prokope! již jsi z rány poozdravil?
Kde milený náš přítel Jaroslav?“
Tak rozveselen Jan mu odtušil
však Prokop na svá ústa prst jen vlože
jej mlčky uveď' v stan na polní lože
a sedna též, tvář znovu zasmušil.

„Jsme první zorou svobody rozžaté,
nech zhyneme! však razili jsme dráhu!
Dokončí jiní dílo započaté:
až teplý déšť osení podá vláhu,
překlene duha dílo míru svaté!
Však lid: jak bystřiny jsou dravé vlny
bezúzdně trhá hráze všecké kázně
a úzdy uchopiť se musí rázně,
kdo kalich svobody chce zříti plný.“

„Lid lehce vzplane v zář, jež záhy shasne,
a zvítězím-li dnes — jak v boha doufám —
pak sám započnu dílo světospasné,
vlasť osvobodiť potom sám si troufám,
svobody slovo světem zazní hlasné,
až v ruce vlády pojmu otěže:
vítězným vojskem krále pokořím,
pak potáhnu na světovládný Řím
a k míru donutím i papeže!“

„Však k pochodu, příteli, nastal čas,
postav se předvoji našemu v čelo,
za hodinu ať slyším bubnu hlas
kaž, by se k pochodu vše rychle mělo,

před nepřítelem uzříme se zas,
přeji si míti tebe po boku!"
„Až k smrti, bratře!" Jan doložil tiše,
na stole Žižkova tam stála číše
plněna mnohdy v šumném potoku,

révové šťávy karmínovým mokem,
kdy vůdce hejtmany své častoval,
před bitvy slavným dnem, kde krev je tokem.
Dle zvyku pohár šumě koloval,
od muže k muži nesen s jasným okem
v přeslavném vojevůdců českých kruhu;
každý se napil na zdar výpravy,
pomněno při tom také oslavy
pro pravdu boží padlých v boji druhů.

Tu číši zdvihna v pokraj naplněnou
podal ji Prokop bratru Roháči:
„Kéž vítězství s tou krve Krista pěnou,
nám bůh v den dnešní dáti ráčí!"
Napiv se Roháč s myslí povznešenou
příteli podal kalich na vzájem:
„Kalichu, bratrství a vlasti sláva!
Nechť na věky Čechie slavná, zdráva,
kéž svobodu dnes její vyhrajem!"

I padli sobě vroucně v objetí
a dlouho, dlouho na prsou si dleli;
promluvil Prokop tiše po třetí:
„Pamatuj na mou Anéžku, příteli!"
„Chci být jí bratrem," Roháč odvětí
a skloniv hlavu, příteli tak šepce:

„Violu chraň, kdyby se státi mělo —“
„To slavně přísahám!“ v odpověď znělo.
Jan vsedl na kůň, jenž s ním pádil křepce.

Kol vůdcovy rozdával rozkazy,
prohlíží pilně všechny přípravy,
zde chválí, haní, činí potazy —
pak káže znamení dát výpravy:
A pluk za plukem v řadách vyrazí,
kotlů a trub válečných zazní vřesk —
a kalich vzduchem nesen, volně vlál
a celou krajinu i širou dál
naplnil ocelitých zbraní lesk.

Pak vroucně objal druha svého — děvu —
a dlouho štěstí z jejích očí ssál.
Jak by od andělského toho zjevu
se nemoh' odloučit: jak vrytý stál,
pak vroucí svojí lásce na úlevu
jí slíbal rty, jak by zde zemřít měl,
až Viola tím žárem jata citu
zalkala slzíc v předtuchy jak svitu —
ubohá dívka, hlas jí oněměl!

Poslední: „s bohem!“ zavzní podkova —
a brzy zmizel v peřestém kol davu;
uháněl prudce nemluvě ni slova,
jen krk koně schýlil na čas hlavu —
pak pozvednul ji hrdě vzhůru znova;
a již byl opět vůdcem smělým, chladným.
Řetězy vozy spjaty ze železa,
jak živou tvrz do boje každý veza,
tisíce rachotí jich jitrem ladným.

Mezi tím Prokop svolal radu svoji
a děl jim, přioděn v bojovném hávu:
„Bratří! bůh sám rozhodne v dnešním boji,
zda Táborita jesti ve svém právu!
Vy, pod kterýchž rozkazem pluky stojí
okřtěny krví, železem: těm rcete,
by Žižkovou se bili slávou starou!
A vy, jež v boj vedete mládež jarou:
že jedním dnem jim stejná sláva vzkvete!“

„Nuž v pochod, bratří!“ — již se bouř ta valí;
jak chmura, krupobitím obtěžkaná,
krajinu celou šerem smutným halí:
tak hradba temná z vozů těžkých tkaná;
jak had báječný nabubřuje svaly,
v obrovských kruzích k oběti plíže:
tu ukryt v trávě — zmizí na čas oku —
tu k strašnému napíná tělo skoku —
znenáhla připlazí se blíž a blíže.

A šupinaté tělo v záři sluní,
jež kovu leskem sálá barvy steré:
jak bojovníků helmy na výsluní
metaly k nebi blesky tisíceré.
Tu v prašný mrak vhaleny vozy duní,
tu tělo voj objeví opět šeré:
kdy valy prachu větrem odhaleny,
zřít pochvy, blyštící se lesklé třmeny —
a opět zahalen, voj dál se bere.

Nepohnut nepřítel je očekává,
již jako těžký mrak jej zřeli v dáli:

jak hejno kobylek kdy hostí tráva,
tak zraku orlímu se s výše zdáli,
jak sotva znalý bod on si prohrává
v azurném vzduchu — dál a dále krouží —
až zplašen hlukem, vzešlým ze roviny,
zaniká rychle, jako mráček plynný
a s křikem divým v modro zpět se hrouží,

jak by se dravec i vyhýbal tomu kraji,
kde v krvavém se mělo začíť díle;
vždyť živé již pro něho lupy zrají!
Již rozdán kalich: malá ještě chvíle
co kněží pomodlí se, požehnají —
a k osudnému boji dáno heslo,
kde dítě nedí: „Otče!“ otec: „Synu!“
Nadarmo volá bratr: „Bratře, hynu!“
Jen k vraždě bratrské se rámě vzneslo.

Ot. Červinka.

δ) *Komicko-satirické.*

I. Z Děvina.

(Zpěv XIII.)

33.

Takto kořistníci plavou s děvou;
pěstoun hrdne, že tu krásu veze,
prohlásiť se dává za vítěze.
A již dosahují stranu levou.
Vůdce posměšně jest od nich zdoben,
že jest ve podobě, ve převleku
potvoře jen čudné nápodoben;
při tom tropí jaté děvy hlahol jeku.

34.

Vlasta, ana nikdy místu, nikdy času
nevěřivši projížděla s druží břeh,
zhlídla nedaleko přeplavenou chasu,
ana k mužstvu obrací svůj běh;
pozná zradu z nářeku a hlasu,
vidí Sukoslava jeti jako měch
nafouknutý: vrazí rychle na ten sbor,
který tropí ale statný spor.

35.

Druže a též Vlasty pobočnice
provozují udatnou svou vůli,
dokazují, že jsou statné bojovnice,
vévodkyně téhož roztne v půli,
tomu vyrazí ven rázem duši,
lítají zde hlavy a tam uši,
provádí tam zuřivosti hněvy,
radují se spjaté děvy.

36.

Sukoslav, an v tomto matném shoně
ztratil větrného koně,
nemoh' z místa pro své břicho pádiť,
bylo mu tak, jako rybě, kde je sucho:
dostížený od děv ztratil mečem ucho.
Slyšeti jej bylo pro něj řádiť,
praví: „Nastojte! strach, běda, kruté licho!
raději bych ztratil slovutné své břicho.“

37.

Pádí druzí jako hejno ovec,
když v něj sápe vlk neb medvěd dravý,
neb co brav srn, když v něj střelí lovec,
utíká dav tento přelekaný
bez ustání stále v strachu, hrůze,
když již životem jest ubezpečen,
jak by pazoury měl býti sečen:
takto k duhu šlo též této luze.

38.

Mnozí padli v zájem. Sličná Květka
ochraňkyni do náručí letí,
plesají tu obě ve objetí:
vypravuje, jaká milostná jí pletka
s kněžcem Pražským přivedla zde do známosti,
že vždy mluvil o milosti,
však že poznává teď, že jest zrádce,
že sem vyslal ještě tyto krádce.

39.

Však že neušli zde svému trestu,
že jí díky za ochranu skládá.
Vévodkyně bojovnice žádá,
aby převzaly raněné a cestu
nastoupily k hradu; sama se zas vrací,
pomoci-li bude které zachovací
třeba: jítří se tu nad domnělou zradou,
překážky že muži sami k míru kladou.

40.

Statná Vlasto, došla's slávy zlatoskvělé,
ale jaký osud na tě čeká?
Blíží se sem panoš, an žíť nechce déle,
tvých se hromobleskû neleká!
Vede ho sem žalosť bezděká.
K potýkání volá této směle:
„Potýkat pojď, krutá bojovnice,
ouraz určen jest ti od sudice.“

41.

Praví Vlasta: „Vyjev, zatemnělý reku,
kdo jsi a též jaký tě sem vede směr?
Co tě vábí k záhubnému vzteku?
Nejsem některá z těch slabých dcer,
co chceš získať tu tím potýkáním,
hledáš pomsty čili svého bezživotí?
Myslíš, že se tobě neubráním?
Můj meč jistě tu tvou zpupnosť skrotí!“

42.

Odpoví rek: „Co zde vedeš za úmluvy
právě v době, kde tě k pûtce zûvi?
Jakého je třeba k boji dvorství?
Dost jest na tom, žijem ve odporství;
na jménu nic v bitvě nezáleží,
jestli neznámé či příliš jasné.
Onen slabý bude, koho jméno zhasne.
Nůže k zbrani, doba rychle běží!“

43.

Počala se půtka. Vlasta znamená,
že se panoš slabě jenom brání,
že se před výrazem jejím neochrání;
stydne její mysl plamenná.
S třesením rek opakuje rázy;
kněžna sráží vpády zkázy,
nechce zvítěziti v nestejnosti,
praví posléz k reku v horlivosti:

44.

„Jaké vlnobití mysli tebou kácí,
vlastního že hledáš bezživotí?
Což tvou hrdosť rozum neukrotí?
Zoufalosť zdaž tebou nepotácí?
Neboť tě kalokrevnosť v půtku strká?
Jaká osudu tíž na tě hrká?
Snad jest možné odstraniti zlobu?
Zanech půtky, jevíš k zkáze mdlobu!“

45.

Odpůrce dí: „Blíží se teď doba,
zde se ukojiť má osudova zloba;
jen se udatně braň, zvítězí má ruka;
nenazývej jen mne slabým!
Ty mne nepřemůžeš, já tě zabím!“
Šeptá k sobě: „Jaká tlačí mne tíž, muka!“
Jeví ve souboji nyní zběhlosť,
zmizela tu jeho ducha skřehlosť.

46.

Nad změnou se rekyně ta leká,
obává se želu ve předcitu,
ráda by zde nějakého svitu,
vyzvěděla: bránivši se čeká
výchoz tmavý; ráda by tu reku
zachránila život; zdá se ve obleku
neznámý jí i též podle hlasu.
Chrání si tu oba život ve zápasu.

47.

Tu se rek zdá krutě hnáti po ní;
ve bránění poranění rázné
dotklo se jej, tak že meč mu vázne
v těle a on s komoně se kloní
na zem. Vidí téci vládkyně krev hojně,
tluče jí tu srdce nepokojně,
cítí, jak ji svírá smutek, hoře,
skáče rychle ku pomoci s oře.

48.

Přílbici mu rychle odepíná,
zkřiknouc: „Běda, Přemil!“ ruce spíná,
„on jest mrtev! jaký osud lichý
tlačí ke zemi mne, který neunesu!
Strachem trnu, celičká se třesu.
Nehýbá se, bude věčně tichý:
snad jest pomoc!“ Rychle reka svláčí,
váže rány, rek již nekrvácí.

49.

Jak se dělo, že jej potkal ouraz mylný?
Přišel důkaz pro něj nenáchylný,
že jej kněžna ouskoky jen mámí,
že jest její sňatek se knížetem známý.
Radili mu mnozí, aby nešlechetné
zrády nesnes, aby činy ošemetné
trestal, že jest u všech Čechů
pouze ve posměchu.

50.

Tenkrát pravil k sobě: „To tvé nakládání
bouří srdce; jestli vinou bylo plání,
proč jsi rozžala je více připovědí?
Bohové tu na mé srdce hledí,
vidí, že se odříci chci sňatku,
když se vlnobití vlasti upokojí,
přeji, ať se se knížetem spojí:
jen ať učiní se konec zmatku.“

51.

Jinou dobou pravil: „Co jest živobytí,
když má vězeť stále v vlnobití,
když se vleče v strasti bez útěchy?
Nebolí nic více nad posměchy!
Uráží mne všecko, příroda i lidé!
nenajdu tě v světě, blahý klide:
Rozdrtěno jest mé blahožití,
oškliví je se mi vlastní živobytí!“

52.

Podával se celý tížícímu smutku:
„Usjednocen, praví, jsem již u úsudku,
potrestám předc nějak ouskočnici,
bodnouť to má libou ukrutnici,
když mne ve souboji zabitého zhlídne;
bude pomstění to sice bídné,
ale kterak déle snášeť lásky muky?
Aspoň od její tak zajdu ruky!“

53.

Takto hořem tento panoš kles'.
Nyní kněžna zkormoucena bolem
schne a vadne u něj pod plápolem;
zdá se, že dech'. Srdce její jeví ples,
ke rtům jeho propůjčuje úst i ucha.
Jaká radosť, když v něm shledá ducha!
„Žij jen, pro tě tluče srdce věrné,“ volá,
„sice zoufalosti neodolá!“

54.

Přišed' Přemil panoš drobet zase k sobě,
na milenku pohlíd' lítostivě
pravě: „Proč mne voláš nazpět v smrti době,
ty i v vykročení jednáš se mnou křivě;
vytrhnutý byl jsem ze zážehu,
se srdce se kámen mého svalil,
zpět mne voláš k obtížnému běhu.
Chceš snad, bych ti mžitky vykročení skalil?“

55.

„Co ti více po umdleném nešťastníku,
jemuž jsi ty sama k srdci vedla dýku?
Odpouštím ti všecko: doba prchá valem
rozpojení zajisté nás smíří.
Ukoj vlasť jen, jenž se ještě víří:
na věky se rozejdeme v malém
okamžení; srdce mé jest sprahlé,
útěchou jest vykročení náhlé!“

56.

Odvece tu Vlasta: „Choti drahocenný,
osud rozpojil nás mylný!
Nebyl směr můj k tobě nikdy nenáchylný,
život můj byl tobě posvěcený;
ty's byl srdce mého zlatoskvělý sen,
byl's z všech reků v srdci nejvýš ctěn:
chmúru budu viděť v světě celém,
bez tebe též zajdu smutná želem.“

57.

„Doufej! Trvej ještě u naděje;
Sudička snad ještě nedopředla
života niť!“ Přemilostně na něj shlédla
okřál, jako když se balšám v ránu leje.
Jí se zdají rány nebezpečné;
mní, že přijde brzy rozloučení věčné.
Pochybnosť jí takto srdce svírá —
ač se ten rek přece drobet sbírá.

58.

Praví panoš: „Děvo lepocitná!
ta tvá pomoc mého ducha sílí,
ač jej udržeť zde ještě pílí.
Pomoc k životu jest jižjiž nenabytná.
Jeviž outlou duši ke přátelství,
jiné břímě ukládá ti velitelství.
Polituj mne, zavedlo mne hoře,
mnil jsem, že mi zašla v světě čáky zoře!“

59.

Vlasta, která želem nechtěla víc rány
rozjížeti, pomoc nese reku:
klade do ran jeho mocnosť léku;
jeví ve krátkosti z srdce schrány
vnitřní plání a že zasnoubení
pro něj opovrhla se knížetem,
že se dělo všecko bludu smětem.
Zříť je u ní slzy zkormoucení!

60.

Na koně chce reka svého vložiť,
s ním chce pustiti se k Děvínu;
praví k sobě: „Kterak si tam hoře množiť?
kterak plápol žhavý ukrýť v klínu?
Ten jest jenom nelítosti byt,
zakázán tam každý lásky cit.
Kterak býti děvám ke posměchu?
Zde se pomoc žádá ve pospěchu!“

61.

Dlouho v mysli její se tak zmítá
oučel lásky, hrdosti a panování,
dlouho trvá v matném kolotání,
vítězství až posléz láska vítá:
sama chce jej na hradu tu léčiť,
by se mohla u vší snaze ubezpečiť,
říci chce, že raněnému reku
slušno přispěť, podať léku.

62.

Hned když dlela ještě na rozpacích,
blížili se k ní dva panošové,
kteří měli orla na svých znacích,
ve postavách statní jako lvové,
volati tu děvu do souboje;
ale ona cítíc v srdci nepokoje,
ponejprv zpět ku ležení spěchá,
kořisť vnadnou na starosť jim nechá.

63.

Jako hladový vlk z stáda kořisť nesa
od střelce když dojde poranění,
nerad pustiv loupež dopídiť se lesa
dychtí, hledí života jen obhájení,
ač v něm msta vře, strach mu válčiť nedá:
takto Vlasta poraněna lásky šípem
ponejprv se leká před oštipem,
ve outěku nectné spomožení hledá.

Šebast. Hněvkovský.

2. Z básníkovy cesty do pekel.

(Zpěv první.)

Posléz osel přilez' ušatý,
zpěvu milovník a citery,
přísný soudce v chrámu opery,
od bečivých zpěvců najatý;
a když ten se prones' s kondolencí,
dal se Orfeus hned do kadencí,
v kole zvířat zvolna zívajících,
jeho nohy jemně lízajících.
V kruhu ptačích hrdel utišených
a křídlatých dravců usmířených
lyrou dále provázel svůj zpěv,
až jim v žilách stydla vřelá krev.
Takto začal dotkna strun se zlatých:

„Přátelé umění svobodných,
vy zvířátka srdcí lahodných
a vy šelmy zraků jiskrnatých,
vám zapěju tuto smutnou píseň,
jež jde z srdce mého
tuze raněného,
z srdce pohrúžena v hoře tíseň.
Žena má odešla k Černobohu,
zůstavíc mi doma párek rohů
na památku mého manželství;
k tomu devatero dítek,
naší lásky krásný zbytek,

— — — — — — — — — — — —

dvanáct obleků na novou modu,
dvanáct pražských čepců s krajkami,

salop dlouhý, ještě od ouvodu,
patnácte klobouků s kytkami
a na kávu čtvero ruských samovarů,
kadeří a rukaviček třicet párů.
K tomu půl centnýře čokolády
zdědili jsme od ní španhelské,
a též její rekvisity manželské,
jakož jsou vonidla i páchnidla,
okotěšná ličidla i vnadidla,
jichžto užívala do parády
k ušlechtění tváře andělské,
když domácí přátelé k nám chodívali
a v čas mého zaměstnání,
veršování, rýmování,
do divadla i na bál ji vodívali.
Kromě toho mnoho jiných památek
dobrá zanechala nám choť moje:
pět centnýřů mýdla z Vlaských Benátek,
jehlice a naušnice troje,
náprstky, špendlíky, jehly londýnské
a dva tucty láhvic vody kolínské,
půl vědérka vratislavské rosolindy,
kteroužto jsme spolu srkávali jindy,
dokud byla nebožtička na živu.
A já chtě mít na svou cestu obživu,
vzal jsem si tři flašky této sladké brindy,
abych měl v předpeklí hodně kuráže,
až mi rohatý se rarach ukáže.
Neb tě, milá choti, neopustím
navzdor ukrutnému osudu
i na důkaz svojí věčné lásky
tímto rozzíveným černým ústím

bez žebříku do pekla se spustím,
z jeho pasti tebe dobudu,
dada zpěvný život svůj do sázky.
Muso! popřej, aby básník smělec
udělat moh' šťastný kotrmelec;
neboť dlouhý ten saltus lyricus,
jakož uzná každý slavný kritikus,
dal by všem básníkům notný práce kus!"
Dozpíval a byl by dolů skočil
do propasti, jež se před ním rozevřela;
ale Musa, kterou vroucně vzýval, bděla
nad ním a než ještě dále kročil,
chopila jej za ruku a řekla:
„Co počínáš, drahý synu můj?
Kam tě vede tvoje láska vzteklá?
Nebojíš se sraziti vaz svůj
a bez hlavy přijíť k branám pekla?
Nezaslech' jsi hlasu žežhulice
a kvákání věštce havrana,
že již o život svůj nedbáš více
způsobem slepého pohana,
jenž se vrhnul Etně do vnitřností,
jsa omámen marnou ctižádostí?
Maje přece lepší rozvahu
na ptačí dej pozor výstrahu;
pomni jen, že peklo hluboké
hlubokou má také podlahu,
nad sebou pak stropy vysoké;
ano, kdybys dřepěl na Pegasu,
kdybys seděl švárném na Šemíku,
chtě jak Hormír skočiť s toho srázu
do nemělké pasti pekelníků,

jako onen slavný Říman Kurtius,
a nebál se ohně jako Mutius:
všecko nic by nepomohlo tobě.
Kdybys uměl jezdiť jako Šandor
a kdybys měl křídla jako kondor,
přece by jsi poradil zle sobě,
kdybysi se bez průvodu Musy
spustil dolů do pekelné hrůzy.
Tehdáž jenom tvůj duch, tvůj jen stín
byl by do Tartaru připuštín,
ale pouzdro ducha, křehké tělo,
do říše by stínů nedospělo.
Rozstřískal bys na kaši své kosti
a ležel bys v žumpě maje dosti.
Jest to věru přepodivná věc,
že když pták odletí, zhnije klec;
kdyby naopak to býti mělo,
což by se tu s Eurydikou dělo?
Já co tvorčí Musa básnická,
jáť bych arci měla škodu malou;
Mudřena však metafysická
jako Xantippa jsouc nepodalá,
o ryzí též pravdu stále dbalá,
přinucena vrátiť mi své dítko
ztratila by jedno krásné kvítko
ze své hesperidské zahrady.
A ta dáma velmi kritická,
plná zásady a násady,
oželí své ztráty jenom řídko,
což jest hrozná kořisť praktická,
jak nás učí moudrosť mystická.
nejslavnějších mistrů tevtonských,
výrobníků snářů Platonských!“ —

„Leč přeleťme křídlem sokolů
hradbu těchto školských záseků.
V rajském optimistů podolu
skepsis nejde k duhu člověku.
Kdo nepochybuje v živobytí,
někdy po skončeném oukolu
vyjde v elysejskou paseku,
naděje kde věnce plete z kvítí,
bez stínu kde slunce stínům svítí;
kde těšínská jab'ka dozrávají,
ač i pouchlata tam také mají.
Tam po ztrátě světských radovánek
zrobíme si někde spolu stánek.“

„Ach, jak krásně řečníš, děvo drahá!
Tak řečníval ctný můj velitel,
náš nebožtík Línek učitel,
když jsem v škole trávil léta blahá
skládaje carmina fracta, ódy
šestiměrné podle starší módy
a pak hymny modlářům služebné
a jinaké trety nepotřebné, —
které jenom školní chasu mladou
zdržují a vzácný čas jí kradou;
tak že mnozí ze škol vyjdou ven,
aby vlasti leželi jen ladou
a jsou jako vyšeptalý křen,
co snad cizím ústům lahodí
ale nám se ani nehodí
na vejmrdu — ani za obkladky
na bolestné prsy vlasti — matky.
My hledáme křenu Malínského,

pro cizácký závrat mozku svého,
však že mnohým ostře pod nos čpí,
protož na něm hrozná kletba lpí."

„Tyť si křivdu činíš, vece Musa, —
hymny tvoje „Na smrt" a „Na spaní"!
zasluhují jistě uznání,
mně se obě líbily až hrůza;
neb to vyšším duchem zavání
a mne věru nutí ke spaní.
Kdo dosáhnul takto svého cíle,
slávy hodna jestiť jeho píle.
Já tvým hymnům věstím nesmrtelnosť;
postaráť se moje prozřetelnosť,
aby tyto básně proslavené
neležely v prachu povržené,
jsouce pastvou pro hladové moly!
Ovšem verše mého kochánka
někdy v budoucnosti pozdní dálné
budou přijaty v latinské školy,
řecká si je vtělí čítanka,
svědčíc chlapcům o tvé slávě valné,
ano o tvé hlavě genialné.
Nuže, co chceš ještě více míti,
když ti dáno nesmrtelným býti?"

„Jestli tak jest, děvo bohům milá,
tož by zásluha má tvá jen byla;
ty's ten žár nebeský do mne vlila,
který ve dne v noci ve mně hoří
a nezhasne, dokud nedohoří.
Koho, Muso, tvoje milosť blaží,

ten se vyšším duchem zhůru vznáší
a spisuje verše, jen to práší.
Ty změňuješ v obra slabocha
a ve včelku pilnou lenocha;
protož ač mi v světě nevynáší
ani vindry moje řemeslo,
přece vroucí díky tobě skládám;
aby pak mi více vyneslo,
za tvůj průvod do pekel tě žádám."

„Dobře činíš: snad tvé umění
ďasi a běsové rohatí
lépe nežli lidé odplatí
a tvou práci tobě odmění
soucitem upřímným, nefortelným,
jak přisluší tvorům nesmrtelným.
Tedy svou mi podej pravici
a za mou se uchyť levici:
totě ctnostných panen oslavou,
že patříme stranu na pravou.
Tak to dvorná žádá etiketta,
ač i po té bude někdy veta
v časech zmatených a ukrutných,
Antikristova až přijdou léta
dav s nimi mravů urputných,
zvyků plaveckých ba korsarských,
gentlemanů hrdých, barbarských,
jež neznajíc co je velkosť pravá
a v čem ušlechtilosť šlechty stává,
budou počínať si zhruba pansky,
nečesky, ba, God damm! neobčansky!"

„Takto gouvernantka moje milá,
která od Sekvany rodem byla
pradlenou i královské kochanky,
všemohoucí paní Montespanky,
ve svém duchu prorokovala,
když mne v mládí vychovávala,
učíc, jak se mluví po francouzsku,
i co platí v rue de Saint Germain
a mne mnoho slov a prázdných jmen
i přemnoho naučila kousků,
kterých žádá dvornosť velkopanská,
skoky, kadrilly i minuetty,
klevety a jiné etiketty,
jež vynašla moda nadsekvanská,
které v každém lepším salonu
náležely druhdy k bontonu
a jichž ústa Musy nevyjeví,
ba sám baron Knigge o nich neví!
Kdyby věděl, snad by nepověděl;
neb ty mravy, jinde vážené,
ladem leží opovržené,
ano bude tomu šest set neděl,
co jsou klesnuly tak hluboko,
že se jim přezdělo rokoko!
Na místě však toho rokoka,
kteréž nazýváte nepřírodou,
vzešla nevázanosť divoká,
jež se nesrovnává se svobodou,
která dává právo každému,
aby zdvořilý jsa k druhému
byl pojištěn před hrubostí druhou.

Tomu zákonu tak slušnému
podlehá i pán i jeho sluha."

„Tedy vyvolte si, co jen chcete,
kterykoli těchto zvyků stav,
buď ten na březích co Temže květe
aneb starší gallofrancký mrav,
který rokokem již nyní zvete
a jenž nad Vislou se leckdes plete
Jakým chcete dvořit módy pánům,
starým Frankům čili Anglomanům?"

„Já, chcete-li znáti pravdu živou,
nechci ani jedněch ani druhých.
V nenávisti mám tu drzosť živou
i dvořáctví spjaté v poutech tuhých
a galanterii hovořivou,
která ve dne v noci bez přestávky
ženidlo má v hlavě nebo vdavky;
leč má nenávisť se změní v hněv,
když do spolku ušlechtilých děv
postaví nešťastná náhoda
huňatého lorda Nimroda,
který přijde mezi slečny v jev,
jak když ze Sahary suché, pusté
do oásy zelené a husté
zamračený náhle vstoupí lev!
Pyšný lord nešepce ani slova,
aneb mluví rázně ale z mála,
když se začne hanět cizí chvála,
tu hned nade vším, co prořekne,
celý sál se děsí, ulekne;

neboť obsah jeho kusých slov
jest to hrubý špalek, sprostý kov,
jest to žula, co se s břehu svalí
a tok besedy plynoucí skalí.
Nejraděj' však z hrda mlčky sedí
a na mravný svět si přísně hledí;
neb v své mysli chová naučení,
kterého si dobyl v Londýně,
kde jest gentlemanstva svatyně,
že ten, kdo chce býti Anglomanem,
musí z hrda nemluvným být pánem,
aby moudrosti své neutrousil,
a snad jazyku si neubrousil;
protož celý zamyšlený sedí
a svým vnitřním okem do se hledí,
jak by starostí měl na tisíce,
aby vlasť a církev zachoval,
nebo jak by v duchu zpytoval
dráhy do slunce a do měsíce.
Chraň bůh, nemyslíť on na nic více,
leda na své psy a na zajíce!“

„Ale podej mi již pravici
a za mou se připni levici!
Spojeni jsouc svazkem obapolným,
láskou proniknuti vzájemnou,
nastoupíme nyní krokem volným
do Tartaru cestu tajemnou.
Nebešťanka spjatá s pozemšťanem
oba u jednoho cíle stanem!
Ty jsi vdovec, já jsem stará panna,
nebude nás stíhať světská hana;

o mně sám víš, že jsem děva čistá
a pod štítem ctnosti tvé jsem jistá!“

„Pravda“ — vece kníže básníků —
„já též jsem se vždycky dobře choval
ze všech všudy prostopášníků;
protože jsem s nimi neobcoval,
žádný na mne jak živ nic neví,
jenom ta, kterou jsem miloval,
má choť a ta na mne nepoví;
ano kdyby chtěla pověděti,
již nic pověděti nemůže:
neb jí dávno věčné světlo svítí,
z něhož chci ji s tebou vydobýti,
jestli zpěv můj peklo přemůže:
potom ať si co chce vyklevetí,
jen když bude hlídat zas mých dětí.
Vímť, že každá ženská ráda žvastá,
odevzdámť se bohům — a pak basta!“

„Milý synu! — Musa na to vece —
oba jsme již dosti žvatlali,
doba plyne jako voda v řece:
k čemu bychom déle meškali
ukončiti cestu předsevzatou,
chtíce ukojiti tužbu svatou?
Ale dříve nežli uděláme
spolu tento salto mortale,
bílým bohům v ochranu se dáme,
by nám štěstí plaché, nestálé
ráčili milostně ustáliti,
bychom naň se mohli bezpečiti!“

„Nuže, přijmi ty dva talismany,
kteréžto jsem tobě schystala,
by tě mezi pekelnými stany
nebezpečná bázeň nejala.“

J. P. Koubek.

ε) Zvířecí.

Ze sněmů zvířat.

(Kapitola IV.)

Z literátův ptačích Papoušek,
jenž prý z Prahy byl utek' —
první vstoupil na tribunu,
počal romanci na lůnu:
„Proniká mhou měsíček
staroměstskou nad věži
jako nad stojatým i
malý puntíček!“
Vzdychal, toužil po Praze a nyl,
že z těch slzí byl by Nil.
Vše se citem rozplývalo,
pochvalu básníku dalo. —
Zazněly bukoty bukačů,
zazněly fukoty trubačů.

Viděli Sokola,
sletěl do kola.
On čte svou
báseň hrdinskou:

„Slyšte, jak se jednou vrabci
o vrabčici krásnou prali
a jak udatní ti chlapci
všickni za své vzali.“

To byl začátek; po konci básně
sokol chválen jednohlasně,
Zazněly bukoty bukačů,
zazněly fukoty trubačů.

Hle, jaká to paní
stranám všem se klaní?
Znáte-li tuto militku —
paní Třasořitku?
Dvorně se točí.
všech na ní oči.
Čte v Paříži korunovanou
komedii modovou.
Na odiv dává,
jak panička manžela šidí
a jak dceruška dělává,
co jen na mamince vidí
Líčí oheň milovníků,
šalby služek a lsti komorníků,
učí ku vzdělání mládeže,
jak se otcům smáti lze,
až pak v šťastnou chvíli
po křivolaké cestě
vše dochází k cíli —
k bohaté nevěstě.
Hlučná odevšad pochvala
třasořítce se dostala.
Zazněly bukoty bukačů,
zazněly fukoty trubačů.

Přiletí Sup černoper,
skladatel on smutnoher.
Mluví: „Nástin své tragedie

z hruba vypravím.
V prvním výstupu hned zuří hněv,
v druhém všecko se bije,
řinčí ostruhy, břinčí kordy,
dva v ní souboje a čtyry mordy,
do parteru stříká krev.
Šest milenců otrávím;
synek otce uškrtí
věštby dle cikánčiny;
matku hoře usmrtí;
za zločince trpí nevinný;
zlosyn za moře uhání;
poslední pak jednání
nápovědu poděsí,
že se v boudě oběsí.“ —
„Brávo; totě neslýcháno!“
V háji pod-antlantském zaplesáno.
Zazněly bukoty bukačů,
zazněly fukoty trubačů.

Krůta novelu složila,
stručně děj rozložila.
Líčila ctnosti domácí
paničkám co neduhy,
hlásíc jejich emancipací —
rozdala cigara jim a ostruhy.
Ptačí dámy plesají,
uneseny volají:
„Zdráva naše nová
paní Sandová!“
Zazněly bukoty bukačů,
zazněly fukoty trubačů.

Následoval Sedmihlásek:
brzy mluvil, brzy zpíval,
jako Špaček, Papuch, Konopásek,
a když po Slavíku, po Čermáčku,
po Cacorce a Řeháčku
dosti se byl naposmíval,
beseda jemu slávu vzdává
volajíc: „Satirikovi sláva!“
Zazněly bukoty bukačů,
zazněly fukoty trubačů.“

Husa, známá řečnice,
mluví o esthetice;
  vyvádí,
  navádí,
jak směle, snadně,
vtipně a ladně,
    zvýšeně,
    nadšeně
o sedmikráse mluviti se dá.
    Doštěbetá.
Kolem plesáno,
kolem voláno:
„Výmluvná toť panička,
    naše husička!“
Zazněly bukoty bukačů,
zazněly fukoty trubačů.

Zakrákorá Krkavec,
ptactva on dějepisec:
„Ze všech na světě národů
nejšetrněji
Turci ctějí

ptactva svobodu.
Milosrdenství jejich je zjevné;
svato jim je ptactvo zpěvné;
zlatem ptáky vykupují,
draze jich osvobozují.
Nám masojedům
k tučným obědům
přejí smrtí uvadlé
životy padlé.
Nejen u šípků a jam,
po polích a cestách,
po ulicích v městách,
tabule strojí nám.
Nechať navzdor bathumáju
trýzní křesťany a drou ráju:
Turky slavme,
lidem je stavme
za vlídnosti idealy!
Oni jsou věrní našinci,
buďme jejich spojenci!"

A po Krkavci
dí masožravci:
„Turci hodni naší chvály,
vlídnosti jsou idealy!
Hromada jásá,
hromada hlásá:
„Turci hodni krkavčí chvály!"
Zazněly bukoty bukačů,
zazněly fukoty trubačů

Scéna nová nastala:
písmenoslavka

paní Kavka
orthografisty
a gramatisty
mistrně nabírala:
„Prohlídla jsem všecky spisy
v naší knihovně i rukopisy.
Posud píší hloupí lidé
marně nad j puntíček:
avšak ode všech písmenek
jod se liší dosti podstatnou
čárkou ocáskovitou.
Nač ten bodec? písařům
maří čas a tiskařům
černidla ubírá
a nadarmo předce
losu svému neuteče,
válec u presu jej stírá
Nezávislí Atlantidé,
odhoďme ten mravný výrůstek!
Komu vděk?
Činím tedy návrh ten:
Navzdor lidským kritikům,
nejapným gramatikům,
s písmeny jod
zbytečný bod
na věky buď odražen!“
Bez dalšího odporu
v ptačím odboru
písmenoslavky
paní Kavky
reforma byla přijata. —

Ač se o puntíček nad i bál,
ani Papuch neprotestoval,
proti spořivé té novotě;
srdečně se radoval,
že ten písmen měsíček
navzdor oloupené jotě
zářiti bude nad i dál.
Nad tím šťastným nálezem
splésal plný ptačí sněm
a přál štěstí paní Kavce,
písmenoslavce.
Hle, jak zvířata
svorně
vzorně,
čacky si počínají!
od puntíku maličkosti
k nadějné dozrávají
velikosti.
Zazněly bukoty bukačů,
zazněly fukoty trubačů.

Na skálu vystoupí Pštros,
pyšně pozdvihuje nos;
vyučenec nočních sov,
mladý on jest filosof.
Nehledě v pravo ni v levo
vidiny dává v jevo:
„Co? myslím pro mne není.
Co si myslím na mou víru,
skutek jest;
na mou čest,
důkaz vedu z papíru,

jejž před sebou mám,
z něhož předčítám.
Oči-li svoje zamhouřím,
ani ten papír neuzřím:
to jest mimo pochybení.
Vy-li oči zamhouříte,
již ani mne nevidíte.
Nuže tedy“ — dopoví —
„syllogismus hotový:
co by bylo,
aby bylo,
jestli chcete,
pomyslete,
stvoří vám to pomyšlení;
mimo pomysl ničeho není.
Ničehož vám netaje
řku: To je jádro mé filosofie,
to se v koření, v květ rozvije
a v ovoce uzraje.
Zde vám skládám foliant,
zaň by nestyděl se Kant,
ani Fichte ani Hegel,
ani Salát ani Schlegel.
Co myslíte, pane hoste?
Není-li to
nemylný to
výrok pravdy prosté?
ptal se nyní Osla Pštros.
Osel blábolaje ledacos,
omlouval se, „že mu málo
vidět folianty se událo,
on že zná jen trn a mech,

listí, jež narostlo na stromech,
spadlo-li mu v podzimku.
na zem k požitku,
jinak že jen málo ví;
až konečně propoví
na Ježkovo pobádání
dle tajného našeptání:
„Myslím si i já:
co rozumno, skutek to;
co skutečno, rozumno;
myslící,
tvořící
rozum jsem i já!“
A sněm celý nadšený
přisvědčí mu s jásáním,
všeobecným plesáním:
„Osel jestiť rozum vtělený!“
Zazněly hukoty bukačů,
zazněly fukoty trubačů.

K. Vinařický.

γ) Básně hrdinské a historické.

I. Sámo.

Boj s Franky.

V kole vážném, v slavném sněmu
zased' statný Samoslav,
vůkol něho věrných jemu
kmetů, vladyk, lechů dav;
bratry rodné slávou stkvělé,
sloupy slávských národů,

svolal Sámo z země celé
hájit vlasti svobodu.

Z krajin dálných, z francké země
poslové jsou přišli sem:
„V pouta skloň se, slávské plémě,
králi vzdej se tvoje zem!
Dagobert pán takto velí,
takto vůle jeho zní;
kdož odepřít se osmělí —
hněv a sílu jeho zví!“

Sotva vyřkli, sněm se celý
bouří na takouto řeč
a již vůkol z pošvy stkvělý
v rukách statných stkví se meč:
„Ještě meč ten v ruce statné,
ještě síla v rukách těch,
ještě srdce v nás udatné —
Moravan zde, Srb i Čech!“

Samoslav se s stolce zvedne,
jiskry soptá jeho zrak;
on na bratry Slávů zhledne,
k poslům franckým vece tak:
„Nuž, vidíte syny Slávy,
přijďte s pouty, libo-li,
rod svobodných vás podáví,
rámě slávské pokolí!“

„Rcete králi, slávské plémě
jak miluje svobodu!

Vlastí Slávů tato země,
vlastí slávských národů!
Nikdy v pouta slávské plémě
šij svobodnou neskloní;
volnať jesti naše země,
volný národ sídlem v ní!“

„Rcete králi, že nevíme,
co to bázeň, co to strach;
rukou statnou vítězíme;
touto klesne každý vrah:
Rcete králi, ať přitáhne
s pouty, s jarmem svých dle slov —
ruka slávská jej zasáhne,
v zemi té on najde rov!“

„Národ slávský bohům milý
s sousedy chtěl v míru žíť;
ach, a ti lid ušlechtilý
chtějí v strašné jarmo jíť!
Nuž vyřiďte králi svému
slova naše, naši řeč,
nechť vybéře — volno jemu —
přízeň naši, náš či meč.“

„Nikdy se psy král náš francký
v přízni, v míru nechce žíť,
otrokem jen lid slovanský
má našemu králi býť!“ . . . .
Sotva dořkli — aj, sněm celý,
hněvem bouří slávská krev,

již ve výši meč je stkvělý,
Frankům hrozí Slávů hněv.

Sámo kyne: „Tiše, bratří!
meč teď v pošvu dejte jen;
jinak mstít se Slávům patří,
v bitvě vzejde pomsty den.
A vy mrzké Frankův plémě,
již prchejte z krajů těch,
v bitvě sezná vaše témě,
čím je Slovan, Srb i Čech!“

A již všude v slávském kraji
meče brousí Srb i Čech,
z Moravy korouhve vlají,
lid se schází z končin všech.
Za vlasť, národ na své vrahy
již valí se starý voj,
za svobody poklad drahý
Slované ženou se v boj.

2.

Již po třikráte zhasnula slunce zář,
jitro třikráte se rozednilo;
již po třikráte zalkala země tvář,
vojsko třikráte se srazilo.
Tuť Sámo válí s Franky lítý boj,
silně náspy ohražen;
Franku Čech se brání jen,
vojska hněv,
Sámo — lev —
krotí, až zslabne Franka silný voj.

Noc mine temná, dennice hasne již,
po čtvrté jitro se rozednilo;
Sámo vyhlíží, zdaž by již francké blíž
k nápadu vojsko se hemžilo:
Frank spočívá umdlen a bezpečen,
Sámu stkví se zrak plesem.
Než zašel mrak nad lesem,
Sámo své
Slávy zve,
že bitvy, žádoucí že pomsty den.

„Nuž k boji zhůru! z pošvy vytaste meč,
na vrahy řiťme se umdlené,
sudlice zhůru! nastane s Franky seč,
síla jim ušla již z ramene. —
Nuž rychle v boj za slávu národa!
Klesne Frank, to ještě dnes,
jak Avár prv námi kles'.
Teď zde čas
jest na nás,
by námi Slávům zkvětla svoboda.“

Tak vece vůdce, hrdina Samoslav.
„Na vraha!“ zní všude táborem;
jak včely z oulu — z táboru statný dav
na vrahy tu padne kol kolem;
bitva hrozná již zuří v okolí,
tamto roh — tu trouby zvuk,
tam mečův, tu vojska hluk,
proudí krev;
jako lev
Slovan se Franky statně zápolí!

Frank již ochabnul, Sámo se stran se všech
vrhne se na vrahy umdlené;
s ním Moravan, Srb, s ním žene se sám Čech,
stápěje v nich meče rozzlené:
Frankové nazpět již jdou úprkem,
jedni mečmi skáceni,
tam leží ti v tažení;
vůkol stesk,
bitvy třesk
zní dále, dál jde vojsko se vztekem.

Trouby radostné z dálky tu zazní zvuk,
Sámo nade vrahy vítězí:
tichne bojovný více a více hluk,
Frank v krvi s pouty a řetězy
a Slávové jsou pout těch sproštěni;
Frank ve bitvě bídně kles,
v slávském vojsku zní jen ples:
Sláva, česť
Sámu jest,
jím Slávové jsou pout těch zbaveni.

Sámo ku vojsku: „Díky potomstva vám!
K božstvu obraťme my vděčně hlas;
bůh tu byl s námi, bůh dal i výhru nám,
božstvo posílilo v bitvě nás.
Přijmi, ó božstvo, díky národu,
s námi buď i nás vždy chraň,
chraň potomky, vlasť zastaň.
Chraň ty nás,
v každý čas!
Ó chraň, ó božstvo, Slávy svobodu!“

V. S. Štulc.

2. Pěstoun zrádný.

1.

Černé pnou se k nebi spousty kouře,
jako v půtce bohů s titany,
když jich zpupné plémě v drzé zpouře
nebe chtělo zbořiť balvany:
hltavými šlehá rameny
oheň, a jak pekla černé pluky
těká to tam mezi plameny;
krajem hučí divé plesů zvuky.

Jaká hrůza! — co to za divadlo?
Aj, to hoří město Vlastislav:
právěť dobito a strašně padlo,
jež co kouzlem v život vyvolav
bojovný byl Vlaslav oslavil;
když pak Čestmírem byl v boji zhynul,
hned se vítěz před ně postavil,
a hrad ztečen, dřív než den byl minul.
A již plamen vůkol k nebi šlehá,
již jen zřídka slyšeť mečů zvuk,
Pražské vojsko divě sem tam běhá,
v ohně praskot mísí plesný hluk.
Na ssutinách kníže Neklan stojí,
lechů, vládyk sbor mu po boku;
zamyšlen tu kloní hlavu svoji,
slza leskne se mu ve oku.

Lidé jeho vůkol plesají:
„Vítězství! Buď Neklanovi sláva!“
On však vítěz truchlí potají,

svého Čmíra žalně oplakává.
Outlou jeho duši jeho druha smrtí
vykoupená sláva kormoutí;
víť, jak snadno osud moc zas zdrtí,
muselť Vlastislav sám zhynouti.
An tak myslí — kol se ozve šum,
sbor se blíží, sličné dítě vleka:
zrak co trnky věští bystrý um,
krásná tvář jak z krve je a mléka.
„Zdráv buď Neklan!“ sboru hlasy znějí;
„Pražské kníže, Lucka pán buď zdráv!
Tuť syn Vlaslavův! hle, bozi chtějí,
by byl trestán krutý Vlastislav!“

„Pomsti na synu teď otcův pych,
protož ti jej bozi v ruce dadou.“
„Kdož dost moudrý sám? Já v činech svých
rád se řídím moudrých kmetů radou.“
Takto Neklan dí; tu z dlouhé řady,
ze družiny vládyk, vyjde kmet.
„Slavné kníže,“ dí, „nač třeba rady,
nevím, jak se možno rozmýšlet?“

Jak nás Vlaslav mučil, pane, víš!
zhub teď v synu celé jeho plémě;
živ-li — na stolci jist nesedíš,
sotva vzroste, zbouří opět země.
Nevraždil nás také Vlaslav krutě?
Budiž rovnou měrou odměnín!
Vši ohavu chtěl nám činiť chutě,
pravou pomstou zahyň jeho syn.“

Dí mu kněz: „Tvé rady nepravé
děsí se a hrozí srdce moje!

Nechciť já míť ruce krvavé,
s dětmi nemá Neklan žádné boje!
Já mám vraždiť nevinné to robě?"
Tu se vlídně k chlapci nakloní,
pozvednuv jej líbá, tiskne k sobě,
pohnut jsa, až slzu vyroní.

„Milý, neboj se!" dí vlídným hlasem.
„Kde je Duryňk?" a kol pohledí.
Vyjde stařec se šedivým vlasem,
k zemi skloní se — a kníže dí:
„Duryňku — tys člověk zkušený,
ty buď jeho pěstounem a rádcem;
hleď, by v písmě byl dost učený,
pomni též, by dobrým stal se vládcem!

Z křivdy zdroje nejde blaho žádné,
práv pak nemám k jeho dědinám;
nech co muž sám jimi moudře vládne,
štěstím jsa všem Luckým krajinám."
Nad tím plesá Pražský, Lucký lid,
mnohý muž tu v slzích stojí němý;
šlechetný čin zjednal vlasti klid,
ples a sláva knězi po vši zemi!

2.

V Lucku na rovině stojí
Dračov hrad,
údolí to krásou slyne,
lukami se Ohře vine,
v trávě had.

Od Neklana údolí to
  i to ten týn
za sídlo má Duryňk starý
a s ním Vlastislava jarý
  Zdislav syn.

Zima jest, mráz na oknech
  prokvétá
slunce ve vší blesku kráse,
křišťály pláň bílá zdá se
  posetá.

Jedle, jak co zlého tušíc
  stenají —
sníh je tíží jako stáří,
po řece tam led rybáři
  sekají.

Jací to dva poutníkové
  jdou přes led?
Jde to Duryňk, čelo mrače,
vesele si Zdislav skáče
  za ním v sled.

Duryňk stane u výseku:
  „Sem hle pojď,
tu je rybiček! jen hbitě!
Maš-li drobečků, mé dítě,
  hoď jim, hoď!“

Chlapec klekna drobty sype,
  plesát. „Hle,
jak se honí na pokrají,
jak jich barvy pestře hrají,
  v slunci teď!“

Plesá hoch, leč kmet se změnil
v příšeru;
náhle oko děsně blýskne
a již ruka křečně tiskne
sekeru.

Zvednuv pádnou bradatici
od boku,
tne — a již se hlava koupá,
po vlnách se zmítá, houpá
v poskoku.

Neviňátka ples se v chrapot
promění
vlny krví zčervenají,
rybáci se v outěk dají
zděšení

pryč — by oko hrůzy té víc
neshledlo!
Vrah však chladně hledí k zemi,
ďáblí úsměch dí: „To se mi
povedlo!“

3.

Tam v otců sídle, slavném Vyšehradě,
kněz Neklan mírný sedí s kmety v radě,
teď každý v svaté osudí svůj hází hlas;
tu v dveřích síně Duryňk se okáže,
i stal se ruch — kněz udiven se táže:

„Co tě sem přivádí v tak nepříhodný čas?
Což nemohl jsi prodleti tu chvíli?“

„Nezazli sluze, o blaho tvé pílí!
Já kvapím zvěstovať ti šťastnou novinu,
a vím, že mně ji odměníš co kníže!“
„Když věc tak vážná, tedy přistup blíže,
a přednes ji, rád já ti smělosť prominu.“
„To, pane, víš — kdo nechce škodu míti,
hleď jen, by nedal jiskře ohněm býti.
I tobě hrozila jest jiskra plamenem —
já tuto jiskru zhoubnou záhy zhasil,
jež snad by oheň pak byl zhubil v lůně svém.“

„Jaká to jiskra, pověz!“ kněz se táže.
Ten krzno odhaliv, hned zpod své páže
šat bílý vyndá. — „Zde ta jiskra, pane, hleď!
Tu zhasla jedna sekery mé rána!
a tou jsi zvolen za Luckého pána,
teď bez strachu na Pražském, Luckém stolci seď.“

To mluvě bílé roucho porozhrne,
a hlavu na stůl hodí — všecko trne —
od hrůzy této všech se oko odvrací.
Zrak umřelce, hle, zdá se posud stkvíti,
na ústech nevinný ten úsměch tkvíti —
však nemysli, že žije — viz, jak krvácí!

Kněz zvolá: „Kdož by uveřil v tu zlobu!
Ten starec šedivý, tak blízek hrobu,
a vraždí chladně žáka svého — dítě své!
A za krev nevinnou chceš ještě dary?!
Mzdu zasloužil jsi, ano, lotře starý,
než která se tvé vině rovná strašlivé!
Za ten tvůj zločin není žádné muky,

ni katovy ty nejsi hoden ruky!
Než abys dostal přec, jak žádáš míti, dar —
zvol sám si smrť! Buď meč si v tělo bodni,
neb s výše skály svrhni se — neb pod ní,
tam v hloubi pohřbi se, kde proudu mocný var.“
Tím Duryňk zaražen ku knězi vzhlédne,
i trne víc a víc, a tvář mu bledne. —
„Já starý blázen! znal přec babské srdce tvé,
a zklamu se! — Žel, že jsem zhléd' ty kraje,
tu zemi proklatou!“ Tak vztekle laje,
a z síně kvapí — zoufale si vlasy rve.

4.

Nebe zakaleno jako hříšná duše,
luna z mraků prosvitá, jak slabé svědomí;
vichr bouří, noční poklid v Praze ruše,
zmítá sníh, a v kotoučích jej vznáší nad domy.

Co se černá pode Vyšehradem v dole?
Olše je to samotná, jenž větrům vzdoruje!
Co se míhá v ní, co chýlí větve holé?
Co to praská, vichřice když mocně zaduje?

Olši tu hle, zvolil za hrob — za své máry
sám si Duryňk, zrádný pěstoun cizinec!
Škaredý čin škaredé též došel káry —
k jiné smrti nesmělý vrah zdech' co bázlivec!

Vítr nyní bílým vraha vlasem věje,
jako upír hledí do tmy hrozný jeho zrak;
vítr lká proň, jak kdy ďáblů sbor se směje,
slzí dešť, sníh za rubáš má — příkrovem mu mrak.

F. L. Rieger.

3. Otec a syn.

Temno leje vůkol
  lampa zář,
osvěcuje mladou
  mnicha tvář;
kněze oko v slzách
  tiše pluje,
ruka blánky bílé
  popisuje.

Jistě slova hrozná
  píše mnich,
neb se duch i ruka
  leká jich.
Písař v bolestném
  povzdychání
neznamená dveří
  otvírání.

Tiše sem vznešený
  vstoupil pán,
písaře by sluchem
  nebyl znán.
Přes rameno mnicha
  v blánku hlédne,
čte a hrůzou trne,
  čte a bledne.

Hle, tu písař péro
  odložil,
čelo bledé rukou
  bolně kryl;

po mlčení dlouhém
oči sklopí,
slova čte, jež horká
slza kropí:

„Ejhle, má ruka hříšná budoucím věkům píše,
jak Václav, rytíř svatý, si dobyl nebes říše,
jak již co pacholátko andělské konal ctnosti,
osloněn bleskem rajským nadzemské velebnosti.

Opuštěným útěchou, sirotkům otcem býval,
v bídníku prostém obraz posvátný tvůrce vzýval;
by bloudících uvedl k věčnému nebes otci,
obětoval své péče, poklady, dny i noci.“

Mnich teď slova taje
zaslechnul,
an tu hlas bolestně
povzdechnul:
„Slyš! od němé stěny
zvučně pluje
ozvěna, již hlas můj
vyluzuje!“

Stařec, jenž za mnichem
hrozně zbled',
bolu plný zdvihá
zhůru hled;
za pilířem kleče
slzy lije
an se mnicha slovo
dále chvěje:

„Rozdrážděn jsa nepřítel, že v prachu hříšné země
vykvítá rajský kvítek, zdobící lidské plémě,
uzavřel z prsou bratra cit lásky ven vyrýti
a starý klam pekelný do útroby mu vlíti. —

By oběť duše vroucné nekalil lomoz denní —
než znělo do jitra skřivánka pozdravení,
ke chrámu posvátnému se béře český kníže,
v svém rozjímaje srdci tajemství svaté kříže.

A Václav v pokornosti u brány chrámu klekne —
tu nad ním meč zableskne a v bok mu ránu sekne
a rytíř svatý klesá — ach, tvář milostná bledne
nad vrahem, bratrem vlastním, jejž oko mroucí zhlédne!“

„Dost, o dost! nevolej
věčný soud,
běda, duši hltá
hříchů proud!
Smilování, synu,
smilování!“
Tak u sloupu zazní
bědování!

Uděšen tu Christan
ku sloupu spěl,
odkud hlas divoký
starce zněl.
Tam před svatým křížem
kmet se vine,
srdce těchy prázdné
strastí hyne.

„Kníže můj, ach odpusť!“
volá mnich,
„syn že otci v paměť
hlásá hřích!“
Starci k prsoum klesla
šedá hlava,
temně znějí slova
Boleslava:

„Vítěze, jenž říše
vydobyl
červ jediný, věčný
podrobil;
duch, jenž vlasti pokoj
získal svatý,
kvílí, ach, okovem
hříchů spjatý!“

„Neutiší duše
lekání
ani krvoslzí
kapání;
neutichneť v sboru
slavných reků,
neutichne v bitvy
jarém jeku!“

„Válka, sláva, chrámy,
šťastný lid,
nenavrací duši
blahý klid.
Utíkáť se otec
k synu-mnichu;

ten o hrozném píše
otce hříchu!“

Boleslav tu zhaslé
oko kryl,
nad kmetem syn horké
slzy lil:
„Odpusť otče, odpusť
svému synu,
že vyjevil pérem
otce vinu!

Květ pokání z krve
svaté zrosť;
budeť svět velebiť
i tvou ctnosť:
před soudicím trůnem
věčné spásy
orodujou za tě
Čechů hlasy!“

J. E. Vocel.

4. Hody krále Václava.

V komnatách královských se nádherný strojí kvas,
tam zvučí bubnů třeskot i píšťal jasný hlas. —
Syn krále Věnceslava svatební slaví den,
jsa s dědičkou Rakouska Gertrudou zasnouben.

Rázněji bubnů rachot a trouby zvuk se stal,
an teď vyslanec polský před králem rokoval,
kterak na stolec vlády národu polského
oyczyzna zove syna mocnáře českého.

Jaká to hlučná radosť, jaké to plesání
v oslavy nové záři, v milostném kochání!
Hle, v oku krále svítí se slza blahosti,
na lícech královice ruměnec milosti.

V komnatě zlatostkvoucí tak hosté hodují,
oblaženi dnem slavným s vladařem stolují;
po boku krále v šatu svatebním Vladislav,
s milosti plnou chotí, oděnou v zlatohlav.

Na levé krále straně, tam statný sedí pán,
bez krále mu zajisté z příčiny vážné dán;
i polští též pánové patří tu s obdivem
na reka s *hvězdou zlatou*, již nese v pásu svém.

Aj, hlasy hlučné plesu teď náhle zmlkají,
neb harfy libé struny se tu ozývají;
o pilíř mramorový opřený harfeník
na strunách oznamuje hrdinských zpěvů znik.

A slavný Václav nyní milostně pokynul
a zpěvec národní tu strun rázněji se tknul;
on k slavnému prozpěvu po harfě prsty hnal
a zvučně bohatýrskou tak píseň započal:

„Zvěstuju vám pověsť veleslavnú
o velikých pótkách, lutých bojech!
nastojte i ves svój um sběrajte,
nastojte i nadivno vám sluchu!“

Do písně sladkozvuké se zpěvec zabírá;
a strunou bránu dějů kouzelných otvírá;

a z brány loudě činů minulých vidění,
čaruje strasti, hrůzy a slávy zjevení.

On pěje, kterak Tatar, roznícen pomstou, vstal
a proudem krve lidské ku západu se hnal;
jak se co mraků hromných děsící černý voj
po dědinách křesťanských rozbouřil vrahů roj.

Tu píseň vypravuje, jak vzteklých vrahů skot
rozkotal Kijov starý, prostranný Novgorod;
jak marně Uhrů chrabrosť zem drahou hájila,
jak marně toky krve zem sirá vypila.

Nastojte! zlé Tatarstvo již Polsko dobylo,
již hle, se proudem krve až tam dobrodilo,
kde nad krajinou milou Olomúc vévodí,
tam stany divochové ukrutní rozdvojí!

Kde spása, kde obrana? ó strašné úpění!
Křesťanů teskné lkání — krvavé zemdlení! —
Tak harfeník tu zpívá s kouzelnou trudností,
až v každém dech se tají nesmírnou teskností!

Tak harfeník vylévá ze strun a prsou zpěv,
jak by v zápasu smrti kanula tiše krev —
až mnohý bolem jatý se zhůru pozdvihne,
jen rytíř s hvězdou zlatou své oko k zemi pne.

Tu rokotají struny hlaholem vítězným
a za strunami píseň se křídlem orlovým
povznáší ku klenutí, na srdce dotírá,
když plesem přeradostným tak zpěvec zavírá:

„Aj ta! Jaroslav jak orel letě:
tvrdú ocel na mohúcěch prsěch,
pod ocelí chrabrosť, udatenstvie,
pod helmicú velebyster věhlas,
jarota mu z žhavú zrakú pláše.

Jaroslav ves ve krvi s ořem sbrocen,
mečem Kublajevica zachvátí,
ot ramene šúrem kyčlu protče,
takož spade bezduch mezi mrchy,
zarachoce nad niem túlec s lúkem.

Vleče sě ves lid Tatar lutých,
otmetáše dřevce siehodlúhé,
palováše tu, kdo téci móže
tamo, otkad slunce časno vstává. —
I by prosta Hana Tatar vrahóv!“

Tak dokonal, dozpíval svou píseň harfeník,
tu kolkol radostného obdivu hlahol zuik
a v každém oku českém se hrdá leskne zář,
jen rytíř s hvězďou zlatou sklopuje k zemi tvář.

Tu číši napěněnou pozdvihna Věnceslav
vyvolá jasným hlasem: „Ať žije Jaroslav!“
„Ať žije zhoubce chána, náš slavný hrdina!“
tak cinkotem pohárů hlaholí hostina.

A rytíř s hvězdou zlatou, Jaroslav vítěz, vstal,
se kloně králi svému i hostům děkoval. —
A druhou číši zdvihne teď král napěněnou:
„I této písně zvuky ať velebeny jsou!“

„Dokud náš český národ, dokud náš český lev
nezhyne, má i žíti v národu tento zpěv!“
Tu mezi zněním číší zazvučí kolkol hlas:
„Ať žije píseň slavná na věkověčný čas!“

J. E. Vocel.

5. Mandát královský.

„Jíro, chop se hbitě péra,
budeš mandát obcím psát,
pečetí až potvrdí se,
budu klidně bohdá spát!“
„Vaše Milost, odpočiň si,
nerač příliš pospíchat;
pot se s tváře tvojí roní,
bláto hyzdí tvář i šat!“ —
„Věru, Jíro, tuhý den to!
V potu dnes jsem pracoval:
na vinici nad Smíchovem
sám jsem kopati se jal.
Do noci jsem nádeničil
a to za tři haléře,
abych zkusil, bohatý jak
nuzného ze síly dře.
Půl hodiny k oddychnutí
popřáno jen v poledne,
pak se robotiti musí,
až i slunce zapadne.
Světlo hromu! jáť to cítím,
ohýbá se každá kost!
Tak to do dneška jen bylo,
a již bohdá na tom dost!

Pod trestem, piš, přísným káže
císař Václav, král a pán:
U práce by robotníku
k obědvání čas byl přán,
čas hodiny; a když šestá
večer padne na věži,
ať nižádný nádenníkův
na robotách nedrží!
Tak a podpiš, milý Jíro:
Ad mandatum regium!
Mandát nebude se líbiť
drzým krvežízníkům;
doufámť však milému bohu,
drzosť že tu ukrotím,
by mi toho zpomínati
nemoh' nikdo ničím zlým!
Život nasadím svůj vlastní
obranou za nuzného,
by se dálo vedle skutkův
poddaného každého!"

J. E. Vocel.

6. Sběh.

Po náměstí staroměstském
chumelí se lid. —
Ticho zástupem však vládne
hrobový co klid.
Proč tak lidstvo slzy roní,
pěstě zatíná?
Což to mužům zuby vztekle
do rtů zatíná?

Tam u prostřed lidstva davu
stojí z Chlumu pán,
vypravuje, jak byl spálen
drahý mistr Jan..
A když on a Václav z Dubé
koženců svých lem
odhalivše, vyňali z nich
onu černou zem:
tu se ticho rozbouřilo
v strašný pláče jek,
do pláče však veškerého
zařve pomsty vztek. —
Mužcvé dva jen v té bouři
Pražské chudiny
stáli jako vlnou hnané
němé skaliny.
První černě zakuklený
ledový co mrak;
pod kloboukem blýská se mu
děsných očí zrak
Klobouk hlouběj' v čelo tlače
kráčí hbitě dál,
za ním strašný pes se vleče —
bylť to Václav král.
Druhý tichý muž tam stojí
v kroji slovanském.
Hlavu níže kloně hledí
na tu Pražskou zem;
při tom jílec meče drtí
svalovitá pěsť,
vojína až z rozjímání
zbudí jílce chřest;

hlavu plnou hněvu zdvihna
plaší z duše sen —
pod přílbou hle! září hrozně
jedno oko jen!

J. E. Vocel.

7. Slepého krále smrť.

Bojovný král Čechů Jan seděl ve stanu svém,
kol něho čeští páni v rouše ocelovém.
Slyšeltě král z pozdálí zbraní ohromný třesk,
slyšel mečů setkání, nezíral však jich blesk.

Uchem poslouchal bystrým, divý jak bouří boj,
nepřítel vítězí-li, či statných Čechů roj?
I zatruchlil nemálo slepý kmet v srdci svém,
že jemu též nedáno klesnouť na loži ctném.

Ha, tuť v uších mu zazní divý nepřátel ples,
dupotem se ozývá planina, stráň i les,
a vezdy blíž a blíže valí se rázná seč; —
tuť král vzchopiv se, váží v ruce svůj pádný meč.

A každý, kdož u krále, pobízí k prchnutí,
anť ze všech stran nemylné hrozí zahynutí;
avšak jakým to hněvem královská tvář se rdí?
I táže se: „Kdož jsou ti, jenž takto mi radí?

Potomstvo máliž říci: ‚Hle, statný Čechů král,
pověstný rek to druhdy, jsa stár umříť se bál!‘
Kdo z vás volí padnouti společně s pánem svým,
nuž svažte poutem pevným své koně s hřebcem mým!“

Poslušní krále svého rytíři vše plní
a tam vedou slepého, kde bitva se vlní.
Tisícové tu klesnou pod mečem královým
i klesne kmet slepý též — a čeští páni s ním.

Jan z Hvězdy.

8. Žižka před Rabím.

„Zhůru k Rabí!" Žižka velí;
a již k vykonání trestu
pozdvihl se tábor celý
na osudnou k Rabí cestu.

Po druhé tu Žižka v poli
leží pevným pode hradem:
tenkrát jej však vzíti volí
aneb mocí, aneb hladem.

„Proklaté to hnízdo Rabí
jako trn mi v oku vězí:
přisámbůh, že čas je, aby
vymizelo z Českých mezí!"

Takto zvolal Žižka hněvně . . .
Slyš, tu z hradu zafičela
a již v jeho oku pevně
zabodla se zrádná střela.

„Rány Boží!" zkřikl vůdce;
a lid zalkal ve bolesti:
„Kdo má, pane, dále v půtce
osiřelý tábor vésti?" —

„Však vy nejste osiřelí,
aniž zrak můj tak je slabý: —
ještě dnes, tak Žižka velí,
musí padnout zrádné Rabí.

Prál jsem a zde důkaz máte,
Rabí že mi trnem v oku;
avšak vy je potrestáte; —
vzhůru, bratři, ku outoku!"

A jak rozkacení lvové
na kořisť se drahou řítí,
tak se hnali Husitové
hradu pevna k vydobytí.

A hrad padnul do jich moci
dříve nežli bylo po dni;
jeho báň pak v tmavé noci
sloužila jim za pochodni.

Nezřel Žižka plamen rudý:
ale krovů praskot věstí,
dobou tou že z české půdy
Rabí vymazáno jesti

Jos. Uhlíř.

9. Z Ohlasu ruských písní.

a) Čurila Plenkovič.

K sídelnímu to městu ke Kyjevu
přijíždí statný mladoň na sivém koni,
na siváku kostomáku — hříva do země,
a byl on bohatýr Čurila Plenkovič;

on dobrý mládenec navštívil otce, matičku,
ne na dlouhý čas — na tři měsíce,
navštiviv je vracuje se službu konat
u jasného slunéčka Vladimíra,
u tohož-li Hosudar — kněze laskavého
po dávném mu stolničit obyčeji.

I bude on mládec u prostřed pole,
i bude on bohatýr před Kyjevem —
nad pokrytými sněhem horami
černý k oblakům havran nevyletuje;
a nad paláci bělokamennými
černá korouhev po větru plyne,
černá korouhev, znamení žalostné.
„Snad-liž to skonal laskavý Vladimír kněz?
A skonal-li, Hospodine, spas duši jeho,
neskonal-li, dlouho podrž mezi námi;
snad laskavá kněžna Aprakšejevna —
zesnula-li, Hospodine, spas duši její,
a živa-li, dlouho na zemi zachovej;
či-li tvá nás, Hospodine, stihla ruka —
dej pro milost silou jen naplniti se,
dej svatou Rus od zkázy uchrániti“

A skáče on Čurila do bran Kyjevských
i letí po dlouhých po ulicích,
po ulicích dlouhých — širokých náměstích.
Na ulicích — ni vidu, ni sluchu,
na náměstích – ni kroku, ni skoku,
jak by vymřel celý slavný Kyjev,
nikoho tu mladec nepotkává:
a potkává jen dva rodné bratry,

Vasku a Michajla, kupecké syny.
„Hoj, an jste vy dva rodní bratří,
Vaska a Michajlo, synové kupečtí,
postavte vy přede mnou vše rovná slova
a popříč nestavte ani slovíčka.
Čemuž ve starém slavném Kyjevě
není více radosti, veselosti
po způsobu dávnému, předešlému?
Či-liž skonal laskavý Vladimír kněz,
či laskavá kněžna Aprakšejevna,
či ruka Boží svatou Rus stihla?“
Jemu v odpověď dva rodní bratří:
„Hoj, an jsi ty Čurila Plenkovič!
ani neskonal Vladimír kněz,
ani laskavá kněžna Aprakšejevna,
leč ruka boží svatou Rus stihla.
Či-liž tobě neznámo, nevědomo,
jaké žaloby a bídy na nás došly,
jak přiletěl, to odněkud, to ze stran severních
do našich zemí loupežník pták Velikán
a Velikán to pták Velikánovič:
kam usedne, jak by hora na horu,
křídlem zatřese — bory zašumí
a on pták Velikán Velikánovič
pít k mořím, řekám nechodívá;
třikrát udeří zobanem v matku, sirou zemi,
a voda ze země proudem se valí,
proudem se valí, pramen zanechává.
Stáda volů a koní on požírá
jakby slepice zrnečka ječná, ovesná,
stáda ovcí — jakby hrstku máku.
A zajde-li on pták Velikán Velikánovič

na ruské vesnice, na městečka,
on domy, chalupy rozhrabává
a z rumu na potravu těla lidská
jakoby mravenečky vyhrabává:
tožto padlo veliké hoře na svatou Rus
i na laskavého kněze Vladimíra.
Bylo — Vladimír kněz poslal, vypravil
tři sta mládenců do jediného
na zlého toho ptáka Velikána,
všech on pozobal do jediného
a jediný se smutnou zprávou se vrátil,
odtud strach a veliké hoře nastalo" —
A Čurila Plenkovič důmyslen byl,
chytrostí a rozumem hlava naplněna,
chytrosť ta se rodila v Nověhradě
a rozum se vyučil v slavném Kyjevě,
zaprosil on dvou bratrů, kupeckých synů,
s ním se vrátiti v paláce Vladimírovy.

I bude on mládec na knížecím dvoře,
koně svého siváka, kostomáka
za uzdu hedbávnou váže k dubovému sloupu;
sám do světlého spěchá večeřadla,
modlí se k obrazu Spasitelovu
a před knězem i přede kněžnou
bije čelem, k zemi se sklání
i na všecky na čtyry strany.
Ach, nestálo více světlého večeřadla,
podlaha pokryta všecka sobolinou,
tož sobolinou, černou bobrovinou;
neviděti na stolech bělodubových
drahé kamky červené barvy

a viděti sukno černé barvy.
Sám pak Sudar Vladimír, laskavý kněz,
on nevesel sedí i neradosten,
veselé oči pomračily se,
jasné čelo potruchlivělo,
černé kudry po šiji se rozhrnuly.
Dobrému mládci srdcem se hnulo,
síla bohatýrská v něm se rozjařila
i nemluví mládec Čurila Plenkovič
ni slova ke knězi Vladimíru
a mluví on ke knížatům, bojarům:
„Hoj, an jste vy knížata, bojaré!
Já mládec vás zvu na rychlé koně
a dozývám vás na ostré meče
proti tomu ptáku Velikánu,
tož Velikánu Velikánoviči“
Všickni bojaré, knížata odmlčeli se,
větší za menšího schovávali se
a neschovávali se dva rodní bratří,
Vaska a Michajlo, synové kupečtí.
Oni za mládcem z večeřadla šli;
na širokém dvoře koně sedlali
a on sám mládec Čurila Plenković
od hlavy k nohoum — litá ocel,
po boku meč ostrý, v pasu dva nože;
i skočili mládci na rychlé koně,
vyskočili z Kyjeva — v poli prach sloupem.
Přihnali se tři mládci k vysoké hoře,
nad ní pták Velikán — hora nad horou,
on pták nebdí a on pták dřímá,
hlavu pod levým křídlem skrývá.
Ne šeří vlci po poli rozskákali se

a tři mládcové po lesu rozháněli se,
bujného tura za rohy uchvátili,
nožem Čurila tomu turu prsy proklal,
prsy proklal a dva bratří kůži stáhli,
do tuří kůže jej Čurilu zašili.
Zašili oni Čurilu se vší zbraní
i se vší sílou jeho bohatýrskou
a jej pod horou na pole položili,
sami koně po lesu rozpustili,
sami bratří na vysoký dub vylezli
a v hustých sebe větvích ukryli.

Leží Čurila bohatýr v šírém poli,
leží z ranní rosy do poledne
a v poledne pták Velikán procítnul,
v šírém poli zrnéčko to zahlídnul,
zrnéčko to Čurilu v tuří koži.
A on pták Velikán s hory nesletuje,
on s hory na dolinu — čtyry kroky;
zezobnul on zrnéčko — bohatýra
a po více zrnéčkách se ohlíží.

Hoj divu, divu to velikého!
Všickni větrové, vichrové rozvětřili se,
všecky bouře, hromové rozbouřili se,
syrý bor, doubrava travou poléhá;
pták Velikán křídloma to rozmachuje,
on k nebi povylétnul — slunce pomrklo,
on k zemi padá — oblaky na zem trhá;
i zahřměla máť země velikým pádem
a od hřmotu velikého dva rodní bratří,
kupečtí synové s dubu úpadli,

Vaskovi v těle dvě žebra ve dvé,
Michajlo z pádu toho do smrti kulhal.

A pták Velikán Velikánovič
on po druhé rozjařil se, rozlítil se,
tož to velikou bolestí v útrobě své;
on bez paměti skáče, běží
přes řeky, hory, lesy, dolinečky,
až i on k zemi hlavou dopadává,
rozperutiv se křídloma doklepává,
a vše nejblíže to, nedále půl versty
od slavného sídelního města Kyjeva.
A jasné sluněčko Vladimír kněz,
laskavý Vladimír kněz se kněžnou Aprakšejevnou
i s bojary všemi z oken se dívá;
kněz se kněžnou divu podivili se,
bojaré s knížaty polekali se
a z boku toho ptačího ostrým mečem
Čurila bohatýr si dvéře protíná,
po sivém péří k zemi skáče,
on do Kyjeva do bílých paláců přiběhne,
knězi a kněžně pokloní se,
a knížatům a bojarům nekloní se.
Promluví tu laskavý Vladimír kněz:
„Hoj, an jsi ty Čurila Plenkovič!
Čím mně tebe mládce podarovati,
čím mně tobě bohatýru odměniti se
za službu tu velikou, přeochotnou
a za veliký skutek bohatýrský?“ —

Jak mu odpovídá Čurila Plenkovič:
„Aj, jsi ty laskavý Vladimír kněz

a nevíš, čím mne mládce podarovati,
čím mně to bohatýru odměniti se?
Ty dej nanositi černé země
na tělo ptáka Velikána Velikánoviče,
a ty kaž mi vystavěti na tom vrchu
nový palác — okna proti tvojím;
a sloupy u paláce ne ze dříví
ale z brků křídel Velikánových;
a prahy u paláce ne rybí kosť,
ale zoban to ptáka Velikána;
a střecha to na paláci ne z cihel dobrých,
ale z drobného péří téhož ptáka.“ —

I kázal mu vystavěti Vladimír kněz
nový palác po jeho žádosti,
po jeho to vůli bohatýrské;
i byl vesel, radosten Vladimír kněz,
nosilo se medové pití,
nosila se cukrová jídla —
a to staré pověsti, tak se to dálo.

Fr. L. Čelakovský.

b) Iljja Volžanín.

Po zemi mraky rozprostřely se,
na nebi hvězdy pojevily se —
a všecky děti, všickni odrostkové
domů k matičkám navrátili se;
jediné dítě mladý Iljuška,
syn bohaté vdovy mnohorozumné,
ke své matičce nevracoval se.
Zajala tesknosť matčino srdce

a zlé tušení do mysli padlo,
Marfa Andrejevna, bohatá vdova
v tesknosti takové a ve žalosti
takto ke sluhám slovo mluvila:
„Ach, vy sluhové, moji věrní,
vy sejděte se do jediného,
rozsvěťte pochodně vosku jarého
a vy po okolí rozejděte se,
synáčka milého hledejte — ptejte;
jej kdo nalezne, přivede k matce,
bude za odměnu sto rublů jemu,
bude za náhradu kožich sobolový.“ —
Všickni sluhové, čeledinstvo věrné
po městě na ta slova rozběhnuli se,
po šírých polích rozskákali se
a po hustých lesích rozvolali se,
mladého Iljušky nedovolali se.
A ona sama bohatá vdova,
Marfa Andrejevna mnohorozumná
s dvěma sluhama město přechází,
po městě vzdychá po slavičímu;
ze brány vyjdouc pole prochází,
po poli touží po žežhulčímu;
a pole projdouc k řece dochází,
na kolmé břehy bystré to Volhy,
na břehu skáče po mateřskému.
Ne v bílém květu stojí trnina
a oděvem se bělí křovina,
ach mladého to oděv Iljušky! —
„Ty synu milý, ty dítě moje!
Zdali já tobě neříkávala,
tebe synáčka neostříhala:

Ty nechoď, dítě, na Volhu řeku,
ty do jejích se nepouštěj proudů,
bude tobě zahubiť bujnou hlavičku;
závistivátě matička Volha,
neporodivší žádného syna
a zrodivší ona přemnohé dcery,
přemnohé dcery — bystré vlny,
lidské syny k ním vábí, přitahuje,
a s dcerami svými je zasnubuje,
dobrým matičkám zármutek způsobuje."

Neslyší více mladý Iljuška
kvílení, pláče drahé matičky,
Marfy Andrejevny, nešťastné vdovy,
a on Iljuška pode řeky proudem
v krásných palácích skáče, pobíhá,
v zámku to světlém matičky Volhy.
On divu nemůže nadiviti se,
on lesku nemůže nasytiti se,
jak to stropy, stěny kristalové
a drahým jachontem*) vykládané;
jak to podlahy z ryzího zlata
a zlato stříbrem prokvětované,
to prokvětované, to kostkované.
A vyjde-li on mladý Iljuška
do sadů utěšných Volhy matičky,
ne veská jabloň, ne plané hrušky
ve sadu tom květou, ve plody zrají,
podivnější kvítí kolem vyrostá.
Kdo sám neviděl, těžko pomysliti

*) Drahokam vůbec.

a kdo pomyslí, těžko uvěřiti:
na stromech květou drahé to perly,
na křovinách ve plody zrají korály,
do kola kvítí — jak by do lístků
se rozsypala duha nebeská.
A lehne-li on, mladý Iljuška,
večer na lůžko, postel praporovou,
ne húsli hrají ani hudočky,*)
a zvuky divnější, lahodnější
po palácích se kolem roznášejí,
jak by stěny a stropy strunami hrály.
Kdo sám neslyšel, těžko pomysliti
a kdo pomyslí, tíže uvěřiti:
dceruškу to matičky Volhy — bystré vlny
okolo jejích paláců se honíce
šaty svými na stěny udeřují,
líbezné zvuky ze stěn vyluzují,
v těle celém život se rozslazuje
a ve životu duše rozplývá.
Mladému-li se zachce Iljuškovi
jísti, píti, zábavu míti,
jídla na stolech nejdražší ryby,
jakých v monastýru ani nebývá;
pití na stolech z medu sladkého,
jaké cár ani sám nemívá;
a na zábavu všecky divy své,
umělou svou práci tisíciletou,
matička Volha sbírá, shledává
a co sama nemá, to vydlužuje,
z moří se vypůjčuje, jemu předkládá.

*) Hudební nástroje ruské.

I byl on mládec — po rodu Ilja,
a nazván Volžanín po vychování,
po vychování u matky Volhy. —
I byl on mládec v jejích palácích
plným plno jedenácte let;
jedenácte let jemu jak by půl roku. —
Na dvanáctý rok zastesklo mu se,
on v sobě pocítil sílu bohatýrskou
a takto promluvil k matičce Volze:
„Hoj, an jsi ty Volha, nerodná mi matka!
Ty pusť mne mládce ze svých paláců
a z toho tvého smutného zámku.
Zachtělo mi se mládci projíti se
tam pode jasným teplým slunéčkem
i pod hvězdami i pod měsícem.
A mne tu netěší dobrého mládce,
více tvé světnice zlaté, kristalové,
ni sady tvoje stromů podivných,
ni tvoje dcery — bystré vlny,
ani hrání jejich, zvuky lahodné.
Tvoje to jídla, medová pití
nejsou více po chuti, po žádosti;
tvoje to hříčky, vodní skořípky
jsou mně mládci dobrému k mrzutosti.
A mně k radosti dej ty, Volho řeko,
chceš-li mi matkou býti po předešlému,
to bujného koně, to meč ostrý,
to brnění hrdinské, kalené střely,
a křepký luk to s tětivou hedbávnou.“
Neodpovídá matička Volha,
neníť po mysli mládce propustiti
a jest po mysli s ním se utěšiti.

Ilja Volžanín rozjařil se,
v hněvu mládeneckém rozpálil se,
k Volze on řece mluvil dále:
„Ty pusť mne, pusť mne, řeko Volho!
Neradnoť mladého vlka v domě vychovati,
ani dobrému mládci vůli odjímati;
a nepustíš-li ty mne po vůli
i bude tobě po nevoli,
po nevoli tobě i dcerám tvojím:
polámu já v sadu tvém drahé stromy,
rozbořím já v paláci stěny, stropy,
zůstanou ze zámku tvého zříceniny,
v nich to ryby tvé si budou pohrávati,
z tebe to se matky Volhy radovati “
A on v hněvu svém Ilja Volžanín
udeřil pěstí na stůl kristalový,
pěstí udeřil — stolu nestálo,
rozlítnul se stůl na tisíc kousků.
Uleknula se matička Volha,
bystré dcery její na břeh vyskočily
i ona sama matička Volha
Ilju Volžanína na břeh vypouští,
na svobodu jej mládce propouští
a ne po vůli, po své libosti,
leč po veliké těžké nevoli.

O jak pod jasným, pode modrým nebem
duše se mládci rozveselila;
a jak to srdce rozplesalo se,
krev bohatýrská v těle rozehrála se
mládci to Iljovi tož Volžanínu:
na břehu stojí, čeká na bohatýra

dobrý kůň hrušák, do žluta barva,
hříva na koni havraní do syré země
a kůň sám osedlán čerkesským sedlem,
pod sedélkem popona na něm bucharská.
Na jablku u sedla brnění visí,
brnění visí hrdinské — stříbra, zlata;
a ostrý meč, toul — kalené střely
i křepký luk s tětivou hedbávnou,
i šišák jasný — ocele dobré,
a šišáku jasnému počtu ceny není.
Dobrý on mládec Ilja Volžanín
na mohútné prsy brnění odívá,
za dar to dobrý Volhu vychvaluje,
na bujnou hlavu jasný šišák staví,
za dar se veliký Volze pokloňuje;
meč ostrý u beder, toul na plecech,
křepký luk v ruce — Ilja vyskakuje
na dobrého koně, na hrušáka,
kalené střely v toulu zařinčely
a s Volhou matkou on dobrý mládec
i s dcerami jejími se rozlučuje,
se rozlučuje, a rozžehnává.
Ne matčiným hlasem, ne temným vzdychem
a zazněla Volha velikým chechtem,
tak mladoně dobrého provázejecí.

Jede on Ilja po širém poli,
i zachtělo se mládci stranou se dáti,
rodnou matičku v domě navštíviti,
poklonu bohaté vdově učiniti
Marfě Andrejevně mnohorozumné.
Ach, jaké změny na svaté Rusi,

jakéž to bídy po rodném kraji!
Kde město stálo, kde dům matičky,
kámen od kamene, sutiny pusté
a sutiny truím, hložím zarostlé;
kde ulicemi skákal Iljuška,
hadina se plazí po tmavém býlí,
kde po náměstích hrával Iljuška,
ostružina se plazí, křoví otáčí.
I zarmoutil se Ilja Volžanín,
on v zármutku, žalosti k městu promlouvá,
k městu druhdy slavnému, již pohřbenému:
„Hoj, ty moje rodné, ty město slavné!
Kdož tebe město rozbil, oloupil,
tvé jasné věže, boží chrámy,
do prachu uvrhnul, jim se porouhal?
Kdo rozrušil dům bohaté vdovy,
Marfy Andrejevny mnohorozumné?
A kde žitelé, pravoslavný národ,
kde že dobrá rodná moje matička?“ —
Ze sutin mládci hlas odpovídá,
půl hlas mezi světským, půl mezi hrobovým:
„Rozbili, obloupili mne slavné město
zlí hosté, Tataré to, orda divoká,
se svým to carem Ugadajem
i s jeho zetěm Bajadurem;
ti jasné věže, boží chrámy
do prachu uvrhli, jim se rouhali,
ti dům rozrušili bohaté vdovy,
Marfy Andrejevny mnohorozumné;
všecky žitele, pravoslavný národ
i tvou to dobrou, rodnou matičku
na ostrých šavlích roznosili

a ze mne tvého města rodného
ni živé duše nepropustili.
Aniž bídám konce po svaté Rusi,
zlí hosté Tataré, orda divoká,
penízová *) města pálí, hubí,
všecky to vlasti naše chtí popleniti
a pravoslavný národ vyhubiti.“ —

Jakto u mládce ňádra rozedmula se,
jak žalostí mu srdce překypělo,
on z překypění dvě slzy vypustil,
jedna slza — slavnému městu,
druhá slza — rodné matičce.
I on Ilja Volžanín koněm zatočiv
po dolinách se žene, poskakuje
kůň na dolině, jak by litý zvěř
a mládec na koni jak sokol jasný;
i přeletěl Ilja řeky devatery,
přeskákal Volžanín doliny, hory,
a horám, dolinám počtu není,
vše to z poledne do večera
a z večera zas do ranní záře
na cesty on mládec se nevyptává,
jemu průvodčí, ukazovači
zpustlá města, v ohni vesnice
a lidská těla nepohřbená.
Jak dalece, dalece v šírém poli,
v šírém to poli mezi horami,
ne jezero se leskne po ranním slunci
a zbraň to poleskuje dvojího vojska,
pravoslavného ruského i zlého tatarského.

---

*) Všecka města od Nižního Novohradu podle Volhou ležicí.

I srazila se vojska v jednu sílu,
pochmuřila se bitva černým mrakem,
nebouří hromové po jasném nebi
a jakby bouřili pod syrou zemí,
máť syrá země hory potřásá;
vojsko tatarské bez počtu — vlny mořské,
vojsko ruské do počtu — příkré skály.

Ne kalená střela přiletěla,
mezi ruským vojskem proletující:
do vojska tatarského doletující:
a přihnal se mládec Ilja Volžanín
v celé své síle, moci bohatýrské:
on skáče promezi ruskými — jedvaže vidu,
on doskočil Tatarův — a již sluchu.
Seče, bije, střely vypouští,
travou přede vichrem Tataré k zemi,
listím přede vichrem Tataré v outěk;
pobil on mládec zlého Tatarstva
ne více a ne méně dvou tisíc.
I byl boj krutý v polovic boje
a byla půtka v polovic půtky —
ne hromový mrak proti mraku
a měří zeť chanův, vůdce Bajadur
střelou, mečem proti Volžanínu;
střela zasvistěla okolo ucha —
meč na meč — bohatýr tu na bohatýra.
Či od kovadlin skáčí jiskry
ze žhoucího železa prýskajíce?
To jiskry srší z brnění, ze šišáků,
ode ran lítých bor, doubrava šumí,
pěna prýská z úst mládcům, bitcům,
pěna prýská od dobrých koní.

I byl boj lítý přes poledne,
Bajadur Tatařín rozjařil se,
on rozehnal koně proti koni,
mečem hruď proklal koni hrušáku,
sám ode rány meče Volžanínova,
ode rány na šiji k zemi se valí,
k zemi se valí, zraky bujné se kalí.

Ach, nastala bída na bohatýra,
veliké hoře padlo na Volžanína,
ne hrušák, dobrý to kůň k zemi padá,
a pod mládcem žlutý sypký písek k zemi se hrne.
Dar to nerodné matky řeky Volhy;
ne meč ostrý z ruky vypadává
a slizký ouhoř se vymykuje,
ocelový šišák — kost želvy vodní
a kalené střely — drobné rybičky,
vše darové podvodní matky řeky Volhy.

Přihnali se Tataré, přiskákali,
oni dobrého mládce uchvátili,
mocí, silou velikou z boje vyvedli
a k caru Ugadaju jej přivedli,
k caru to Ugadaju Ugadajoviči.
I kázal car jej mládce pod stráž vzíti,
do temného vězení uzavříti,
k sloupu to dubovému přikovati;
i rozkázal jej mládce trýzniť, mučiť,
chtěl on car Volžanína ztatařiti,
na víru tatarskou obrátiti,
pro těch-li Tatar zabitých do dvou tisíc,
pro zabití zetě svého Bajadura.

I byl mučen Volžanín prvního dne
a veliké muky jej neznutily;
i byl trýzněn Volžanín druhého dne,
nepokořila jej mládce velká trýzeň,
a na třetí den sám car Ugadaj
s novými katy k vězení přijíždí,
žalář otvírá, mládce se táže:
„Hoj, an jsi ty dobrý mládec Ilja Volžanín,
ty chceš-li s námi Tatary za jedno býti,
ty chceš-li víru tatarskou na se vzíti,
a s námi to na křesťany bojovati?
Drahou přízní já tebe podaruji,
velikou tobě láskou odměním se,
tož přízní, láskou — vlastní dcerou
a vlastní dcerou Ugadajevnou.
A ty nechceš-li činiť po vůli,
bude hněvu mého tobě zakusiti,
tvé dám po kusích tělo rozřezati,
tvou sílu bohatýrskou ohněm popálím
a tebe po částkách zbavím života.“ —

Poprvé mládec pocítil bázeň,
on zachvěl na těle po osyčímu;
a on hroznému caru neodpovídá,
k bohu se modlí se slzami,
boha na pomoc k sobě přizývá:
„Učiň, bože, milosť nade mnou,
ty sešli posla, z bídy vytrhni,
neb aspoň duši z rukou nevěrných!“
A rychlý posel boží přichází,
rychlý to posel — hrom hněvu božího;
on prorazil vězení, katy zabil,

samého cara omráčil, k zemi svalil,
na dobrém mládci kruhy sežeh', rozbil
a věrnému mládci neublížil.
I poskočil Volžanín na rychlé nohy,
meč Ugadajovi od boku vytrhnul,
na carského vyskočil dobrého koně,
seče, bodá Tatary na vše strany,
až on dostihnul šírého pole
a na šírém poli s koně skočil,
s koně skočiv bohu se modlil,
za milosť velikou to díky vzdával,
za divné zachování svého života.

Fr. Lad. Čelakovský.

B) Bájka.

I. Hlemýžď a zajíc.

Čiperný a švižný zajíc
potkal šneka, cestou přebíhajíc.
„Dobré zdraví!
Jak se máš, má skořepino,“ praví.
„Ach, můj bože! jak ty přes tu hrudku
bídně vlečeš tu svou malou budku.
Hleď, mne prudkosť větru ani koní
v běhu nedohoní;
ty pak za hodinu tak se bídě,
sotva ulezeš tři pídě.“ —
„Hola!“ odpoví šnek, „pane větronohý,
nemysli sobě, že jsem já tak praubohý;
známť i já ti hodiť sebou,
ba i mohu běžeť v závod s tebou.“ —
Rozesmál se zajíc: „Slovo s to, můj šneku!
Vida,
v tom tam lese u prvního břeku
buď cíl našeho
běhu věru směšného.“
Toto řekl i spěšně dav se v skoky
stanul v půlcestě a poohlédna se a vida,
šnek že ledva udělal tři kroky:
„Nač mám,“ praví, „běhy trmáceti?

Mohuť sobě trochu pohověti;
než on doleze sem, tak se loudajíc,
stokrát dřív se vyspí švižný zajíc."
V tom si k mezi trochu popoklusne,
sluchy přiklopí a usne. —
Hlemýžď zatím po kroku krok nesa
doplíží se lesa.
Probudí se zajíc,
právě v čas; i vyskočiv a pospíchajíc
darmo však se žene po šneku,
neb ten v půlcestě co nespal, radosť maje,
zajíci se vysmívaje:
„Ej! kdož," vece, „prvnější z nás u břeka?"

A. Puchmajer.

2. Rada zvířat.

Zlé, co všady rozprostírá strach a hrůzu,
zlé, co nebe vynalezlo v zlosti,
aby z nepravosti
země potrestalo luzu:
Mor
(takť mu jméno) mocen všecken tvor
vypleniti za den do paty,
válčiť počal kdysi s zvířaty.
Všechněch, pravda, neumořil, ale
seslabil je všecky neslýchale.
Není vídati, by které veselé
hledalo si jídla, pití;
každé smutné, zmrtvělé
čeká konce hynoucího živobytí.

Vlk se nepřikrádá na jehňata,
ani liška na kuřata;
z hájův mizí hrkot hrdliček,
říje jelenův a písně pěniček.
Zatím lev co sultán v Carohradu
z poddaných povolav valnou radu:
„O vy, moji, vece, milí přátelé!
Kde je živost naše? kde je veselé?
Zlé obecné čijem; tuším, že tak těžce
nás pro hříchy naše přísné nebe tresce.
Kdo z nás nejvinnější, nechť se obětí
hněvu bohův mocných posvětí.
Možná dost (kdožť bude od toho),
spasení že všech se stane zhoubou jednoho;
dějinyť nás učí, v takové míře
za vinné že šlo jedno nejvinnější zvíře.
Nelahoďme sobě; věrně podle vědomí
uvažujme stavu svého svědomí.“

„Co se týče mne i vyznávám, že dosti
natropil jsem zlého v prchlivosti.
Častěji jsem vpadl mezi hovada:
jakýž byl to jehňat, ovec dav!
Pošlo koz i krav
hromada —
nejednoho udávil jsem vola.
Což mi medle zavedlo? nic zhola.
Ba i časem byl v mých rukou bez ducha
pastucha.
Jest-li třeba, oddám tedy sebe;
oddámť sám se za vás, jak chce míti nebe.

Soudím však, by zřetelně, jak já jsem učinil,
každičký z vás stejným způsobem se obvinil,
neboť slušno, aby zhynul nejvinnější."
„Králi nejjasnější!
vyskočila liška: skrupul ten tvé milosti
z veliké jde, praví, srdce tvého útlosti.
Jakýž hřích to, uvažte jen, prosím, zvířata,
jísti ničemná a hloupá jehňata!
Ano, česť se, pane, největší jim stává,
když se které tobě za pokrm dostává.
Co se týče pastuch, ó ten každý hoden,
z kůže dřen by byl a ostrým trním boden;
jsouť to tyrani, co nad zvěří se dují,
bláznivou si nad ní vládu osobují."
Tak se liška prohlásí; a pochlebníci milí
k ztvrzení té řeči velmi byli čilí.
Nechtělo se potom přetřásati jiných
mocných hlav ač nejvíceji vinných.
O zločinstvích tygra, vlka, medvěda
každý pokorně se stavěl jako nevěda.
Zhola panstvo vše, ač v hříších zerzavělo,
za míň vinné, skoro za svaté se mělo.
Na konec se osel zpovídá:
„Připomínám sobě, povídá,
že jsem jedenkrát, tou právě chvílí,
když už slunce k západu se chýlí,
po posvátném Benediktinův šel palouce,
místo, hlad a chuť a lístky páchnouce,
či i tuším, jakýs čert mne pokusil,
že jsem hrstku trávy uškub' zakusil:
bylať pěkná, zeleňoučká, svíží tráva.
Zle jsem učinil, to jisto, neb jsem neměl práva."

„Lotr! zločinec!“ vše křikne hlasitě.
Vlk řeč na tré rozdělí a očitě
dokazuje sboru všemu,
na smrť že jest jíti oslu bezbožnému.
Veškeren mu národ zlořečí,
smrť jen jeho všech prý zhoubu ulehčí.
„Trávu jísti! jakáž to vina!
pouta na zlosyna!“
Na osla pak vyjde nález smrti:
za živa jej roztrhati v čtvrti.

A. Puchmajer.

3. Hora k porodu pracující.

Za Libuše, když byl plný divův svět,
praví se, že Chlum tak zježil hřbet,
tak prý i se rozdul v břiše,
až lekly Netolice.
Což to dím? I Cheb i Pardubice,
lidé strachy mrouce utíkali z Chtiše.
Nastojte! kdož jaktě živ
takovýto viděl hrozný div?
Chlum — a to je pravda jistá —
k porodu se chystá.
V tom, když skály ječí, když se lesy ježí,
zděšená zvěř z peleší pryč běží,
když je hrozný všudy hluk,
hřmot a zvuk:
pukne Chlum. I vyskočí — Což? slyš!
malička myš.
Tak se leckdys básníkův až hrůza
nadme Musa.

Ten tu křičí: „Já chci hlásat předůstojně
o Titanův s bohy vojně.
Což však bývá často z jeho rýmu?
Trochu dýmu.

A. Puchmajer.

4. Jelen, zajíc a osel.

Vážně a poněkud hrdě vykračoval v poli jelen, hlavu vzhůru nesa, na kteréž parohy na čtrnáct konců rozložené co prostranná koruna stály. Cupotem tohoto krásného zvířete poplašený zajíc dal se na outěk; znamenaje však k potěšení, že ho nikdo nehoní, zastavil se a poznav, co ho polekalo, přiskákal blíže k místu, kde se jelen pásti počal a posadiv se pokřikl na jelena: „Podívej se na mne, nejsem-li já tvého pokolení? neboť když sluchy své napřímím a dohromady srazím, hned mám parohy jako ty.“ To zaslechna osel, jenž u prostřed bujného bodláčí stoje obědval, zajícovi přisvědčil, řka: „Pravdu máš, příteli! a podobně i já když si umyslím, parohy sobě ze svých požehnaných uší udělati umím. Jsmeť tedy jednoho pokolení, jelen, ty i já.“ — Opovrženě mrštil jelen okem po tomto ušatém řečníkovi a za hanbu si to pokládaje, aby se s ním dal do hádky, několika skoky octnul se v lese.

J. M. Sychra.

5. Lakomství a marnotratnosť.

Lakomství a marnotratnosť hádaly se spolu kdysi o předek, jejž sobě každá z nich přivlastniti chtěla. Lakomství vytýkalo marnotratnosti lehkovážnosť, s kterouž ona lidi ke všelikým výstupkům a k rozpustilosti vede. Marno-

tratnosť naproti tomu vinila lakomství z patrné pošetilosti, která by v némírném schovávání peněz beze všeho užitku záležela. Tu hádku nějakou chvíli poslouchajíc moudrosť přistojící takto k oběma promluvila: „Což se daremně hádáte o to, která by z vás lepší a horší byla, jsouc obě vy nectnosti hanebné? Jen skrovnosť rozumná mezi vás vkročující ta jediná jest, kteráž chválu a předek zasluhuje; neb ona lidi rovně tak od bláznivé lakomosti jako od svodné marnotratnosti chrání.“ — Není-liž to vyrčení moudrosti pravdivé a zkušením utvrzené?

Aleš Pařízek.

6. Krůpěj vody.

Krůpěj vody s vysokého oblaku do velikého moře spadla. „O,“ zvolala, „co jsem v tom nepočetném, nepřehlédnutém množství vody? Nic; ba ještě méně než nic!“

Hlemejžď mořský to zaslechl, otevřel se a tu mírnou a tichou krůpěj pohltil. V něm se změnila v perlu bezcennou, ježto nyní v koruně perského císaře se stkví, mnohem pěkněji než všecko drahé kamení jeho.

Kdo svou poníženosť cítí a k ní se přiznává, toho častěji osud velmi povyšuje.

V. R. Kramerius.

7. Liška a veveřice.

Liška dí veverce: „Ty ocasem, srstí a postavou maličko's ode mne rozdílna, ale v způsobě života zouplna's mně rovna. Louskáš ořechy, skáčeš s větve na větev a hledíš jedno své rozkoši, jinak nikomu nejsouc k užitku. Já podobně po své zvůli chodím, ale přece mne člověk nenávidí, anť na tebe jest laskav a přeje tobě veselého života.“

„Nediv se tomu, lištice,“ odpověděla jí veverka. „Má rozkoš žádnému neškodí, ale tvá stojí vraždou zajíců, husátek a slepic.“

Ač nemůžeš neb nechceš, člověče, i sobě žíti i jiným: živ buď své rozkoši, pokud jen nevinná jest a neškodná jiným. *V. Zahradník.*

8. Včela a čmel.

Včelce řekl čmel: „Ty hned z rána z oulu vylétáš a shromažďuješ mnoho. velmi mnoho. Co pak tě činí tak snažnou a bedlivou?“

„Neshromáždím jedno pro sebe,“ odpověděla včelka, „ale i pro sestry své a sestry mé i také pro mne medu snášejí.“

„U vás tedy,“ vece čmel, „jeden se stará o druhého a co každý zvláště dobývá, obecným jest jměním. Já však toho obyčeje vašeho nechválím. My čmelové jsme mnohem moudřejší; u nás žádný nehledí na druhého, každýť pečuje sám o sebe.“

„Nezov moudrostí,“ dí mu včela, „což jest pramenem psoty a bídy vaší. Nemáte obecného skladu a zásobení; protož jest mezi vámi tolik zlodějů a loupežníků; v podzimí trpíte nedostatek a málo který z vás trvá přes zimu.“

Zření na budoucnosť jestiť základem vší dobroty a všeho blaženství. *V. Zahradník.*

9. Zajíc a ovce.

„Já spím,“ vychloubal se zajíc, „s otevřenýma očima tak jako lev.“

„To jest pravda,“ dí mu ovce, „ale nevidím, by ti z toho pocházela česť.“

„Pochází mi z toho česť a sice veliká,“ odpověděl zajíc; „považ jen — spáti s otevřenýma očima, spáti jako lev!“

„Všechna zvířata,“ dí ovce, „za velikou to vadu lvovi pokládají, že on jsa nejudatnějším spí jako nejbázlivější, tak jako ty. Zdaliž jsi o tom nic neslyšel?“

Malý by tak rád byl účasten slávy velikých, že stejné-li jaké s nimi má přirozené neduhy, i těmi se honosí.

V. Zahradník.

10. Poběhlý osel.

Osel nemoha snésti kyje příkrého pána svého utekl ze služby. Jda pak cestou potká se s opilým mužem, an se potácí semotam a všechen jest ubit a pokálen.

„Ty ubohý člověče,“ vece, „jistě také máš tvrdého pána a což při tom nejhoršího, nemůžeš mu utéci.“

Největší hubenství a nejhorší prosba člověka jsou zaryté náruživosti a obvyklé nemravy jeho.

V. Zahradník.

11. Holubice a straka.

Vedle hostinského práva
navštivila straka páva
 s holubicí
 společnicí.
„Jak se líbil jemnosť paní
krásný páv dnes u snídaní?“
 Straka slovo začala,
 když se domů kasala.
„Já div nezhynula zlostí
nad tou sprostou nádherností.

Takového vypínání —
totě k žluči, k nevystání!
Ani viděti ho nemohu!
K tomu — kouklas se mu na nohu?
Pukla bysi smíchy —
předceť tolik pýchy!
O hlasu — to hanba mluviti!“
„Nevím, pozoru jsem nedala,
holubice jemně zvolala;
bylоť mi se velmi diviti
hlavy vznešenosti,
barev velebnosti!“
Jak to skoro bývá:
Zlostný na zlosti,
ctnostný na ctnosti
u jiných se dívá.

Jos. Chmela.

12. Opice a ořech.

Vlaský ořech našla opice,
jejžto kryla tvrdá šlupice.
Trudnou práci měla,
než ji otevřela.
Když se takto snažila,
sestra jedna pravila:
„Nejsi-li ty bláznice,
proč bych tak se namáhala!
Když to nejde — tak bych nechala.“
„Mluv, co mluv, dí opice,
nedbámť těžké nehody,
jádra znajíc lahody:

Neb čím práce trudnější,
tím zisk bude libější!

Jos. Chmela.

13. Proměněný vlk.

„Všemohoucí Perune!“ úpěl vlk: „chraň mě před pronásledováním psů!“

„Staniž se podle podoby psem,“ odpověděl Perun, „pakli tě opět pronásledovati budou, stane se to jen vinou tvou.“

Proměněný vlk se nyní přitovaryšil k psům a byl přátelsky přijat; když však jehně zadávil, dali se psi do křiku: „Vlk je tu!“ a přepadli ho.

„Ušetřte mne! ušetřte!“ hořekoval tento: „Já nejsem vlkem, patřím mezi rod váš.“

„Svým činem stáváš se vlkem,“ zvolali a chňapli po něm.“

Celý zkrvácený vyváznul a když přiběhl do lesa, popadli ho vlci.

„Slyšte, bratříčkové,“ zvolal: „Já jsem toliko na pohled psem, v skutečnosti ale vlkem, jako vy, jsem přítelem vaším.“

„Ty jsi vlkem a chceš míť podobu psa: tedy jsi zrádcem!“ zvolali a roztrhali ho.

J. V. Rozum.

14. Velká štika.

Štika nesmírné velikosti, která pro přepych svůj v celé řece nenáviděna byla, chlubila se jednou cestováním svým, svými půtkami a vítězstvími, končíc následovně řeč svou: „Vše, co v řece žije, je u porovnání se mnou jako komár malé a jako ústřice hloupé.“

„A přece,“ odslovil malý okoun, „pokud se ti bude skromnosti nedostávati, bude tebou vše, cožkoliv ve vodě žije, z celého srdce opovrhovati.“

„Tak mluvíš ke mně?“ rozdurdila se štika a vyřítila se na okounka.

Okounek zajel do sítě rybářské a ujel skrz její mřížoví; štika hnala se za ním a byla chycena.

J. V. Rozum.

15. Štít.

Zrezavělý štít rád by se byl jako lesklý soused jeho blýskal a úpěl k slunci: „Ozáři i mě světlem svým, lesknoucí se bohyně dne, abych byl odleskem tvým a šťastný jako soused můj!“

Slunce mu odpovědělo: „Očisť se jako bratr tvůj, pak i tebe budu moci osvětliti a jako jej odleskem svým zvelebiti. Pokud takovým, jakým jsi, zůstaneš, nemohu ti se všemi paprsky svými žádného lesku uděliti.“

Kdo není schopným pro přednosť, o kterou prosí, ten ať neočekává vyslyšení. Nemůže se mu jí dostati.

J. V. Rozum.

16. Kamzík a medvěd.

Kamzíka omrzely skalnaté vršiny,
i sběhl dolů, líbily se mu roviny.
Tu spatřiv doupě zvědavě do něho skočil;
však medvěd huňatý hned do cesty mu vkročil.
„Co chceš, roháči? — Smělosť tvou zaplatí krev!“
„Odpusť, panáčku, hledám skrýš, honí mne lev.“
I ztruchlel medvěd, rychle do kouta se vtiská,
kamzík před smrtí utek’, co tak byla blízká.

J. P. Koubek.

17. Vrabec a kůň.

Nad ouvozem na roštině
švitořivý vrabčík seděl,
vůkol sebe po krajině
potutelným očkem hleděl;
vrtěl sebou, poskakoval,
na pocestné pokřikoval
pronikavým hláskem svým:
„Čimčarara, čim, čim, čim.“
Ouvozem tu kůň jde starý,
přijde k vrabci, mluví k němu:
„Uleť, vrabče, chutě vari!
Kocouři se ženou k sněmu;
již se blíží tuhle dolem,
co neviděť půjdou kolem;
prchni, sic tě sklidí —
viš, co kocour nevyslídí?“
Vrabčík se naň podívá,
usmívá se, usmívá,
pak mu pyšně odsekne:
„Dobře, dobře — vyřídíme,
my se u nás nebojíme,
našinec se nelekne.
Ať se každý o svou kůži stará.
Čim, čim, čim, čim, čimčarara,
čimčarara, čim, čim,
co mám dělať, to já vím.“
Kůň jde volným krokem dále,
vrabec svou však vede stále:
„Hlehle pána rozumného

z kraje trochu loudavého,
s hlavou k zemi sklopenou,
jak mi s tváří učenou
moudré dává naučení!
Vždyť má uši,
které oslu jenom sluší —
ať mě luňák — když to osel není!
Nebojím se sedláků,
jiných přece junáků,
nehrozím se —" však hle! šust —
kocour divě z roští vyletí,
vrabce lapí — chňap a chrust —
naučí ho věčně mlčeti

Fr. J. Rubeš.

18. Býk.

Když neměl býk ještě rohy,
aj tu pokořiv své nohy
o milosť Peruna prosil,
řka: Učiň, bych také nosil
na silném čele rohy
jako jeleň parohy."
Na to slyšán hluk je hromů,
býk s rohama chvátá domů

Pán uviděv býka rohatého
počne se mu diviti,
počne rohy chváliti;
zavolá ihned sluhu svého:
„Honem, provaz na rohy!"
Za roh táhne ubohý.

Jar. Langer.

19. Bystřina.

Celý svět se zamračil,
déšť se prudký s nebe lil,
bystřina hromným hukotem
s vrchu se valila,
zpýchala hrozným jekotem,
nadutě pravila:
„O, jaká je prudkosť má.
jaké toků hučení,
jaké vln to ječení!
Ani Dunaj, Vltava,
ani hlučná Sázava,
ani Labe vznešené
se mnou nesmí se měřiti!“ —
Nebe se počne jasniti,
déšť se náhle přežene;
bystřina se nad Labe vynášejic,
mžikem se obrátí ve prvotné — nic.

Jar. Langer.

20. Straka.

Hejno strak
jako mrak
na dvůr sletělo,
neb tu vidělo
mladá housata,
mladá káčata.
Milý sedlák straky zočiv
zticha k nim se tu přitočiv,
bičem po nich slídí,

jednu pěkně sklidí.
Ach, tu počne straka prositi,
by nevinnou ráčil pustiti,
řkouc: „Šla jsem jenom na chrastí
hledat škodné housenky;
nebylo mi v duchu krásti
housata neb kačenky.
Nejsem, věř mi, dravá ptáčice,
třeba měla peří stračice,
třeba na tvůj dvorec vletěla:
přece nic jsem vzíti nechtěla!“ —
„Mlč, sic rozdrtím ti kosti!
Na tom, zlobo, mám již dosti,
že jsi se zlodějkami sem vletěla,
jak bys zlodějkou být neměla?
Sám takový je,
s kým kdo obcuje.“

Jar. Langer.

C) Básně allegorické a parabolické.

1. Lakomý a závistivý.

Opustivše vlasti, žen i dětí,
s závistným šel skoupý; Perun s nimi třetí.
Když svou cestu skončili:
„Já jsem Joviš,“ dí bůh, „a byť jste toho zkusili,
  oč mne prosiť budete,
  toho dojdete;
dostane se, co bude první chtíti,
druhý má to dvojnásobně míti.“
Nechce závistný býť prvním, lakomce pobouzí,
lakomý než také prvním býť se zpouzí.
Závistný jsa rád, že skoupý toho pykne:
„Vylup mně, o bože, jedno oko!“ zkřikne —
Stalo se. I tak, an v také získať měli době,
ztratil oko závistný a skoupý ztratil obě

Ant. Puchmajer.

2. Tři přítelkyně.

Nastoupil jsem za mladých let cestu
pro cvičení k sídelnímu městu.
Přemejšlel jsem, bude-li mi štěstí
ve studiích, jak si žádám, kvésti?
Tuť osobičky se se mnou potkaly
a když docházel jsem, státi zůstaly
Měly něco příjemného v tvářnosti,

proto s srdečnou jsem slyšel radostí,
když mi jedna každá ohlásila,
že by ke mně nakloněna byla
a že po celé mé živobytí
přítelkyněmi mi chtějí býti,
jestli na výstrahu jejich pozor dám
a se podle jejich rady zachovám.
Poslušnosti jsem jim svatě přislíbil
a tou přípovědí jsem se zalíbil.
První řekla: „Mám-li tobě přáti,
musíš rozšafně se zachovati.
Střeštěně se nikdy po mně nesháněj,
čeho poskytnu ti, na tom dosti měj
Chci ti přáti, prchnu ale brzce,
poskvrníš-li neřestí své srdce.
Neb jest má to vlastnosť, že hned utíkám,
jak jen v srdci hříšnou žádosť uhlídám“
Druhá ke mně velmi vážně řekla:
„Od tebe bych nikdy neutekla,
jestli sám jen ke mně lásku neztratíš,
mysl sobě pochybností nezhatíš.
Po tvůj život veškeren rok od roku
budu tobě věrně státi po boku;
že jsem upřímná tvá přítelkyně,
poznáš nejlépe, když štěstí hyne.
Neb v té nejsmutnější případnosti
přítomnosť má tebe smutku sprostí
Žádného má rada neopustí,
leč jen toho, kdo se mne sám spustí“
Třetí s urně na mne pohleděla,
hřmotným hlasem toto pověděla:
„Na mne musíš zvláště pozor dáti,

nebo v zvyku mívám utíkati,
jak se něco neslušného přihodí;
při tom však můj škůdce špatně pochodí,
nebo uražená hned se vytratím
a pak s těžkem kdy se k němu navrátím.“ —
Nemeškal jsem, vše to přislíbiti;
prosil jsem, by chtěli oznámiti,
jaké každé přítelkyni jméno jest?
Radosť, naděje a třetí sloula česť

M. J. Sychra.

3. Krok.

Na popraží lidohlučném posvátného Vyšehradu,
na Čechově zlatém stolci věhlasný Hleděvic seděl,
Hleděvic, bohomil věštec, z umění zván lidu Krokem,
na hlavě mu Čechův vínek, Čechova berla mu v ruce,
s berlou vínek vladoznačný let devět Halatem chován.
Tři květné dcery u stolce, líbezný choti plod jeho,
choti Nivy lepotvárné, tři věštkyně bohům milé.
Osudné v jich rukou desky, jež otec psáti jim velel.
Kaša mocnost bylin tajnou a všecku znala přírodu,
znala všem neduhům léky a kouzlila slovem zdraví
Zpytující druhá, Tetka, co jest člověk, co mír, co bůh,
věkožízným bohům poctu dáti kázala, ne tvorům,
tvorům jejich, stromům, ohni a hvězdám, kamení, vodám.
Vládorodná třetí dívka, Libuša jméno pěvkyně,
kouzelným varytem skály pohýbala, co Amfion.
Tyto tři dcery u stolce, řeknul by, vtělené umy.
V pravo v levo kosým křídlem kmeti, leši a vládyky;
je zastoupil kolem národ, národ mnoholičen v sněmě
Tu se zlatého Krok sídla věštím takto počal hlasem:

„Tři dni oběť bohům dáno; slyš, národe, co vůle jich,
vůle, již chovají tobě tři věstkyně bohům milé,
Vám muži bujarých srdcí, jímžto za práporem bylo
reka jíti, dadoucího to sladké jméno vám Češi!
Vám jsou ty bohaté vlasti bohové dali na věky,
od stříbropramenů Labských až tam Vltavy ku pěnám.
Bozi všaké dadí dobro; je chovať — snaha člověka.
Ni vaše vám lvova chrabrosť, ni silné paže obrana,
ni tvá porada, Černouši, pěkný, valohrdý Budeč,
ni tento na tvrdé skále strmící Vyšehrad svatý
Rozum cvičný, a národství v mysli velké, to hrad peven
Jazykem jedno živ národ, toho smrť — jeho záhuba.
U stříbrotoku vod rybných, pustíce lesové budy,
sruby zděláte pospolné: duší spolkem obec kvete —
Lesy pod toporem padnou; tam kde šelma děsí bory,
bude hustoklasé žito vláti se větru rozdechem.
Kde vstává, kam lehá slunce, na severu a tam kde jih,
na vše strany pozírejte, skoumajíce umem čilým
zemi žírnou, kterou statní ujali plukové Čecha;
slušno jest dar bohův znáti; jeho neznať — nemíti jest
Aj báně železokrušné! — Tvé, Botáku, jich odkrytí.
Zemi tu v držení dávám, nech ať tvých buchotem kladiv
němé zahlaholí stráně, v žeřavém teče proudu kov!
Život bez železa trudný: železo v boji vítězem,
než lépe se třpytí v rádle a v ženců veselých dlaní.
Zlatopíské vidím louky: synové bujna Rohslava
váš nález. Tam rýžovníci! nechť vám péře se kov drahý.
Co jest komu bohem dáno, aniž bráti mu nesluší
Chovejte však i srdcí svých; mnohýmť je pohybel zlato!
Bohaté jsou Čechů vlasti, bohaté na drahé rudy:
Pastýř v poli hodí kámen vzácnější skota za skotem.
Aj tam vody mocí tajných, věčná, země! ti oslava,

z tvých dolů putujícímu prýští se klokotem zdraví.
Zdraví ti v bylinách roste, s nebe tvého kane zdraví
Řeky, plesa, lesy, hvozdy pište na březových korách,
na korách březových, pište všecku svých bohatosť dědin,
vodu, zem, též oheň, větry, vše znáti probytečno vám,
všecko znáti velí nouze, i věční velejí bozi.
To ještě Světovid káže: Hudbu a zpěvy Čech miluj!
Mocí hudby, zpěvu kouzlem krotnou i sapaví lvové,
sem pěvče s varytem zvučným, tu chrám Světovidův svatý.
Tu pěj ctnosť a Čechů slávu v libém přírody rozměru.
Tu líbezných zpěvů soudce Krok ti pravdolibý sedí.
Ty pak, pane ctiodbojný, rodbijce, chutivrahu!
Ty skotí povahou zpurný, zapřahán budi se skotem
Tobě, vlastimilovníku, ve Ctinovsi hrobu svatá
uchystána s Čechem pocta: tebe v světle Merot vodí,
Radomas Tasanům hrozným nevydá v pohybel tebe."
Domluvil: Povstali všickni kmeti, leši a vládyky,
chválíce Kroka věhlasnosť, i věštkyně jeho dcery.

4. Zasvěcenec.

(Vnitřek bývalého chrámu; u zdi sochy rozličné, dílem porušené a zporážené.)

Mladý pastýř.

Parnem tíží slunce vypoledněné,
jen sněživý se s těchto klenutí
pochládeček na údy zemdlené
mé schvívá. Vábivou chutí
proč ale sem jen luzně vozen bývám?
Proč k chrámu vezdy ovčiček milých
i proti vůle otce past vodívám?
Mně často říkává: „Těch rumů zpustilých

střezi, synáčku se; pohanští bohové
tropívají posud tam divné kouzly;
již vnuknutím mnozí všetečkové
pobyvše tam již z pravé cesty sklouzli."
Mně však zde nejliběji, ani vlas
mně zde dotknut svévolností nebývá;
ba z těchto zdí se na mne ještě usmívá
jakýsi pěkný uplynulý čas.
Tichými ke mně sochy mluví významy,
jejich ač zdobu rámě časů sňalo,
a mnohé z nich nelidstvo stroskotalo,
zovouci je mrtvými hrudami
Zde sobě rád hovím; sedávaje
pod tímto sloupem a okem bedlivým
po mých ovčičkách pozor dávaje,
buď píšťaly řezám, buď kroutivým
břečtanem oplétám posochy;
anebo nahledaným kvítím,
jedno k druhému spojiv sítím,
otáčím kolem rozmilé sochy
O, což tu hned pěknější se zdají!
Ty sličná tam u prostřed s tím uvadlým —
dnes tebe čerstvé vínky ozdobiť mají.
Hned z jitra jsem si pokoje nedal,
až jsem něžnějších kvítků nahledal:
nejdřív ty modré vpletu — potom
ty červené — a hned — ty nad sníh — bílé —

(Začínaje věnec plésti, usne.)

Musa s Charitkami, potom Fóna.

Konečně přišla doba blaha tvého,
schovanče náš, zde kleslý v náručí

lehounkých snů! Co dávno tušeného
v tvém srdci, v květ se z něho vypučí.
Ojasněna buď mysl tvá nevinná,
otevřen slovům, činům zrak i sluch;
tvé kroky dráha již povede jiná,
tvůj jiné krásy stíhať bude duch:
neb jak kterého člověk boha ctitel,
ten takový zas jemu odměnitel.

(Mezitím Charitky vezmouce pastýři s rukou věnec jej uvíjejí.)

Povabné sídlo květných snů mladosti,
domácné luhy, tiché doliny,
ty zde opustiv v šeré dalekosti
potáhneš, v cizí srdci končiny.
Tam mnohá města, mnohé prošed dvory,
byv dlouho lidstva pilný skoumatel
a skrotiv krásy protivníků vzdory,
jemného lidstva bude hlasatel:
jen na haluze vlastní zkušenosti
vyzrává plod nebeské výtečnosti

Charitky

Blah rozenec ten,
kdo ráj mladosti své
v oběť přinášeje
nám se zasvěcoval;
třikrát blaženější
zpěvec v spanilosti,
jehož věnce
něžné se dotýkají
prsty Charitek.
Koho my milujem,
komu se na čele

námi dané vděky
zastkvívají,
nikde nebývá host,
štěstí sebou vodě,
všude blaženci
naproti přízeň
a láska chodí.

Musa.

Zde lyra tato tvou buď srdečnicí,
dej duším klid a duše rozbuřuj
k životu hlahol její lahodící,
i ducha tvého k míru uvozuj.
Mnohé zármutky, mnohé hnětlivosti
majetnosť tato k tobě připojí,
a jenom odlesk cizí blaženosti
tvá rozdmutá zas ňádra ukojí;
tuť blahosť bohů pěvci zalíbenou
dosíci lze jen utrpení cenou.

Charitky (pastýři věnec na hlavu vzkládajíce).

Stkvěj se nevadlý
s nezmračeného
čela vínku kojný!
Zpěvci na ňádrech
mile bude stoudných
příteli dlíti,
dlíti i milence;
an se mysl hýbe,
an mu srdce bije,
an mu zraky planou
a rdějí se líce

pode věncem květným
Charitek nevadlých.

Fóna.

Krásně a bohatě svého jste milence
darovaly, sestry rozmilé,
z těchto strun a z vašeho tu věnce
vzejdou vděky lidstva spanilé;
přízeň vaše, zpěvovci ač přední,
přece dar můj nečiní poslední.

Proud ode rtou — ladných zvuků řady
kluzce slovo v srdce vluzují,
cit pro krásu, cit pro vyšší vnady
dřímající mocně zbuzují;
dar ten sluchu v druzích rozslazení
přijmi, pěvče, v tomto políbení!
(Políbivši ho, zmizí s ostatními.)

Pastýř (procitna.)

Kdo mě volá? — Nikdo tu — i bylť to klam
ze snu růžového setkaný,
pryč zalítnul v temno k nicotám!
Co to se mnou? — Dříve neznaný
cit jaký to kolem srdce mého hrá?
Lehký tok mé krve, jak by větrný
odkud celým tělem plápolá?
Ha, co vidím? nástroj stříbrný —
můj sen — i tento věnec — ó můj sen!
Spím-liž ještě? Ajta, sen můj vyjeven!
Díky vám, vy božství, díky vroucí,
jenž jste snížily se k bytu skrovnému,

jenž jste vzbudily mě k žití jasnému,
darovaly poklad nehynoucí.
O, to nebyl sen! — v nevýslovné kráse
výjev bohyň ten byl příliš patrný,
zvuk ten jejich hlasu stříbrný,
ještě v uších mojich rozléhá se.
To nebyl sen! avšak blaha svého
jedva smím tu výši stihnouti,
že by milostnice sboru z Olympského
úst se měla mojich dotknouti! —
Hloubně tkví slov vašich význam velký
v prsou těchto mocně zaražen,
nechť se mi života obraz mělký,
buď paprskem jemným zodražen,
buď v tajemné jeví pošmournosti,
v této zde svatyně zakrytosti,
přísahám vždy kráčeti dle vašich rad —
Ó můj otec! —

Starý pastýř.

Zas tebe najíti
v sutinách tu lidem nepříznivých,
nábožného přízraku kde divých,
množství za dne bílého honívá
a kde hrůza z kamenů mluvívá?
Ku chaloupce ovečky samotné
bez pastýře se přiblížily,
tu starosti, tu péče klopotné
tě hledať zde ven mě pudily —

Syn.

Díky tobě i tvé pečlivosti!
Ó můj otče, tu strach nebydlí:

tyto zdi jsou míru obydlí,
stan tu mají všecky blaženosti.
Viz teň věnec — viz tu struny zlaté.
To mi daly ve snách krásné bohyně;
zde jich sídlo, zde jich svatyně,
jimi jsou mé ňádra blahozňaté.

Otec.

Kam to kroky tvoje zabloudily?
Nešťastná tě vedla nechvíle,
v tyto bludů byty spustilé,
kde tě kouzelnice omámily.

Syn.

Otče, mýlíš se —

Otec.

Pryč, dokud času,
zavrz nástroj, věnec nesvěcený,
jedovatou parou napojený,
neposlouchej svodnického hlasu.

Syn.

Ty mně nerozumíš a snad na věky! —
Ó, by cítil citu mého podobu!
Nikdy, nikdy neodložím ozdobu,
vůli tvé se protivuji bezděky.
Doplň, otče, míru štěstí mého,
nechtěj v činu vážném brániti,
uděl synu požehnání svého,
jenž se musí s tebou loučiti;
z tvého náručí mě operlené
jitro v kraj podálný vychvátí. —

Otec.

Co se dělo s tebou? jazyk pomatené
řeči tká — rozum tvůj závratí;
pojď a sprosť se nešťastného bludu.

Syn.

Tě žehnám, chrámku, tebe kraji celý
i vás, vy háje, louky, pahorkové,
na nichžto květli jara mého dnové:
v cizí mě vlasti ještě rozveselí
váš obraz v srdci tkvící; žehnám vás,
mé tiché ovčičky, vás pásati
víc nebudu; napotom se smlouvati
mladšího bratra s vámi bude hlas;
ten tobě, otče drahý, i mne nahradí,
ten láskou stáří tvoje osladí.
Nuže pojďme; — brzyť krásné slunce zajde:
za horami jeho ranní tvář mě najde.

Fr. L. Čelakovský.

5 Plavba.

Dnes mi lodičku pozorlivě neste,
vlnky důvěrné! dívku, to vězte,
dívku po vás vezu přespanilou.
Jímavou milosť kdy pásní
mocně dívku obtočí
a kdy žádanou milenku
přeblahý jinoch zočí:
v rozkošech plynou tu chvíle,
až se jich blahosť u cíle
sňatkového doplní.

Zvolna vesílka se chop lípového,
pentlemi něžně ozdobeného,
loďku, Julinko, tu uměle řiď.

Ztopený kde v ospalosti
dům rukou pořádací
ženky pečlivé zochotní,
vše v kolej se povrací.
Žence dáno žezlo klidné,
v říši kolkolem dovidné,
jím by vládla zvýšená.

Jemněji loďka se dále kolíbá,
vlnka za vlnkou hravě ji líbá,
v závodovém běhu hádku vedouc.

Svou vnadou člověctva kvítky
ctná matinka odchová;
tisknouc poupě k srdci svému,
nedbá, jí že růžová
prchne krása — mocnějšími
víže pouty, žvatlavými
dítky otce obklopíc.

Hledni, Julinko, tu na břehy květné,
Vesna libostná jak v nepočetné
stkví se barev změně rozmanitých.

Nezbednou nohou radosti
různé kvítko muž kazí,
zábavám tichým domácka
zlá ho vášeň odcizí:

ženka jen činí pozorna
jej, květem vonným z pokorna
své kdy skráně ozdobí.

K ostrovu semto, Julinko, zatočme,
pevně zadrhše lodičku, vykročme,
tamto do hájku libý zove chlad.

Blažený, kdo bez žalosti
v lásce trávil léta svá,
kdo na konci plavby časné
zvýšeným hlasem zvolá:
„Ženko má! my plouli řádně,
v loď naši neváli zrádně
větrové pobouření."

Fr. L. Čelakovský.

6. Česká včela.*)

Aj, co k sobě zve milostně
lípa květem posetá?
Aj, co lípu již radostně
kol do kola oblétá?
Pozdvihněte, bratří, čela,
totě pilná česká včela.

Nelítá zde z kratochvíle,
není tu snad náhodou;
co zde její hledá píle:
užitek je s lahodou.

*) Z „České včely" na r. 1834.

Vyjasněte, bratří, čela —
med má naše česká včela.

Předobrá je včela naše,
však i zlou se může stát:
vrah-li který, dobré plaše,
oul jí kazí — med chce brát.
Kryjte, nepřátelé, čela —
žehadlo má česká včela

Však my včelu uvítejme,
sázejme jí lípy vhod,
kvítky sladké jí zasejme,
sladký jest i její plod.
Zveselímeť jistě čela:
i vděčná jest česká včela.

Jos. Kr. Chmelenský.

7. Nevděční synové.

Byla někdy jedna matka
a ta měla synů mnoho;
jemnosť pána udělala z toho
a z jiného půl hrabátka.
Dobrá vdova tato
rozdala jim celé jmění, všecko zlato,
myslíc, že co dobrým synům dá,
to že nejlépe schováno má
Ale slávou oslepení synové
brzo na svou matku zapoměli;
jiným dávali a jí jen dáti chtěli;
ach, a dobrá matka, aby synům hanby nedělala,
pod večer na Pražském mostě žebrávala.

Mnohý cizinec tu kráčel okolo,
vida ženu oškubanou na holo,
ale žádný jí nic nedaroval,
než že tolik možných synů má, jí předhazoval.

Matka zemřela hladem;
pohřbena tě pod Vyšehradem.
A synové, když smrť její uslyšali,
nákladný jí na hrob kámen dali.*)

Jar. Langer.

8. Učený pes.

Jakýs kramář kdesi
našel psíka pobludníka,
a schopnosti jeho vida
chytil pana větroslida,
potom ale —
dav mu holí „pij a jez!“
uvázal ho k svému vozu
na řetěz.

Brzy na to přijeli jsou mezi lesy;
kramář pustiv koně ve dolinu
na lučinu,
psovi, aby naučil jej po dvou skákati,
počal na píšťalku pískati.
Psíkovi se na počátku nechtělo,
neboť žádné to proň vnady nemělo;
avšak nešlo-li to chtíčem,
napomáhal učitel svým bičem.

*) Míní se tu česká literatura.

Potom po nedlouhém čase,
počal kramář učiti ho zase,
a tak se to vezdy dělo,
kdykoliv se kramářovi chtělo;
dřív pak než ten velký opustili les,
z toho psíka pobludníka
přeučený udělal se pes;
a každý, kdo ho jen uhlídal,
velkou kramářovi chválu dal,
nemoha se nadiviti dosti
nadepsovské umělosti.

Prvním rokem
pán byl toho psíka sokem
a sotva že druhé léto odplovalo,
zvíře lépe nežli kramář tancovalo.

Jednou je přivedla silnice
do bohaté vesnice;
kramář zabubnoval
a produkci se psem oznamoval.
Všecko vůkol poslouchalo
a ty divy slyšíc, uši, huby otvíralo.

Počne se;
ani vlas na lidech nehne se.
Kramář se jme pískati:
„Hojda! psíku — hop, hop, hop!"
Pes se nehnul, pán ho kop';
začne znovu pískati:
pes se nechce ale jaksi hýbati,
neboť dlouhým cvikem
bylo mu to jako zvykem,

že když se měl dáti do skoku,
musel viděť pána křepčiť po boku.
Kramář toto znamenal
a hned křepčiti se jal:
ale vše, co vůkol stálo,
hlasitě se smálo,
kterak mile uhlídalo,
že to zvíře líp než kramář tancovalo.
I dí on: „Vy páni hosti!
Nedivtež se jeho umělosti;
dost jsem já se namučil
než jsem ho to naučil,
a zdrtiť jsem musel jeho kosti,
než jsem přivedl ho k vzdělanosti!“
To řka pohladil psa karabáčem.

Ale slyšte divy:
Pes ten černě sivý,
na kramáře hledí;
zaškaredí —
oheň pouští zrakoma,
zlobou se i rozvzteká
a zapěněnýma ústoma
slova jako lidská vyštěká:
„Dokonav
svůj osudný stav,
žádám tebe, duchu můj,
okovů mne zbav!“

Všecko vůkol trne;
vše se odtud strachem hrne.
Řetěz se psa upadne —
pes ho zubem popadne

a kramářovi ho na krk hodí
a po světě za řetěz ho vodí;
vodí ho již tisíc a dvě léta,
a vodiť ho má až do skonání světa;
to pak na výstrahu těm, jenž chybně
boží tvory nutí k umělostem
a to krutě, proti jejich přírodnostem.

Jar. Langer.

9. Oklamaná naděje.

Jednou paní Pepice, dcera mé přítelkyně,
jako dobrá hospodyně
na hlavu vzavši hrnec mlíka,
umyslila na trh jíti do Mělníka.
V letní zatím suknici
k městu po rovné chvátá silnici;
pak že takto se lehčeji chodí,
sukni si podkasá a obuv s nohy shodí.
Jdouci cestou veselá
počítá již v mysli co vydělá,
pěkný dvacetníček a snad více
na svém mlíce.
Myslila koupiti s kopu vajec a na ně
nasaditi troje slepice
do kukaně:
(bylať z Nadějkovic paní Pepice.)
Což by to bylo, řekla sama k sobě,
aby mi hodně kuřat nevyseděly?
Třeba ve dne sup neb v noční liška době
mně jich několik potřeli:
byla bych musela zaviniti mnoho,

kdyby mi nemělo ze všeho toho
zůstati aspoň na prase.
Z prasete, až se hodně vypase,
dostanu (kdož pak mi to zapře?)
tlusťoučkého, milostného vepře.
Tak se sberou pomalíčku a pomalíčku
groše do pytlíčku!"
Kdož mi při takovém požitku
k rozmnožení mého dobytku
zapoví koupiti krávu a potom kráva
(bodejž jen byla zdráva!)
dá mi tele, ó jak je uzřím ráda
bujně skákati prostřed svého stáda!
V tom si Pepice, hopsa, poskočí,
hrnec s hlavy se skotí a plesk, se na kusy rozskočí.
Běda! ach přenešťastná chvíle,
vejce, kuřata, slepice,
prase i vepř i kráva i týle,
vše tu zhynulo s mlíkem.

Ant. Puchmajer.

10. Vodní růže.

Bělostná vodní růže kdys Vílou bývala,
jež ve měsíčné záři se ráda koupala,
k vnadnému tělu vlny toužebně přilnuly
a s utajenou bázní po líci plynuly.

Tam v šumné rákosině se stíny černají
a v mlčelivém rouše jinocha skrývají;
pro Víly sladký úsměv, plynoucí bezděky,
on chtěl by zapomenouť všech lidí na věky.

Na stříbrovlasé vrbě u prostřed jezera
sedává vladař vodní, neblahá příšera,
po tvářích po svraštělých mu slzy splývají,
a jako hravé vlnky ku Víle spěchají.

Víla však růžolící se tomu usmívá:
„Dědoušku, odpočiň si, měsíc se zakrývá,
ve soumraku nejistém nadarmo slídí zrak,
a na hladině svodné se míhá temný mrak."

Teď Víla plesající se k břehu přiblíží
a jinocha zastihne, an na ni pohlíží,
an s utajenou bázní užívá náhody —
a žilami jí proudí neznámé lahody.

Probouzí se ve srdci půvabný lásky den —
a jinoch blíže kroče, vyvolá rozčilen;
„Aj, Vílo, sestro krásná, přede mnou neprchej,
jen chvilku slasť mi ještě pohledu svého přej!"

Umlká teskně jinoch a slzu vyroní,
a přemožena Víla se k němu nakloní,
zaplanou jí na líci červánky růžené
horoucím políbením — ó doby blažené!

Než začíná se šeřiť jezera jasný klín
a na vrbě se zdvíhá vodního ducha stín,
truchlivě rukou spíná a k břehu sílá hled
a loudí tklivým hlasem zpět Vílu naposled.

Hlaholy jeho hněvné bouřlivě zaznějí —
však kolem Víly krásné bázlivě zachvějí
a darmo, darmo budí tonoucí v rozkoších —
tu rozestrou se mraky hrozné po nebesích.

Tu vichřice se zdvíhá a z ostra vlny tne,
až jezero se k břehům v divoké zpouře pne,
a na zpěněných vlnách zlé kouzlo spočívá,
jímž stvoření veškeré svých tvarů pozbývá.

Umlkla tichá bouře, umlkl větrů sten
a nad jezerem hladkým se vrba sklání jen.
Okolo šedé vrby dvě růže splývají
a jako touhy pudem nahoru zírají.

Bělounkým rouchem jedna jest pěkně oděna,
neodňala jí krásy neblahá proměna;
růžinka druhá chřadne a žluté lupení
k milence bílé spíná v úžasném trápení.

Doposud ještě trvá vodního ducha hněv,
posud na vonné dechy obmezen srdcí zpěv.
Jen v pozdní noční době, kdy měsíc v ouplní,
nad nimi polosvity kouzelné rozvlní.

Duchové utrápení z květinek stoupají
a v krátkém obejmutí truchlivě plesají.
Proto lupení jejich má srdcí podobu
a těžké dechy v lidech probouzí chorobu.

J. V. Jahn.

II. Lakomec Bral.

Lakomec Bral, jehož mrzká peněz žádosť
byla nenasycená,
cítil hanebnou v svém srdci radosť,
vida jako zvětšená

jeho stodola se zbožím z rolí, vloni
chudým vdovám nepravě
uchvácených, plní, aniž vše se do ní
městkná! Nehneť této ohavě
srdce nešťastných těch na to zřících lkání.
V tom mrak znáhla oblohu
zacloní, hrom do stodoly, u blýskání
také venku do stohu
udeří a všecku loupež se stavením
v okamžení na popel
obrátí. Tu shoří i Bral se zlým jměním,
an ho příliš bránit chtěl.

Jiří Palkovič.

D) Poetická vypravování (povahopisy).

a) Vážná.

I. Soud Břetislavův.

Na svém stolci, soudě v síni černé,
seděl kníže Břetislav;
vůkol stupňů dvorstvo jeho věrné,
za zábradlím manů dav;
a dle pána svého liboněžná —
klenot země — Jitka kněžna.

Vévodův tu přísný, vážný vzhled
v těsné síni ticho káže —
a hle, k trůnu v středu zbrojné stráže
blíž se vleče šedý kmet.
Schvátilot jej břímě let,
po vráskách ak po zprzněných vinou
slzy trpké z očí zhaslých plynou,
hrůzou stydne starci každý oud,
strašlivý naň tady čeká soud.

A tu opět ticho kníže velí
na stůl vrhna obnažený meč:
„Blíže přistup, lidu svůdce smělý,
jenž jsi zhobnou na mě strojil leč.
Kojíval jsem, lichotivé hádě,
na mých prsou tebe k vlastní zrádě;

hnáty schřadlé nyní k smrti vleč!“ —
Knížecí zaslechna přísnou řeč
starý dvořan zděšen bledne,
chvěje se co větrem lesní klest;
na vládyky kníže vůkol zhledne:
„Právu země,“ dí k nim, „zadán jest!“

Všecko ztichne — po chvíli pak drahné
vůkol zazní jednosvorný hlas:
„Kdo na pána svého ruky vztáhne,
pod meč kata svůj ať vloží vaz!“
Tu dí kníže stářím muže jat:
„Nechciť krví toho ruce míti,
jenž byl druhdy trůnu mého hrad;
kážu jemu zrádné rámě stíti,
pak má, oděný jsa v hrubý šat,
na vždy z vlasti vyobcován býti!“

Již se kmeta bledý chopí kat,
aby konal, čehož kníže velí,
již se na dvé četný zástup dělí. —
Aj, tu jinoch čilý jako laň
davem divákův se pracně deře
a vše vůkol s dlením hledí naň,
an se přímo až ku stolci beře
outlověký ještě mládenec;
kadeř rusá smělé stíní čelo,
co na horách jedle švihlé tělo,
v tváři jaré planc ruměnec.

Uvrhneť se na kolena svá,
tam kde čaloun stkvostný, stříbrotkaný

jako vlny, jimiž větřík hrá,
plyne až přes stupňů ostré hrany.
„Mocné kníže,“ zvolá, „jenžto strážíš
vezdy lid svůj berlou mírnosti,
nepravých jen skutků přísně vážíš
váhou svaté spravedlnosti:
patř, jak stud krev žene do mých tváří,
jak má ňádra bouří otcův čin,
jímžto rod svůj a své zhanbil stáří.
Nechci zlobu, jenž ti z oka září,
skrotiť, jeho bezevinný syn;
umínil jsem příklad dáti vnuku,
jak si čin ten v otci ošklivím,
vol, ať sám mu zradnou utnu ruku,
zákonu zadosti učiním.“
Hněv tu knězi kyprá prsa svírá,
starec klesá řečí ohromen,
kněžna tajně slzu s oka stírá;
na mladíka s užasnutím zírá
každý, kdo tu přítomen.

„Kteréž doupě, kýhož dravce sídlo,“
vece kníže v strašném obdivu,
„tento děsný netvor uplodilo,
v milovlídném lidském oděvu?
Ještěří snad kojilo tě vémě,
pekla hnusný vysoptil tě klín;
chop se otce, ty mu rovné plémě,
nespatříť snad tato svatá země
nikdy více tak nezdárný čin!“

Hle, tu mladík, kterýž kleče,
na něho mdle zraky chýlí své,

spěšně ze královské síně vleče
a ve dveřích svého dobyv meče
ven, ven kmeta k popravišti rve.

Tiše čeká vše — jen sem tam oupí
ve citelném srdci vzdychnutí,
bolné duší vládne strnutí,
až do síně jinoch opět vstoupí.
Rozhorlený hledí kníže naň,
jenžto k trůnu matně kráčí blíže,
v pěsti ještě skrvácenou zbraň;
sťatou ruku mlče vrhne přede kníže,
krev až vřelá vůkol stupně skropí.
Tuť se kníže svého meče chopí —
syna ukrutného pádným rázem
chladná ocel skolí na zem.

Smrť ho pojme v náruč němá;
a jak v pádu plášť se na zem shrne,
hle! tu jinoch levé ruky nemá,
krev tu po rouchu se valem hrne
a v kom srdce bije, pohnut strne.

V. Ráb.

2. V poledne.

Na pusté dílně teskno leží,
utichnul dávno kladiv ruch —
jen kola ještě hrčíc běží
a stále žene páry duch;
ten strašný velikán jak děcko
dá člověkem se vést, mu slouží —
jenž svoboden by sřítil všecko,
na rozkaz na sta kol tu krouží.

V ohromném kotli pára bouří
a topič klidně přikládá,
ač se to v kotli, rourách spouří,
myšlénky tiše sepřádá;
klidným se okem v oheň dívá,
jen někdy mžikne — sebou trhne,
kdy zpomínka mu asi divá
do duše strašný blesk svůj vrhne.

A tak dí přitlumeným hlasem:
„Ty nahoře tam, tys můj pán,
jsi bohat — já jen bídným ďasem,
nevážen nikým, sotva znán.
Na tebe cti a hodnosť kladou —
já neslýchám leč trpká slova;
tvůj život krášlen všeckou vnadou —
a můj — toť bída povždy nová!“

„A přec byl čas, kde mysl nesla
lehce ten rozdíl tížící,
že ty si leháš v měkká křesla —
a já na tvrdou lavici,
že šíré statky patří tobě —
mou ani hrstka země není,
že v trpké žije ve porobě
celé to práce pokolení.“

„Já ženu měl — věčná jí škoda!
Já měl ji z celé duše rád,
u nás vždy pěkná byla shoda
a nikdá zlosti ani vád.
My žili nuzně — peněz málo,
však oko její přec se smálo.

A šlo to: ona byla pilná,
já ramena měl k práci silná.“

„Já šetřil, nepil, doma seděl,
bych na něco se zmoh’,
učil se ledacos a zvěděl —
já nebyl zcela beze vloh.
Já dělal plány na zlepšení —
bůh dal nám dítko! — ach, jak zhusta
se požehnání v kletbu mění,
že za radosti — žalosť pustá!“ —

„Co kojila — to stále vadla,
já dítko brzy pochoval —
však ona den ode dne chřadla,
ač jsem jí lékaře hned vzal
Já nechal práce — sám jí sloužil,
nás lékař vždycky těšil jarem,
já pořád doufal, pořád toužil —
až poslední groš vydán zmarem.“

„Já k tobě utek’ se v tom žalu —
tys začal krutě hubovať,
abych ji odnes do špitálu
a raději šel pracovať.
Což naplat — muselo se státi,
já se s ní rozloučil, však v noci
se s pláčem začla po mně ptáti,
a ráno — — nu — bylo po pomoci.“

„Odzvonili, pár prken sbili
a odvezli ji bez zpěvu. —
Já myslil, lítostí mi puknou žíly —
v ničem jsem neměl úlevu.

V dílně jsem na plano jen bušil,
až topičem mne udělali —
večír jsem pitím lítosť hlušil —
a plány mé — ty ďasy vzali!“ — —

* * *

Umlknul — v dílně hrůza leží,
vždy větší v kotli var a ruch,
jak by o závod kola běží,
jak běsi žene páry duch.
Však na to málo topič hledí,
cn klidně beze strachu sedí,
kus po kuse do pece hází —
nad ním se panstvo k hodům schází.

A vztýčiv se zas topič volá:
„Jen hoduj — bohat jsi — jsi pán!
vždyť bdím tu já — já bída holá!
zda víš, že's v moc a soud mi dán?
Jen ruky mé jedinké hnutí —
a krásný palác tvůj se sboří; —
mníš, že jen páni smí býť krutí
k té chátře, co se posud koří?“

„Mníš, že nepřijde probuzení,
že nepozná za krátký čas,
jak její pot se tobě v zlato mění
a jí jen v novou bídu zas?
Ač z lidu — ztratil's srdce k němu,
lid není bližním ti — jen strojem bídným;
tys zapřel jeho řeč, v níž jemu
jen láti znáš, ne mluviť slovem vlídným.“

„Tak slepá je ta tvoje pýcha,
že v lidu lásky nehledáš;
nevíš, že v člověku hněv dýchá
a cit, jichž aspoň šetřiť máš.
Ty z nich jak z šneků tuk chceš ssáti,
pak odhodiť tu skořepinu;
co jejich jest, jim nechceš dáti —
jenž zrozeni jsou pro mizinu.“

„Hoj, jak to v kotli bouří — víří,
jen ještě jeden okamžik —
a stejná záhuba nás smíří,
mé vykoupení a tvůj dík! — —
Však žij! ne všech to vykoupení,
jednoho tyrana-li v světě není! —“
Otevřel ventil — klidně sedne —
zdaž nad sykotem tím pán zbledne? —

Rud. Mayer.

3. Ojíř.

V širokém stanu tam nad Ligrem
seděl Karel v císařské pýše;
císařovic a ves květ říše,
vojvodů, knížat a vladyk sněm
na soud zemský se k němu sjel.
Pokyne, provolá hlasatel:
„Koho křivda a příkora souží,
ať ji svobodně jeví a touží!“

Vyjde z vojvodů kola v jev
Ojíř, krotitel Mauřina vzteku,
nejslavnější z Karlových reků,
mudřec v radě, v zápasu lev.

„Pověz, co klopíš hlavu svou,
nad jiné nám vždy váženou?
Ký směl tobě křivditi škůdce?“
táže se Karel ctěného vůdce.

Ten svou tíženou hlavu zdvih,
hněv a pomsta mu ve zraku planou,
mlčí a slze mu po líci kanou,
pak se zmuží a žaluje pych:
„Krutou, pane, já křivdu vzal,
osaměl bídně a osiřal,
syna, jímž já hrdě se chlubil,
prchlý vrah mi svévolně ubil!“

„Baldvín co hájil korunu tvou
po boku mém již mečem svým jarým,
co měl hověť mým kolenoum starým,
padl mi vraždou urputnou.
Protož rač mírnit mé bolesti dav;
smělého vraha mi k vůli stav;
nech, kdo práva opustil cestu,
spravedlivému podlehne trestu.“

Pány tu jme i hněv i žel,
Karel moudré zasmuší čelo:
„Komu se krve mládcovy chtělo?
Rci, kdo drzí ten míru rušitel?
Tobě že propad' životem svým,
slibuji slovem ti císařským:
Krvavé pomsty dojdi ta vina,
by se i mého týkala syna!“

„Toho se týče, ten vinníkem!
Ten mi syna milého ubil,

Karlovic tvůj mou naději zhubil,
přerušil mír, zlý příklad všem,
uvrhl na mne bolesti dav.
Smělého vraha mi k vůli stav,
nech, kdo práva opustil cestu,
spravedlivému podlehne trestu."

Císař ustrne obražen,
bolestí přísnou na syna hledí —
jak ten viny si povědom bledí;
mlče si svojí výstupek ten.
Prsa otce to svírá zle:
časně mu zesnulo synů dvé
a již posledního má ztratiť,
jeho smrtí slovo své splatiť.

„Ostaniž!" krotí vojvody hněv,
„při sám bůh, syn podlehne trestu,
že byl vyvolil svévole cestu,
toliko nežádej jeho krev!
S otcem vinníka milosť měj,
jedině to mi uchovať přej;
nestůj, věrný, na hrdlo jeho,
vezmi si zaň půl království mého!" —

Vojvoda vece: „Když Baldvín zbleď,
chopila se mne zuřivosť lutě
a já slíbil ho litovať krutě!
Nevrátí se mi pokoj zpět,
dokud nevrazím do vraha meč.
Za krev syna krev synova teč!
Neodpadnu já svého práva,
dokud páže a mysl mi zdráva!"

„Zpupný! ty se mi protivíš?“
obořÍ se naň Karlova hrozba;
„nehne-li tebou otcova prosba —
nuže! císaře velení slyš!
Jestliže milost moje ti vděk,
odřekni pomsty se po svůj věk!
Neučiníš-li hned dle mé vůle,
vlastní ruka má tebe skůle!“

Odmluví sněm: „Té křivdy se chraň!
Pomni, veliteli a pane,
nestát slovu, je člověku hanné!
Co jsi slíbil, to svatě se staň!
Syn tvůj rušitel míru jest,
nemiň i jeho zákonu trest;
byť se i syna týkala svého,
přísahal jsi mstiteli jeho!“

Císaři vypadne z ruky meč,
hněvy, co v něm se z úporu rotí,
vznešenou myslí staví a krotí,
klesne zpět a dokoná řeč:
„Mějte si jej — buď na věky zdráv,
bych byl ze slibu svého práv!“
Dí a slzu, co s oka se lije,
zahalen v širokém talaru kryje. —

Vévoda již k své oběti spěl,
se stupňů trůnu jinocha vede.
„Slituj se!“ volá dvorstvo bledé,
„císaře tvého se tobě žžel!
Odpusť mládci pykaný dluh,
aby tě milostně soudil bůh;

otec tobě za život jeho
podává půl království svého!“

Ojířem nehne ni žal, ni stesk:
„Spravedlivá jest věc má,“ praví,
„bolesti mé jen pomsta mě zbaví!
Krále ozdobuj koruny lesk;
nádhera trůnu ni zlatého
nevrátí syna mi vzatého,
nezhubí červa, co v srdci se lítí,
synovu krev můž’ krev jen smýti!“

Ustrne vše a na Karla zří,
ten se v purpuru zahalen leká,
an se pomsta Ojíře vzteká,
an již napřahá meče ten zlý;
však — viz! on hodil jej od sebe,
dává vinníku ruky své,
zmořen císaře věrou a bolem
před jeho zlatým poklekne stolem:

„Viz mne, ó pane, u nohou svých,
políbiť nech svou spravednou ruku;
odpustiž mi veškerou muku,
již já ti tropil v hořech svých.
Sirý a bezdětný k hrobu spěť,
všech je to největší otce běd;
taková nemá se týkať hlavy,
která spravedlností se slaví!“

Páni a manové jásají,
mnohému slza po tváři line,
syna i kmeta an k sobě zas vine
císař a radostně hlásají:

„Sláva ti, Karle Veliký!
Zdar tebe provázej všeliký!
Věčná i tobě, Ojíři, sláva,
tak že jsi svého uhájil práva!“

S. K. Macháček.

4. Václavovo připití.

V Kundratickém večeřadle
scházejí se četní páni;
Václav král je k sobě pozval
k veselí a hodování.

Z Vildberku se šťasten vrátil,
v oboře dnes chutě honil,
u večer pak zlatý pohár
o džbán zlatý hlasně zvonil.

Na oko se smířil s pány,
na oko i páni s králem,
ale tajně na zmar země
v nepokoji žili stálém.

Na pravici králi sedl
Jindřich z Růže, hlava pánů.
dál pan z Kunštatu, pan z Dubé,
Bergov na levou sed' stranu.

Nížej' pan Jan z Michalovic,
Břeněk sedl vedle něho,
proti Břeňkovi pan Boreš,
oba z rodu Švihovského.

Veselí se král a pije,
pije Mělnickou tu šťávu,
na svůj návrat, země blaho,
Karlu otci na oslavu.

„Věru, šťastný nápad otce!
To jsou jiné šťávy, páni,
nežli ty, co na Vildberku,
pro mne měli Rakušani.“ —

Čilý rozhovor je v síni,
v pohárech se víno pění,
jenom Bergov potměšilý
střídmější je v popíjení.

Střídmý, jak král Sigmund asi,
v obém snad si rovni byli,
dřív už, než se tajným listem
o Václavu umluvili.

Veseleno, popíjeno
a když planouť počly svíce,
zprovodil pan Bergov krále
z jeho vůle do ložnice.

A když páni rozešli se,
seděl Bergov ještě s králem,
samojeden, nepokojný
v ohlížení neustálém.

Václav zpitý sklonil hlavu,
s Bergovem se změna stála,
ruka jeho v zlatou číši
bílý prášek vysypala.

Potom šel a Václav uleh' —
mrtvo v komnatě jak v hrobě,
lampa skrovně svítí na stůl,
na němž číše prázdné obě.

A když bylo Václavovi
na ráno se probuditi,
jako šílený byl zvolal:
„Hlava pálí, víno k pití!“

„Víno, lékař — hrdlo hoří!“ —
Lékař přišel bez prodlení,
naslouchá král jeho slovům:
„Nezdařené otrávení.“

„Blesky boží! bodrá chasa
ti smíření moji páni,
ale ještě nedozráli
v zákeřnickém zabívání.“

„Hlava pálí, tělo chví se,
oči kalné — při sám bohu,
pane Bergove, ty's pomoh',
já ti také dopomohu!“

Ale Bergov prchnul tajně,
Václav pak, když jed ucítil,
polodivý vřelou pomstou
plný pohár vína chytil.

A tak trávil žití celé.
Aj, kdož dalších příčin poví,
nejvíc že teď důvěřoval,
katovi a svému psovi?!

A. Heyduk.

5. Po bitvě.

Nad Bílou Horou děsný klid,
měsíce jen ji hlídá svit.

Hrom děl utichnul, bitvy řev,
a s vrchu kane zvolna krev.

Z daleka vane těžký vzdech,
jak ze srdce by dral se Čech.

Pod Bílou Horou mrtvol val,
tam kmet se z mrákot povybral,

rozproudila se v posled krev
a zazní hlas jak duchů zpěv:

„Svůj život jsem dobojoval,
svůj poslední boj promrhal.

Ó velký Žižko, Jiříku,
to konec našich podniků!

Má rodina je bídě v plen,
můj národ v srdce poraněn,

rozprášen bratrů chrabrý šik —
však nelká boží bojovník,

však věřím v boha mstitele,
všech utištěných přítele!“

Dohlesnul kmet a kane krev —
i ozývá se nový zjev:

„Rodiny svojí nelituj,
jsme s tebou všickni, otče můj.

My s tebou sili v roli té
svobody sémě krvavé,

až osení to dospěje,
vrah národů se zachvěje.

Ve zhanobeném popeli
procitne náhle duch smělý

a nad našimi pak rovy
vnuk slávu předkův obnoví!"

Utichnul otce, syna zpěv,
utichnul zpěv, vytekla krev.

Jen z Hvězdy stromů teskný šum
zalétá k mrtvým hrdinům.

Zařinčí zbraně bezděky,
než ulehnou si na věky.

A vane přidušený vzdech
ze srdce omráčených Čech.

Pak dusný klid, obzor se tmí —
na výši jen bůh mstitel bdí . . . .

J. V. Jahn.

6. Strom na pomezí.

Strmí na rozcestí dvojích zemí
dub velebný; obrázek Marie,
nebes královny, tam pod větvemi
v stínu lupenů se mile kryje.
Kolem dubu černé sosny stojí:
bor ukrývá údolí to bodré,
přioděv pak horu dvakrát dvojí,
bledne, mizí v dalekosti modré.

Před obrazem svatým tam se kloní
paní bledá oka milostného,
jak andílky klečí okolo ní
dvě děvčátka vzhledu růžového;
podál služka na skalině sedí,
koně travou bloudí volným krokem;
otvorem tam lesa zbrojnoš hledí
do dalekých krajin vlhkým okem.

Slovan to, neb takým leskem zírá
slovanské jen oko v české luhy.
Hledí tam, slovanskou zem kde svírá
říše Němců černých lesů kruhy.
Vytržen teď bolným vzdechem paní
panoš statný kvapně zhůru vstane,
k ní pak vzhlédna — tváři kryje dlaní,
dmou se prsa — slza s líce kane.

Děvinky teď matku objímají,
ruce jí a tváři políbivše,
pak dětinskou slzou zaplakají,
k nebes královně se pomodlivše.
Matka oko mutné pozdvihuje
k milostnému světa spasiteli —
modlitba rtem bledým pohybuje,
zvuky modlitby však nezachvěly.

„Stíny rostou, slunce již na skloně!“
zvolá zbrojnoš, za uzdu an vede
za stříbrnou osedlané koně.
Zachvěje se tělo ženy bledé,
vstane a do milé české vlasti
hledí, až jí slza hled zaleje;

tvář pozdvihne v děsné duše strasti:
„Vůle tvá se staň!“ jí z úst se chvěje.

Z vlasti milé do cizinců země
česká králová se tak ubírá;
klusot komoňů již zvučí temně —
posléz ve tmách Šumavy umírá.
O samotě posvátný strom stojí,
jako srdce v cizích živlů moři,
které obraz v svatyni své kojí,
před nímž lampa věčné slávy hoří.

J. E. Vocel.

7. Tři doby v zemi české.

I.

Byl jednou čas, kde krásné Čechův jméno
tak slavně znělo v uších národů,
že od celé Evropy bylo ctěno,
co jméno rekův, chrabrých vojvodů.

Byl jednou čas, kde každý hrdým býval,
tím krásným, slavným, mocným jménem Čech,
kde české vlasti syn se honosíval,
že ctitelem jest věd i umění všech.

Byl jednou čas, kde sladké slovo české
s výsosti trůnu slavně znívalo,
kde slovo to v harmonii nebeské
v palácích knížat se ozývalo.

Tenkráte cítil Čech, že Čechem jesti,
tenkráte hájil kmene svého čest,
tenkráte kvetlo v zemi lvově štěstí,
jemuž lze jen při lásce k vlasti kvést. —

II.

Však ten čas minul. Nepříznivá doba
nastala ach! českému národu,
sil jeho mravních zmocnila se mdloba,
on klesl sám v duchovní porobu.

Čech přestal vlasť, svou matku, milovati,
on sebe sám přestal si vážiti;
on přestal na své otce zpomínati,
jich hodným býť přestal se snažiti.

Čech zapřel vlasť i krev i mluvu svoji,
on z domu vyhnal bůžky otcův svých;
on s cizincem se v řeči, mravu pojí
a odříká se bratrů pokrevních . . .

I zatmělo se slunce české vlasti
i zaplakal tu její genius,
ze země prchly národní vše slasti,
i prchly sbory slavných českých Mus.

Ó což tu želel vlasti věrný ctitel
uplynulých těch zlatých v Čechách dob,
ó což tu truchlil pravý lidu přítel,
vida, an národ v mrzký klesá hrob! —

III.

Však ejhle! „Vzhůru!“ — volá anděl Páně —
„povstaňte z hrobů!“ trouba jeho zní —
„vyjasněte se, chrámu vlasti báně,
spěj, národe, k slavnosti vzkříšení!“

Tak lásky k vlasti anděl slavně hlásá
a hle, tisíce z hrobu vstávají,
z nich všeliký, že opět živ jest, jásá
a všickni pánu díky vzdávají.

Duch arciotcův v zázračné své síle
oživuje vše vlasti končiny;
radostně zní tu: „Vstalť jest této chvíle!“
z úst obětníkův, v chrámě otčiny.

Nuž, vstaňte všickni, jižto posud spíte,
dennice vzešla — jitřenka se rdí —
slavíci pějí — aj, proč ještě dlíte?
Hana tomu, kdo bývá poslední!

Ó žijte, bratří! národu zas svému,
nebuďte mrtví jeho údové,
přihlaste zas se k matce své a k němu
co věrní bratří, věrní synové.

Svůj jazyk ctěte, zvyky své a práva,
dokažte skutkem, že jste Čechové —
a vlasti naší opět vzejde sláva,
kterou se stkvěli slavní předkové.

B. Jablonský.

8. Bratři.

Dvé bratří bylo, synů matky jedné,
rovných si tělem, duší každý jin;
ten jeden orel, jak když v skálu sedne,
ten druhý v jezeru jak orla stín.
Ten jeden zvratnou hnal se v výšinu
s povrhou hledě na to, co je dole;
ten druhý zas rád bloudil po údole
a ke rtům tisk' i svadlou květinu.
Ten jeden tlukot srdce bouřlivý
jen svého znal — ať v tísni jiné je;
ten druhý sotva kdy se usměje,
když pod listem se spadlým červík zakřiví.
Dvé bratří bylo — orel na skalině
a orla stín v jezera tmavém klíně.
Ten v bouři jenom švihá perutí,
co snese dál jej přes zrumené kraje;
druhý se každým vzdechem zarmutí,
jímž srdcí lidských hloubi rozryta je.
A jedné matky přec to děti obě,
jež s dávné výše sklesla v ponížení
a otčíma teď úpíc ve porobě
vzhrdu i výš v svém pojí utrpení.
A dětem choré matky zželelo se,
ač oba snad veď' různý pocit k tomu,
ten snad by zmocnil otcova se domu,
ten matce aby pomoh' v krutém lose.
Povstali oba proti otčímu
a jeden slovy děti křísí druhé,
vskřísené vede druhý v činy mu
a uvolněna matka vazby tuhé.

A první v políbení přitisk' matku
a dí, že navždy konec s jejím žalem
a druhý zmocnil otcova se statku,
ten první synem, druhý stal se — králem. —

A král si druhé sehnul k úklonu,
jen jeden šíji v prach si nestele
a král si zlatém used' na trónu
a zbujník před ním čeká ortele. —
„Bratře, jen slovo tvé a volným's zas,
vždyť jedna, jediná přec krev v nás bije;
ač zasloužená toga hruď mi kryje,
ten purpur neutlumí srdce hlas. —
Jen jediné té myšlénky se zhosť
na to, co nestrpím, by vzalo změny,
jen zapomeň nedávnou minulosť
a zapomeň na lid ten zotročený! —
Zanech té luzy, srdce bez citu,
jež zná jen křik a za úsměvem těká,
již lapíš v jednom zlata zákmitu,
jíž chleb kdy schází, „volnosť“ křičí tu
a jako pes na vše, co kol jde, štěká,
hoď chleba kus a zvolej: „Milý, jez“ —
a uvážeš je znova na řetěz! —
Zanech té luzy, tam co pádí skoky,
kde jiný dít jim musí: vás co's bolí,
kdo s tmou a pouty vaše vodí kroky?“

„Být musí jináč,“ vstříc mu zahlaholí,
tu žoldnéř najatý se jeví s holí
a na vše strany se to rozutíká,
jen prorok nechán v rukou násilníka.

„Či nevidíš, jak plazí dnes ti sluzi,
jichž víc jsem od včíra, ty hřbety ohnulé?
jim v místo srdci zlato otrulé,
jich hanbu oblékl jsem v titule.
Ó bratře, chraň se bezsrdcé té luzy
a setři ryz ten povrhání s lící
a podej ruky mi — jsme smířeni
a já tě své posadím po pravici
a po mně žádný ty jak v uctění!“ —

„Odhoď ten purpur — ten purpur odhoď, bratře,
té luzy horká krev se na něm pálí,
rozbij ty perly, co tě leskem šálí
a hořky jsou, jak slzmi kdy je natře. —
Zašlap ten diadem, jenž jako zmije
se vine vlasem ti a sevírá
železným kruhem tisíc robů šije
a myšlénky jim z mozků užírá!
Zahoď to žezlo, zhroť podnoží trónu,
to žezlo, jež jim v čelo hanbu sází,
ten trón, jenž jako můra sny je mrazí
a šťastná prsa dusí milionů! —
Buď bratrem jim, veď bratrským je slovem
a nehoň v poslušnosť je jako zvěř,
buď bratrem jim a lepším's-li, jim svěř
svobodu ve světle, ne v temnu pod okovem;
že lidmi jsou, je uč, že volnosť v nich
a nebude víc třeba proroků,
uč je, že není pánů, otroků
a vlastní krev nezradí žádný z nich.
Nelákej k sobě zlatými jich kazy,
nechtěj, by vlastní zločin všcliký

byl lichotnými stlumen pokřiky —
a šelma se ti k nohoum nepoplazí.
Sřekni se myšlénky, že v světě chátra,
jíž katem být král moc má jedinu
a já tě k prsoum zase přivinu,
a já tě budu věčně ctít — co bratra!" —
— — — — — — — — — — —

Na trónu sedí král a hlavu kloní
a ruka v křeči v purpur vtíná se
a prsa dmou se v horkém zápase,
čelem — mrak myšlének — zář koruny se honí. —
A již se smyká koruna po málu —
a již královská toga strhána —
tu zadrnčela hrom jak okna sálu
a před palácem zazní: Hossana!

A vskočil král — svit již jen koruny mu z čela hleděl,
„Ha, slyšel jsi — tu myšlénku tvé luzy?! —
Tvé slovo poslední? "—
„Já odpověděl!"
„Tys vyřk' svůj ortel — odveďte jej sluzi!" —

A jedním skokem král seskočil s trónu
a před palácem hřmí to: „Král buď ctěn!"
A král se smavě kloní se balkónu;
zas křik — v něm uvnitř tichý domřel sten.

J. V. Sládek.

b) *Komická.*

I. Vaněk Všeboj.

Po té strašné době,
když se celé moře
bíd a hoře
po Čechách a po Moravě
všudy rozvodnilo,
tak že tam jak v hrobě
smutno bylo:
jakýs Všeboj v Jaroslavě
u svých bratří slovo měl
a se jako hvězda stkvěl:
pročež král, pán rekovný,
veselý a žertovný,
pana Vaňka viděť chtěl.
Stalo se, že Jiří král,
který rád se pozasmál,
vyjev na lov ven, a honě,
shlíd' byt Vaňkův s svého koně.
By jej trochu na zub vzal,
takto jemu psal:
„Pane Vaňku! v osmi dnech
u dvora se dostavíte,
a z otázek těchto třech
sám mně ústně zodpovíte.
Předně: v kolik let
bych as objel kolem svět?
Potom: zač bych stál? a pak:
co si myslím? Toto však
nesmí pravda býti.

Hleďte na se pozor míti,
ať vše uhodnete,
sice městem naopak
(aby kousek za to stál)
na oslíku pojedete,
tak má vůle. — Jiří král.“
Prach a broky! což se stalo?
jakýchž se tou cedulí
Všebojovi nadělalo
tartasův a brykulí?
Dnem i nocí ho to hnětlo,
mozek jemu v hlavě pletlo.
Z rána, jak své jasné tváře
ukázala zorní záře,
do města hned jde,
a se zde
všechněch profesorů
z učených všech sborů
snažně ptá a všecky zve.
Škoda práce! ba ta tam!
Učenci ti sem a tam
hned se do knih dávají,
čítají a hádají.
Což vše naplat? ovšem že
tito páni vše, co se
v světě dálo, děje, znají;
písek v moři spočítají,
a vše vědí — jen to ne.
Všeboj, věda co prv, zase
s těžším srdcem domů jel,
aniž čáky, že v tom čase
z osidla se vydře, měl.

Kamž má chuďas nyní jíti?
Neb co před se vzíti?
Pryč se dni i noci braly,
a co voda utíkaly.
Vida, den že po dni plyne,
a že lhůta mine,
strachy sech' a bled' co stěna
a co vodní pěna.
V myšlenkách těch zmatených
vyjde k vodě
a zde chodě
v stínu dubů zelených,
listím pěkně oděných,
rmoutí se, a to jej hněte,
že se z toho nevyplete.
V tom mu všecek pomoučilý,
čiperný a zčtveračilý
mlynář Strýc
vyjde vstříc.
Všeboj pro své vyražení
začasté se k mlýnci brával
a se v řeč a hovoření
s Strýcem, rád ho maje, dával.
„Ej, ej,“ dí Strýc, „Jemnosťpane!
ňák se, tuším, trápějí?
Jejich tváře malované
jaksi barvu tratějí.
Čímž ťo, dnes že tam a sem
všecek smutný chodějí?
Lístek snad je v ruce souží?“ —
„Tak jest tomu, milý brachu,“
vece Všeboj, „ach já jsem

všecek spleten a pln strachu.
Král náš věděť touží,
v kolik asi let
by moh' objeť kolem svět;
pak zač stojí sám;
a co sobě myslí. Však
toto nesmí pravda býti.
Běda! já se mám
na pozoru míti,
bych vše uhod', sic mne dá
na oslíku naopak
po ulicích městem vésti.
Což se tobě o tom zdá?
Podívej se, v osmi dnech
již se z těchto všech
tří otázek mám vyplésti.“ —
„Ha, ha!“ dí Strýc, „Jemnosťpane!
Fraška ta vám hlavu hněte?
Takť se leckdys v světě stane,
lva že muška malá splete!
Tři otázky! kus papíru!
na svou víru,
nic si z toho nedělají.
Vždyť o králi povídali,
že ho nikdy nevídali?
Nyní mně svůj oděv dají;
tedy v malý čas
uhlídají,
že se, nežli přijdu zas,
ze všech pletek vysekají.
Já za králem pojedu,
a je z léčky vyvedu.“

Všeboj hned svůj oděv vzal,
a jej s radostí
Strýci dal.
Ten se s velkon chtivostí,
trochu hlavy si přimoučiv
a se s Vaňkem porozloučiv,
přímo k dvoru bral.
Když již přede Jiřím stál,
„Vizmež muže,“ vece král,
„jestliž pravdu mají,
o vaší co učenosti,
důvtipu a rozumnosti
vůbec povídají?
Rcetež tedy: V kolik let
bych as objel kolem svět?“ —
„„Když si koně svého záhy
rovně s sluncem osedláte,
na němž nevykroče z váhy,
po horách a po dolinách
cválem pojecháte,
v čtyrmecítma hodinách
všecko všudy vykonáte.““ —
„Nyní ale propovíte,
co myslíte,
zač bych já, váš pán a král,
asi stál?“ —
„„Toť mne věru nejvíc hněte
a mně mozek v hlavě plete.
Za Ježíše Pána židé
(vímeť sic,
že vždy tito lidé
rádi levně kupovali)

třicet stříbrníků dali.
Pročež nedám za vás víc,
nežli třicet bez jednoho.
Za to mám, že žádný král,
svět by dobyl obojí,
za tak mnoho,
začež někdy sám bůh stál,
jakživ nestojí."" —
„Hrome!" vece Jiří král,
„komuž by se mělo zdáti,
já že nemám za víc státi?
Nyní ale zavolejte
rozum, vtip a učenosti,
a se na pozoru mějte,
ať to uhodnete,
sice přece bez milosti
na oslíku pojedete.
Což si myslím? ale však
aťžiž tomu není tak!"
„„Ať jsem lhářem!""
dí Strýc, „když si nemyslíte,
s Všebojem že hovoříte."" —
„Ovšem!" — „„Ale není však,
pane králi, tomu tak;
neboť jen s mlynářem
Všebojovým rozprávíte.""
Tuť se Jiří král
řeči mlynářově
jak náleží smál.
„Což pak tobě,
milý brachu," vece král,
„za to potěšení,

své i mysli vyražení
dáti mám?
Buď na místě Všebojově!
Nechť pak tvůj pan Vaněk sám
na oslíku sedě
městem jede.
Čili nemá, kdo chce žíti,
také síti?" —
„„Chraň Bůh! to se nemůž státi,""
praví Strýc, „„vždyť neumím
ani čísti ani psáti.
Tohoť si však vyprosím,
(neboť tím nic nezkazíte,
ani země neschudíte),
aby dnešní lesť
na jevo se nedostala,
alébrž se všecka česť
panu Všebojovi vzdala.""
Král dal Vaňku poručení,
aby Strýce k sobě vzal,
hojné jemu vyživení
do nejdelší smrti dal.
Pak že Všeboj na otázky
odpovídal bez překážky,
všudy se to rozhlásilo,
slávu jeho rozmnožilo.

A. J. Puchmajer.

2. Básník.

I já jsem se zrodil v Arkadii,
také mně sudičky v době svaté
příchozímu v světa komedii
slibovaly hory zlaté.

Od té chvíle, chvíle třikrát zradné,
v lůně přišlé budoucnosti
nalezl jsem strastí dosti,
slasti ale — žádné..—

Jako snové
prchli mládí mého dnové;
vyvinuv se metle zlého kantora,
výš sem hledal doufané své ráje;
bez moudrého mentora
projdu Římanů a Řeků starých háje,
probřednu mudrctva moře černé —
tu mě lapnou teprv chvíle perné.
Něčím jsem přec býti chtěl,
a tu žil jsem v oné chvíli,
v níž jsem cestu k svému cíli
volit měl.

Právní cestou moje touha
vést mě chtěla k cíli žádanému —
v tom jsem zaslech' k hoři svému,
právní cesta že je dlouhá.
Pak jsem lékařem chtěl být,
však i tu mi bylo zřít,
že též lékařů již dosti.
Nechtěl jsem být právníkem,
nechtěl jsem být medikem,
tak jsem se stal, moji páni!
bezpochyby z povolání —
básníkem.

V každém stavu člověk něco zkusí.
Provazník se stříci musí,

by mu jeho řemeslo
na krk nepřišlo;
proto vždycky zpátky kráčí.
Ježto všickni vůkol pláčí,
musí kantor, třeba nechtě tomu,
zpívať, co mu hrdlo stačí.
Hvězdář nesmí v noci domů;
tkadlec pro stav není v stavu
ke slavnému přijíť stavu;
hrobník jiným kopá jámu;
rolník v botách nosí slámu.
Že má každý člověk křížek,
pravda jesti stará již;
ale spisovatel knížek —
věřte, ten má celý kříž!
Šťastný ten, kdo za čas žití svého
neutvořil verše jediného.

Již ta práce — veršování —
ukrutné jest namáhání;
neb kdo hodlá veršovať,
musí umět rýmovať.
K valné řadě obtížností,
co jich vím,
(jest jich věru do sytosti),
patří také rým.
Rým u verše býti musí,
bez rýmuť jest verš jen kusý.
Napiš prolog pěkný, řádný,
bez rýmu — a na mou česť!
neuvěří tobě žádný,
že to také báseň jest.

Kdo má málo rýmů ve svém skladu,
musí rýmovať vše na hromadu;
ku příkladu:
„Děvče jako květ,
outlých boků,
staré sotva šestnáct let,“
na to: — „osmdesát roků“
aneb: „šedivé již vlásky“ —
na to: „plamen lásky“;
na: „milosti plamen —
amen!“
Co je rým,
to jen básníkové vědí;
běda — já to také vím!
Člověk skoro půl dne sedí,
než myšlénku řádnou utvoří;
nemá-li k ní rýmy žádné,
tuť se plody mysli řádné
v početí hned umoří.

Jak mile co básník utvoří,
hned se rychle vyšňoří,
ku knihkupci hned s tím pospíchá,
běží, letí, jedva oddychá;
blahý sen
krátí jemu dlouhé chvíle.
„Udělám si dobrý den!“
ve nadějné době
myslí sobě;
„strasti musí na stranu,
jak peníze dostanu.“
Jak mile že přišel k cíli,

zaklepá, i chvilku čeká —
vůkol ticho — již se leká —
a když hodnou chvilku stál,
zazní slavně: „Vstupte dál!“
Básník vstoupí jako dívka nesmělá,
na sta slušných poklon nadělá.
Pan knihkupec vážně vstane:
„Co se líbí, drahý pane?“
Načež básník se vší šetrností:
„Já bych prosil — tu — tu — maličkosti,
tu mám román, sluje: Den a rok;
tu je epos: Horymírův skok;
tu jsou na Julinku čtyry znělky,
to jsou celky . . . .
a tu kousek dramatické maličkosti.“

„Dobře, dobře, to mě těší,
že se svého chápají ti mladí Češi,
to vám ke cti, že své slasti
pokládáte v blahu vlasti,
to vám slouží ke cti, chvále,
pokračujte jenom dále;
odpusťte však, nemám čas,
musím na kvap někam jíti;
až budete něco míti,
můžete to přinesť zas.“
Vezme spisy a jde pryč.
Načež básník: „Pěkně prosím, což pak nic
strany nějakého honoraru?“ —
„Přítelinku drahý, velkých darů
za svou práci čekať nesmíte,
pomysliť si musíte:

máti vlasť jest chudá máti;
chudá máť jen láskou platí;
budete-li ale chtíť —
můžete sem přijíť sám —
může býť, že místo honoráru
asi deset exemplářů
vám přec dám.“
Básník se svým honorárem
musí stáť za pivovárem. —
To však jsou jen obtížnosti malé;
slyšte, prosím dále!

Sotva knížka uzří světla,
již již na ni čeká metla;
recensenti, kritikáři
hned se sejdou ve svém kanceláři.
Nepsal-li ji sboru jejich oud,
zavede se nad ní přísný soud,
a tu ubohého básníka
perná sklepá kritika.
Kdybych hlásal Achillovy hněvy
silou božskou, duchem Homérovým,
kdybych uměl krásu české děvy
líčiť pérem Petrarkovým,
s Youngem kdybych o půlnoci lkal,
nad hvězdy i s Klopstockem se bral,
kdybych něžnosť Kollárovu měl,
s Čelakovským hlasné písně pěl,
Rabnerovým vtipem tepal svět,
s Byronem vynášel z hrobu květ,
kdybych myslil, líčil, zpíval bez chyby,
bychť se líbil každému: —

můj-li spis se kritikářům nelíbí, —
již se nesmí líbit žádnému!
Komu však se zalíbilo v satyře,
toho teprv učí manýře . . . .
mor a hlad a recensenti
(kdo nevěří, nechať zkusí,
a pak se mnou vyznat musí)
jsou tři stejní safienti! — —

I ten lid teď básním málo přeje;
jeden na ně zuří, druhý se jim směje,
a ti, kteří básně slabikují,
tvorce jejich divně posuzují:
ten jim zpívá, co již každý umí;
tomu zase nikdo nerozumí;
ten jim lítá tuze vysoko,
onen leze příliš hluboko;
ten se tuze na jiné jen dívá,
jiný zas jim o sobě jen zpívá.

Jindy, jak nám staré svědčí hlasy,
byly pro básníky lepší časy.
Jindy také jiní lidé žili,
básníky své řádně ctili;
věncem aspoň bobkovým
miláčky své ověnčili;
básník, poctěn darem takovým,
myslil, že má božské hody.
Dobře, že to vyšlo z mody;
věnec z bobku — toť jsou hračky,
které se již na nic nehodí,
leda jenom na omáčky.
Jiný duch teď v světě vévodí!

Tenkrát dostal pěvec věnec ne-li víc;
nyní nedostane jistě — prachem nic.
Kvočna sobě jídlo vysedí,
opice si ořech vyšaškuje,
i ta nemotora medvědí
chleba dosti sobě vytancuje;
básník ale . . . . . .
a tak dále.
Ó kéžby to lidstvo poznať chtělo,
že ti veršotepcové
nejsou pouzí duchové,
že má básník také tělo!

Kdo chce ode země žíť,
musí na ní také dlíť;
vyleť k nejvyššímu pólu,
chceš-li žíti, musíš dolů;
z třpytících se hvězdiček
nepučí se chlebíček,
z milostného luny světla
nesplete se na hlad metla;
žito, proso kvetou v blátě; —
v propasť musí, kdo chce chodiť v zlatě.

Že má každý člověk křížek,
jesti pravda stará již;
spisovatel ale knížek —
věřte, ten má celý kříž!
Neboť jeho těžkosti
ani smrť ho nesprostí
Za rakví mu ještě běží
hádky, pletky, rozbroje,

ba i když již v hrobě leží,
ještě nemá pokoje:
když už dřímá v hrobce chladné,
teprv počnou hádky řádné,
byl-li klassickým neb slaměným,
milostným neb dřevěným,
psal-li ohněm nebo vodou,
řídil-li se novou modou,
přál-li pánu čili rolníku;
na to ale hledí zvlášť,
nosíval-li řecký plášť
neb jen římskou tuniku.

Blažen ten, kdo za čas žití svého,
neutvořil verše jediného!

Fr. J. Rubeš.

3. Mlynářova chlouba.

Také mlynářovi budiž přáno
jednou trochu otevříti hubu,
také od něho buď povídáno —
něco aspoň o slovutném lubu;
vždyť to víte o mlynáři jistě,
že má rozum vždycky v pravém místě.
Kdo si nechce hubu spálit,
musí mlčet nebo chválit.
Mlčet? — Proč nám dalo jazyk nebe? —
Tedy chválit! Koho ale? — Sebe!
Ať si mudrcové švadoní,
že ta vlastní chvála nevoní —
člověk přece v každé době
nejbližší sám sobě;

pak prý je to nyní v modě!
I proč tedy plavať proti vodě?
Chutě budu chválit sebe sám —
však to první nedělám.
Mlynář také ví, co činí;
upevním vás aspoň ve víře,
že jsem nedal ani halíře,
by mě pochválili jiní. —
Kde však začíť, abych shrábnul česť?
nu, vždyť nad námi snad nehoří!
Každý nejraději hovoří
o tom vždy, což jeho jest:
Stará žena o mladosti,
mladý manžel o starosti;
ovčáci si povídají,
kolik který zubkyň má a kolik bahnic,
němý nepovídá pranic,
ženské za to všecko přetřepají;
já však sám a sám
ženu, mlejn a sebe mám.
Jaké ženy jsou,
to ví každý; do pytle je dejte,
hodně všemi zamíchejte,
pak se na vrch podívejte,
naleznete — zlou!
Nechám tedy žínkou býti žínku,
a radš pěkně po sobě
o mlejně a o sobě
učiním teď zmínku.
Ve mlejně je vyražení,
jakého hned všude není;
ják je na vantrokách hodně vody,

začnou v mlejně celé hody;
kolo, to se otáčí,
kámen jako kozel běží,
mládek s mlečkou čtverací;
strejček na svých pytlech leží,
prášek shání pilně prach,
na pšenici pouští strach;
mleč se s pytlem na koš dere,
stárek měřičného bere,
mlynář v krčmě vážně sedí,
do korbele pilně hledí,
mlynářka si kávu vaří —
zkrátka, všem se dobře daří.
Jenom tenkrát vodička
mlynářovi teče do huby,
když je příliš maličká;
aneb zase na ruby,
když mu proudy zpáteční
příval dělá nezhledný;
tu mu voda zbytečuí
časem dělá suché dny.
Ty pak, žlutý, závistivý brachu,
jenžto nechceš rozuměti naší chvále,
řka, že tobě mlejn dá jenom prachu,
a že prachů jiných v světě dosti —
dobře máš; svět má těch prachů ve hojnosti;
jakých ale? —
Máme předně školní prach;
z toho však jde pouhý strach:
ten prý, jak nám moudří praví,
trhá jenom zdraví.
K čemu také dlouhých řečí,

jak ten prášek svědčí?
Patřme školákům jen na líce!
Tváře jejich zmudřené
jsou tak pěkně červené
jako moje — čepice! —
Máme také střelní prach —
z toho prý jde teprv strach!
Ó ten mnohou rozpláče;
mnozí nováčkové naříkají,
že se z něho nedělají
buchty rádš neb koláče. —
Prach je také na silnici,
ten však nestojí mi za to,
vlastnosti bych jeho sčet',
jeť to jenom suché bláto.
Prach však co je ve mlejnici —
žitný prášek, to je zlato.
Mouka pěkná jako květ,
jaké ta je drahé zboží,
to vy ani nevíte;
z ní se dělá dárek boží,
o který se modlíte.

Mlynář není žádný zvláštnůstkář;
jakož se to děje v zemi celé,
u něho též kdo dřív přijde, dříve mele,
buď si kaloun- nebo pernikář.

Svět jest plný špekulantů,
pletichářů, mudrlantů,
a ti všeho užívají
jinak, nežli mají.
Co ta voda jenom od nich zkusí!

Jaké kusy
s tou jen tropí!
Šenkýř — ten ji v pivě topí;
ladýř — ten jí oves kropí,
a tak lidi, kteří špatně vidí,
šidí.
Pán zas, který píše
písničky a kalendáře,
naleje si vody tiše
do vyschlého kalamáře:
pak by mnohý klel se na to,
že je každá jeho strana
ohněm psána,
každý puntík, že je zlato!

Jenom mlynářova mysl střízlivá
jak se patří vody užívá;
mlynář ví, co vodě chybí,
zná však také její sílu,
on ji vodí, jak se mu jen líbí,
on jí žene stoupy, mlejn a pilu.
Mlynář, třebas nesedával v radě,
má předc všech pět pohromadě;
o něm ale mlčí celý svět,
jak by neznal, co jsou čtyry a co pět:
o botě a o kabátě,
o řepě a o salátě
spisují teď knihy v Praze;
my pak potom jejich dišputaci,
jejich smích a lamentaci
kupovat si máme draze.
Ať si svatý pokoj dají!

Ať nám poví, co je mlejnek řádný,
tím nám radosť udělají;
ale o tom ani zmínku žádný.
Mlynář, kdyby se snad stavěl na hlavu,
ani nezavadí o slávu;
umí-li kdo trochu vřískať,
na jednu hráť strunu, trochu pískať,
hned by na rukou ho nosili —
bodejž jste se zmámili!
Což pak byste dělali,
kdybychme vám mouky nedali?
Jinou byste pískali! —
Mlynářovi pranic nepřejete,
také na něj hubujete,
že mu lub
chleba nese do třiceti hub,
a že prášek polovičku ukradne,
než co v truhlu dopadne.
Moje stará hospodyně
nedostává do kuchyně
půlky telat, celé skopy,
kuřátka a vajec kopy —
nechť jen drží uštěpači huby!
My jim přejem jejich akcidence,
jejich slávy, jejich věnce;
jen ať oni nám též přejí naše luby.
Kdyby lubů nebylo,
všem by se zle dařilo! —
Mlynář, ten jde na pořádek,
jako stárek, prášek, mládek,
slovem každý na svém místě
musí dělať věc svou čistě,

a takž musí v mlejně štěstí
jako z vody růst a kvésti.

Ještě vám tu povím zkrátka,
co má mlynář v mlejně míti,
má-li mlejn mlynáře ctíti;
předně ouhledného mládka,
přece nějakého šviháka,
kterýž lásce jako mlejnu rozumí;
nemá-li mlejn takového jonáka,
hned tam hezké mlečky chodiť neumí.
Je-li k tomu ještě švarný stárek,
volavých tu párek.
Pak je v mlejně perle drahá
prášek čilý,
kterýž ostře z pytlů tahá
rozumy — a v malé chvíli
moc nadělá mlečům vrtochů;
který po mlejně jen létá,
pilně hledá, pilně smetá,
tu trochu, tu trochu;
trocha k trošce dohromady
vyleze až na hromady,
a ty v Praze
prodají se hezky draze.
Pak se ovšem, páni moji,
mnohý člověk závistivý
jako novým vratům diví,
mlynář že si dobře stojí;
pořádek však nese dary,
chytrosť nejsou žádné čáry.
Mlynář mele, když má mleče,

a když hodně vody teče;
vody-li se nedostává,
tuť se kolo jenom vleče,
tu mlejn jako churavý
poklepává — poklepává,
až se posléz — zastaví. —
To též mohu říci směle,
na prázdno že nerad mele;
jak na koši dochází,
letí k stavidlu a zarazí. —
Příznivcové předrazí!
Račte mi již prominouti,
musímť na koš dohlídnouti —
mně se zdá, že dochází

Fr. J. Rubeš.

4. Chvála malých.

(Deklamovánka pro ženskon.)

Co jest malounké,
bývá hezounké,
bývá jemné, hbité, čilé,
šťastné, dobré, Bohu milé;
inu všecko, co jest malé,
věrné jest a v lásce stálé.

Že jest lepší maličký,
než ti hrozní velikáni —
moje drahé sestřičky,
též i vy, předrazí páni,
jest, co hodlám dokázati;
račte mi jen sluchu přáti!

V malých chýžkách pokoj bydlí,
v chýžkách malých kvete slasť;
v hradech velkých zuří strasť,
v hradech velkých závisť sídlí.
Děvče malé bývá věrné,
(zvláště má-li oči černé),
dívky malé jsou též stálé —
onyť mají srdce malé.

A v malounkém místečku
nemůž se jich směstnať mnoho,
tomuť učí zkušenosť;
pročež v malém srdéčku,
jest též jenom pro jednoho
místa dost.

Vojín malý,
bývá stálý,
on se strachem netřese,
a když v boji
v ohni stojí,
koule se spíš přes něj přenese.

Že má velký velké síly,
dejme tomu; že však velikáni
od malých již přemoženi byli,
není také žádné lhaní,
tomu učí na sta povídek;
a jak praví knihy naše,
velikána Goliáše
malý skolil Davídek.

Muži křížem prý jest žena;
ač to pravda vymyšlená —
mužští jen tak šveholí —
dejme tomu! — Kdo se již
v skutku oženiti míní,
dobře činí,
malou-li choť vyvolí —
lepšíť křížek nežli kříž.

Každý člověk podroben jest pádu,
a že každý má tu smutnou vadu,
jestiť pravda vzatá z hluboka.
Veliký-li padne, padne řádně;
malý sice také padne,
nikdy ale s vysoka.

Malý ten se všude hodí,
malý nikde nevráží;
velký všude překáží
a vše, čeho moc jest, škodí.

Jak milé bývá robátko,
to jehňátko, to kůzlátko,
jak milé a hezounké,
jen proto, že je malounké!
Kozlové a berani,
ti již nejsou k vystání.

Vánek libý k violce se shýbá,
s konvaliukou sobě hraje,
kvítím lučním mile vlaje,
nezabudky jemně líbá;
o velké však stromy,
mlátí hromy,

velikány duby
drtí jeho zuby.

Miluje-li manžel choti svou,
nazývá ji ženuškou;
miluje-li muže choti,
tu se k němu přilichotí,
říkajíc mu: staroušku,
miloušku neb zlatoušku. —
Chce-li mít kdo něco hezounkého,
udělá si z toho něco malounkého:
důkaz, že to malounké
musí být přec hezounké.

Malý může šťastně žíti,
z mála slasti sobě kuje,
malý málo potřebuje,
málo jídel, málo pití,
malý pokoj, malý šat,
hrob i malý — když jde spat;
mrtev dřímá sladce, jemně,
netlačíť jej těžká země,
neb i on ji netlačil,
malýť jsa též lehký byl.

K čemu ale tolik důkazů,
ty jsou ještě pravdě na zkázu;
jeden, jeden důkaz mám,
ten dokáže všecko sám.
Pročež, moji zlatí,
račte pozor dáti.
Děvče české
bývá hezké,
dobré, tiché, svorné, čilé,
utěšené, roztomilé,

v přízni věrné, v lásce stálé.
To jest pravda z pravdy vzatá;
však i to jest pravda svatá:
děvče české bývá malé,
následovněž co jest malé,
bývá věrné, bývá stálé,
dobré, tiché, svorné, čilé,
utěšené, roztomilé. —
A co víc!
Sám Pán nebes, hvězd a země,
řekl: „Pusťte malých ke mně!“
O velkých neřekl nic.
Tu to máte, moji zlatí!
Co jsem chtěla dokázati.

Ale — řeč má na mou česť —
větší již než malá jest,
chybu jsem již udělala,
ještě dobře, že jsem malá —
chyba malých jest jen chybička;
dobře, že jsem maličká,
teď jest čas, bych přestala! — —
Kéž bych touto maličkostí
si jen vaší laskavosti
částku malou získala:
o toť by pak všickni malí,
ke cti vaší zaplesali!
O velikou chválu malý nestojí;
malý malounkem se spokojí,
neboť to, co malounké,
jest nám malým milounké.

Fr. J. Rubeš.

5. Za sto let.

Svět náš pokračuje stále,
roste, zraje v každém kroku;
půjde-li tak ještě dále,
jak ku cíli posud kráčí,
daleko to v blahu, v pláči
přivesť může za sto roků.
Vím, že by si mnohý přál,
by mu někdo zprávu dal,
jak to na naší as hvězdě chudé
potom vyhlížeti bude.

Malá chvílka mnoho změní,
lecos bude, co teď není,
lecos ale, co teď je,
za sto let již nebude.
Pročež vám chci, moji zlatí,
v pár obrázcích okázati,
jak as bude vyhlížeť
tento svět náš za sto let.
Kdyby se mne někdo ptal,
odkud jsem to všecko vzal,
jak to znám a jak to vím,
zkrátka mu jen odpovím:
Slyšme z dávných časů hlasy,
pozorujme děje minulosti,
pozorujme naše časy,
svoje vady, svoje ctnosti,
a pak hoďme bystrý hled,
jako let
do omžené budoucnosti
přes sto let:

a budoucnosť, drazí moji,
před zrakem již naším stojí.

Začátek — ten učiníme,
se zvířaty, o nichž víme,
že na světě o nějakou chvíli
ještě dřív než lidé byly.
Jak nám hodnověrné praví hlasy,
dělaly se před dávnými časy
s čtvernohými zvířaty
hrozně malé ciráty.
Valášek-li málo táhl,
vozka na něj bičem sáhl;
nebyl-li však bičem k hnutí,
tu mu bičištětem dodal chuti
Radostí se zajíc svalil,
když mu lovec kožich spálil;
velká česť se kočce děla,
kuthany když vylizovať směla;
z psů jen nejbedlivěj' bdící
směl si lehnouť pod lavici,
a čeho to v celém žití
nejvíc dostal — bylo bití.

Zvyk to trochu krutý byl,
svět se polepšil,
pokročiltě v humanitě
za pár časů mocně, hbitě;
že teď mnohá moudrá hlava,
ba i celé společnosti
zastávají zvířat práva,
noviny jsou staré dosti.
Nechce-li teď koník jíť,
nesmí ho pán uhodiť,

nechce-li míť mrzutosti
s onou slavnou společností;
mnohý koník má teď lepší časy
nežli kterýkoliv člověk z chasy.
Kočičky si teď jen hrají,
ba i mnohé paničky
o své psíky více dbají
nežli o své dětičky,
Vyhlášení Klíšníci
oslavují opici.
Učenci se nestyděli
zapřaženým koněm býť,
komediantku když chtěli
nejvyšší již slávou ctíť.

Tak to honí ten náš svět:
Co pak teprv za sto let!
Že by v této humanitě
krok učinil jeden zpět,
neuvěří ani dítě.
Aby ostal ale stáť,
nesmí si již k hanbě udělať,
svět ten musí dále jet —
ano, drazí, za sto let
zajíce se bude lovec hroziť,
kůň se bude ve kočáře voziť,
kozičkám se vystavějí sály,
psi a kočky budou mívať bály.

Jindy bylo bálů málo,
ty však za to zase stály:
volné minetky se hrály,
lehounce se tancovalo,

nebot staří říkávali:
„Volnou, pane rychtáři,
minetek se podaří.“
Každý tancující host —
mohla být i nejtěžší figura —
nežli na něj přišla tura,
moh' se vždycky vyspat dost.
Nyní máme kalupy;
v divém víru vše se točí,
člověk trne — a co zočí?
letící jen salupy.
Padne-li kus při tom plic,
na to nedbá žádný nic;
jen když mohou říci v společnosti,
že se vytančili dosti.
Za sto let
budou tančit šípu let;
hudba získá malou chválu,
tanečnic-li polovic
bez střevíčků a bez plic
rovnou cestou hnedle z bálu —
neodvezou do špitálu.

Před lety se čítávalo málo,
malounko se také psalo,
myslilo se ale víc,
netisklo se ale nic;
teď, jak člověk jenom piskne,
druhý den to tiskař tiskne,
a než chuďas bláhový
bedlivě a v potu tváře
sčítá nové exempláře —

má již patisk hotový.
Ano, teď se tiskne hned:
co pak teprv za sto let!
Za sto let se, moji zlatí,
nebudou víc knihy psáti:
práci tuto jediná
zastane již mašina.
Mrštní hoši budou lítat
po městě s dagerotypy,
na něž pilně budou chytat
dobré nápady a vtipy;
tyto zase hošík jiný
setře pilně do mašiny,
ta pak bude knihy psát,
tisknout, vázat, prodávat.

Jindy slavní houslistové
dobyli si dosti chvály,
na čtyrech když strunách hráli;
přišly ale doby nové,
jiný čas chce div mít jiný;
proto také Paganini,
tento všech houslistů král,
na jedné jen struně hrál;
vědělť dobře, jak má hrát,
muselť také dobře znát
naše časy, chuti naše,
nás i naše dvaciáše.
To chtěl míti náš již svět:
Co pak teprv za sto let!
Vystoupí-li pak houslista
před lidmi co koncertista —

chtě jen trochu lépe jeť —
bude museť, moji zlatí,
bez strun již a beze smyčce hráti.

Divadla se jindy také hrály,
s jejich ale princeznami
(to však zůstaň mezi námi)
veliké se komedie nedělaly.
Když se někdy znamenitě hrálo,
publikum jim slušně zatleskalo;
zatleskať jen — to se zdálo,
našim časům býti málo;
naši ochočení lvové
vynalezli chvály nové:
herečka-li vyhlášená
slušně být má oslavena,
musí slavné publikum
přijít aspoň o rozum,
musí zuřiť, bouřiť, hřmíť,
holí, nohou půdu bíť,
dělať kruté rámusy,
jakby ke cti bohyni
celou její svatyni
rozbiť chtěli na kusy;
věnce musej' pršeť z lóží,
galerie básně síť,
cizinec že musí díť:
totě dopuštění boží!
Potom musej' mladí páni
s chutí hned a bez zdráhání
koňům do řemesla sáhnouť,
a co ňákou bohyni

divadelní rekyni
aspoň k hospodě dotáhnouť. —
Tak již třeští ten náš svět:
což pak teprv za sto let!
Již to vidím, publikum jak hoří,
jak se dívce jako modle koří,
jak se svíjí, divadlo jak boří —
kde tě vzíti dostatečná chválo?
Koněm býti jest již málo.
V tom přilítnou krásní mladíci,
opojeni kouzedlným pohárem,
hned se stanou překrásným tu kočárem;
ti ostatní třeštící —
lehnouc' tvoří silnici.

Chtěl-li někdo druhdy přijíť
do služby neb k důstojnosti,
nemusel si časně vyjíť,
měltě vždycky času dosti.
Hošík pěkně v stálém zdraví,
neboje se žádných soků,
do dvanáctého až roku
pásl hříbata neb krávy,
rosť a sílil na poli,
pak šel teprv do školy;
pak z nich přece, moji milí,
velcí, slavní páni byli.
Ovšem tenkrát věk byl zlatý,
člověk vytáh' ze škol paty,
a již služba nemalá
skoro na něj čekala;
ať cos věděl, neb nevěděl,

v pořádné hned službě seděl,
bylať v službách velká láce,
kdo chtěl dělať, dost měl práce. —
Kdo chce nyní pánem být,
ten si musí pospíšiť,
sic proň zbyde velmi málo,
než se ze škol vyseká;
služba naň již nečeká,
jak to jindy bývávalo.
Kdyby po krk vězel v slávě,
co můž' věděť, všecko věděl,
a kdyby i v jeho hlavě
Lykurgus a Solon seděl —
musí čekať, a on čeká,
ubíhá mu věku řeka,
a on ještě stále čeká,
ano čeká a se diví,
že mu služba žádná nejde;
mladosť prchne, síla sejde,
moudrá hlava ošediví,
zešpičatí bradička —
a přec nejde službička.
Myšlení tu na pomoc
marné jest a pouhé snění,
když tu prázdných služeb není
a hlav plných je tu moc.
Kdo se na víc než pět roků
před svou smrtí v pilném kroku
k službičce přec doklestí,
může mluviť o štěstí.
Kdo chtíť bude za sto let
před smrtí se dotříť místa,

musí přijíti na svět
aspoň již co principista,
by si mohl v jedenáctém roku
doktorský kord připnout k boku;
jinak se mu naděje,
že by mohl v tomto žití
ouředníkem ještě býti,
jak se patří vysměje.

Spisovatelstvo a bídy
od jakživa byly již
nerozlučitelné vidy,
jako umění a kříž.
Kdo chtěl žíti jen pro Musy,
divokou měl světem chůzi;
utopiť se mohl v slávě,
an na jeho jasné hlavě
věnec seděl bobkový —
při tom byl však hladový! —
Náš svět ctí jen velké duchy,
pro malé je slepý, hluchý,
jeho jsou jen geniové,
kteří staré světy boří,
samostatně staví nové,
z ničehož nic ráje tvoří;
a ty také, jak se ví,
jako genie jen ctí.
Ku nebesům s nimi spěje,
s nimi dřímá, s nimi skáče,
s nimi plesá, s nimi pláče.
na ohni se jejich hřeje,
oslavuje jejich vnady —

a nechá je umřít hlady.
Naši dobří druhové,
že chybují, nevědí;
myslejíť, že duchové
nepijou a nejedí.
A kdo nechce takto domů jíť,
ten si musí pospíšiť,
aby k nebeskému městu
ňákou jinou našel cestu! —
Moji zlatí, za sto let
nebude na tento svět
genius již ani směť,
sem se bude každý báti.
Kdyby se však mělo státi,
žeby přece na pár chvil
některý sem zabloudil —
ten se zčerstva domů vrátí.

Tak to bude, moji zlatí,
za sto let tu vypadati;
kdo však tomu věřiť nechce,
přesvědčiť se může lehce;
třeba mu jen ostať zdet
těch sto let.

Fr. J. Rubeš.

Sedlák na billiáru.

Ženo! už jsem tady z města —
nešťastná to byla cesta!
ačkoliv jsem v Praze
prodal všecko draze;
o zelí se lidé prali,

z rukou si je drali;
žito — jakobych je na vítr byl hodil;
jak živ jsem tak dobře nepochodil!

Ale co chtěl sám čert mít? —
Odpusť Pánbůh, že mám klít! —
Napískalť mi do uší:
Vašku! než vyjedeš z brány ven,
udělej si dobrý den!
Já řku, to se přisluší,
aby, když ti páni měšťáci —
u nás říkáme jim šosáci —
tolik peněz za žito ti dali,
zas na tobě něco vyzejskali.
Moc ne — toť se rozumí, —
takhle ňáký pakatýlek,
co by přišlo za věrtýlek, —
to člověka nezkazí.
Utráceť? o to je hej!
Pánbůh uchovej!
Kapsa někdy bývá mělká,
kontribuce vždycky velká!

Ale — vem to nešť! —
Zajdu tedy do hospody
kdes tam za rohem, na ráně
— když se jede k nám, po levé straně —
ženo! tam jsi měla viděť hody!
Hostů všude na mancáry,
na tabulech samé čáry. —
Já si sednu mezi ně,
jím a piju v bázni boží! —

řád se vůčihledě množí —
as tak k páté hodině.
Tu mi napadne: což kdybys ještě
takhle — já řku — ohlíd' se po městě?
Kdo ví, kdy zas Prahu uvidíš?
Ať tu něco zkusíš, něco zvíš!

Zaplatím svůj řád a jdu.
Potloukám se ulicemi,
koukám vzhůru, koukám k zemi,
u všeho se chvilku zastavím,
podivím se, hlavou zavrtím,
až pak přijdu k ňákým dveřím, —
byly barevné a ze skla,
stěna za nimi se jenom leskla;
a tam spatřím — sotva zraku věřím —
kupu hejsků. Co zač? Nevím zhola;
ale pěkné měli šaty! —
Honiliť se s bičišťaty
kolem podlouhlého stola.

Já řku: Jestli ti se rozkmotří,
bude z toho hodná mela! —
V tom tu jeden jako střela
zrovna k dveřím přiskočí:
„Strejčku Vašku! jak se máte?
Zdali pak mne ještě znáte?
Proč byste tu venku stál!
Pojďte dál!“

Proč bych se byl nutiť dal?
Také bych ta bičišťata
rád byl omakal.

Vejdu tam a koukám bystře,
as tak chytře,
jako vůl na nová vrata.
Teprv vidím, že to žádná rvačka,
ale ňáká z brusu nová hračka.

Pomysli si! — Stůl tam byl
celý suknem potažený,
kolem pěkně ohražený,
pevný, jakoby ho slil.
A slyš — k tomu patří velká víra!
v každém rohu byla díra,
pod ní sáček jako vrš —
pravá strž!
Na stole kuličky hladké,
bílé, červené a bůh ví jaké;
a když strčil do nich, holí míře,
hnedle jedna byla v díře.
Říkali ti tomu piriál —
aby kozel na něm hrál!

Když tak pozoruju, co se děje,
jak tu jeden druhému se směje,
ten se zlobí, onen kleje,
jiný, než se rozpřáhá,
holi křídou pomáhá:
smích se ve mně rozmáhá.
Já řku: „To je mela! to je švanda!“

Jen mi to z úst vyskočilo,
an tu na mne celá banda —
všichni, co jich tu jen bylo,

křičí: „Hola, strejčku, hola,
nepustíme vás tak zhola!
Kdo se nám chce smáti,
musí také uměť hráti!
Dokažte vy sílu svoji,
naučte nás snopy klásti,
jabka česať, hrušky třásti —
pak jsi náš a my jsme tvoji,
nic nás více nerozdvojí!“

Já řku: „Páni kamarádi!
Odkud pak jste, že tak rádi
něčí sílu skoumáte?
Hoj! ve mně se sklamáte!
Vyzdvihnuť já — věřte směle —
hrachu půl páta věrtele.
Míníte-li šikovnosť,
tu teprv jsem hořký hosť!
V kuželkách jsem mistr pravý;
prásknu-li kdy mezi ně,
hned je znáť, že rešpekt mají,
všecinky vám vrávorají,
ba i král se poroučí —
a sok s penězi se rozloučí.
Chcete-li mě ale, tu mě máte!
Sem bičiště! Uhlídáte, —
třeba mířil všelijak,
že vám sedlák vytře zrak!“

Směle k stolu se přiblížím,
zchytra kuličky přehlížím,
kdeby se co dělať dalo,
by to dobrý konec vzalo.

Pak se rozpřáhnu — a hrr už mezi ně!
šlo to lépe než pluh v rovině.
Játť se znám, buď Bohu chvála! v míře;
trknu — trefa! obě byly v díře.
A tu bylo smíchu, až mi zašel sluch!
„Strejčku Vašku, brávo, brávo!
Vyť jste trkl jako mladý bůh;
ale billiáru není zdrávo!“

V tom tu z toho zatra- víru
jakýs blázen vyskočí,
a mně zrovna před oči;
při tom, že mě skoro ohluší,
začne hulákať mi do uší:
„Pardié! udělal jste díru!
Tu dukáty posázíte,
nebo stříbrem vyplatíte,
tak to v obyčeji jesť —
na mou a těch pánů česť!“

Zdá se mi, že tomu človíčkovi
malgér neb margél říkali —
tak ňák! — Podoben byl sklepníkovi,
nohy mu jen lítaly,
jazyk jako meč, a celé tělo
jak by na drátkách viselo.
Ten mi v uších ležel stále,
že prej o krok nesmím dále,
až tu díru zaplatím.
Já pak div se nezfantím:
„Jen mi věřte, brachu, na mou česť!
než jsem přišel, měl jste děr tu šest!“

Darmo mluvit! On vždy na svém stál,
že jsem díru v sukně udělal;
arciť bylo sukno natržené —
ale to je hluku pro malinkou díru!
„Moje stará, na mou milou víru!
vám to spraví za pár grošů!
Vezmeť nítě obarvené,
a našije toho, jen to fikne,
žeby nepobral to na sto košů!“

Tak mu mluvím, tak se smlouvám,
aby slevil mu domlouvám —
jakoby psa dráždil vedle vrat!
Aby do něj tisíc hromů —
chtěl-li jsem se dostat domů,
osm tolarů jsem musel dát!

Vejdělek byl frňk! — A blázen já,
jenž teď hořký nářek vedu,
do Prahy tak brzo nepojedu.
Kdybych ale přece jel —
neboť člověk neví, co naň čeká —
tedy bych se na pozoru měl,
aby nebyla ta cesta zlá!
Děj se vůle tvoje, Pane!
Ale na ten piriál,
co mne tolik peněz stál,
ani čert mne více nedostane.

čan z Hvězdy.

E. Legendy.

I. Sv. Ivan.

Aj, z hor den zavítal růžojasný!
živo v hájích, živo na prostoře,
aj, živo i na Tetínském dvoře.
Slyš ten hlahol lovců mnohohlasný! —
Již se řítí z brány smělý roj,
a v jich čele — kníže Bořivoj.

Na plecech mu šípy v toulu chřestí,
stříbrný roh visí mu po boku,
bujný broň ho nese v rychlém skoku,
za ním sbor si houštím dráhu klestí.
Zavzníť hájinou roh stříbrný
a k svým lovcům kníže takto dí:

„Nuže druzi, pobodnětež oře,
ať nás nesou v houště tmavých lesů,
rychlým letem k divokému plesu;
semo k příkré obraťme se hoře!“ —
A až od podkov se jiskřilo,
klopotem za ním vše pádilo.

Hle, tu laň šedá vyskočí z houští,
běží přímo k blízkému potoku;
lovci v patách za ní v divém skoku,

až se octnou na divoké poušti.
Aj, tu kolmá pne se vzhůru stráň,
před ní klesne uchvácená laň.

Laňku knížecí proklane střela;
aj, tu vyjde kmet ze skály klínu,
vetchý, stříbrovlasý, roveň stínu;
z jeho úst však řeč věhlasná zněla,
cizí sic a přece známá všem,
jak by předků mluvil jazykem.

„Proč jsi usmrtil mi zvíře milé,
které živilo mne drahná léta,
když jsem na poušť zašel z těku světa,
v jaře věku, v mládenecké síle?
Dávaloť mi mléko vlažící,
snášelo kořínky léčící.“

Načež velevlídně vece kníže:
„Jáť chci sám ti sloužiť v každé době;
neb že křesťana jsem shledal v tobě,
svědčí tvář mi tvá — i ten znak kříže;
pročež rci, ó starče, která vlasť,
vypudila tebe v tuto strasť!“

„Blaho mé,“ dí kmet, „nazýváš strastí?
Aj, co může sladšího zde býti,
nežli o samotě v Kristu žíti,
všech pozemských odříci se slastí?
Co mi žezlo zlaté pomůže,
když mi víru dáti nemůže?“

„Já též jsem se zrodil k panování,
žezlo zlaté souzeno mi bylo;

ale temno bludu ještě krylo,
zem horvatskou, mou kolébku ranní;
mně však blahá zář již svítila,
duše má se Kristu kořila.“

„Když ve snách slyším anděly pěti,
aj, tu dí mi jeden v říze zlaté:
Prchni tam, kde též se brzy svaté
náboženství bude rozvíjeti.
Žij tak dlouho v pusté samotě.
až tě hlas můj zbudí k jasnotě.“

„Poslušen jsa hlasu andělského
vzchopím se a prchnu v cizinu.
Anděl uvedl mne v pustinu,
v skalní skrýš u toku bublavého,
ozbrojil též proti duchům zlým
tímto svatým kříže znamením.“

Načež kníže vece k starci ctnému:
„Se mnou budeš bydlet na Tetíně,
skvostně dám ti vyzdobiti síně,
příslušné knížeti horvatskému;
a choť má, jež vřele Krista ctí,
mile obstará tě, starče ctný!“

„Ó nech zde mne umříť v skály klínu!“
vece kmet; leč kníže lovcům káže:
„Vložte zvolna jej na silná páže
a pozorně neste ku Tetínu!“ —
Aj, u brány kněžna Ludmila
vstříc panošům věrným kročila.

Políbivši kmeta v bledé čelo
žádá jej o svaté požehnání,
a pak lůžko přichystá mu k spaní
v kobce, kde se zlatem všecko stkvělo.
Ivanu se tu však těsno zdá,
on před očima jen svou skálu má.

Tělo jeho slábne víc a více,
smrť se blíží na perutích míru;
aj, tu kmet, jenž bojoval pro víru,
zhasíná co dohořelá svíce;
ústa ještě jen zašeptnou mdle:
„Pohřběte mne tam u skály mé!“

Všecko v zbožném smutku dlí u lůže,
líbá s uctivostí tělo svaté,
kteréž uloženo v rakvi zlaté
vonné kryjí lilie a růže;
ozdoba však těla svatého
kříž jest — místo žezla zlatého.

Aj, jaký to z hradu průvod slavný,
jaké množství manstva knížecího
i žákovstva žalmy pějícího —
skoro prázden jest hrad starodávný!
Podlé řeky Mízy kráčí sbor,
kde se táhne řada kolmých hor.

Stanuvším u skály vráskočelé
vážně kyne Ludmila kněhyně,
a lid spouští zvolna do jeskyně
tělo Ivanovo růžostkvělé.

Vůní, jež kolem se rozleje,
každý z lidu divně okřeje.

Bořivoj pak káže vystavěti
chrámek Páně pod vrchem té hory,
kdež by klidně mohly vážné sbory
mnichů ctných o slávě boží pěti.
A tu vznesla hned se svatyně,
již v té podnes uzříš krajině.

Jan z Hvězdy.

2. Svatý Václav.

Slyš, jak strašně duté štíty znějí!
Hrozíc vlasti prapory s hor chvějí,
zdaleka již hrotů blesk,
prozrazuje četné branné sbory,
jejich smrtných zbraní třesk
rozléhá se přes doly a hory.
Zpupný Radislav v jich předu jede,
proti Václavovi sbory vede.

Aj, tu vstane Václav mírožádný,
vlasť by hájil a čin ztrestal zrádný.
V strašný, hrůzonosný boj
velebystrou myslí chrabrých Čechů
valný provází jej roj,
věrných jemu do posledních vzdechů.
Z Václavových zraků mír se stkvěje,
v jeho ruce bílý prápor chvěje.

Setknou se tu vojska. — Obé strojí
k blízkému se krvavému boji.

Aj, tu na běloni svém
vyjede kněz Václav z sboru středu,
kyne klidno tam i sem,
ozbrojen již stojí v vojska předu.
Mečem kyne knězi Kouřímskému,
k souboji by vyjel spravednému.

„Nám jen sluší chystati se k boji,
v pokoji nechť zatím manstvo stojí!“ —
Radislav tu v sboru střed
na jarém jak vítěz jede oři.
Jak však vzhůru vznese vzhled,
ponížen se Václavovi koří.
An si prvé počínal tak směle,
nyní po celém se třese těle.

Netroufá si vzhůru zraky vznésti
zářného nemoha blesku snésti;
neb hle! v rouchu nebeském
stkví se slavně kníže Václav svatý,
na čele mu vysokém
v zářném svitu kříž se leskne zlatý.
Vedlé něho dva andělé se stkvějí,
s hrozící jej braní provázejí.

Posléz jako stříbrozvuků znění,
jako cherubínů blahopění
takto Václavův hlas zněl:
„Bratře, na vlastním měj dosti jmění,
horšího bys nedošel
trestu za podobné provinění!“
Slíbil splniť Radislav ta slova
a dána jemu milosť Václavova.

Jindř. Marek.

3. Drahomíra.

„Na lov, na lov!
zde byt jalov,
kde škared bohuje nyní bůh cizí,
kde nehlučí nikdá u kvasu ples,
kde rozkoše mizí!
Jen ven, jen ven!
ať prohlaholen
mi trubami les,
kde posud starý stoluje bůh;
mé vraníky sem a chrty mé kvapné!
Ven z pustoty trapné!
Mou tužbu a zlosť
puď myslivosť:
tou jař a zvedej se mužatky duch.

„Vrané, vrané!“
dvorstvo plane
dle vůle konati kněžně a paní;
než podkoní ve chrámu Páně dlí
a Kristu se kloní,
kde mše svatá,
tam duše ctná
se blažena ví,
a Pánu, co spravuje nebe i zem,
slasť uděluje a zbraňuje hoři,
se modlí a koří. —
„Bůh náš ho klej!
Urvete jej,
a za vlasy vlecte mi padoucha sem!“

Panoš čeká,
kůň se vzteká
a hrabe, že rozlíhá se to síní,
a divoko z vysoké brány ven
se vyřine kníní,
jiskry pálají,
oři cválají
přes kámen a kmen,
že v klopotě paří je žár a pot;
vždy sopíc na božstvo křesťana jemné,
v té mysli své temné
jen rozkoše ctí
a v lov krvavý
žene se Drahomíř na překot.

„Horem, dolem,
horem, polem!
Hrom a peklo! tu zvonové hlučí!
Dál! kde trůn větrný Mořenin,
tam líp mi to zvučí!
Oltáře teď
si bludně hleď
můj zvrhlý syn:
má duše jinaké pochoti zná!
Co temně tam Strachoty písně vřeští,
nech rohy mi třeští!
Já bít budu zvěř,
co tamo ta zběř
se prosebně k obrazu Kristovu má."

Cesty blíže
znak tu kříže,

před tím se křižuje vůdce koní,
a syna Božího spěje ctít
se pobožně kloní.
Tu kněžna jme
tak jizlivě
a vztekle se zlít:
„Dej, zavilý sluho, se na pozor,
a nechtěj kříže vida mi vzlykat!
zle sic toho pykat
budeš v úzkostech,
žes bohů sběh
mi opovážlivě páchal vzdor.“

„Žádné zlení,
ni usmrcení
mě nepohne k zapření boha svého!
Neb od něho život můj vyniká,
ode tvorce mého;
duch můj k němu jen
čas veškeren
se vznášeti má!“ —
„Ha, ty smíš se zpírati vládkyni?
Tu velebit boha, jenž se mi hnusí?
Ať neokusí
mé žluči ta krev!
Ty znáš můj hněv:
ten vyliji na tě, co na tchyni!“

„O dbej zdraví,“
panoš praví,
„by Páně soud strašný nestihl tebe!
Tys krutě zabila tchyni svou;

tu velebí nebe,
její tělo však
žaluje nad oblak
na vraždu tvou.
Ó, kaj se, kaj se, a smiř její krev,
jenž pomstu věčného soudce vzývá;
on kajícím přívá
milosti své;
ale rouhavé
uvrhá do pekel jeho hněv!"

„Aj, toť bůh valný!"
dí duch její kalný.
„Znamenej! tu se ti v sutinách drobí,
mým kynutím druhdy ztroskotán,
když za lepší doby
můj vládl čin.
Což ten boha syn,
což ten světa pán,
jejž ruka má skůle a rozdrtí!" —
„Ba svrhnouti obraz, co bohy tvé zmatné,
s to rámě tvé statné:
ale oslaven,
kde věčný den
trůní Ježíš, vítěz nad smrtí!" —

Ona však zuří,
a laje a buří,
a směje se milostné Krista víře,
který s nebe se v země mrákotu
otce se světem míře

samoděk dal,
by hříchy sňal
a úmluvu tu
by dotvrdil na věky krví svou.
Jeť lapena v tenetu satanově,
jen v divokém lově
svou hasí zlosť,
jen smyslnosť
a modla posedá zvlčenou.

Ve psů štěkot
zní trub jekot,
ona bujní a prahne v krvi se koupať.
„Tam do lesa, sluho, se hbitě mi beř,
kde na mnoze doupat!“
Křičí a štve
psy sápavé,
by plašili zvěř
jí před kopí ven, co v houští dlí.
Ořové dusají, kola se řítí
kněžna se lítí,
jen zboje ždá
a klopotá,
až země se třese a nebe se tmí!

V lesním mraku,
ukryt zraku
stál kostelík pod smrků krovem,
vystaven v hrozný a truchlivý čas,
když ohněm a kovem
sbory křesťanů
hněv pohanů
a kněžnin ďas

jest tejral, kamž obec se stavila
od nepřátel svých postihována
každého rána
tajně a přetiše
ve jménu Ježíše,
a večeři Páně slavila.

Tudy v těku,
trysku a jeku
se nyní žene, až s koní se roní.
Aj, zvonek tu čistě a jasně zní,
a kněz se kloní
a zdvihá pak,
co lásky znak
obci věřící
chleb zbožněný, tělo Spasitele.
Jak panoše kleknout v pokoře vroucí
a v prsa se tlouci
Drahomíra zří,
hned zahoří
naň hněv, na duši na těle.

„Kněze kleji
a Bohu se směji
života rozkoši rušitelnému!
Vám pošetilci se posmívám,
kdo se modlíte jemu
se kajíce
a lkajíce:
má kletba vám
i mojemu synu! Ať Pron si ho má,
by hrom jej tupce do pekel shodil,

třeba i splodil
jej tento klín:
mým nebude jmín,
kdo blbě se Kristu v porobu dá!“

„Lituj, želaj!
neklej, nelaj,
věčnému se nerouhej, smělá!
Obrať se, kaj se, slyš jeho hlas,
vzdej se mu celá,
ve spásu se děl;
sic pojme tě žel
na věčný čas!“ —
Kněz nyní v kalichu Kristovu krev,
tu božskou pozvédá ku pozoru
zbožnému sboru,
an je prolita,
vina by umyta
a umířen Hospodina hněv.

Tu kněžna srší
a hříchy vrší,
věrného usmrtiť ji to pudí.
„Ha, vstávej, prober se z tupení,
a nech, co mě trudí:
sic můj ty vrah
se svalíš v prach;
pak v úpění
si po kříži otáčej hlavu svou!
Však nechceš-li na místě otrapy dojíť
a bídně pojíť:

k mým bohům se znej,
bohorodce klej,
a hned se ho odřekni přísahou!“

„„Nikdy! ne, ne!““
Tu kopí se žene
a zařičí v panoše, an k nebi úpí,
a probodne srdce mu věřící!
Tu oři se supí —
tělo mu mře,
ale duše vře,
do nebe měřící;
tam obcuje s božími ctiteli
a stkví se ve věčném lásky lůnu
u jasného trůnu,
tam odměna jí
ta nejkrašší,
že byla tak věrna Spasiteli.

Jak to stropí,
trest ji chopí!
Slyš — vůkol v povětří strašně to hučí!
země se třese, v kol hromuje.
Tu hrůza ji mučí:
ale pozdě jest!
Již boží trest
ji zlomuje
a Lítice bere odplatu,
an strašně ji ze sna to leká a budí;
přichází sudí
v hrůzách svých
trestati pych;
míra je vrchem a pomsta tu!

Les v kol hoří,
země se boří,
až dolů do tůně horoucí puká;
sbor pomstných duchů z ohenných jam
vzhůru se shluká!
Jich zrakové žhou
a plameny jdou
z jich šeredných tlam!
Drahomíře se třese všecken oud,
a již berou myslecí ještě spouru
ji do pazourů
mstitelé zlob
v pekelný hrob.
Tak stíhá svévoli Páně soud.

L. K. Macháček.

4. Sv. Martin.

Fučí vítr od půlnoci,
sype sníh se hojnou mocí,

země křehne v tuhém mrazu,
jak by již bral život zkázu.

Jede vojín velkým spěchem,
kůň mu sotva stačí dechem.

Což zem zmrzlá pod ním zvoní,
an tu cválá na svém koni.

Aj, tu chodec polonahý,
smutně sedí podle dráhy.

Pro zimu se ledva tane:
„Smilujte se, dobrý pane!“

Slyše hlas ten pronikavý,
hned svou cestu jezdec staví:

„Což mám dáti, chodče, tobě?
Nemám peněz v této době!“

Tedy sáhá po svém meči,
plášť tne v půli jednou sečí:

„Vezmi pláště toho půli,
odevzdej se boží vůli!“

Chodec v plášť se přiodívá,
teplo milé se v něj vlívá:

„Požehnej vám pán bůh s nebe,
již mne více nepozebe.“

Taká prosba k nebes otci
za almužnu jde z úst chodci.

Bytnější však mnohem vděka
u Krista ho Pána čeká.

Doprovázen domů zpěvy,
Kristus se mu ve snách jeví,

hlídá na něj s jasnou tváří,
na ramenou plášť mu září.

„Pláštěm tím mne Martin odíl,
dám mu proto nebe v podíl.

Neb co kdo chudým skýtá,
to že mně dal, se vždy čítá.“

Fr. Sušil.

5 Sv. Serapion.

Přišla vdova v rychlém shonu
k svatému Serapionu:
„Pomoz, muži, pomoz v hoři,
ať hlad dětí neumoří.“

„Vdovo milá, milá vdovo,
jak mne bolí to tvé slovo!
ani zbla v té nemám době,
nemohu pomoci tobě.“

„Kam se s dětmi, kam se díti?
počínáme hladem mříti.
Pomoz, pomoz vdově chudé,
u tebe přec pomoc bude.“

„Všecko jsem již chudým stavil,
roucha, kněh se svatých zbavil.
Již jsem všeho jmění holý —
což mně ta tvá bída bolí!

Ale pro tě chudou matku
zbylo přec mi něco statku.
Prodej ty mě do zajetí,
tak tě spasím, tak tvé děti.“

A již vede podle slova
na prodej ho plačíc vdova.
Pro velikou k lidem lásku
dal se vésti na provázku.

Od vdovy ho kejklíř koupil,
v jeho tedy službu vstoupil.
Pro kejklíře mysl krutou
měl tam službu přemrzutou.

S božími však Kristus kůry
shlédnul na něj s nebes hůry,
a tu zvůli, jižto ztratil,
kejklíř ziskem mu zaplatil.

Oheň, jímžto svatý planul,
s kejklíře vši zlobu svanul:
duše jeho láskou sklána,
přijala jho Krista Pána.

Svatá lásko ku člověku,
jaká jsi ty, plná vděků,
jakové ty činíš divy!
Tvá moc skálu odehliví!

Svaté lásky svatý dárce,
slej ji hojně na mlaď, starce,
ať v té církvi milo vzkvete
a všem věnec blaha splete.

Fr. Sušil.

6. Houby.

Z podlesí šla chudá žena
v tváři celá utrápena;
kráčela po pěšině,
až pak byla v lesině.

Náhle potká neznámého
pána, vzhledu ctihodného.
„Co tě trápí?“ pán se ptá;
„rada má ti pomoc dá.“

„Co mne trápí?“ chudá žena
řekla pořád zamračena,
„co jiného? chudoba,
lidská bída, nehoda!“

Neznámý pán zajde v křoví,
zmizí před očima vdovy:
ale za nedlouhý čas
navrátil se k ženě zas.

„Na! to schovej do zástěry!“
pán dí, „na večer pak šerý
doma ohledej můj dar,
hleď, by nepřišel na zmar!“

To řka zmizel nenadále.
Žena chtivá opodále
dřív než večer byl nastal,
dívá se, co pán jí dal.

Dívá se a spatříc — houby,
touží, zvolá z duše hloubi:
„Ach, on se mi posmíval,
houby, smetí v klín mi dal!“

Zahodíc je zajde v houšti. —
Za ní po té samé poušti

drvoštěp se po práci
domů právě navrací.

Spatří houby pohozené,
sbírá sem tam rozházené
a dí: „Ejhle, boží dar,
škoda, ležel by na zmar!

Domů přišed houby vaří,
z nádoby se voda paří,
v tom se dvéře najednou
u chaloupky otevrou.

Cizí člověk venku stojí
a zpět zase jíť se strojí:
zahlídnuv jej drvoštěp,
zvolá: „Nemám sice chléb:

než pojď blíže, dobrý hosti,
budem oba míti dosti,
co mi dnes bůh nadělil;“
řka to, v mísu houby slil.

Houby tvrdé v mísu třesknou,
ale na dně se zalesknou.
K večeři hosť přisedne,
dřevař v mísu pohlédne

a naříká: „Ach nehoda!
tvrdé houby, čirá voda!
Nevím, hosti, co ti dám,
krom hub ničeho nemám!“

„Neběduj, viz, co máš v míse!
Hle, v ní ryzé zlato stkví se!“
„Zlato?“ ptá se drvoštěp,
„zlato není, tuším, chléb,

zlatem můžeš-li syt býti,
rač, můj hosti, si ho vzíti!“
Po něm zvolá cizí host:
„Šťasten, kdo má na svém dost!“

Pán i host byl sám syn boží,
jenž to drahé v míse zboží
opět v houby proměnil
a jich sám též okusil.

K. Vinařický.

7. Početí včel.

Kam tak rychle boží máti
od Betléma spěje?
Ach, již v patách za ní kati!
Bože! co se děje?

Herodes se děcka bojí,
děcka nemluvňátka;
do Betléma dráby zbrojí
na vše neviňátka.

Máť Ježíška zahalila
v bílé, tenké plínky
a v košíček položila
mile na květinky.

A košíček ovázala
pásinečkou sněžnou
a miláčka požehnala
svojí láskou něžnou.

Než, nastojte! kati letí,
Herodesem hnaní,
a ti již již ve zápětí
dobíhají na ni.

„Andělíčky, pošli, bože!“ —
panna svatá vzývá,
„at otočí chudé lože
stráž tvá milostivá.“

Bůh neposlal andělíčky,
ale seslal včely
a ty z koše na katany
bujně vyletěly.

Vyletěly na katany
včely vyrojené
a kol kolem svaté panny
hučí rozezlené!

Máti strne — a katany
div i hrůza jímá:
než Ježíšek milovaný
v koši mile dřímá.

V koši dřímá pacholátko,
včely kolem něho:

již se neboj, panno — matko
o synáčka svého.

Synáčkovi včely medem
rtíky útlé sladí
a zlých vrahů přede zhledem
valným rojem hradí.

A když kati sáhnout chtěli
na košíček drahý,
tu se řítí, sypou včely
na ukrutné vrahy.

I bodou je v ruce, líce,
raní na všem těle,
žihadélky žihajíce
vrahy spasitele.

I dává se rychle v paty
chasa Herodesa,
pán sám lité zahnal katy —
máti páně plesá.

Máti plesá! — Jezulátko
na svém srdci hřeje
a sedá s ním na oslátko —
do Egypta spěje.

Milé včely s nimi spěly
ve vzdálené kraje
a světem se rozletěly
s medovinou z ráje.

Od té doby širým světem
včely poletují,
v poli, v luhu milokvětém
sladký med hotují.

Hotují med na hod boží,
medem lidi hojí,
a kde se česť Páně množí,
vosk na svíce strojí.

V. S. Štulc.

F. Pohádky a pověsti.

I. Tři zlaté vlasy Děda-Vševěda.

Bylo — nebylo: byl jednou jeden král, který se rád honil po lesích za zvěří. Jednou taky se pustil daleko za jelenem a zabloudil. Byl sám a sám, přišla noc a král byl rád, že našel na mýtině chalupu. Zůstával tam uhlíř. Král povídá, jestli by ho chtěl z lesa na cestu vyvésť, že mu dobře zaplatí. — „I rád bych s vámi," řekl uhlíř, „ale tu vidíte, žena mi se právě čeká, nemohu odejíť. A kam byste taky v noci? lehněte si na půdu na seno a ráno vás doprovodím." — Brzy potom se narodil uhlířovi synáček. Král ležel na půdě, nemohl usnouť. O půlnoci pozoroval dole ve světnici nějaké světlo. Koukne škulinou ve stropě a tu vidí: uhlíř spal, žena jeho ležela jako ve mdlobách a podle děťátka stály tři staré babičky, celé bílé, každá měla v ruce svíci rozsvícenou. První povídá: „Já tomu chlapci dávám, aby přišel do velikých nebezpečenství." — Druhá povídá: „A já mu dávám, aby ze všech šťastně vyvázl a byl dlouho živ." — A třetí povídá: „A já mu dávám za ženu tu dcerušku, co se dnes narodila tomu králi, který tu na hoře na seně leží." Na to babičky svíce zhasly a bylo zas ticho. Byly to Sudičky.

Král zůstal, jako by mu meč do prsou vrazil. Nespal do rána; přemýšlel, co a jak, aby se nestalo, co tu slyšel. Když se rozednilo, začalo dítě plakať. Uhlíř vstal a vidí,

že mu žena zatím usnula na věčnosť. „Och můj ubohý sirotečku!“ naříkal; „co si nyní s tebou počnu?“ —

„Dej mi to děťátko,“ praví král, „já se o ně postarám, že mu dobře bude; a tobě dám peněz tolik, že do smrti nebudeš musiť uhlí páliť.“ —

Uhlíř byl tomu rád a král slíbil, že si pro to děťátko pošle. Když přišel do svého zámku, vypravovali mu s radostí velikou, že se mu tu a tu noc narodila krásná dceruška. Byla to právě ta noc, když viděl ty tři Sudičky. Král se zamračil, zavolal jednoho svého služebníka a povídá: „Půjdeš tam a tam do lesa, v chalupě tam uhlíř zůstává; dáš mu tyto peníze a on ti dá malé dítě. To dítě vezmeš a na cestě potom utopíš. Neutopíš-li, budeš sám vodu píť!“

Služebník šel, vzal děťátko do košíka a když přišel na lávku, kde hluboká a široká řeka tekla, hodil je i s košíkem do vody. — „Dobrou noc, nezvaný zeti,“ řekl potom král, když mu to služebník pověděl.

Král myslil, že se děťátko utopilo a neutopilo se: plulo v košíku po vodě, jakoby je kolíbal a spalo, jakoby mu zpíval, až připlulo k chalupě jednoho rybáře. Rybář seděl na břehu, spravoval sítě. Tu vidí po řece něco plynouť, skočí do lodičky a za tím a vytáhl z vody v košíku děťátko. I donesl je své ženě a povídá: „Vždycky's chtěla míť nějakého synáčka a tu ho máš: přinesla nám ho voda.“ Žena rybářova byla mu ráda a vychovala to dítě za své vlastní. Říkali mu Plaváček, proto že jim po vodě připlaval.

Řeka teče a leta minou a z hocha stal se krásný mládenec, že mu daleko široko nebylo rovného. Jednou v létě přihodilo se, že tudy jel na koni král sám a sám. Bylo parno, chtělo se mu píť i zahnul k rybáři, aby mu dali trochu čerstvé vody. Když mu jí Plaváček podal, zarazil se král, hledě na něj. „Švarného hocha máš, rybáři!“ po-

vídá, „je-li to tvůj syn?“ — „Je a není,“ odpověděl rybář; „právě tomu dvacet let, připlaval po řece v košíku co maličké děťátko a vychovali jsme si ho.“ —

Králi se udělaly mžičky před očima, zbledl jako stěna; viděl, že je to ten, co ho dal utopiť. Ale hned se zpamatoval, skočil s koně a povídá: „Potřebuju posla do mého královského zámku a nikoho s sebou nemám; může-li mi ten mládenec tam dojíť?“ — „Vaše královská milosť poroučí a hoch půjde,“ řekl rybář. Král si sedl a napsal své paní králové list: „Tohoto mladíka, kterého ti tuto posýlám, dej bez meškání mečem probodnouť: můj to zlý nepřítel. Až se vrátím, ať je vykonáno. Tak má vůle.“ — Pak to psaní složil, zapečetil a přitlačil svůj prsten.

Plaváček vydal se hned se psaním na cestu. Musil velikým lesem a než se nadál, minul se cesty a zabloudil. Chodil z houští do houští, až se už začalo stmívať. Tu potká starou babičku: „Kam pak, Plaváčku, kam pak?“ — „Jdu se psaním do královského zámku a zabloudil jsem. Nemohla byste mi, matičko, povědíť, kudy na cestu?“ — „Dnes už bez toho nedojdeš, je tma,“ řekla babička, „zůstaň u mne na noc: však nebudeš u cizí, jsem ti kmotrou.“ — Mládenec si dal říci a sotva byli několik kroků, měli před sebou hezký domek, jako by byl najednou ze země vyrostl. V noci, když hoch usnul, vytáhla mu babička psaní z kapsy a dala mu tam jiné, ve kterém tak bylo napsáno: „Toho mladíka, kterého ti tuto posýlám, dej bez meškání s naší dcerou oddať: můj to souzený zeť. Až se vrátím, ať je vykonáno. Tak má vůle.“

Když paní králová to psaní přečetla, dala hned vystrojiti svatbu a obě, paní králová i mladá královna nemohly se na ženicha dost nahleděť, jak se jim líbil a Plaváček byl se svou královskou nevěstou taky spokojen. Po několika

dnech přijel domů král a když viděl, co se stalo, rozzlobil se náramně na svou paní, co to učinila. — „Vždyť pak jsi mi sám poručil, abych ho dala s naší dcerou oddat, dřív než se vrátíš!“ odpověděla králová a podala mu psaní. Král psaní vzal, prohlíží písmo, pečeť papír — všecko bylo jeho vlastní. I dal si zavolat zetě, vyptával se co a jak a kde chodil?

Plaváček vypravoval, kterak šel a v lese zabloudil a že zůstal na noc u své staré kmotry. — „A kterak vypadala?“ — „Tak a tak.“ — A král poznal z jeho řeči, že to byla táž osoba, která před dvaceti lety přisoudila dceru jeho synu uhlířovu. Myslil — myslil — a potom povídá: „Co se stalo, nedá se změnit; ale zdarma přece mým zetěm býti nemůžeš; chceš-li mou dceru mít, musíš jí za věno přinést tři zlaté vlasy Děda-Vševěda.“ Myslil si, že se takto svého nemilého zetě nejjistěji sprostí.

Plaváček rozloučil se se svou chotí a šel kudy a kam, nevím; ale že mu Sudička byla kmotrou, bylo mu snadno pravou cestu najít. Šel dlouho a daleko, přes hory doly, přes vody brody, až přišel k černému moři. Tu vidí loď a na ní přívozníka. — „Pozdrav pán bůh, starý přívozníče!“ — „Dejž to pán bůh, milý poutníče! kam tudy cestou?“ — „K Dědu-Vševědu pro tři zlaté vlasy.“ — „Hoho! na takového posla dávno čekám. Dvacet let už tu převážím a nikdo mne nejde vysvobodit. Slíbíš-li mi, že se Děda-Vševěda zeptáš, kdy bude mé roboty konec, převezu tě.“ Plaváček slíbil a přívozník ho převezl.

Potom přišel k nějakému velikému městu, ale bylo sešlé a smutné. Před městem potká stařečka, měl v ruce hůl a sotva lezl. „Pozdrav pán bůh, šedivý dědečku!“ — „Dejž to pán bůh, pěkný mládenečku! kam tudy cestou?“ — „K Dědu-Vševědu pro tři zlaté vlasy.“ — „Aj, aj! na ta-

kového posla tu dávno čekám; to tě hneď musím k našemu panu králi dovésť." — Když tam přišli, řekl král: „Slyším, že jdeš poselstvím k Dědu-Vševědu? Měli jsme tu jabloň, nesla mladicí jabka; když někdo jedno snědl, třeba byl už nad hrobem, omladl zas a byl jako jinoch. Ale od dvaceti let nenese jabloň ovoce už žádného. Slíbíš-li mi, že se Děda-Vševěda zeptáš, je-li nám jaká pomoc, odměním se tobě královsky." — Plaváček slíbil a král ho milostivě propustil.

Potom přišel zase k jinému velikému městu, ale bylo z polovic pobořené. Nedaleko města zakopával syn otce svého zemřelého a slzy mu jako hrachy padaly po tvářích. „Pozdrav pán bůh, smutný hrobníče!" řekl Plaváček. „Dejž to pán bůh, dobrý poutníče! kam tudy cestou?" „Jdu k Dědu-Vševědu pro tři zlaté vlasy." — „K Dědu-Vševědu? škoda žes dříve nepřišel! Ale náš pan král na takového posla už dávno čeká; musím tě k němu dovésť." Když tam přišli, řekl král: „Slyším, že jdeš poselstvím k Dědu-Vševědu? měli jsme tu studnici, prýštila se z ní živá voda: když se jí někdo napil, třeba už umíral, hned se zas uzdravil; a kdyby byl už mrtev a tou vodou ho pokropili, zase vstal a chodil. Ale teď už od dvaceti let voda přestala tect. Slíbíš-li mi, že se Děda-Vševěda zeptáš, je-li nám jaká pomoc, královskou odměnu ti dám." — Plaváček slíbil a král ho milostivě propustil.

Potom šel dlouho a daleko černým lesem a uprostřed toho lesa vidí velikou zelenou louku, plnou krásného kvítí a na ní zlatý zámek; byl to zámek Děda-Vševěda, třpytil se jako žhavý. Plaváček vešel do zámku, ale nenašel tam nikoho než v jednom koutě starou babičku, seděla a předla. „Vítám tě, Plaváčku!" povídá, „jsem ráda, že tě zas vidím." Byla to jeho kmotra, co byl u ní v lese noclehem, když to

psaní nesl. „Co pak tě sem přivedlo?“ — „Král nechce, abych byl darmo jeho zetěm; i poslal mně pro tři zlaté vlasy Děda-Vševěda.“ — Babička se usmála a povídá: „Děd-Vševěd je můj syn, jasné Slunce: ráno je pacholátkem, v poledne mužem a večer starým dědem. Já ti ty tři vlasy z jeho zlaté hlavy opatřím, abych ti taky darmo nebyla kmotrou. Ale tak, synáčku, jak tu jseš, zůstat nemůžeš; můj syn je sice dobrá duše, ale když přijde na večer hladový domů, mohlo by se lehko stát, že by tě upekl a snědl k večeři. Je tu prázdná káď, přiklopím ji na tě.“ — Plaváček prosil, aby se taky Děda-Vševěda zeptala na ty tři věci, co slíbil na cestě, že přinese odpověď. — „Zeptám,“ řekla babička, „a dej pozor, co řekne.“

Najednou strhl se venku vítr a západním oknem do světnice přiletělo slunce, starý dědeček se zlatou hlavou. „Čuchy, čuchy člověčinu!“ povídá, „někoho tu, matko, máš? — „Hvězdo denní, koho pak bych tu mohla mít, abys ty ho neviděl? ale tak je: celý den lítáš po tom božím světě a tam se té člověčiny načucháš; i není divu, když večer domů přijdeš, že ti ještě voní!“ — Stařeček neřekl na to nic a sedl k večeři.

Po večeři položil svou zlatou hlavu babičce na klín a počal dřímat. Když babička viděla, že usnul, vytrhla mu jeden zlatý vlas a hodila na zem — zazvonil jako struna. „Co mi chceš, matko,“ řekl stařeček. „Nic, synáčku, nic! dřímala jsem a měla jsem divný sen.“ — „A co se ti zdálo?“ — „Zdálo se mi o jednom městě, měli tam pramen živé vody: když někdo stonal a napil se jí, ozdravěl; a když umřel a tou vodou ho pokropili, zas oživ. Ale teď od dvaceti let přestala voda tect: je-li jaká pomoc, aby zas tekla?“ — „Snadná pomoc: v té studnici na prameně žába sedí, nedá vodě tect; ať žábu zabijí a studnici vyčistí, poteče

voda zas jako prvé.“ — Když stařeček potom zas usnul, vytrhla mu babička druhý vlas a hodila na zem. „Což zase máš, matko?“ — „Nic, synáčku, nic! dřímala jsem a zdálo se mi zas něco divného. Zdálo se mi o jednom městě, mělí tam jabloň, nesla mladící jabka: když někdo sestárnul a jedno snědl, omladl zas. Ale teď od dvaceti let nenese jabloň ovoce žádného: je-li jaká pomoc?“ — „Snadná pomoc, pod jabloní leží had, užírá jí síly; ať hada zabijí a jabloň přesadí, ponese zas ovoce jako prvé.“ — Potom stařeček zas brzy usnul a babička mu vytrhla třetí vlas. „Což mne, matko, spát nenecháš?“ řekl stařeček mrzutě a chtěl vstávat. — „Lež, synáčku, lež! nehněvej se, nerada jsem tě zbudila. Ale přišla na mne dřímota a měla jsem zas podivný sen. Zdálo mi se o přívozníkovi na černém moři: dvacet let už tam převáží a nikdo ho nejde vysvobodiť. Kdy bude roboty jeho konec?“ — „Hloupé matky to syn! ať dá jinému veslo do ruky a sám vyskočí na břeh, bude ten zas přívozníkem. Ale teď už mi dej pokoj: musím časně ráno vstát a jít slzy sušit, co králova dcera každou noc vypláče pro svého muže, syna uhlířova, kterého král poslal pro mé tři zlaté vlasy.“

K ránu strhl se zas venku vítr a na klíně své staré matičky probudilo se místo stařečka krásné zlatovlasé dítě, boží Slunéčko, dalo matce s bohem a východním oknem vyletělo ven. Babička zas odklopila káď a řekla Plaváčkovi: „Tu hle máš ty tři zlaté vlasy a co Děd-Vševěd na ty tři věci odpověděl, už taky víš. Jdi s pánem bohem! už mne více neuhlídáš, není toho třeba.“ — Plaváček babičce pěkně poděkoval a šel.

Když přišel do toho prvního města, ptal se ho král, jakou jim nese novinu? „Dobrou,“ řekl Plaváček; „dejte studnici vyčistiť a žábu, co na prameně sedí, zabíte a poteče

vám voda zas jako kdy prvé.“ — Král to dal hned udělať a když viděl, že se voda prýští plným pramenem, daroval Plaváčkovi dvanáct koní bílých jako labutě a na ně tolik zlata a stříbra a drahého kamení, co mohli unesť.

Když přišel do toho druhého města, ptal se ho zase král, jakou jim nese novinu? — „Dobrou,“ řekl Plaváček; „dejte jabloň vykopať, najdete pod kořeny hada, toho zabijte, potom jabloň zase vsaďte a ponese vám ovoce jako kdy prvé. — Král to dal hned udělať a jabloň za noc oděla se květem, jako by ji růžemi osypal. Král měl velikou radosť a daroval Plaváčkovi dvanáct koní vraných jako havrani a na ně taky tolik bohatství, co mohli unesť.

Plaváček jel potom dál a když byl u černého moře, ptal se ho přívozník, zdali se dozvěděl, kdy bude vysvobozen? „Dověděl,“ řekl Plaváček, „ale dříve mě převez, pak ti to povím.“ — Přívozník se sice zpouzel; ale když viděl, že není jiné pomoci převezl ho přec i s jeho čtyřmi a dvaceti koňmi. — „Až zas budeš někoho převážeť,“ řekl mu potom Plaváček, „dej mu veslo do ruky a vyskoč na břeh a bude ten místo tebe přívozníkem.“

Král ani svým očím nevěřil, když mu Plaváček ty tři zlaté vlasy Děda-Vševěda přinesl a dcera jeho plakala, ne žalostí ale radostí, že se zas vrátil. „A kdes těch pěkných koní a toho velikého bohatství nabyl,“ ptal se král. „Vysloužil jsem si to,“ řekl Plaváček a vypravoval, kterak tomu králi dopomohl zase ke mladicím jab'kám, co ze starých lidí dělají mladé, a tomu králi k živé vodě, co z nemocných dělá zdravé a z mrtvých živé. — „Mladicí jab'ka, živá voda!“ opakoval si potichu král; „kdybych jedno snědl, omladl bych; a kdybych i zemřel, tou vodou bych zas ožil!“ Bez meškání vydal se na cestu pro mladící jab'ka a pro živou vodu — a potud se ještě nevrátil.

A tak se stal uhlířův syn zetěm královým, jak Sudička usoudila a král — snad ještě pořád tam převáží přes černé moře! *K. J. Erben.*

2. Zlatovláska.

Byl jeden král, a byl tak rozumný, že i všem živočichům rozuměl, co si povídali. A poslouchejte, jak se tomu naučil. Přišla k němu jednou nějaká stará babička, přinesla mu v košíku hada a povídá, aby si ho dal ustrojit: když ho sní, že bude všemu rozuměť, co které zvíře v povětří, na zemi a ve vodě mluví. Tomu králi se to líbilo, že bude uměť, co nikdo neumí, dobře babičce zaplatil a hned poručil sloužícímu, aby mu tu rybu k obědu připravil: „Ale," prý, „ať ji ani na jazyk nevezmeš, sic mi to svou hlavou zaplatíš!"

Jiříkovi, tomu sloužícímu, bylo divné, proč mu to král tak tuze zapověděl. „Jak živ jsem takové ryby neviděl," povídá sobě sám, „vypadá zrovna tak jako had! a jaký by to byl kuchař, aby ani neokusil, co strojí?" Když to bylo upečeno, vzal kouštíček na jazyk a pochutnával. V tom slyší kolem uší něco bzučet: „Nám taky něco! nám taky něco!" Jiřík se ohlíží, co to? a nevidí než několik much, co v kuchyni lítaly. Tu zas venku na ulici někdo siplavě volá: „Kam pak? kam pak?" A tenčí hlasy odpovídají: „Do mlynářova ječmene, do mlynářova ječmene." Jiřík koukne oknem a vidí housera s hejnem hus. „Aha!" povídá, „taková je ta ryba?" Už věděl co je. Čerstvě vstrčil ještě jeden drobet do úst, a pak hada donesl králi, jako by nic nebylo.

Po obědě poručil král Jiříkovi, aby mu osedlal koně, že se chce projet, a on aby ho doprovázel. Král jel na-

před a Jiřík za ním. Když jeli po zelené louce, poskočil Jiříkův kůň a zařehtal: „Hohohoho, bratře, mně je tak lehko, že bych chtěl přes hory skákat!“ — „Což je o to,“ povídá druhý, „já bych taky rád skákal; ale na mně sedí starý: skočím-li, svalí se na zem jako měch a srazí vaz.“ — „Ať si srazí, co z toho?“ řekl Jiříkův kůň, místo starého budeš nosit mladého.“ — Jiřík srdečně se té rozmluvě zasmál, ale jen tak potichu, aby král nevěděl. Ale král taky dobře rozuměl, co si koníci povídali, ohlídl se, a vida, že se Jiřík směje, ptá se: „Čemu se směješ?“ — „Ničemu, královská Jasnosti: jen mi tak něco připadlo,“ vymlouval se Jiřík. Starý král však už ho měl v podezření, a koňům už taky nedůvěřoval; obrátil a zas domů.

Když přijeli do zámku, poručil král Jiříkovi, aby mu nalil do sklenice vína: „Ale tvá hlava za to,“ povídá, „jestli že nedoleješ a nebo přeleješ!“ — Jiřík vzal konvici s vínem a leje. V tom přiběhli oknem dva ptáčkové; jeden druhého honil, a ten co utíkal, měl tři zlaté vlasy v zobáčku. „Dej mi je,“ povídá ten jeden, „však jsou moje!“ — „Nedám, moje jsou! já si je zdvihl.“ — „Ale já je viděl, jak upadly, když se zlatovlasá panna česala. Dej mi aspoň dva.“ — „Ani jednoho!“ — Tu ten druhý ptáček za ním, a ty zlaté vlasy pochytil. Když se tak o ně letmo táhali, zůstal každému v zobáčku jeden, a třetí zlatý vlas upadl na zem, jen to zazvonilo. V tom se Jiřík po něm ohlídl a přelil. — „Propadl's mi život!“ vykřikl král; „ale chci s tebou milostivě naložit, když té zlatovlasé panny dobudeš a přivedeš mi ji za manželku.“

Co měl Jiřík dělat? chtěl-li svůj život zachovat, musil pro pannu, ačkoli ani nevěděl, kde ji hledať. Osedlal si koně a jel kudy tudy. Přijel k černému lesu, a tu pod lesem u cesty hořel keř; zapálili jej pasáci. Pod keřem

byl mravenčí kopec, jiskry na něj padaly a mravenci se svými bílými vajíčky sem tam utíkali. „Och pomoz! Jiříku, pomoz!“ volali žalostně, „uhoříme, i naši mladí ve vajíčkách.“ — On tu hned s koně dolů, keř uťal a oheň uhasil. „Až budeš toho potřebovať, zpomeň si na nás, a taky pomůžem.“

Potom jel tím lesem a přijel k vysoké jedli. Na vrchu na jedli bylo krkavčí hnízdo, a dole na zemi dvě krkavčata pištěly a naříkaly: „Otec a matka nám uletěli; máme si samy potravy hledať, a my ubohá pisklata ještě lítať neumíme! Och pomoz, Jiříku, pomoz! nasyť nás, sic umřeme hladem.“ Jiřík se dlouho nerozmýšlel, skočil s koně a vrazil mu do boku meč, aby krkavčata měly co žrát. „Až budeš toho potřebovať,“ krákoraly vesele, „zpomeň si na nás, a taky ti pomůžem.“

Potom dál už musil Jiřík pěšky. Šel dlouho, dlouho lesem a když konečně z lesa vycházel, viděl před sebou daleké široké moře. Na břehu kraj moře dva rybáři spolu se hádali. Chytili velikou zlatou rybu do sítí, a každý chtěl ji míť sobě sám. „Má je síť, má je ryba!“ A druhý na to: „Málo by ti tvoje síť byla platna, kdyby mé lodi a mé pomoci nebylo.“ — „Až podruhé zas takovou chytíme, bude tvá.“ — „Ne tak! ty na druhou počkej a tuhle mi dej.“ — „Já vás porovnám,“ povídá Jiřík: „prodejte mi tu rybu, dobře vám ji zaplatím, a peníze rozdělte mezi sebe na polovic.“ I dal jim za ni všecky peníze, co měl od krále na cestu, nic si nenechal. Rybáři byli rádi, že tak dobře prodali a Jiřík pustil rybu zas do moře. Vesele zašpláchala vodou, pohroužila se a pak nedaleko břehu ještě jednou vystrčila hlavu: „Až mne, Jiříku, budeš potřebovat, zpomeň si na mne, odsloužím se ti.“ A po té se ztratila. — „Kam jdeš?“ ptali se rybáři Jiříka. — „Jdu svému pánu,

starému králi pro nevěstu, pro zlatovlasou pannu, a nevím ani, kde ji hledať." — „Och o té ti dobře můžem povědít," řekli rybáři; „je to Zlatovláska, dcera králova z křišťálového zámku tamhle na ostrově. Každý den ráno, když se rozednívá, rozčesává své zlaté vlasy; jde záře od nich po nebi, po moři. Chceš-li, sami tě tam na ten ostrov dovezem, proto že's nás tak dobře porovnal. Měj se však na pozoru, abys pravou pannu vybral; dvanáct je panen, dcer královských, ale jen jedna má zlaté vlasy."

Když byl Jiřík na ostrově, šel do křišťálového zámku prosiť krále, aby svou zlatovlasou dceru dal jeho pánu králi za manželku. „Dám," řekl král, „ale musíš ji vysloužiť: musíš za tři dni tři práce udělať, co ti uložím, každý den jednu. Zatím si do zejtřka můžeš odpočinouť." — Druhý den ráno povídá mu král: „Má Zlatovláska měla tkanici drahých perel; tkanice se přetrhla a perly vysypaly se do vysoké trávy na zelené louce. Ty perly všecky musíš sebrat, aby ani jedna nechybovala." — Jiřík šel na tu louku, byla daleká široká, klekl do trávy a začal hledat. Hledal, hledal od rána do poledne, ale ani perličky neviděl. „Och, kdyby tu byli moji mravenci, ti by mi mohli pomoct!" — „Však tu jsme, abychom ti pomohli," řekli mravenci, kde se vzali, tu se vzali, ale kolem něho se jen hemžili. „Co potřebuješ?" — „Mám perly sebrať na té louce, a nevidím ani jedné." — „Maličko jen počkej, my je za tebe seberem." — A netrvalo dlouho, snesli mu z trávy hromádku perel, nepotřeboval než na tkanici navlíkat. A potom, když už chtěl tkanici zavázat, přikulhal ještě jeden mraveneček, byl chromý, noha mu tehdáž uhořela, když u nich hořelo, a křičel: „Počkej, Jiříku! nezavazuj, nesu ještě jednu perličku!"

Když Jiřík ty perly králi přinesl a král je přepočítal, ani jedna nechybovala. „Dobře's udělal svou věc," povídá,

„zejtra ti dám jinou práci.“ Ráno Jiřík přišel, a král jemu řekl: „Má Zlatovláska koupala se v moři a ztratila tam zlatý prsten, ten musíš najíť a přinesť.“ Jiřík šel k moři a chodil smutně po břehu; moře bylo čisté, ale tak hluboké, že nemohl ani dna dohlédnouť, a což teprva na dně vyhledať prsten? „Och kdyby tu byla má zlatá ryba, ta by mi mohla pomoct!“ — V tom se něco v moři zablesklo, a z hlubiny na vrch vody vyplynula zlatá ryba: „Však tu jsem, abych ti pomohla; co potřebuješ?“ — „Mám v moři najíť zlatý prsten, a nevidím ani dna.“ — „Teď právě jsem potkala štiku rybu, nesla zlatý prsten na ploutvi. Maličko jen počkej, já ti jej přinesu.“ A netrvalo dlouho, vrátila se z hlubiny a přinesla mu štiku i s prstenem.

Král Jiříka zas pochválil, že dobře svou věc udělal; a potom ráno mu třetí práci uložil: „Chceš-li, abych svou Zlatovlásku tvému králi dal za manželku, musíš jí přinest mrtvé i živé vody; budeť jí potřeba.“ — Jiřík nevěda, kam se pro tu vodu obrátiť, šel na zdařbůh kudy tudy, kam ho nohy nesly, až přišel do černého lesa: „Och kdyby tu byli moji krkavci, snad by mi pomohli!“ — Tu se mu nad hlavou cosi šustlo, a kde se vzali, tu se vzali dva krkavci: „Však tu jsme, abychom ti pomohli. Co chceš?“ — „Mám přinest mrtvé a živé vody, a nevím, kde jí hledať.“ — „O té my dobře víme. Maličko jen počkej, my ti ji přinesem. A za malou chvíli přinesli Jiříkovi každý jednu tykvici plnou vody: v jedné tykvici byla živá voda, v druhé mrtvá. Jiřík byl rád, že se mu tak dobře poštěstilo, a pospíchal k zámku. Kraj lesa viděl od jedle k jedli rozpjatou pavučinu, prostřed pavučiny seděl veliký pavouk, cucal mouchu. Jiřík vzal tykvici s mrtvou vodou, postříkl pavouka, a pavouk svalil se na zem jako zralá višně, byl mrtev. Potom postříkl mouchu z druhé tykvice živou vodou, a moucha

začala sebou házeť, vyškrábla se z pavučiny ven a fuk do povětří. „Tvé štěstí, Jiříku! že's mě vzkřísil," bzučela mu kolem uší, „však beze mne sotva bys uhodl, která z dvanácti je Zlatovláska."

Když král viděl, že Jiřík tu třetí věc taky dokázal, řekl, že mu svou zlatovlasou dceru dá. „Ale," prý, „musíš si ji sám vybrať." — Potom ho vedl do jedné veliké síně, tam uprostřed byl kulatý stůl a kolem stolu sedělo dvanácte krásných panen, jedna jako druhá; ale každá měla na hlavě loktušku dlouhou až na zem, bílou jako sníh, tak že nic nebylo viděť, jaké má která vlasy. — „Tuhle jsou mé dcery," povídá král; „uhodneš-li, která z nich je Zlatovláska, získal jsi ji a můžeš ji hned s sebou odvest; pakli neuhodneš, není ti souzena, musíš odejít bez ní." —

Jiřík byl v největší ouzkosti, nevěděl, co si počít. V tom zašeptalo mu cosi do ucha: „Bz — bz! jdi okolo stolu, já ti povím, která to je." Byla to moucha, co ji vzkřísil Jiřík živou vodou. „Tahle pana to není — ta taky ne — ta taky ne — — tahle je Zlatovláska!" — „Tu dceru mi dej!" vykřikl Jiřík, „tu jsem vysloužil svému pánu." — „Uhodl's," řekl král, a panna hned taky vstala od stolu, odhrnula loktušku, a zlaté vlasy plynuly jí hustými prameny s hlavy až na zem, a bylo od nich tak jasno, jako když ráno sluněčko vyjde, až Jiříkovi oči zacházely.

Potom dal král na cestu své dceři, jak sluší a patří, výpravu, a Jiřík odvezl ji svému pánu za nevěstu. Starému králi se oči jiskřily a poskakoval radostí, když Zlatovlásku viděl, a hned poručil, aby se přípravy dělaly k svatbě. „Chtěl jsem tě sice dáť oběsiť pro tvou neposlušnosť, aby tě krkavci snědli," povídá Jiříkovi; „ale že's mi tak dobře posloužil, dám ti jen sekyrou hlavu sraziť, a pak tě dám počestně pochovať." — Když Jiříka odpravili, prosila

Zlatovláska starého krále, aby jí toho mrtvého služebníka daroval, a král nemohl toho své zlatovlasé nevěstě nijak odepřít. Potom ona srovnala hlavu Jiříkovi k tělu, pokropila ho mrtvou vodou, a tělo srostlo s hlavou, tak že po ráně ani památky nezůstalo; pak ho pokropila živou vodou, a Jiřík zase vstal, jako by se byl znovu narodil, čerstvý jako jelen a mladosť jen se mu z tváří svítila. „Och, jak jsem to tvrdě spal!" povídá Jiřík a mnul si oči. — „Ba věru tvrdě jsi spal," řekla Zlatovláska, „a kdyby mne nebývalo, na věky věků bys byl se neprobudil!" — Když starý král viděl, že Jiřík zas ožil, a že je mladší a krásnější než prvé byl, rád by byl taky tak ještě zas omladl. Hned poručil, aby ho taky sťali a pak tou vodou pokropili Sťali ho a kropili živou vodou pořád, pořád, až ji všecku vykropili: ale hlava nijak mu nechtěla k tělu přirůst; potom teprv začali mrtvou vodou kropit, a v okamžení přirostla: ale král byl zase mrtev, proto že už neměli živé vody, aby ho vzkřísili. A poněvadž království bez krále nemohlo býť, a nikoho tak rozumného neměli, aby všem živočichům rozuměl jako Jiřík, udělali Jiříka králem a Zlatovlásku královnou. *K. J. Erben.*

3. Rozum a Štěstí.

Jednou potkalo se Štěstí s Rozumem na nějaké lávce. „Vyhni mi se!" řeklo Štěstí. Rozum byl tehdáž ještě nezkušený, nevěděl, kdo komu se má vyhýbať; i řekl: „Proč bych já se ti vyhýbal? nejsi ty lepší mne." — „Lepší je ten," odpovědělo Štěstí, „kdo více dokáže. Vidíš-li tam toho selského synka, co v poli oře? vejdi do něho; a pochodí-li tebou lépe nežli mnou, budu se ti pokaždé slušně s cesty vyhýbať, kdy a kde se koli potkáme." Rozum k tomu svolil

a vešel hned oráčovi do hlavy. Jak mile oráč ucítil, že má v hlavě rozum, začal rozumovať: „Což musím já do smrti za pluhem chodiť? vždyť mohu taky jinde a snáze štěstí svého dojíť!“ Nechal orání, složil pluh a jel domů. „Tatínku!“ povídá, „nelíbí se mi to sedlačení: budu se raděj učit zahradníkem.“ Tatík řekl: „Což jsi se, Vaňku, pominul s rozumem?“ ale pak se rozmyslil a povídá: „Nu když chceš, uč se s pánem Bohem! dostane tu chalupu po mně tvůj bratr.“ — Vaněk přišel o chalupu; ale nedbal na to nic, šel a dal se královskému zahradníkovi do učení. Nemnoho mu zahradník ukazoval, za to tím více chápal Vaněk. Brzy potom ani zahradníka neposlouchal, jak má co dělať, a dělal všecko po svém. Nejprvé zahradník se mrzel; ale pak vida, že se tak všecko lépe daří, byl spokojen. „Vidím, že máš více rozumu nežli já,“ řekl a nechal pak už Vaňka zahradničiť, jak sám chtěl. V nedlouhém čase zvelebil Vaněk zahradu tak, že král veliké z ní měl potěšení a často se v ní s paní královou a se svou jedinou dcerou procházel. Ta královská dcera byla panna velmi krásná, ale od dvanáctého svého roku přestala mluviť, nikdo ani slova od ní neslyšel. Král velice se proto rmoutil a dal rozhlásiť: kdo spůsobí, aby zas mluvila, že bude jejím manželem. I hlásilo se mnoho mladých králů, knížat a jiných velkých pánů, jeden po druhém; ale jak přišli, tak zas odešli: žádnému se nepodařilo spůsobiť, aby promluvila: „A proč bych já taky svého štěstí nezkusil?“ pomyslil si Vaněk; „kdo ví, nepodaří-li mi se ji k tomu přivest, aby odpověděla, když se budu ptáť?“ I dal se hned u krále opověděť, a král se svými radami dovedl ho do pokoje, kde dcera jeho zůstávala. Ta dcera měla pěkného psíčka, a měla jej velmi ráda, proto že byl velmi čiperný: všemu porozuměl, co chtěla míť. Když Vaněk s králem a s těmi radami do jejího

pokoje vstoupil, dělal, jako by té panny královské ani neviděl; než obrátil se k tomu psíčku a povídá: „Slyšel jsem, psíčku, že jsi velmi čiperný, a jdu k tobě o radu. Byli jsme tři tovaryši: jeden řezbář, druhý krejčí a já. Jednou jsme šli lesem a musili jsme v něm zůstať přes noc. Abychom před vlky byli bezpečni, udělali jsme si oheň, a umluvili jsme se, aby jeden po druhém hlídal. Nejdříve hlídal řezbář, a pro ukrácení chvíle vzal špalík i vyřezal z něho pěknou pannu. Když byla hotova, probudil krejčího, aby ten zase hlídal. Krejčí vida dřevěnou pannu, ptal se co to? — ‚Jak vidíš‘ řekl řezbář: ‚byla mi dlouhá chvíle a vyřezal jsem ze špalíka pannu: bude-li tobě taky dlouhá chvíle, můžeš ji ošatit! Krejčí hned vyndal nůžky, jehlu a nit, stříhl na šaty a dal se do šití; a když byly šaty hotovy, pannu přistrojil. Potom zavolal na mne, abych já šel hlídať. I ptám se ho taky, co to má? — ‚Jak vidíš,‘ řekl krejčí; ‚řezbáři byla dlouhá chvíle a vyřezal ze špalíka pannu, a já z dlouhé chvíle jsem ji ošatil: a bude-li tobě taky dlouhá chvíle, můžeš ji naučiť mluviť!‘ I naučil jsem ji skutečně do rána mluviť. Ale ráno, když se moji tovaryši probudili, chtěl každý tu pannu míť. Řezbář povídá: ‚Já ji udělal.‘ Krejčí: ‚Já ji ošatil.‘ A já jsem si taky svého práva hájil. Pověz mi tedy, psíčku! komu z nás ta panna náleží?“ Psíček mlčel; ale místo psíčka odpověděla dcera královská: „Komu by jinému náležela než tobě? co do řezbářovy panny bez života? co do křejčova ošacení bez řeči? tys jí dal nejlepší dar: život a řeč; a proto právem tobě náleží.“ — „Sama's o sebe rozhodla,“ řekl Vaněk: „i tobě dal já zase řeč a nový život, a proto mi taky právem náležíš.“ — Tehdy řekl ten jeden královský rada: „Jeho Milosť Královská dá tobě hojnou odměnu, že se ti podařilo dceři jeho rozvázať jazyk: ale jí sobě vzíť

nemůžeš, jsi sprostého rodu.“ A král řekl: „Jsi sprostého rodu, dám tobě místo mé dcery hojnou odměnu.“ Ale Vaněk nechtěl o žádné jiné odměně slyšet a řekl: „Král bez výminky slíbil: kdo spůsobí, aby dcera jeho zas mluvila, že bude jejím manželem. Královské slovo zákon; a chce-li král, aby jiní zákonů jeho šetřili, musí je sám napřed zachovávat. A proto mi král musí svou dceru dát.“ — „Pochopové, svažte ho!“ volal ten rada; „kdo praví, že něco král musí, uráží Milost Královskou a je hoden smrti. Vaše Královská Milost rač poručit, ať je ten zločinec mečem odpraven.“ A král řekl: „Ať je mečem odpraven!“ I hned Vaňka svázali a vedli na popravu. Když přišli na místo popravní, už tam na ně Štěstí čekalo, i řeklo tajně k Rozumu: „Hle, jak ten člověk tebou pochodil: až má přijít o hlavu! ustup, ať já vejdu na tvé místo!“ Jak mile Štěstí do Vaňka vstoupilo, přelomil se katovi meč u samého jilce, jako by jej byl někdo přestříhl; a prvé nežli mu zase přinesli jiný, přijel z města na koni trubač, jak by letěl, troubil vesele a točil bílou korouhvičkou, a za ním přijel pro Vaňka královský kočár. A to bylo tak: ta královská dcera řekla potom doma otci, že Vaněk přece jen pravdu mluvil a že královské slovo nemá se rušit, a jestli Vaněk ze sprostého rodu, že ho král snadno může knížetem udělat. A král řekl: „Máš pravdu, ať je knížetem!“ I hned pro Vaňka poslali královský kočár a místo něho byl odpraven ten rada, který krále na Vaňka popudil. A když potom Vaněk a ta královská dcera spolu jeli od oddavek, nahodil se nějak tou cestou Rozum; a vida, že by se musil potkat se Štěstím, sklopil hlavu a utíkal stranou, jak by ho polil. A od té doby prý Rozum, kdy koli se má potkat se Štěštím, zdaleka se mu vyhýbá.

K. J. Erben.

4. Lesní ženka.

Bětuška byla mladičké děvče; matka její byla vdova, a neměla svého jmění více než roztrhanou chaloupku a dvě kozy, ale Bětuška byla přece vždycky veselá. — Od jara do jeseni pásávala kozy u březiny. — Vždy když šla z domu, dávala jí matka do mošinky krajíček chleba a vřetánko, přikazujíc: ať je plné! Poněvadž kužele neměla, obtočila jí len okolo hlavy. Bětuška vzala mošinku, a vesele cestou zpívajíc poskakovala za kozami k březině. — Když tam přišly, šly kozy po pastvě, Bětuška sedla pod strom, levou rukou táhala s hlavy vlákna, a pravou spouštěla vřetánko, že jen tak po zemi frčelo. A při tom si zpívala, až se les rozlíhal; kozulenky se pásly. — Když ukazovalo slunce na poledne, odložila vřetánko, zavolala na kozy, a davši jim po kousku chleba, aby jí nezaběhly, zaskočila si do lesa pro trochu jahod, neb jiného lesního ovoce, jakéž právě na čase bylo — by pamlsek měla k chlebu. Když se najedla, poskočila si, ruce založila, a zpívajíc tancovala. — Sluníčko se skrze zelení stromů na ni smálo a kozičky hovíce si v trávě myslily: „To máme veselou pastušku!“ — Po tanci zase pilně předla, a večír když domů hnala, nikdy jí matka nelála, že vřetánko nese prázdné.

Jedenkrát, když dle svého obyčeje, v pravé poledne, po skrovném obědě k tanci se chystá — tu, kde se vezme, tu se vezme — stojí před ní překrásná panna. — Roucho má bílé, tenounké jak pavučinku, od hlavy k pasu splývají vlasy zlaté barvy a na hlavě má věnec z lesních květin. — Bětuška ztrnula. — Panna se na ni usmála a povídá líbezným hlasem: „Bětuško, ráda tancuješ!“ — Když pana tak pěkně k ní promluvila, Bětušku strach opustil; odpvěděla: „Och, já bych celý den tancovala.“ — „Pojď tedy, za-

tancujem si spolu; já tě naučím!“ tak řekla panna, sukni si po boku vykasala, Bětušku obejmula a začala s ní tancovat. Jak se v kolo pustily, ozvala se jim nad hlavami tak líbezná hudba, že se Bětušce srdce v těle rozehrálo. Hudebníci seděli na březových větvích, v černých, popelavých, hnědých i měnivých fráčkách. Byl to sbor vybraných hudebníků, co se na pokynutí krásné panny sešel: slavíci, skřivánkové, pěnkavy, stehlíci, zvonkové, drozdi, kosi i sedmihlásek velice umělý. — Líčka Bětušce hořela, oči jí svítily, zapomněla na úkol a na kozy a jen se dívala na svoji družku, která se před ní, okolo ní v nejluznějších pohybech otáčela, a tak lehounko, že se travička pod její útlou nožkou ani nesklonila. — Tancovaly od poledne do večera, a Bětušce nohy neustaly aniž zabolely. — Tu krásná panna zastavila krok, hudba umlkla — a jak přišla tak zmizela. Bětuška se ohlédla, sluníčko zacházelo za les; — i spráskla rukama nad hlavou, a nahmatavši nespřadený len, zpomněla si na vřetánko v trávě ležící, že není plné! — Sundala len s hlavy i s vřetánkem do mošinky uložila, a kozy přivolavši hnala je domů. — Nezpívala cestou, ale trpké výčitky si dělala, že se dala té krásné panně omámit, a umínila si, kdyby se jí to mělo ještě jednou stát, že by k ní panna přišla, že jí už nikdy neposlechne. Kozičky neslyšíce veselého zpěvu za sebou, ohlížely se, zdali skutečně za nimi jde jich vlastní pastuška. I také matka se divila, a dcerky se ptala, zdali je churavá, že nezpívá? — „I ne, matičko, nejsem churavá, ale že mne už od samého zpěvu v hrdle vyschlo, proto nezpívám“ — vymluvila se Bětuška, a šla schovat vřetánko i len nespředený. Vědouc, že matka ne hned přízi smotává, chtěla druhý den vynahradit, co první den promeškala, a proto se matce nezmínila ani slovem o krásné panně.

Druhý den jako obyčejně hnala Bětuška kozy k březině, ale už si zase vesele zpívala. Přihnala k březině, kozičky se začaly pást, a ona sednouc pod strom začala pilně příst a při tom si zpívat, neboť při zpěvu práce lepší od ruky odpadá. Slunce ukazovalo na poledne. — Bětuška dala kozičkám po soustu chleba, odběhla si pro jahody, a vrátivši se začala obědvat a s kozičkami rozprávět. — „Ach kozulenky moje, dnes nesmím tancovat," vzdychla si, když po obědě drobty z klína do ruky shrabala, a na kámen položila, by si je ptáčkové odnesli. — „A proč bys nesměla?" ozval se tu líbezný hlas, a krásná panna stála před ní, jako by s oblak byla spadla. Bětuška se ulekla ještě víc než poprvé, a oči zamhouřila, aby ani panny neviděla, ale když panna ještě jednou otázku opakovala, ostýchavě odpověděla: „Ach odpusťte, krásná paní, já nemohu s vámi tancovat, proto že bych zase úkolu nenapředla a matka by mně lála. Dnes než slunce zajde, musím dohonit, co jsem včera zameškala" — „Pojď jen tancovat, než slunce zajde, pomoc se ti najde!" řekla panna, sukni vykasala, Bětušku obejmula, v březových větvích sedící hudebníci spustili, tanečnice pustily se do kola. A ještě luzněji krásná panna tancovala. Bětuška mohla na ní oči nechat, zapomněla na kozy i na úkol. Konečně ustala tanečnice, hudba umlkla, slunce bylo na sklonku. Bětuška spráskla rukama nad hlavou, kde obtočen byl nespředený len, a dala se do pláče. Krásná panna sáhla jí na hlavu, len smekla, otočila okolo kmenu tenké břízy, uchopila vřetánko a začala příst. Vřetánko jen tak po zemi frčelo, vůčihledě rostlo — a než slunce zašlo za les, byla příze všecka spředena i ta, které Bětuška včera nebyla dopředla. Plný potáč dávajíc děvčeti do ruky, promluvila krásná panna; „Motej a nereptej, pamatuj si moje slova — motej a nereptej."

Po těch slovech zmizela, jak by se byla pod ní zem slehla. Bětuška byla spokojena, a myslila si cestou: „Když je tak hodná, to budu s ní zase tancovat, jest-li ještě přijde." — Zpívala si zase, aby jí kozičky vesele kráčely. Ale matka ji mrzutě přivítala: chtíc mezi dnem přízi smotať, viděla, že je vřeteno neplné, a proto byla nevrlá. — „Což jsi včera dělala, že jsi nespředla úkolu?" domlouvala jí matka. — Odpusťte, matko, trochu jsem si zatancovala," řekla Bětuška zkroušeně, a ukazujíc matce vřetánko dodala: „dnes je za to přeplné." — Matka umlkla, šla koz podojit, a Bětuška vřetánko uložila. — Chtěla matce příhodu svoji pověděť, ale myslila si zase: „ne, až jestli ještě jednou přijde, pak se jí zeptám, co je zač a matce povím." Tak si umyslila a mlčela.

Třetí ráno, jak obyčejně, hnala kozy k březině; kozy začaly se pást, a Bětuška sedla si pod strom a začala zpívať a přísť. — Slunce ukazovalo na poledne: Bětuška odložila vřetánko do trávy, dala kozkám po soustu chleba, nasbírala jahod, naobědvala se, a drobty dávajíc ptáčkům pravila: „Moje kozulenky, dnes vám zatancuju!" — Poskočila, založila ruce, a už chtěla zkoušeť, zdali dokáže tak pěkně tančit jako krásná panna: tu však ona sama před ní stála. „Spolu půjdem, spolu!" pravila k Bětušce s usmáním, chopila ji a v samém okamžení hudba nad hlavami jim zavzněla, a panny letným skokem v kole kroužily. Bětuška zapomněla na vřetánko i na kozy, nic neviděla než krásnou pannu, jejíž tělo jako vrbový proutek na vše strany se prohybovalo, nic neslyšela než hudbu líbeznou, po které jí nohy samy skákaly. — Tancovaly od poledne do večera. — Tu panna ustala a hudba umlkla. Bětuška se ohlídla, slunce bylo za lesem. S pláčem spráskla rukama nad hlavou, a obrátíc se po neplném vřetánku, naříkala, co jí

matka řekne. „Dej mi tvoji mošinku, já ti vynahradím, co jsi dnes promeškala!“ řekla krásná panna; Bětuška jí mošinku podala a panna na okamžik zmizela a potom zase Bětušce mošinku podala, řkouc: „Ne teď, doma na to hleď!“ — a ta tam jak by ji vítr odvál. — Bětuška se bála hned do mošinky kouknouť, ale na půl cestě jí to přece nedalo; mošinka byla tak lehká, jak by pranic v ní nebylo, musela se podívať, jestli jí panna neošidila. A jak se lekla, když viděla, že je plná mošinka — březového listí! Tu se teprv dala do žalostného pláče, dělajíc si výčitky, že byla tak lehkověrná. V zlosti vyhodila přehršlí listí ven a chtěla mošinku vyklopit, ale pak si myslila: podestelu to kozičkám a nechala něco listí v mošince. Bála se skoro domů jíť. Kozulenky nemohly zase svoji pastušku poznať. Matka čekala na prahu plna úzkosti. „Pro bůh, děvče! jaký's to potáč příze mi včera domů přinesla?“ byla první její slova. — „Pročež?“ úzkostlivě se ptá Bětuška. — „Když's odešla ráno, jdu motat; motám, motám, potáč ustavičně plný. Jedno předeno, dvě, tři předena — potáč plný. Ký zlý duch to předl! rozzlobím se — a v tom okamžení příze s vřetánka zmizne, jak by ji sfoukl. Pověz mi pak, co je to?“ — Tu se Bětuška přiznala, a začala o krásné panně vypravovať. — „To byla lesní ženka!“ zvolala matka ustrnulá, „okolo poledne a půlnoci lesní ženky své rejdy provádějí. Štěstí, že nejsi chlapec, sice bys z náruče její živa nebyla vyšla. Tak dlouho by s tebou byla tancovala, dokud by duch v těle byl, aneb tě k smrti ulochtala. Ale s děvčaty mají slitování, a mnohdy je i bohatě obdarujou. Že's pak mi to neřekla: kdybych byla nereptala, mohla jsem mít příze plnou setnici.“ — Tu si zpomněla Bětuška na mošinku, a připadlo jí, že by snad přece něco mohlo pod tím listím býť.

Vyndá s vrchu vřetánko i len nespředený, nahlídne ještě jednou, a „Podivte se matko!“ vzkřikne. Matka nahlídne a spráskne rukama. Březové listí obrátilo se v zlato! — „Ona mi kázala, ne teď, doma na to hleď, ale já neposlechla!“ — „Štěstí, že's nevyklopila celou mošinku!“ mínila matka. Ráno šla sama podívat se na místo, kde Bětuška přehršlí listí vyhodila, ale na cestě leželo jen svěží březové listí. Než bohatství, co si Bětuška domů přinesla, i bez toho bylo dosti veliké. Matka koupila statek, měly mnoho dobytka, Bětuška měla krásné šaty, nemusela kozy pást — ale cokoliv měla, jakkoliv byla veselá a šťastná, přece jí nic takovou rozkoš nepůsobilo, jako tanec s „lesní ženkou.“ Často si do březiny zašla, vábilo ji to tam, přála si, kdyby krásnou pannu viděla — ale nikdy více ji nespatřila.

Bož. Němcová.

5. Čtvero bratří.

Byl jeden myslivec a ten měl čtvero synů; ti synové chtěli jíť zkusit svět. Jak bylo každému přes 16 let, povídali otcovi: „Půjdeme do světa, otče! prosíme vás, dejte nám na cestu peněz.“ Otec dal každému 100 rýnských a koně. Sedli si na koně a jeli až do hor. V té hoře byly čtyry cesty a mezi nimi buk. U toho buka zůstali stáť a nejstarší z nich pravil: „Bratří, tady se rozejdeme a půjdeme každý jinou cestou pohledávat svého štěstí ve světě. Do toho buku vpíchneme každý svůj nůž a do dne do roka se tady zase všeci shledáme. Ty nože nám budou na znamení: bude-li který nůž zrzavý, ten z nás bude mrtvý; a kterého nůž bude čistý, ten bude při živobytí zachovalý.“ — Rozešli se a šel každý na svou cestu; a když přišel každý na své místo, učili se řemeslu. Jeden se učil latařem, druhý

poberou, třetí hvězdářem a čtvrtý myslivcem. — Jak dochodil den a rok, navrátili se. Nejstarší přišel první k tomu buku, vytáhl svůj nůž a díval se na ostatní nože. Vida, že jsou všecky čisté, byl rád a pravil: „Chvála Bohu, všeci jsme na živě a zdrávi.“ Šel domů. Když přišel k otcovi, otec se ho ptal: „Jakému ses řemeslu vyučil?“ — Syn odpověděl: „Tatíčku, darmo vám praviť — já jsem latařem.“ — Otec: „No, ty ses pěknému, ty ses zdárnému řemeslu vyučil!“ — Syn: „Ale tatíčku, já nejsem latař jako jiní lataři, než já jsem takým latařem, kdyby co zlého bylo, jen řeknu, ať je to zalátané, a hned je to.“ — Otec měl kabát na loktě zlý, a řekl, aby mu ho zalátal. Syn kázal: „Nechť je zalátaný!“ a kabát byl v okamžení tak zalátaný, jako by z brusu nový byl, ani znáť nebylo, že je látaný. Otec již na to neříkal nic. — Na druhý den přišel druhý syn k buku Vytáhl svůj nůž a díval se na ostatní dva nože; třetího již tam nebylo. Vida, že jsou všecky čisté, byl rád a pravil: „Chvála Bohu, všeci jsme na živě a zdrávi; nejstarší bratr již je doma.“ Šel též domů. Když přišel k otcovi, otec se ho ptal: „Jakému jsi řemeslu vyučený?“ Syn odpověděl: „Milý tatíčku, darmo vám praviť — já jsem poberou“ Otec pravil: „Oh, ty ses pěknému, ty ses zdárnému řemeslu vyučil — až hanba!“ — Syn mu povídá: „Ale tatíčku, já nejsem pobera jako pobera, než já jsem takovým poberou, že když sobě na něco pomyslím, nechť je to kde je, hned to mám u sebe.“ — V tu chvíli letěl na jednom kopci jelen, bylo ho oknem viděť; otec mu povídá, aby mu toho jelena zaopatřil. Syn hned řekl: „Ať je tady ten jelen!“ a hned u nich byl. Otec již na to neříkal nic. — Na třetí den přišel třetí syn k tomu buku, vytáhl svůj nůž, díval se na druhý nůž a dvou již tam nebylo. Vida že jsou oba čisté, byl rád a pravil: „Chvála Bohu, všeci jsme na živě

a zdrávi; nejstarší dva bratří již jsou doma. Šel též domů. Když přišel k otcovi, otec se ptal, jakým je on řemeslem vyučený?" Syn odpověděl: „Milý tatíčku, darmo vám pravit — já jsem hvězdářem!" Otec mu povídal, to že je pěkné řemeslo. — Syn pravil: „Ale tatíčku, já jsem takovým hvězdářem, když se podívám na oblohu, hned vidím, kde je co na celé zemi." — Na čtvrtý den přišel nejmladší syn k tomu buku, vytáhl svůj nůž, ostatních tří již tam nebylo. Byl rád a pravil: „ Moji bratři již jsou všeci doma." Šel též domů. Když přišel k otcovi, otec se ho ptal, jakému je on řemeslu vyučený? Syn odpověděl, že je myslivcem. Otec praví: „Přece tys aspoň mým řemeslem neopovrhnul, za to jsi hodný!" — Syn povídá: „Ale milý tatíčku, já nejsem takovým myslivcem, jak jste vy; ale takým, když je to sebe větší kus, já řeknu: „ať je to zastřelené," a hned je to zastřeleno." — Letěl tam po kopci zajíc, bylo ho oknem viděť. Otec povídá: „Tož ho zastřel!" Nejmladší syn řekl, a zajíc ležel. Otec povídá: „Nevidím, jestli tam leží!" — Syn hvězdář se podíval na oblohu a pravil: „Ano, tatíčku, leží tam za křibem!" — Tatíček pravil: „Ano, leží tam, ale jak ho dostanem?" — Bratr pobera pravil: „Ať je tady!" a hned tam byl. Ale proletěl pchavým křibem, a byl všecek dotrhaný. Otec praví: „Celá kože je dotrhána; kdo nám ji odkoupí?" Bratr latař praví: „Ať je zalátaný!" a hned byl zalátaný. — Otec povídá: „No, dobře budete všeci čtyři řemesly svými se živiti!"

Přebývali nějaký čas doma s tatíčkem a dobře se živili. Tu se jednomu královi ztratila princezna, a král rozhlásil, kdo by ji našel, že mu dá tu dceru a to království s ní. Bratří si pravili: „Půjdem my tam!" — Tatíček jim nedal jít, ale oni jenom šli, a vydávali o sobě, že oni jsou ti, co tu ztracenou princeznu naleznou. Král hned pro ně poslal

s kočárem. Když přišli ke královi, pravili, že tuším rozhlásil, že se mu ztratila dcera, a kdo ji najde, že mu ji dá a to království s ní. Král pravil, že je to věrná pravda, a hned se jich ptal, aby mu pověděli, kde ta jeho dcera je? Hvězdář odpověděl, že mu včil říci nemůže, ale až přijde večer, že na obloze pozná, kde ona přebývá. Kolem osmé a deváté hodiny vyšli venek a dívali se na oblohu. Hvězdář praví, že je od draka uchytěna; jak šla na procházku, že ji drak chytil a že ji má na ostrově za červeným mořem; že ho tam musí každý den dvě hodiny hladiť, a drak že má při tom svou hlavu položenou na jejím klíně. — Jak dočkali dne, hned se sebrali a jeli na kočáře k tomu červenému moři. Potom sedli na loď a jeli až k tomu ostrovu, kde ta princezna přebývala. Jak přijeli k ostrovu, princezna se tam procházela, draka nebylo doma; ale princezna už jim kývala, že je s nimi zle; nebo drak už právě letěl domů. Bratr pobera honem zvolal: „Ať je princezna tudyk!“ Hned při nich byla na lodi, ale křičela, že je s nimi zle, že zahynou všeci. — Jeli na lodi ruče pryč, ale ten drak naplněný zlostí řval a hučel a vznášel se nad nimi. Hvězdář povídá myslivcovi: „Bratře, zastřel ho!“ — Bratr myslivec pravil: „Ať je zastřelen!“ Drak byl zastřelen, ale padl na lodičku a lodičku jim prorazil, tak že jim voda hrkem vtékala. Draka vhodili do moře a bratr myslivec kázal bratrovi latařovi: „Zalátej tu díru!“ Bratr latař díru zalátal, že již ani kapky vody se jim do lodičky nedostalo. Tak přijeli s princeznou šťastně až na kraj moře k břehu, a sedli s princeznou na ten kočár a jeli. Ale jak v tom kočáře jeli, hádali se, komu ta princezna a to království patří? Hvězdář praví: „Má je princezna! kdyby nemne, nebyli bychom věděli, kde je princezna.“ — Pobera povídal: „Má je princezna! kdyby nemne,

nebyli bychom princeznu dostali do lodičky!“ — Myslivec řekl, že jeho je princezna, kdyby něnho, žeby nebyli draka zastřelili. — Latař volal, že jeho je princezna, kdyby něnho, žeby se byli všeci zatopili a zahynuli. — Jak přijeli ke královi do hradu, prosili ho, aby jich rozsoudil, komu patří princezna? Král pravil: „Milý bratří, rozsoudím vás podlé spravedlnosti. Pravda je, že všickni jste si ji zasloužili, ale všickni jí dostať nemůžete. Podlé slibu mého musí ji dostati bratr hvězdář, neboť jsem rozhlásil, že kdoby ztracenou princeznu našel, ten ji dostane a království s ní; hvězdář pak ji našel, a řekl nám, kde přebývá. Aby však žádný z vás nebyl ošizený, dostane každý svůj vlastní kraj, a ve svém kraji budete každý královať.“ — Všickni byli spokojeni. — Hvězdář, jak bylo po svatbě, poslal si pro svého tatíčka domů. Tatíček přijel a byl rád, že synové jeho stali se panovníky každý v kraji svém. Z jara býval u lataře, v letě u pobery, na podzim u myslivce a v zimě u hvězdáře, a všudy se mu dobře dařilo až do smrti.

B. M. Kulda.

6. Kolovrat.

Již po druhé se na polední dráze
nad širou plání slunce stkví
a ještě boj jest na osudné váze
a v klínu sudic vítězství:
meč proti meči, rána proti ráně,
od lomu dřevců hlaholají stráně,
  jak lvové válčí Slované,
  jak lité saně Germané

Ha! teď se chvějí vrahů krutých sbory,
zpět, volá trouba, Germané!

Třas na vysoké vyhání je hory
a jako orli Slované
jim hroty v týle vrhnouc po nich letí.
Již přes vrch druhý, již jsou jim v zápětí. —
  Ach, viz tam zrádnou nehodu,
  šíp raní v prsa vojvodu.

Dél nelze snésti jízdného mu hnutí,
se k vozu utéct rychlému
jej bolesť i spěch za vítězi nutí,
vůz spěje k cíli slavnému. —
Ach, hle tam z houšti letěti tři vrahy!
Viz jizlivými šípy koně s dráhy
  ku srázu zrádně plašiti
  a meće strašně tasiti.

Stráž slabá klesla — vůz se letmo valí
spřež necítí víc otěží,
již s hůry pádí ku sráznému skalí,
již nad ním jako nad věží
se pádu hrozíc opírá, se tyčí.
Smrť hrozná srdce vojvodovi klíčí. —
  Již zajásali vrahové,
  ó slitujte se bohové!

Ha, kdo tam z dubí běží k vozu v skoku? —
Kyj na ramenu, dubu kmen,
toul na plecech mu, luk na mocném boku.
Ha, již pře nohu o kámen,
již kolo zvrací, již vůz zastavuje,
již kníže sebrav sílu sestupuje.
  Již pouští kolo rameno
  a vše jest v hloubi pohřbeno.

Však ještě život v osidle pní vrahů,
jich šípy s hůry fičejí,
jich pevné štíty zamezují dráhu
a meče dlouhé syčejí.
Smrť s nimi kvapí blíže v každém mžiku,
aj, ochrance zas k půtce stojí v šiku.
Již vrhá střelu mocná zbraň
a prohnána jest vrahu skráň.

Již druhá jde z železného luku
a ryje oko druhému
a třetím šíp schromí zbrojnou ruku.
Tak konec vzteku krutému. —
Teď jinoch vloživ kníže do náručí,
skok na skok spěchá tam, kde bitva hučí,
kde zoufalý meč Slovanů
na zradě mstí se Germanů.

„Náš kníže žije!“ plesné hlasy znějí
a třikrát více hoří hněv
a třikrát strašněj' meče hlomozejí,
jen ránu zříti, smrť a krev.
Již vrahové jsou vůkol obklíčeni,
již zbiti, již jak plevy rozptýleni
a mstnému smrti stíhání
cíl sázi jen dne skonání.

Mrak noční zmizel, slunce pozlacuje
zas jitřní záři krajiny,
nic z Germanů víc oko nespatřuje,
než v krvi kleslé mrtviny.
Trub ověnčených slavozvuky znějí,
zbraň stkví se v řadech, praporcové vějí

a vedou slavně přes meze
zpět v lůno vlasti vítěze.

Aj, háj tu bohů! vojsko táhne k němu
a vezmouc s dubu ratolesť
se ku oltáři béře posvátnému
vzdat vděčně schráncům vlasti česť.
Aj, opět z věnců ratolestných hoří,
hlas chválí bohy, koleno se koří,
trub zlatých hudba hlaholá,
dík vzňatých srdcí plápolá! —

Meč kněze kyne, vojsko v zbrani stojí
a trouby znějí slavněji
a v každém oku pozornosť se dvojí,
výš praporce se vznášejí.
Meč kyne, širý pluk se rozstupuje,
šest hrdin s rekem vážně přistupuje
a hudba mlčí obětní
a knížete hlas mocný zní:

„Aj, vizte, muži, muže výtečného,
jenž vůdci život zachoval,
čin na věky ten stkvěj se k slávě jeho!
Jmě Kolovrat jej věčně chval
a v štítu kolo s šípy třemi zlaté
buď na znamení lásky k vlasti svaté;
meč tento, slavný jinochu,
tvém vždy se leskni po boku!“

Tak kníže reka, chránce svého, pásá
jsa ku vděčnosti vroucí jat.

Ples jednozvuký: „Zdráv buď kníže!“ hlásá,
„zdráv slavný rytíř Kolovrat!“
Hle, vlasti, původ kmene vznešeného,
jenž ozdobou je slavnou lůna tvého.
Vždy trůnu věrný hájitel
a cti tvé mocný strážitel.

Fr. Štěpnička.

7. Pád rodu Mysironského.

Na Krušově, starém českém hradě,
vládne hrdě zasmušilý Vlach,
v zemi cizozemec, v císařské radě
mocen, všem domácím na postrach.
Pokoj s ním; — k poháru kdy zasedne:
tehdáž pros a snad obdržíš;
leč kdy zrakem jizlivým pohlédne,
no, stěhuj se, sic o zkáze zvíš.

Mysironi slul ten Vlach. Choť jeho
Češka byla, mladá, spanilá,
jenž co anděl dobrý muže zlého
před bludnými kroky chránila.
Marná snaha — něžná slova lásky
neobměkčí srdce kamenné,
stobarevné Hymenovy pásky
slabě víží duše zrůzněné.

Jednou seděl rytíř zas při víně,
rozmar v tváři hrál mu růžený,
ant tu sluha vstupuje do síně
zděšený a potem zbrocený:
„Pane, ač nedávno pokořena

zběř rolnická — již se zdvihá zas:
louka lednická jesť posečena,
pod Rohami podkopali hráz.“

„Ha, to smělé, selské příkořenství —“
zkřikne rytíř — „pomstím při sám bůh!
Tak-li směli zrušiť člověčenství,
já též s ouroky jim splatím dluh.
Honem koně! Zchystej karabáče,
zahudem jim píseň k hýření!
Nechť holota smělá se vyskáče
při veselém svistu řemení.“

To slyšíc paní milostná, zbledne,
zachvěje se hrůzou, ouzkostí,
zraky tiché k manželi pozvedne
a prosí s dojemnou snažností.
„Nechtějž, pane, nad lidem se mstíti,
jenž své právo hájí domnělé,
lépeť outrpnosť nad vinou míti,
než ji trestať v zlosti zkypělé!“

Darmo zrází, darmo slzy rosí,
darmo své děťátko nastaví:
holubice dravce neuprosí,
slzy vášní proud nezastaví.
On již letí na divokém koni,
hříva větrem vlaje zdvižená
a paní se smutně s okna kloní,
předtuchou bolestnou trápená.

A on jede tryskem v rozhořčení
až na místo, kde pych spáchali,

tam stojí sedláci zamračeni,
jak by los svůj očekávali,
vlasy dlouhé větrem pocuchané
vlají v zmatku divném po čele,
ruce sklesly, oči pokalené
hledí k zemi tupě, nesměle.

„Ha, vy lotři!“ počne rytíř láti,
„hlavy tupolebé, běs do vás!
že jste směli o mé zboží státi,
toho vám se zželí dlouhý čas!“
Leč tu starec stoletý vyvstane
a zavrtí hlavou šedivou:
„Ne tak! — neračtež se horšiť, pane,
my jen dědinu hájíme svou.“

„Co nám předci dochovali,
to je naše, to nedáme vzíť,
oni hrdla svá nasazovali —
nám nezdá se jinak učiniť!“ —
Místo odpovědi rytíř v zlosti
šlehne starci přímo do očí,
až mu, běda, z jamek hlubokosti
zrak drahý s slzami vyskočí!

Starec svíjí se — avšak nepiskne;
leč syn jeho zaň se osmělí:
vyňav z ňader zbraň ukrytou, stiskne
a rytíři prsa prostřelí.
Nikdo vraha smělého nestíhá,
kůň poděšen cválá k domovu,
třesa hřívou po lukách ubíhá —
na hřbetě mrtvolu pánovu.

Hlava dolů visí, poklepává,
nohy stuhlé váznou ve třmenech
a kůň pádě frká, oddychává,
zbarven krví teplou po plecech.
Běží jako jelen chrty štvaný
hustým mlázím, trním, doubravou,
až pak všecek blátem ucákaný
před hradem zadupe podkovou.

Na pavlánu hradu Krušovského
stojí paní — obraz anděla,
na rukou drží synáčka svého,
očekává návrat manžela.
Přes zábradlí toužebně se kloní
a hledí do lesní temnosti,
s oka slza předtuchy se roní,
srdce tluče tajnou ouzkostí.

V tom zařehce kůň — a jedno zření
jí tu hrůzu všecku odhalí,
leknutím již sebe mocna není,
upustí děťátko — v ouskalí.
Dědic Mysironů rozbil oudy
o pokrají hradu starého
a sedláci řekli: „Boží soudy!“
Toť pád rodu Mysironského.

Jan z Hvězdy.

8. Macocha.

„Honem, chop se koše, milý hochu!
nasbíráme spolu ryzců trochu.
Otec již se denně po nich ptává,

víš, že rád si na nich pochutnává.
Hojně jich je v nedalekém háji,
pojď jen, pospěš, je tam jako v ráji!“

Takto volá macocha
nevlastního na hocha,
přívětivě naň se dívá,
v duši ale zradu skrývá.
„Více se mi nenavrátíš,
aniž moje dítě skrátíš!“
myslí sobě bezbožnice
vábíc dítě ze světnice.

Ubožátko hrůzou se vždy chvělo,
macochu když zlostnou uvidělo,
přes tu chvíli dítě bila,
aby je spíš umořila;
jeho pravá matka milá
dávno v temném hrobě hnila.

Sotva slova zaslech' pacholeček,
honem běžel, v ruce ouboreček,
za zlou ženou, dnes však sladkou,
jakby byla pravou matkou.
Macocha se napřed brala,
rychlým krokem ubíhala;
pachole jí sotva stačí,
ač má nožky právě ptačí.

Dlouho lesem již se berou,
houbu viděť málokterou.
Chlapci teskno, blesk a bouřka v dáli,

sova děsně houká v černém skalí;
macocha však bez ustání
lesem pryč a pryč uhání.

„Proč je líce tvoje bledé?
matka, bláhový, tě vede.
Pojď jen za mnou, pospěš více,
vím, kde hub je na tisíce.
Viz tam horem na skalisku
je jich jako v řece písku.“

Hoch co šipka k předu letí,
matka jemu ve zápětí.
Ha, ty hrozná smrti bráno!
málem dítě pochováno —
avšak v běhu na pokraji stráně
pacholátko chopil anděl Páně.

„Co se lekáš, plachý synku?
spolehni jen na matinku;
podrží tě rukou věrnou,
abys nespad' v propasť černou.
Žáden, kdo dnes hledá v šírém lese,
lepších ryzců domů nepřinese.“

Ač hoch slzou skálu rosí,
tvrdou ženu neuprosí;
musí, musí, matka kleje,
s ubohého pot se leje;
k propasti se znova plazí,
závrať div jej neporazí.

Jakmile se na kraj sklonil,
umíráček již mu zvonil.

Matka krkavčí jej na zem
dolů vrhla děsným rázem.

„Tam buď, cizí plemeno,
ve propasti pohřbeno!
Tam měj svoji chalupu
v hadím dole zástupu!
Vesnická však chalupečka
mého čeká na synečka."

Sotva vkročí do domečka,
ptá se otec na synečka.
Bylo to děťátko krásné, bodré,
očko mělo jak nebožka modré:
proto otci nejvýš drahé bylo,
že ji na mysl mu přivodilo.

„Kde máš chlapce, kam's ho dala?
Do lesa's ho s sebou vzala,
viděl jsem, jak s tebou běžel,
neb jsem právě v okně ležel."
Tak se táže ženy po synáčku,
je mu teskno v srdci po miláčku.

„„Což já tvoje děcko hlídám?
či snad jeho toulky zvídám? —
Ztratil se mi někde v lese,
však ho ďábel neunese!"" —
Otec, jak by nůž v něj vrazil,
řečí tou se pozarazil.

Čirá noc je, živli rozkaceni,
blesk na blesk a hromu rachocení;

vichr skučel, s oblaků se lilo,
jakby moře z břehů vystoupilo.
Ach, a mírné, dobré pacholátko
domů nevrací se, ubožátko.

Do rána hrom divě bouřil,
otec oka nezamhouřil.
Vzchopil se hned na úsvitě,
spěchal hledat drahé dítě.
Množství dobrých vesničanů
za ním chvátá v onu stranu.

Chodí v pravo, v levo volá;
ticho, mrtvo kol do kola —
nikdo se mu neozývá,
jenom kalous smutně zpívá.

Po mnohé pak hodině
na příkré se octnuv skalině,
slyší temné naříkání,
co když hrana se vyzvání.
„Dobré nebe! hlas to jeho,
hlas to hocha zbloudilého!
Díky bohu! již ho máme!
On to — po hlase ho známe!“

Svatá Panno na výsosti!
Mráz tu projel lidu kosti:
chlapec visí na větvici
v propasti té polovici,
vichr hrozí každou dobu
ustlati mu v děsném hrobu.

Zástup celý ulekaný
hledá ráhna, snáší lany —
poručiv se Hospodinu,
sešel otec ve hlubinu.

„Pomoz, bože!“ zástup jásá —
hle, již lanou pacholátko pásá!
Již ho táhnou všickni spolu
z hlubokého smrti dolu.
Bez pohromy ven se vrátil,
černý hrob jej neuchvátil.

Aj, jak vše se poděsilo,
když jim dítě vyjevilo:
macocha že zdivočilá
taký hrob mu ustrojila.
Anděl Páně sám ho chránil,
že se v pádu neporanil.
Rámě boží dítko krylo,
že vždy boha vroucně ctilo.

Na macochu pomsta boží kvapí:
zástup ukrutnici divou lapí,
propasť strašný jícen otevírá,
ha! — již letí — peklo již ji sžírá.

Od té doby bezedná ta jáma
jménem „Macocha“ je světu známa;
hříšnice tam po tu chvíli
kolem chodí, vzdychá, kvílí.
Cestovatel tamo v lese
z daleka již křižuje se.

Soukop.

9. Poklad.

I.

Na pahorku mezi buky
kostelíček s věží nízkou;
s věže pak slyšeti zvuky
hájem a sousední vískou.
Neníť zvuk to zvonka jemný,
tratící se v blízké stráně:
dřeva-tě to rachot temný,
zvoucí lid do chrámu Páně.

A tu z vísky k boží slávě
zhůru běží zástup hojný:
veský lid to bohabojný
a dnes velký pátek právě.

V chrámě truchlo: holé stěny,
oltář černá rouška kryje,
na roušce kříž upevněný,
v kůru zpívají pašije.

A hle! co se bělá v lese,
v černém lese za potokem?
Bělá se tam, bělá žena,
ana malé dítě nese.
I jde rychlým žena krokem,
svátečně jsouc oblečena
tam tou strání za potokem;
pacholátko malé nese.
Běží žena, dolů běží,

pospíchá do chrámu Páně;
tu na blízku lesní stráně
kostel na pahorku leží.

A v úvale ku potoku
náhle přibystřuje kroků,
neb jak větřík volně věje,
z kostela slyšeti pění:
v kůru tam se právě pěje
Krista pána umučení.
Běží, běží podle skály:
„Co to? mám-li věřit oku?
Což mne moje smysly šálí?“ —
Stane, ohlíží se kolem —
rychle kroky zpět obrátí,
stane zase, zas se vrátí. —
„Tam ten les a zde ty klesty,
tamto vede cesta polem —
vždyť jsem nezbloudila z cesty!
Bože, což se se mnou děje!
Což zde nejsem u kamena?
Jaká se tu stala změna!“
Zase stojí, zase spěje,
celá jsouci udivena,
oči rukou si protírá,
o krok blíže se ubírá;
„Bože, jaká tuto změna!“

Tu, kde z divokého klestu,
od kostela tři sta kroků,
veliký čněl kámen v cestu,
co se nyní jeví oku?

Jeví se tu ženě, jeví
vchodem vršek otevřený,
vysvětliti sobě neví
kámen v cestu postavený,
postavená celá skála,
jak by od věků zde stála.
Jeví se tu, jeví ženě
chodba pod zemí, co síně
vyklenutá ve křemeně;
a tam, klenba kde se tratí,
ve tmavém pahorku klíně
jakýs plámen znamenati.
I hoří to jasnoběle
jako v noci svit měsíčka;
i zaplává rudostkvěle
jak by západ to sluníčka.

I vidouc to žena žasne
a zastíníc dlaní oči
hledí v ono místo jasné.
„Bože, jak se to tam svítí!“
Oči rukou si protírá,
o krok blíže se ubírá.
„Jak se to tam divně svítí!
Což to asi musí býti?“
Dále jíti však se bojí,
hledí tam a venku stojí.

A co váhá a co stojí
v klenbu patříc neustále,
mizí bázeň za pohledem,
zvědavosť ji pudí předem

a žena se béře dále.
Krok za krokem — a vždy dále
mocně ji to jíti pudí;
krok za krokem — a ve skále
jen se spící ohlas budí.
A čím dál přichází žena,
stále divná roste záře.
Již již končí se sklepení,
avšak žena omráčena
rukou zakrývá si tváře,
přímo patřit možno není.
Vidí, vidí — co zde vidí,
kdy to viděl který z lidí?
tolik krásy, tolik blesku
mní uzříti jen v nebesku.

Dvéře tu jsou otevřeny
do nejstkvělejšího sálu;
zlatem jen se svítí stěny,
strop rubíny vyložený,
pod ním sloupy ze křišťálu.
S obojí pak strany dvéří
na podlaze mramorové —
kdo neviděl, neuvěří —
hoří, hoří dva ohňové;
dva ohňové tuto hoří,
nic jich blesku neumoří:
nade stříbrem po levici
lunou oheň zhůru plane,
nade zlatem po pravici
sluncem pláti neustáne.
Planou ohně, jizba plane

obalena září jasnou;
a dokud zde kovů stane,
plamenové nevyhasnou,
nic jich blesku neumoří.

Na prahu tu žena stojí,
celá stojí oslepena;
očí pozdvihnouť se bojí,
nemůž' zříti do plamena.
Na levici dítě nese,
pravou levé mne si oko;
a když trochu ohlídne se,
osmělí a zpamatuje,
vzdychne sobě přehluboko
a tak v duši své rokuje:
„Milý bože! co já zkusím
na tom světě nouze, hladu!
bídně život chrániť musím —
a zde tolik těch pokladů!
Tolik stříbra, tolik zlata
v podzemní tu leží skrejši!
Jenom hrstku z té hromady —
a já byla bych bohata
a byla bych nejšťastnější,
já i moje dítě tady!“

A co myslí a co stojí,
ohroženější se stane;
svatým křížem se ozbrojí
a jde, kde to běle plane.
Jde a kousek stříbra zdvihne,
avšak zase tam položí,

zdvihne zas a je prohlíží,
jeho blesk a jeho tíži —
a zdali je zas položí?
Ne, již v klíně jí se mihne.
A zdařením tím smělejší:
„Jistě toto prst je boží,
poklad ukázal mi v skrejši,
chce, bych byla oblažena:
i zhřešiti bych musela,
bych jím pohrdnouti měla!“

Takto k sobě mluvíc žena,
chlapce na zem s ruky složí,
klekne a klín rozprostírá,
chutě s hromady nabírá
a do klína stříbro skládá:
„Jistě toto prst je boží,
jenž nás obohatit žádá!“
Béře, béře ze hromady —
klín již plný; sotva vstává,
ještě v šátek sobě dává,
tak ji mámí stříbra vnady.
A když již chce odtud jíti:
ach, zde ještě pachole!
Jak je ke vší tíži vzíti?
Pacholátko již dvouleté;
vysypati zase štěstí
nezdá se jí dobré býti,
obého pak nemůž' nésti.

A hle, stříbro matka nese!
Dítě se tu na ni třese,

„Mama!“ volá, „mama, mama!“
chytajíc ji ručinkama.
„Mlč, synáčku, mlč, mlč hochu!
počkej tuto jenom trochu,
hned tu bude zase mama!“

A již běží, síní běží
již i síně za ní leží;
přes potok, po stráni k lesu
spěchá žena ve svém plesu.
A než malá ušla chvíle,
prázdná zpátky zas pospíchá;
a ve potu sotva dýchá,
stane zase již u cíle.

A jak vítr zlehka věje,
z kostela slyšeti pění:
v kůru tam se právě pěje
Krista pána umučení.

A jak síní v jizbu spěje:
„Haha mama, haha mama!“
radostně se dítě směje,
potleskujíc ručinkama.
Nedbát ale matka na to,
běžíc ve stranu protější:
kovu blesk jest jí milejší,
z kovů nejmilejší zlato.
Klekne a klín rozprostírá,
chutě s hromady nabírá
a do klína zlato skládá.
Klín již plný, sotva vstává —

ještě v šátek sobě dává.
Ó, jak jí tu srdce skáče,
jak je štěstí svému ráda!

A když zlato matka nese,
dítě se tu na ni třese,
třese a žalostně pláče:
„Mama, mama, ach, ach, mama!“
chytajíc ji ručinkama.
„Mlč, synáčku, mlč, mlč, hochu!
počkej jenom ještě trochu.“
A k dítěti se nakloní
a do klína rukou sáhne,
dva peníze z něj vytáhne,
o peníz penízkem zvoní:
„Hle, hleď, co to má maminka!
Cin, cin! slyšíš, jak to cinká?“
Avšak dítě stále pláče —
jí radostí srdce skáče.

A do klína opět sáhne,
plnou zlata hrsť vytáhne,
vloží dítěti do klínka:
„Hle, hleď, co ti dá maminka!
Mlč, synáčku, mlč, mlč, hochu:
cin, cin, poslyš, jak to cinká!
Počkej jenom ještě trochu,
hned se vrátí zas maminka.
Hrej si pěkně, hrej děťátko,
počkej ještě jen drobátko!“

A již běží, síní běží,
na dítě se neohlíží;

a již síně za ní leží,
již se ku potoku blíží;
přes potok po stráni v plesu
drahý poklad nese k lesu
a již stojí s ním před chýží.

„Hoj ty chýže, sprostá chýže,
brzy měj se dobře tady!
Co mne k tobě nyní víže?
Nenalezám v tobě vnady!
Půjdu pryč z těch tmavých lesů,
z té otcovské jízby chudé;
jinde štěstí své ponesu,
jinde moje bydlo bude!
Půjdu, půjdu z toho kraje,
radostná mi odtud cesta;
půjdu, když mi štěstí zraje,
do velkého půjdu města;
koupím sobě země, hrady,
co paní mne budou ctíti:
Měj se dobře, chýžko, tady,
nebuduť já v tobě žíti!
Nejsemť již ta chudá vdova,
péči nesouc v noci, ve dne.
Ejhle, v klínu“ — Na ta slova
s potěšením doň pohlédne. —
O kéž byla nepohlédla!
Leknutím tu celá zbledla,
leknutím se třese celá,
div na místě neomdlela.
Vidí, vidí — ha, co vidí,
sama tomu sotva věří!

Do zpukřelých vrazí dveří,
vrazí, kde truhlice byla,
v kterou stříbro uložila.
Strhne víko — ha, co vidí!
Pro vší víru dobrých lidí,
jaká opět nová rána!
Místo stříbra jen — kamení —
v šátku pak a ve svém klínu —
ó přehroznět to mámení —
místo zlata samou hlínu!
Čáka všecka rozšlapána! — —
nehodnatě štěstí byla,
požehnání neužila.

II.

A když takto zarmouceně
s bolestí tu ztrátu nese,
probodne to srdce ženě,
zkřikne s hrůzou vyděšeně,
zkřikne, až se chýže třese:
„Ach dítě! mé dítě drahé!"
„Dítě drahé — drahé — drahé!" —
zahučí to v hustém lese.

A ve hrozném předtušení
běží žena — ach neběží,
letí, letem ptáka letí,
lesem, strání ji viděti,
tam, kde klamné našla jmění,
k vršku, na němž kostel leží.

Od kostela větřík věje,
což pak neslyšeti pění? —

Krista Pána umučení
v kůru tam se již nepěje.

A když přišla ke sklepení,
haha! jaké pohledění!
Haha, z divokého klestu,
tři sta kroků od kostela,
veliký ční kámen v cestu.
A kde síně? — ta zmizela.
Zmizela i v cestě skála,
jak by nikdy zde nestála.

Ha! jak se tu žena leká,
jak se děsí, volá, hledá!
Jak po tom pahorku těká,
těmi klesty, na smrť bledá!
Ha, ty zraky zoufanlivé,
ústa siná nad mrtvolu!
Hle, jak přes to křoví divé
běží — pádí tamto k dolu!
„Běda, běda! zdeť to není!“
Tělo klestím rozervané,
nohy trním probodané —
darmo všecko klopocení,
vchodu již nalézti není!

A znovu se žena děsí,
úzkosť hrozná ji uchvátí:
„Ach, kdo mně mé dítě vrátí!
Ach mé dítě, kde jsi, kde jsi?“ —

„Tu pod zemí jsem hluboko!“
hlas tichounký větrem šumí,

„nespatří mne žádné oko,
ucho mi neporozumí.“

„Blaze tu pod zemí, blaze,
beze jídla, beze pití,
na mramorové podlaze
ryzí zlato v klínku míti!“

„Noc a den se nestřídají,
nikdy nejdou spat očinka:
hraji si tu pěkně, hraji —
cin, cin! slyšíš, jak to cinká?“ —

Avšak žena znovu hledá —
Darmo! a znovu se děsí,
zoufale se na zem vrhá,
vlasy sobě z hlavy trhá,
zkrvavena, na smrt bledá:
„Ach, běda mi, běda, běda!
Ach mé dítě, kde jsi, kde jsi?
Kde tě najdu, dítě drahé?!“ —
„Dítě drahé — drahé — drahé!“ —
blízkými to hučí lesy.

III.

Mine den, i druhý mine,
dnové v týden se obrátí,
z týdnů měsíc se vyvine,
až i léto počne pláti.

Na pahorku mezi buky
kostelíček s věží nízkou;

co den znějí zvonku zvuky
hájem a sousední vískou.

Tu na hoře, když se z rána
ke mši zvonečkem pozvoní,
přede stánkem nebes Pána
zbožný rolník čelo kloní.

Aj, kdo zná ji, tu osobu
se sklopenou k zemi tváří?
Svíce zhasly na oltáři,
ona klečí po tu dobu.
Zdát se ani že nedýše —
líce a rty zesinalé —
ach, toť se tak modlí tiše!
Kdo to? — Nevím, tuším ale.
Když po svaté však oběti
chrámové se zamknou dvéře,
těmi buky ji viděti,
ana se s pahorku béře.
Béře, béře se pomalu
stezkou vinoucí se v klestu,
po šedivou tamo skálu,
kde ční velký kámen v cestu.
Tu si vzdychne přehluboko
a do dlaně čelo sklopí:
„Ach mé dítě!“ — a již oko
v slzách kanoucích se topí.
Nešťastná toť z chýže žena,
vždycky smutná, vždycky bledá,
vždycky těžce zamyšlená:
od rána až do soumraku
nikdy jasno v jejím zraku,

v noci pak žel spáti nedá.
A když opět na úsvitě
traplivé opouští lože:
„Ach mé dítě, drahé dítě!
ach běda mi, běda, běda,
odpusť milostivý bože!“

Uplynulo léto celé,
jeseň, zima uplynula —
nezmírněno v srdci žele,
slza v oku nezhynula.
I když slunce výše stálo
rozehřávši zemi znova:
v úsměch ústa nerozhřálo,
stáleť ještě pláče vdova.

IV.

A slyš! s hůry mezi buky,
s kostelíčka s věží nízkou
rachotící slyšeť zvuky
hájem a sousední vískou.
A hle, zhůru k boží slávě
běží z vísky zástup hojný,
veský lid to bohabojný —
a zas velký pátek právě.

Jemně jarní větřík věje,
větrem pak slyšeti pění,
v kostele se zase pěje
Krista pána umučení.

A tou strání ku potoku
žena od lesa se blíží.

Co zdržuje dnes ji v kroku?
ach, památka dne a roku
hořem kroky její tíží!
Blíží, blíží se znenáhla
a již skály té dosáhla.

A hle, co se jeví oku?
Tu, kde z divokého klestu,
od kostela tři sta kroků,
veliký čněl kámen v cestu:
vchodem vršek otevřený,
kámen v cestu postavený,
kámen i ta celá skála,
jak by tak od věků stála.

A žena se toho leká
a hrůzou se vlasy ježí:
celou tíží na ní leží
zármutek a vina její.
I děsí se — však nečeká
a ve strachu a v naději
skokem síní známou běží,
síní jdoucí pode skálu.

A hle! dvéře otevřeny
do nejstkvělejšího sálu;
zlatem jen se svítí stěny,
strop rubíny vyložený,
pod ním sloupy ze křišťálu.
A z obojí strany dvéří
na podlaze mramorové
plápolají dva ohňové:

nade stříbrem po levici
lůnou oheň vzhůru plane,
nade zlatem po pravici
sluncem pláti nepřestane.

A žena se s hrůzou blíží
a ve strachu a v naději
tu po jizbě se ohlíží.
Snad ji vábí stříbro, zlato? —
Ach, ona již nedbá na to! —
„Haha, mama! haha mama!“
Ejhle dítě, dítě její,
po celý rok oplakané,
potleskuje ručinkama!

A hle, v ženě není dechu
a hrůzou se celá třese,
a ve zoufanlivém spěchu
chopíc dítě do náručí
dlouhou síní odtud nese.

A třesk! třesk! huhu! to hučí
jí v patách ve vrchu klíně;
praskot hrozný, vichr skučí,
zem se třese, hluk a lomoz —
jí v patách se boří síně!
„Ach, rodičko boží, pomoz!“
v úzkosti tu zvolá žena
zpět pohlednouc poděšena.

A hle! jaká zase změna!
Ticho všecko, a tu z klestu

veliký ční kámen v cestu;
vše, jak jindy spořádáno,
po vchodu památky není:
právěť nyní dozpíváno
Krista pána umučení.

Ale v ženě není dechu
a hrůzou se celá třese
a ve zoufanlivém spěchu
dítě svoje odtud nese,
nese a na ňádra tlačí,
jako by se o ně bála;
běží, sotva dech jí stačí.
ač daleka za ní skála;
běží, aniž se ohlíží
tam tou strání blíže lesu,
a ve strachu a ve plesu
stane v chudé lesní chýži.

Ó jaké tu vzdává vroucí
bohu svému žena díky!
Vizte slzy ty kanoucí!
Jak to dítě k sobě vine,
líbá čelo, ručky, rtíky,
a zas k ňádrám je přitiská,
jak celá v rozkoši plyne!

A hle! co se v klínku blýská?
co to znělo? — Ryzí zlato!
To zlato, jež v loni byla,
aby dítě si pohrálo,
jemu v klínek položila.

Avšak ženu vábí málo,
co ji tolik hoře stálo!
Stáloť ji, ach, slzí mnoho;
leč děkujíc bohu za to,
úžej drahé tiskne děcko.
Hořceť zakusila toho:
žetě velmi málo zlato,
avšak dítě nade všecko.

V.

Dávno kostelíček sbořen,
neslyšeti zvonka zvuků,
a kde někdy stálo buků,
sotva jaký hnije kořen.

Stařec mnoho pamatuje,
mnohoť i dozrálo hrobu:
avšak lid si ukazuje
ještě místa po tu dobu.

A když večer pohromadě
mládež za mrazu sedává,
rád stařeček povídává
o vdově a o pokladě.

K. J. Erben.

10. Svatební den.

Spuštěn most a otevřena
byla brána na Střele;
v bráně stojí panna krásná,
tvářinky má zardělé.

Truchlivým okem přijímá
dary v bráně na Střele,
jež jí k svatbě přinášejí
poddaní a přátelé.

Ludmila, dcera rytíře
Žicha jest to nejmladší:
Ó vy líbá ústa, přál bych
blaženosť vám nejsladší!

Mnoho darů se naneslo,
příze, medu, potravy,
žel, že všecky světa statky
jsou bez lásky otravy!

Ovčák ještě tu beránka
složil panně u nohou:
„Přijmi, panno, milostivě
tu obítku ubohou“

Panna vděčně ovčákovi
za beránka děkuje,
a po mostě když odchází,
takto tiše běduje:

„Mladý pastýři, útulný
jako jsou ovečky tvé!
Šťastnější nade mne bude,
která tebe dostane.“

Potom myslivec statečný
k bráně krokem zaměřil:
„K tvému veselí, ctná panno,
tuto laň jsem zastřelil.“

Panna zdvořile myslivci
se za laňku děkuje,
a po mostě když odchází,
takto tiše běduje:

„Švarný lovče! chtěla bych se
stavu svého odříci,
jen kdybych pohladiť směla
snědém tebe po líci!“

Pak i rybák poctu nesa
k sličné panně promluvil:
„Nejlepší jsou tyto ze všech,
které dnes jsem nalovil.“

Panna vlídně rybářovi
za ryby se děkuje,
a po mostě když odchází,
takto tiše běduje:

„Za vodou tam v tvé chaloupce,
modrooký rybáři,
dej ti bůh, ať tvůj se sňatek
lépe než můj podaří!“

Slunce zašlo — slunce vyšlo,
a než tíhlo k západu,
vše po vůli i bez vůle
odbylo se na hradu.

Skončen průvod, služby v kapli,
i družiček zpívání;
skončen pláč a hody stkvostné
i při hodech výskání.

Vůz a čtyři koně vrané
na náhradí čekají,
v divokosti pánu svému
jedva-li co oddají

Jižtě ženich usadil se
mladé paní po boku;
koně nazpět k jeho sídlu
pádí v lítém poskoku.

Sady, louky, křoví, pole
s obou stran se míhaly,
jezdci houfu svatebního
daleko zpět zůstali.

A když na Kátovskou horu
vranci letí od boru,
jako v lože se svatební
kladlo slunce za horu.

Tam kde nad skalami cesta
k srázu nahnutá běží,
spřež plachá se náhle spíná,
hřívy husté vyježí.

Mžikem jak kdy blesk zasvítí
z chumle černých oblaků,
choť s rytířem, koně s vozem
padli věčných do mraků.

Ovčák zahlédnuv při stádě
jízdu hory na čele,
hůl upustil, v tváři zblednul,
trnul celém po těle.

Ryk a třesk a rachot skály
slyše dále v pasece,
myslivec se onde přihnal
udychtěný ku řece.

A rybář, co blízko břehu
k lovu síti hotovil,
děsně rukama nad tůní
rozpěněnou zalomil.

Fr. L. Čelakovský.

II. Panna Lichtnická.

V Čáslavsku staroslavném pní hradu ssutina,
kol níž skal nebetyčných se hřeben vypíná:
a když tam dumně pozříš k těm zříceninám výš,
tu za minulou slávu již slzu vyroníš.

Neb obrazové mhaví na mysl vstupují,
a život bujný v kráse báječné zjevují;
i pověsť kouzlodružná své říše odcloní,
a písní divozvukou v sluch mocně zazvoní.

* * *

Před dávným časem, hlučná když ještě ozvěna
her válečných a jásů v těch hradbách slyšena:
ta čarovnadná panna ten obor kouzlila,
jak hvězda v plném svitu nad mrakem spanilá.

Ve zraku nebes blankyt svůj odstín celuje,
a kadeř zlatá s sluncem v svém lesku bojuje:
ba v celém jihu není krásnější růže snad
nad onu, jižto chová Lichtnický pevný hrad.

Pro tuto krásnou děvu zrak mnohý v milosti
a v sladkém žáru nyje a v bolné žalosti:
neb tu kdo uzří pannu, když hostem vzejde vstříc,
ten toužiť po rtů růžích již neustane víc.

Však v půvabech ač dívka se září takových,
přec kruté srdce bije jí v ňadrech liljových;
nadarmo žádá ruky rytířstva celý sbor,
v němž pro ni z lásky žárné již mnohý vznikl vzpor.

A jednou při sedání, když v slavném vítězství
se leskem krásek všechněch nad spanilostí stkví:
když za milostný hled by rek slávu každý dal,
tu její stříbrozvuký hlas takto provolal:

„Mé díky, bohatýři, za vaší úcty jev,
nuž poslyšte mou vůli, jež kouzlí lásky směv.
Já vřelých citů důkaz si žádám malý jen
a srdcem toho zdařím, kdo vykoná čin ten!"

„Hle! jak tam ku západu zeď srázovitá pní!
Jen orla odvážného let ukloní se k ní;
neb úzký, hladký hřeben tam vede k vrcholu,
kde hrozí odvážlivci smrť v skalném padolu."

„Než taková-li láska je vaše plamenná,
svým dokažte mi činem, jak jsem já vážena!
Kdo na tu skálu vjede, třikrát se otočí:
ten blažen kochať bude se v mojí náruči . . . ."

Tak hrdě dopravila; zmocnil se mnohých zděs,
ač zahřměl odvážlivců i zoufalý to ples.
Kdo dostoupil však s koněm té skály příkrý val:
ten v černou propasť stržen tam bídně dokonal.

Již několikrát Vesna se z jihu vrátila,
ta hrdá panna mysl svou neumírnila.
Tuť mnohý podkovami zlatými koně dal
a stříbrnými kovať, by smrti odolal!

Však nadarmo skon jeho dal hroznou výstrahu,
přec mnohý ještě vjíždí tam k svému neblahu.
Tak odvážil se panic i láskou trýzněný,
buď smrtí čili pannou své skojiť plameny.

Ve tváři jeho hraje svit zory omžené,
a oko sokolovo plá ohněm vznícené;
ze stříbra brnění měl; se zlatou podkovou
jak hádě hybký komoň zbroj nesl blýskavou.

Za mládcem houpal jeho se brat na koni svém,
však černá jej zbroj kryla jak v hávu smutkovém.
Ten první z bohatýrů pro krásnou choť si jel,
ten druhý zasmušilý jej k smrti provázel.

A směle v skálu vjíždí ten mladší z oněch dvou,
již dvakrát otočil se nad hloubí závratnou;
a odevšad mu chvála z úst směvných zavzněla,
že odměna mu kyne žádoucná, přestkvělá.

Však nepomohla jemu ni zlatá podkova,
jej mladince již shltla ta propasť hrobová;
neb otočiv se koněm na skále po třetí
již sklouz' a klesl rázem ve smrti objetí.

Však neodstrašen druhý se spustil s koně brat,
a démantovou dal jej podkovou okovať;
pak bystrý na koně vsed' jak větru divý dech . . .
Již v skálu sráznou nese jej hřebce vírný spěch.

Tu blesku plamen z písku se vůkol zajiskřil,
jak lesknou podkovou kůň v ten tvrdý kámen ryl:
tak pevně vedla jezdce jej ruka ostřežná,
že třikrát otočil se jak hvězda oběžná.

A nazpět klusal v jiskrách trčících z démantův,
jak divotvorný, cizí zjev nepokojných snův:
a hlučná chvála nebem a zemí zahřměla,
a panna Lichtnická se milostí zarděla.

Však ač jun živ a zdráv se z té hrozné výpravy
v kruh statných bohatýrů za jásu dostaví:
přec nezahrál mu v tváři snad úsměv blažící,
ba zastřel oko slzné on lesknou přílbicí.

A přímo jede k oknu, v němž panna čekala,
by svého vyvolence v milosti přijala.
On ale zasmušilý do okna pozdrav dal,
a podepřev se v oštip, k ní tak se mluvit jal:

„Ty pekla zmije hladká, ty reků svůdnice,
ty krásou čarodějnou oulestná bludice,
všem srdce's jala křehké a vzňala k závrati,
jen mé's nemohla v opoj a v lásku zhárati!“

„I bratr můj tam klesl v ten mrzký reků hrob,
a boden pro hrdinství byl větší slávy zdob!
Však nebudeš víc týrať ty lstí svou líbeznou,
neb na tebe trest dozrál mou rukou vítěznou . . .“

Tak praviv oštip vzpřímil, jenž v tom okamžení
zastihl jak chvat blesku té panny vzezření;
Jen krátký vzkřik . . . a ticho jak v smrti lůně jest;
víc kruté panny není, ji stihla její lesť . . .

A mládec koně vztrhl . . . Slza mu v oku tkví,
když pohleď v onu stranu, kde bratr jeho spí.
Pak odchvátil jak morný duch z hradu smutných stěn,
víc od té doby žádným již okem neviděn.

G. Pfleger.

12. Pověsť šumavská.

Nad Plekenštejnem chmurným se kalich míru stkví
a s ním německé orly divoce zápasí.
Zemdlených Táboritů vždy více tísní hluk,
vždy hlasněj' meče kájí hrdinných srdcí tluk.

„Ustaňte předce v boji! již dávno zhasnul den,
neb zplašil jej hluk války a poraněných sten!“ —
A zase zbraně řinčí — a začne šuměť les
a zevšad mračna tíhnou — to bude hlučný ples!

Nesmírná kolmá stěna, ta touží k jezeru
a s jedlemi se ztrácí truchlivě ve šeru,
po ní se dolů řítí i mrtvoly i krev,
a něco temně hučí — budí se duchů hněv!

A bojoviště prázdné, poslední sletěl Čech,
Bavoři sestupují až na jezera břeh
a jásajíce zhoubu chtí meci v českou zem —
tu proti nim se hrne sbor děsný přívalem.

Mrtvoly oživené se tlačí v strašný šik
a sosnou ozbrojený je vede večerník,
a z jezera se zdvíhá sbor vil a polúdnic,
kosatec v rukou, v očích střel smrtných na tisíc.

Nad nimi jako bůh války se vodník vypíná
a v rukou místo zbroje jen vodní růži má;
a kam tou růží kyne, se kouzlem ztrácí zrak,
a kam tou růží máchne, se maně kácí znak.

Strašlivá zhouba vládne — kdo duchům odolá,
kdo zažehná ty strachy smrtící do kola?
Zmařena síla vrahů, jen málo prchlo zas
a duchové v hrob se vrací — a dále dřímá čas.

Když den se s druhým loučí a jenom bouře bdí,
strašlivé bojů ryky v jezeře probudí,
zas duchy vod a lesů nad vlastí vznáší štít,
zas cizincům se podlým před jejich hněvem chvít.

Zas volá hrdý vodník: „Neboj se, vlasti má!“
A jako hlahol hromu se hlas ten rozléhá. —
A když se jitro blíží, v červánky změní krev,
nad vlastí slunce vzplane jak slávy korouhev.

J. V. Jahn.

13. Márinka.

U Radče studna maličká,
a když v ní zář dlí měsíčka,
stojí u studně pradlena
a pere, pere umdlená.
Panenko, kdy pak vypereš? —

Márinka není panenkou,
Márinka pyká vinu svou,
a hořem zblednul její líc,

pradlena nemá vínek víc.
Márinko, kdy pak vypereš?

Za živa překrásně jí stál,
až jí jej bídný svůdník vzal,
svět posud nic by nevěděl,
leč měsíček to pověděl.
Márinko, kdy pak vypereš?

Ach, než ty plénky vypere,
do krve ruce rozdere,
a než ty plénky usuší,
pláčem snad srdce umučí. —
Márinko, kdy pak vypereš?

Márinka měla jehňátko,
jehňátko, malé děťátko,
ach měla, měla ovečku,
tam tajně leží v hrobečku.
Márinko, kdy pak vypereš?

Jehňátko mělo mamičku,
ta uřízla mu hlavičku,
krev tekla v plénky, — v noční čas
vyprala matka plénky zas.
Márinko, kdy pak vypereš?

Krev nedala se z plénky smýť,
a chtěla stáť tam, rudnouť, býť,
a děvče pralo dál a dál,
až milý Bůh je zavolal. —
Márinko, kdy pak vypereš?

Tož pere posud plénku jen,
a nemá pokoj, spáuek, sen,
a pere ještě po smrti,
div jí to srdce nezdrtí.
Máriuko, kdy pak vypereš?

A pere sobě na úlev,
a vidí krev jen, krev a krev,
a pere stále noc co noc,
a nikdo nejde na pomoc.
Márinko, kdy pak vypereš?

Kdy vypere, kdy usuší
na pléuce skvrnu, na duši?
Ta skvrna z plénky nechce ven,
Márinka pere den co den,
Máriuko, kdy pak vypereš? —

A. Heyduk.

14. Měsíc žalobník.

I.

Hustou, dlouhou doubravinou
klikaté se cesty vinou;
v levo proti dlouhé stráni
šedý vrch svou hlavu sklání.

Doubravinou v noci šeré
dvé se přátel spolu bere;
dvé se přátel bere spolu
u přátelském rozhovoru.

Dvacet let už brzy tomu,
tenkrát starší vyšel z domu;

do světa šel hledat štěstí —
dnes se sešli na rozcestí.

Tenkráte prý bujné síly,
dnes na hlavě vlas už bílý;
tenkrát jaro tváře krylo,
teď v ně stáří brázdy vrylo. —

„A jak že se vedlo tobě
po vší této dlouhé době?
Doma se ti vyhýbalo,
zdaž ti štěstí v světě přálo?“ —

„Přes dálná jsem plavil moře,
mnohou zažil slasť i hoře;
mnohou slasť i hoře zažil
avšak Pán mé práci dařil.“

„S holí jenom poutníkovou
hledal jsem si zemi novou;
a teď s mnohými poklady
rodné zase vidím sady.“

A tak kráčí dále spolu
u přátelském rozhovoru,
a tak kráčí lesem dále —
starší vypravuje stále.

Vypravuje o třech sadech,
o svých velkých o pokladech;
vzdává díky boha jménu —
avšak mladší cítí změnu.

Každá slova přítelova
jsou mu v srdci rána nová;
v srdci jeho v tuhém boji
po penězích žádosť brojí.

Zlato zraky oslepuje
a svědomí ohlušuje;
a čím dále houští sahá,
krvavá se mysl zmahá.

Přicházejí v dlouhé mýtí,
měsíc čistou září svítí:
v dlouhém mýtí mladší stane —
divokosť mu z očí plane.

Vidí starší tuto změnu
i promluví strachem k němu:
„Jak's to změněn, druhu milý?
Rci, co je ti v tuto chvíli?"

V oku druha divosť plaje,
černá mysl v prsou zraje. —
„Zdá se mi," rce přítel prvý,
„o pokladech a o krvi!" —

A již smrtnou ránu nesa
zkácí druha v prostřed lesa,
v prostřed lesa hrozivého,
vraždí, loupá druha svého.

„Měsíc ten" — druh v chropocení —
„jednou se ti v svědka změní; —
měsíc bude vyzraditel —
tvou že rukou — padl — přítel —"

II.

Němá noc; tam převysoko
měsíc plá jak rybí oko;
bledých hvězd se četná stáda
kolem něho porozpřádá.

Němá noc; po denní práci
každému sen milý zplácí;
němá noc a ticho všude,
jenom v krčmě hudař hude.

Jakž by nechtěl hudař hráti,
když host lesklým zlatem platí?
Jak by neměl krčmář bdíti,
když se zlato pěkně třpytí.

„Hoj, jen hraj!“ host spilý kváká,
„ještě zlato v kapse cvaká!
Láhev prázdna — dojdi pro ni! —
ještě v kapse zlato zvoní.“

A zas znovu hudba vřeští
a zas znovu host ten třeští;
hudba skočnou znovu píská,
host se točí, křičí, výská.

A ten měsíc převysoko
svítí jako rybí oko;
jako čistý křišťál plane —
veselý host v kole stane.

K měsíci svých očí zvedne —
vidí jej a — bledne — bledne —

trne — bledne — přec tam zírá,
rukou potu proudy stírá.

„Ne, ne! to jen lež je pouhá —
měsíc ten se jenom rouhá —
vizte, vždyť je celý sivý,
ani stopy v něm o krvi.“

„Ne, ne! to jen lež je pouhá,
měsíc ten se jenom rouhá —
vždyť dnes jako jindy svítí —
a já ani nebyl v mýtí.“

A zas bledne, zas se třese
a přec zrak svůj zhůru nese,
a přec zraky zhůru vzpírá,
ač si rukou pot utírá.

Hudba zmlkne, hudař trne,
udiven se krčmář hrne. —
„Co to neseš?“ host jak prvé,
„místo vína nalil's krve.“

„Huhu! krev! to není jeho —
neznám druha vražděného. —
Pusťte mne! já vrahem nejsem,
nekráčel jsem ani lesem.“

„Pusťte mne! vždyť nejsem vrahem,
nevím o pokladu drahém! —“
A jak chtěl by uprchnouti,
však nemůž' se z místa hnouti.

Již ves celá probuzena
patří na něj udivena;

a on prosí, volá stále:
„Pusťte!“ a přec nemůž' dále.

V noci třetí luny záře
svítí sobě z bledé tváře;
měsíc tvář svou v řece koupá —
nad lešením vrah se houpá.

Karel Adamec.

15. Žádaný pohřeb.

Zlehoučka oči otvíral,
když na posteli umíral,
jen ještě slovo šepotá
co loučení se z života:
„Nedbejte lidských zákonů:
zticha mne složte v tmavý hrob,
bez květu všeho, bez ozdob,
bez svící, pentlí, bez zvonů.“

I skonal. Přišel pohřbu den.
Byl v bílé pentle ustrojen,
kol žluté hlavy žlutý květ,
modlitbu třímá každý ret
a každé srdce v smutku je
a slza líce svlažuje.
Zpěváci smutně zapěli
a s věže zvony zazněly.

A rakev nesli mládenci
a panny vedle se věnci
a nežli hřbitovu jsou blíž,
tu cosi náhle — slyš — o slyš —

z pod víka prasklo s hlomozem:
upadá rakev — duní zem
a mrtvý v bílém rubáši
ze země hlavu povznáší
a trhá pentle v šílení,
proklíná zpěv a zvonění
a trhá věnce, shasíná
mládenců svíce planoucí.

Lid rozprchal se žasnoucí;
jen jedna panna, jediná
tu stojí jako z kamene
a líbá rty mu studené
a líbá čelo vychladlé
a líbá oči zapadlé.
I zaleskla se rosa v nich
jak na lučině první sníh;
a on zaplakal v lůno skal
a zvony zněly smutně dál
a jejich zvuk ho rozsmutněl,
že probudiv se znovu mřel
a mřel a mřel až odumřel.

Víc nenesli ho mládenci
a nešly panny se věnci:
jen čtyři muži nesou jej,
za bídný peníz nesou jej,
a jen ta panna jediná
za rakví v pláči zhasíná
a sotva došli kostela,
na rakvi panna omdlela,
omdlela. ale na věky; —

i dali k rakvi mrtvolu
a oba byli pospolu.

Dnes ještě dole u řeky,
když den se na noc promění,
je slyšet zvonů zvonění.

E. Miřiovský.

16. Duha.

Duní voda, duní
ve hluboké tůni —
vichr do vln prudkých vlaje,
dítě u vody si hraje.

V dáli déšť se lije,
duha z tůně pije,
jakous přečarovnou záři
osvětluje dětskou tváři.

Duní voda, duní
ve hluboké tůni —
smělé dítě váhu ztrácí,
střemhlav do tůně se kácí.

V dáli déšť se lije,
duha z tůně pije —
máť jak duhu píti zhlédne,
strachem o své dítě bledne.

Běží prudce, běží,
již však v mdlobě leží —
zhlídlať ještě duhu v kmitě,
duha však již — vpila dítě.

Frant. Mir. Římovský.

G. Selanky.

I. Jaroslav.

Sotva se červenavou zardívala dennice září
a s nebe hustošerou noc i černé sháněla stíny:
již Jaroslav pastýř s bělavým byl stádem u háje.
Stádo po pastviskách a širé se okrouhlině páslo,
páslo a obrošenou ze vší chuti hryzlo travičku.
Sám ale pod trojaký dub na přispodku vypuklou
a měkkým mechem obrostlou hrči naproti sednul.
I všade jak jen krásu, čirou všade rozkoš uzíral,
nejsladší opojen v plesajícím srdci radostí,
tak zpívá a takou zněť učí luh i rovinu písní:
„Jak spanilé a ve své dokonalé všecko je kráse!
Všecko plné veselosti, plné též všecko radosti!
Jak zbuzené vstává za modrým již slunce pahorkem!
listy zlatíc, vrcholů bukových, tmy do údola shání
a třesavým dalekou rozjasňuje oblohu bleskem;
přírodu zahřívá a plodnosť k úrodě dává.
V každém kři, v každém pohnutá se mu ptáčata houští
ohlašují: z nízké ho slaví chrastinky slavíček
líbezný, skřivan udvihlý k výsosti na křídlách,
blíž nese pozdravení a milými ho písněmi vítá.
Jak hory dál táhnou se i větší vždycky i větší
jedna sedá na druhou a ve blízkém Váhu se zhlédá!

Jak všude rozkošné od teploty háje a sem tam
roztřesené po rolích i jeseňmi i břestmi zarostlé
již hatě omladají a novými se rouchami pýší!
Po strakatých různé pažitech se plánkami hrušky
rozvinuté lesknou: ani nejmenšího po jedněch
ještě není zříť lístka, čiré jsou mléko na vůkol,
od spodu tol'ko jiné a jiné zase od vrchu kvitnou:
jak by se nejvyšší opodál pobělávaly kopce,
an sněhy již po rolích a po nižších sešly pahorcích.
Jak se řadem bujná usmívá tráva po loukách
a sladkou opilá zohybá i kníše rosičkou!
Kvítky lezou ven z otvořených na světlo pupencův
a přemilostně v očích měňavými se barvami liští.
Přes ně větérky tiché ve svých stíhajíce se hříčkách,
z místa na místo honí se a vůkol mílo vějíce
líbezný voňavýma nosí křídélkama zápach.
Odtud na stromoví sedají i haluzmi třesouce
květ sfukují a jarou vypodobniť houlavu *) pílí.
Včelky na šíř se rojí i lahodným zníce vučáním
obletují a žlutou sosají ústečkami sladkosť,
v tom k vlastním s dobytou vracejí se spěšně kořistí
příbytkům: pro druhou aby zas nazpátky ponáhleť
a slaměné dokonať mohly čerstvěji plástvami bydla.
Jak líbozvučnou jeřabí se stružky vodičkou!
Teď v běhu rovno jdou, na malé teď zákliky kroutí,
teď zase roztěkají se na šířku a od sebe dálí,
teď zas k sobě hrčí a do jedné lužky hromaždí.
Vlnky si poskakují a slaďounké ze dna vyrostlým
záhruškám a mladé tisknou trestince hubičky.
Tam hybké spodními kolem pod kopcemi réví

*) Mráček netrvalý.

již puky rozvíjí a malinké hrozny vydouvá.
Tamto vrané kývá a do své žene píšťaly sítí
a křepeličky ťukem, zachříplým chřástala vrzkem
i přemilým na podál cvrkotem cvrčkův se ozývá,
tam rohatí bloudí po trávných volci močářích,
junci střečky vedou a sytým z jetelinky kravičkám
rozšiřují se veménka, div až pro mléko nepuknou.
Hrozně mumlí bulové a do líté půtky se dráždí.
Tam mlsají a bledém sahají po břečtanu kozky;
tam zase ovce bečí, u matek svých jehňata skáčí
a zdorní protivýma kolí se beránci parohma.
Jak se kolem švarní veselí pastýři a ze všech
stran radovánky drží! na hlasnou píšťalu jedněch
část píská, část do chraplavé duje ústami trouby,
částka jiných dechu poslušné multánky nadýmá
a přemilé ven z nich zvuky loktem a prstami vábí;
žádná tresť, žádná nezahálí hudba; i každý
odpovědá zvuku háj, každá mece dúbrava ohlas.
Než pastýřky čilé osobitným buďto za stádem,
buď ve kratochvilných se bavící pospolu hříčkách
písně si vyzpěvují a pletou svým věnce pasákům.
Jak je tu všecko plné, kam jen zrak pohne se kolvěk,
všecko plné veselostí, plné též všecko radosti;
Ó, vítej jasné slunce, vítejte pahorky,
rovniny prostranné, oděny vy trávami louky,
háje i rozlehlé i políčka i kvítky milostné,
aj vy, co s líbezným kroutíte se říčky hrkáním!
Já vždy vaší budu obdivovať se kráse a z této
nejsladší rozkoš, nejsladší útěchu vážiť:
vždycky i vám zpívať, vždy na píšťalu pískať
čistou vždycky radosť veselého ze srdce vylévať.“

J. Holý.

2. Z Hermana a Doroty.

Erato.

Jak, kdo světem putuje, kdy na slunce, západu dříve.
svůj zřetel obrátí posledně, na rychlomizící,
ve křovinách temných napotom neb v ouboči skalní
zří podobiznu jeho; kamž on koli očma pohledne,
spěšně předeň vstoupí a barvami krásně se míhá:
Takto se Hermanu líbezná děvy míhala tvářnosť
tíše kolem, k obilí stezkou pak zdála se jíti.
On z divného se ze sna vytrh' a zdlouha obrátil
k vesnici, opět pak podivil se; neb aj, jemu opět
přišla vstříc vysoká spanilé té postava dívky.
Dívá se s pozorem; i není podobizna to prázdná,
jest děva, džbán velký a malý za držadla nesoucí,
každý z nich v jedné ruce; kráčela ke zdroji bystře.
V ústřety jí jda radostně, její pohled mu dodával
síly a mysli, ji zadivenou tak oslovil a řka:
„V práci-li zas tebe, výborná ó dívko, nacházím?
Ráda pomocna lidem je vodou občerstviti pílíš.
Řekni mi, proč sama ty k daleké studánce přicházíš,
anto jiní pokojí se vodou, již vesnice dává?
Ovšem žeť tato jest zvláštní moci a chuti líbá,
jistě nemocné té ji neseš, co jsi chránila věrně."

Pozdravení dobrá hned vlídně mu oddala dívka,
řkouc: „Tak nahrazenou již mám zde ke studni tu cestu,
an nalezám dobrého, kterýž nám tak mnoho poskytl.
Neb je na dárce pohled jako dar sám potěšitedlný.
Pojďte, pohleděte sám, kdo vaší štědrosti požívá,
díky tiché přijmouc těch, jenž občerstveni vámi.

Avšak byste hned zvěděli, proč semto přicházím
já vody čerpat, kdež čistý neustavně teče zdroj,
řeknu to vám, že lidé nepozorní zmoutili všecku
ve vsi vodu, šlapajíc s koni i s voly ve zdroji, jenžto
nápoj bydlitelům dává, tak i všecka mytím též
zašpinilit koryta, zanečistili všecky i studny.
Každý jen na sebe myslí, jak potřebu blízkou
by spokojil hned rychle, nemyslí pak na budoucnosť."

Řekla a s průvodcem k nízké sestoupila studni
po stupních širokých, oba tam spolu sedli na zídku
u zdroje. Nahnula pak se ona, aby čerpala; ihned
džbán uchopiv též on vedlé nahnul se a čerpal.
Uzřeli obraženou podobu svou v modru nebeském
míhati a sklonilit se a pozdravilit se v zrcadle.
„Dejže mi píti," pravil bodrý jinoch; i dala džbán mu,
pospolu pak seděli důvěrně, na nádoby jsouce
opřeni. Tehdy potom děva opět příteli řekla:
„Pověz, jak nalezám zde tebe, proč bez vozu, dále
od místa, kde prvé tě jsem uzřela? Jak jsi přišel sem?"

Díval se k zemi on rozmýšleje; pak zraky tiše
pozdvihl vzhůru, a jí do očí laskavě pozíral
s utěšeným pokojem; jí však rozprávěť o lásce
nelze nijak mu bylo; z zraku jí nesvítila láska,
jasný jedno rozum, veleje slova vésti rozumná.
Rychle se pak sebrav důvěrně tak odvece dívce:
„Já ti povím, mé dítě, a na tvou řeknu otázku:
skrz tebe jsem já semto přišel! nač bych to zapíral?
Já sice šťastně živu se svými milými rodiči,
jimž spravovať jich dům a statek rád věrně pomahám,
syn jediný, mnohonásobné pak jsou naše práce:

Já pole zastávám a otec doma hospodaří nám
pilně, celek v činné zachovává matka živosti.
Však snad seznala ty jsi také, jak velmi čeládka
hospodyni zde z nevěry, tam ze svévole trápí,
vždycky měnit ji nutí a za jednu druhou chybu bráti.
A proto dávný čas již máti si žádala dívky,
ježto nejen by rukou, ale jí i pomáhala srdcem,
místo její dcery, již, bohužel, postrádala záhy.
Když jsem dnes u vozu spatřil tebe, bodroobratnou,
oudy zdravosti plné uviděl, též rámě mohutné,
když slova tvá uslyšel moudrá, zůstal zaražen jsem,
pospíšil pak hned k rodičům tebe chvále cizinku
zásluhy podlé tvé. Ale teď já sem jdu ti říci
žádost jich jako mou. Odpusť, že zajíkavě dím to.“ —

„Nic se neostýchejte,“ mu dí ona, „všecko mi říci,
vyť neurážíte mne, i jáť to vděčně přijímám.
Zrovna to řekněte jen, slovo to polekať mne nemůže,
vy mne najímáte na službu pro otce a matku,
bych zastávala vám věrně blahozachovaný dům,
ve mně i pak hodnou doufáte nalezti děvečku,
k práci způsobnou, též méň surového i smyslu.
Předložení krátké; bude má odpověď i krátká.
Já jdu s vámi následujíc, kam osud mne volá můj.
Jest zaplacen můj dluh; k svojatům omladnici opět
jsem tu přivedla, její zachování milo je všechněm;
již jich pohromadě nejvíce, druzí se vynajdou.
Všickni za jisto mají, že domův se krátce navrátí:
tak se vždycky kojí vyhnanci; i neklamu já se
marně, po té smutné smutná doba nastane ještě:
Rozpojena světa vazba; spojiť ji nemůže nic opět
než, co přijde na nás, nejvyšší k posledu nouze!

Když se v domě živit hodného člověka službou
výborné před oćma paní mohu, ráda činím to;
neb putující dívka je veždy pověsti pochybné.
Já jdu s vámi, co jedno našim ty džbány odevzdám,
těch dobrých i lidí požehnání sobě vyžádám.
Pojďte! viděť je musíte, i též přijmouti mě od nich!"

Uslyšel on s potěchou hotovosť tu dívky ochotné
v rozpaku, měl-li by jí tou chvílí vyznati pravdu;
však ji nechať v omylu prozatím jemu zdálo se nejlép,
vésti domů a teprv o její se ucházeti lásku.
Ach! a zlatý ten kroužek uhlídl na děvčině prstu;
tehdy nechal ji mluviť poslouchaje pilně, co řekla.

Takto nyní pak dloužila řeč: „Navraťme se, každý
dívku haní, kteráž u studny dlouho prodlévá;
a předc pak tam, kdež se pramen řine, líbě se žvatlá!"
Tak vstali a spolkem jednou ohlédli se ještě
zpět na pramen čistý, sladká oba podjala touha.

Mlčky potom vzavší do rukou oba džbány za oucha
zhůru šla po stupních, Herman pak dívku provázel.
Jednoho džbánu na ní žádal, by břímě ulehčil.
„Nechte," mu dí ona; „lép' se nosí tak tíhota rovná.
Pán, co budoucně poroučeti má, ten nech mi neslouží.
Nehleďtež na mne příliš opravdově, jak by nejistý
můj byl osud! Žena záhy služiž pro své povolání:
neb sloužíc toliko panování dojde konečně,
jak zaslouženy vlády, paní v domu náležející.
Slouží svým rodičům dcera, slouží bratrovi sestra,
a všecken po život pro jiné sem tam chozením a
dvíháním, nošením, chystáním věčně baví se.

I blaze jí, jestliž' tomu zvykne, že cesta nižádná
jí odporna není, v noci pak jako ve dne je rovno,
nikdy že práce malá, neb tenká jehla není jí,
zouplna žeť sebe zapomenouc živa jedno jiným jest!
Neb jako matka všech těch má ona potřebu ctností,
když kojenec ji budí v nemoci, krmi žádaje od ní
oslablé, tak jí připojí se péče k bolestem.
Dvacet v spolku mužů nesneslo by tíže podobné.
Nésť jí pak nemají, nébrž uznávati vděčně"

Takto mluvíc s vůdcem po boku skrz zahradu přišla
až na mlat stodoly, kdež šestinedělku ležící
zastala, dcerky také veselé, ona děvčata, ježto
druhdy vyprostila mužně, ty obrazy krásy nevinné.
Vstoupili a v jednom s dvěma dítkami vstoupil i soudce,
v každé jedno drže v ruce, ty ztracené v davu on teď
matce přivedl, běželyť celovat jí hnedky radostně,
pak se bratru těšit, druhu, jejž neznali ještě;
pošli potom k Dorotě přátelsky ji pozdravujíce,
o chléb žádali ji, o jablka, a píti přede vším.
Tehdy podávala džbány kolem. Pily dítky i chutně
šestinedělka pila s dcerami, pil i k posledu soudce,
všickni občerstvili se i chválili pak vodu stkvostnou.
Nákyslá, čerstvá a zdravá byla člověku píti.

Tehdy tu jim pravila s vážným děva pohledem a řkouc:
„Dnes to, lidičky, tuším je naposledy, vám že podávám
džbán k ústům a vodou vyprahlé navlažuji rty:
Když však vás napotom v čase horkém nápoj občerství,
kdy čistý uhasí zdroj žízeň v chládku sedícím,
na mne také a na mou přátelskou pomněte službu,
ne pro příbuznosť konanou jako víceji z lásky.

Dobro, co vy mně prokázali, v mé bude paměti věčně.
Loučím já se neráda sice, v té době druhým však
každý více těžek než k rozkoši; všickni konečně
jestli není brzo návratu, rozptýliť se musíme.
Mládenec, aj, tuto jest, jenž dárky ty obětoval nám,
ten dětský oblek jako hojnou zásobu jídla.
Tento přišed mne najal, bych já v jeho sloužila domě
výborným rodičům bohatým. Neodepřela jsem to;
neb sloužiť všude dívka, i těžko by jí bylo v domě
poň na zahálce seděť a sloužiť dávati sobě.
Půjdu tedy s ním ráda; vidí mi se býti rozumný.
Takž i budou rodiče, jako jest pak slušno majetným.
Dobře se mějte, milá přítelkyně; těšte se míle
svému rozencovi, jenžto na vás tak zdrávě se dívá,
když jej k svým přitulíte prsům v tom rubku barevném,
pomněte na mládence, jehož ten dobroty dar jest,
jenž i také mě, vašinku, šatiť a živiť chce budoucně.
Již muži výborný," tak řekla obrácena k soudci:
„Mějte vy děk, ve mnohé že příhodě byl jste mi otcem."

Klekši před dobrou posléz ona šestinedělku
pohnutě líbala ji; ta plačíc děvu žehnala šepmo.
Tys ale soudce zatím chvalný tak Hermanu řeknul:
„Příteli! vás k dobrým domozprávcům slušno počísti,
jižtoť hospodařiť s notným lidem usilují vždy.
Neb jsem často viděl, skot a brav že při měně skoumá,
člověka pak, jenž všecka chová dobra, jestliže správný,
všecka hubí a ruší, když sobě neprávě počíná,
jedno berou tak na zdařbůh a na náhodu v dům svůj
pozdě potom pykajíc, že se tak rozmyslili kvapně.
Však vy tuším tomu lép' rozumíte, vybravše si dívku
hodnou sobě i svým rodičům ke službě domácí.

Važte si jí! dokavad bude v domě ta hospodařiť vám,
sestry nepohřešíte, aniž dcery matka — otec váš.“

Přišlo zatím několik příbuzných koutnice blízkých
k ní s ledačíms, lepší jí příbytek ohlašujíce.
A slyšeli dívčin rozmysl i žehnali mládce
dobro tušíce a obzvláštní myšlénky majíce.
Neb tak jedna druhé k uchu říkaly tajně a běžně:
„Jestli bude z toho pána ženich, ta schována je dobře.“
Herman ujav ji potom za ruku jí takto pravil řka:
„Pojďme; neboť den se schyluje, městečko podál jest.“
S živějším hovorem ženy teď objímaly dívku,
táhl ji jinoch, vzkazující ještě pozdravování.
Tehdy děti s křikem a náramným chvátaly pláčem
dívku za sukni, druhé nechtíc se spustiti matky;
než ženy jedna druhá jim říkaly rozkazujíce:
„Tiše, děti! ona půjde do města a k vám se navrátí
s cukrovinou dobrou, již vám byl onehdy bratříček
objednal, když čáp ho okol' cukráře přinášel.
Zas brzo ji uvidíte s pozlacenými penízky.“
Pak děvu pustily dítky a Herman sotva uvedl ji
i objímáním i plachetkám z dáli kynoucím.

Z Göthe: *Jungmann.*

3. Battus.

Byl pastýř zletilý, bohatý na stáda i pastvy,
dobrotivý, spolu nábožný; jeho jméno Menalkas.
Měl dvanácte synů: ti ochotně mu pásali stáda.
Neb jim říkával: „Střežte mně beránky a ovce,
převzácní synové, z čistých dávejte potůčků
pívati žíznícím a na dobrou voďte je pastvu.
Sám jen dohlížel, jak síla dopouštěla starci,

neb padesáte sněhů padati, k těm půl desáta
zkvítati jar spatřil; rád též pod stínem olivy
dívával se bravům i synům je ochotně pasoucím.

Tam Battus, sluha ještě mladý, osiřence jehožto
dobrotivý se Menalkas ujal, u nohou jeho téměř
stále seděl, jemu buď pastýřskou zpívaje píseň,
neb o milých mu povídaje co sličného pasácích,
neb kapalín jemu kráčejícímu na slunce podával,
berlu i zakřivenou; i také ve chrámu klekával,
pakli Menalkas otec modlil se za dítky a ovce.

Než nenadále kynul světa Pán, aby již se Menalkas
přestěhoval do nebes. Osiřel sluha poznovu Battus
a v zármutku němém seděl u hrobu pána druhého,
až k němu přistoupí synové dva, Menalkovi vlastní,
Dámon a Tityr a ústy se ozvou přívětivými:
„Nelkej, Batte milý, neběduj; neb nejsi opuštěn.
Aj, co nedávno otec vyjevil nám, dáti že tobě
za vlastní stateček hodlá stádečko a pastvu:
věz, to my otcovské s bratřími tu vůle šetříce
tobě propůjčili teď. Nuže, vezma tu hůl a tobolku
tam poputuj, kde nový tebe příbyteček očekává.“

Ta slova přívětivá pastýři pravivše milostní
rychle odešli, že jim nevěděl skoro Battus užaslý
vzdávati příslušných díků. Ku stádu pak odešel.
Tam byv mílo přijat, potom obradoval se i více,
sousední vida upřímné pastýře a sobě
nakloněné. Kdy se pak po třetí z rouch svléknuly ovce,
nejvyšší blaha slasti pocítila Battova ňádra;
neb tehdá šťastného domek navštívili Batta

dobrotiví dědici dva Menalkovi, Tityr a družný
s ním Lycidas, by na Battovo dílo milostně pohlédli.

„Žehnej vás světa Pán,“ Battus pak hosti přivítal,
žehnej vás světa Pán, za to co jste propůjčili dobré
Battu chudému! vesel že a blah je, to jest vaše dílo.
Ve blaženosti jeho blaženými se teď pociťujte;
neb blaho sobě plodí, kdo jiné blaženými činívá.
Důstojným pak svým zvěstujte po návratu bratrům
Battovu neskonalou vděčnosť a jak on nemohoucí
odměnu dáti jinou, kdykoli chleb a víno, beránka
obětuje světa Pánu, za vás tuto prosbu se modlí:
„Sám ty Menalkovičům nastokrát, bože, to odplať,
co dvakrát osiřenci dali jsou Battu chudému!“

K. Vinařický.

4. Hněv.

Pastýř bílých koz, Jarmil, pro ženušku milostnou
podle svých pastev z rokytí doplétaje boudu,
takto hovor něžný začal: „Až tebe dopletu, budko,
často v chládku tvém s hezkou budu dlívati ženkou,
kdežto zatím kozy mé (nebo mlsná je koza každá)
spínati po křovinách se budou a shýbati větve.
Ach, již slunko padá za lesík. Ženo, hněv tě neujde,
že mě necháš tu čekať a nadarmo toužiti dlouho.
Až tě jenom uvidím své stádo z pastvy ženoucí,
řeknu: „Hněv můj zasluhuješ!“ jednou tě políbiv,
jen jednou; a Veles veliký, co stádo mi chrání,
slyš: „Hněv můj potrvá, jako noc, od teďka do rána. —
Což to vidím za dubem? je-li to tvá, Bělko, kozička?
Znám ji, tvá je to; tak veselé tu nemá kozy nikdo.
Ó, Bělo, modrooká, poletím teď naproti tobě

neb včela jen po medunce, zajíc po jetélku se dívá,
já pak zas, duchové, odpusťte mi, jen po ženušce.“
Tak hovořil pastýř a letěl z rokytí zeleného
k trnčině růžorodé, od trnčiny k olšině řídké,
z nížto malé s bekotem teď křepce vycházelo stádo;
a když chvátaje jí v náruč uviděl ženu hezkou,
„hněv můj zasluhuješ!“ řekl on, jednou ji políbiv.
Pak popoháněli stádo kozí od olšiny řídké,
k trnčině růžorodé, odtud k rokytí zelenému,
tam kdež jim voňavá, aby sednuli, kývala budka.

I zveselí se milou tu salašku vidouc kozopaska
a chválíc pletení, pochválí svého pasáka;
pak sednou si do ní spolu Jarmil a Bělka milostná,
an zvědavě s nebe osvěcoval noční je tuláček.
Pak na to dí pastýř: „Bělo krásná, tak se nedívej
na mne dnes! Oči modré, ach, nehleďte vy na mne
tak pronikavě dnes. Zakrej, zakrej je, ženuško
běloruká, svobodné by se na mne nedívala očka,
sic kvapná hněvivosť hned z mých ňáder se vykouří.“

Růžovatých ze rtův odpověď teď plyne ženčí:
„Slyš mě, mužíčku milý, a potom můžeš-li, hněvej se,
až ti povím, šťastná kdež jsem prodlévala holka.
Tamto kdež košatá klátí se ta lípa u cesty,
smutně seděl chlapeček. Slzy valně mu tekly po lících,
kdyžto kolem jarobujné jsem popoháněla stádo.
„Což ti je, můj pacholíčku malý,“ optám se ho rychle;
„chleb-li nemáš? žitný prozatím ten vezmi bochánek
a tu homolku aneb nasládlé chceš-li to jab'ko?“ —
„Ach, nač jab'ko mi teď nasládlé, když se mi hezké —
nejhezčí ze všech do hvozdu zatoulalo kůzle!“

Tak bědoval pacholík; já útěchu dávala častou,
až jsme je našli; potom šťastni plakali jsme oba dva."

Řeklatě. Růžolibá ve plápolu líbaje ústa
on pak dí: „Věční bohové tě zalíbili sobě,
ženko milá, předmět k takovýmto činům ti dadouce.
Aj, s vlasy mokrými, hleď! jak luna dnes to vychází
tam za lesem bukovým, tak hezká je moje Bělka!
Častoť říkávám, ale dnes čelo tvé ji zahanbí.
Ó, pověz mně milá — rozkoš, v jaké se napájí
duch tvůj, víc mi jeví, než tvá mi povídala ústa."
Teď stoudná k mluvení pootevře se Bělce hubinka:
„Všecko povím, poslyš. My nenašliť, dosti hledavše,
kozlátko ztracené: ve jiné snad stádo zaběhlo.
„Zde, pacholíku malý!" dím já, „toto kůzle si vezmi!
Bílá srsť mu celá, jakobys je v mléku vykoupal,
nakřivené zelená mu věncuje ozdoba růžky
a z brady, jak jarní obilí, jemu vousky pučí se.
Tvé je to, já je znám. Neplač kozlátko naleznuv."

I provolá pastýř svou dobrou líbaje ženku:
„Ó, Bělo, tys šťastná! bohové tě zalíbili sobě,
k dobročinům takové ti příležitosti dadouce."
Dí a políbil ji. Tu se zarděla Běla co růže
řkoucí: „Jarmile můj, přestaň mě chváliti, přestaň;
každá pyšnívá, do očí chválíme-li holku.
Než, co vidím? Oči tvé pěkné — jak smutny pojednou!
Ty bledneš. Snad hněv tě pojal? Je ti kůzlete líto?
Ach, žeť pak's neviděl, chlapeček jak dříve naříkal!
Jak radoval se potom a v poskoku kůzle poháněl
k otcovským dědinám; jak zpíval, skákal a vejskal!"
Zdvihne očí pastýř: jeho řeč plouží se žalobně:

„Hněv božský mě těží. Úzkosť jako mrákota noční
na mne padá. Hněvivosť přísažná loudila slovce.
Slib jsem já učinil, za svědka volav boha hlasně,
že hněv můj potrvá jak noc, od prvka do rána
a tvé líce že víc než jednou dnes nepolíbím."

Tak smutný pastýř. Zas takto ženuška milostná:
„Jarmile, netruchliž. Jak nad hory slunce povyjde,
pod košatou v svatoháji potom posadím se lípu,
rozkošné kde Veles, náš bůh, sobě místo zalíbil.
Tam všeliké vrátím krom jednoho polibky,
neb jediná bez vůle bohů darovaná hubička
hříchem jest; tu na nás Veles se podívati může.
Pak dubovým božské budem ozdobovať tělo věncem
a vlas růžovým olejem jeho smáčeti temný;
i budem obětovať na smír vrkavé dva holoubky,
v rozložitém dubě skrovný jim krb udělavše,
by zde milostně žijíc jeho líbým ctili vrkáním.
Teď půjdem: studená prý noc nezdráva je oudům."

I šli potom, své stádo kozí do dědinky ženouce;
byltě pastýř potěšen objímaje svou těšitelku.
Tak potokem vlažným protkán obživne palouček.

J. Langer.

5. Hadí studánka.

V údolí travnatém, ověnčeném kolem stinnými buky, pásla se stáda dvou pastýřů, pro svůj líbezný zpěv v celém okolí nejznamenitějších a umějících též z píšťal lahodné zvuky louditi, až se i Ozvěna ve stráních radostí ozývala.

Právě dozpívali střídavě své písně, sedíce u studánky v stínu hustých javorů, když starý Milota s vršku k nim přicházel, chtěje uhasiti žízeň z čerstvého zřídla. Příjemně jste zpívali, jonáci, mluvil k pastýřům, že jsem se u podivení nad zpěvem vaším nahoře zastavil málem žízeň svou zapomenuv. Zvukem píšťal vašich okřívá srdce, jako večerním větříčkem unavení ženci.

Přiklekna stařec na kámen k studánce a sejma klobouk široký s hlavy, ohnul střechu do cípů a nabíraje chladné vodičky žízeň hasil. Jako křišťál tento pramen se temení, a v studenosti nenajdete podál jemu rovný; a přece mnohými lidmi posud pověra tak vládne, že se pod ztrátou života bojí napiti se z této studánky.

Pastýř. A proč se bojí? Myť tady každičký den píváme, a jsme zdrávi a ohebni, jako kdy jindy.

Druhý pastýř. Ano; a smáli jsme se ondyno, když nás včelař, jda okolo, opravdově napomínal, abychom z praménku tohoto nikdy nepili. I proč? tázali jsme se: on ale nevěděl žádné dostatečné příčiny nám pověditi.

Milota. Což nevíte, pastýřové, že studánka tato jmenuje se hadí studánka?

Pastýřové. Tak jí sami říkáme, ale proč to jméno má, nevíme žádný; nebo v celém tom okolí ještě jsme hada ani neviděli.

Milota. Poslyšte tedy: náš otec, byliť jsme ještě malí pacholíci, nám často vypravoval příběh ten, a pro celý svět nebylby se z této studánky napil.

Posadiv se stařec podle pastýřů na kámen měkkým mechem porostlý, jal se vypravovati dále:

Za zlatých starých časů (tenkráte se arci ledacos podivného přihodilo) — zdržoval prý se v našem kraji, a obzvláště v této stráni podivný had, jakých asi podnes málo

na světě! Na těle měl prý lupiny překrásných měňavých barev; co však při něm nejdivnějšího bylo, že na hlavičce nosil zlatou korunku. Žádnému sice, kdo nechal ho na pokoji, neublížil ani za mák, a pastýřové často vídali jej u této studánky. Tu brzy do jasné vody se díval, jakoby se nad svými barvami a ozdobou radoval; brzo zas ve všelikých kotoučích po trávě se svíjel, anebo po stromech se zavěšoval. O polední chvíli nejspíše na vršku v kapličce spával, rozložen na ohřitých sluncem cihlách, a když slunce s oken kapličky sešlo, zase v stráni bylo jej vídati. Dlouho však tyto své hry netropil; nebo brzy zachtělo se tamhle na blízku bydlícímu sadaři, který toho podivného hada často pozoroval, jeho zlaté korunky. Povídají, že hadovi tomu nade všecko bílá barva se protivila, takže, zahlídnul-li kdy bílou plenu na děvčatech, již z daleka na outěk se dával. I užil tedy sadař té lsti, a rozprostřev v kaplici na podlaze bílý šat, rychle odtud se odebral. Než jaké to podivení, když druhého dne s úsvitem přišed, uviděl na mnoho kusů zpřeráženého hada, a na bílém šatu složenou lesknoucí se korunku.

A což dělal s podivnou tou korunkou? tázali ze pastýřové.

Milota. Co s ní dělal, holečkové, nevím. Ale nepochybně že ji někde draze prodav, napotom i se svou rodinou vede panský život. Více ho již v tomto kraji žádný ani okem nespatřil. Od té doby ale nazývali tuto studánku *hadí,* i báli se dlouho, ano i po dnes ještě mnozí se bojí z ní píti. Bláhoví! povídají totiž, že z toho přeráženého hada tolik jedu vyteklo, že i sem do tohoto temence naběhna, vodu nezdravotou naplnil. Ukazují posaváde na stráni stružky, po kterých jedovatina tekla; což nic jiného není, než výmoly, které voda sněhová dolů na jaře se spouštějící

dělává; a protož může jedenkaždý směle napiti se z praménku toho křišťálového.

Líbila se pověsť z dávných dob pastýřům; starý pak Milota opět do stráně se ubíral.

F. L. Čelakovský.

6. Děvče z Tater.

VII.

Tu na trh jeli kdys blízkého města
a Tomeš koňmo je tam provodil;
však bůh ví, ký se zmatek přihodil —
Katušce v tísni ztratila se cesta.
A bloudíc v tkanivu neznámých tváří,
jak muška v pavučině zmatená,
nadarmo v lidech volá na jmena,
jež blízká jí dle rodu i dle stáří!
I rodičův i Tomše ptaní všade
ve směsi hlasů mizí zhlcená;
vše marno: stopa byla zvrácená,
an lidu proud již přes ni vlny klade.

V tom zmatku, než by noc své strhla hráze,
radš sama jme se spěchať k domovu,
snad cestou že se najdou poznovu,
snad jinak nesnázím se vymkne snáze.
Tak spěchajíc zas byla dobré mysli.
Časem se nazpět k městu ohledla,
časem si v odpočinek usedla
a pak zas jako ptáček neodvislý.

Pak uslyšela zahrčeti kola —
nebyl to její vůz; však postála.
S vozu se mladá hlava usmála
a přikyvla a pozdravila zpola.
Katuška v mladé důvěrnosti zdobě
se ptala: „K nám-li do hor jedete?“ —
„K vám do hor; libo-li vám, seďněte.“
A mladík zastavil a zveď' ji k sobě.

VIII.

A jeli. Ona vylíčila krátce
svou velkou v matné tísni nehodu
a mladík žehnal jí co původu,
že může navrátiť jí rodné chatce.
A byl to mladík zaosmahlé pleti,
jak bříza rostlý, něžný v hleduutí,
svěží jak kytka, bystrý ve hnutí,
že bylo radosť naň se zahleděti.
I dvorný byl i srdcem doveď' hnouti,
ve slovech hlazenosť a teplý cit
hlas jeho zvonil, řeč jak vábný třpyt,
že byla radosť jeho poslechnouti.
Vyprávěl odkud, kam a čím jede:
z velkého města dal se na pouti,
by mohl kraje, lidi shlednouti
a nyní do Tater ho touha vede.
A tu, co dosud viděl, tak ho jímá —
ten stkvoucí kraj i lid drahocenný,
že jest si jako znovu zrozený,
jak zřel by kolébku, v níž lidstvo dřímá.

To Katuškou tak hnulo vůčihledě,
že tvář i oko se jí zalesklo,
že srdce vejsklo si i zastesklo
jak slavík, lká-li na větvici sedě.
Vždyť to ten kraj, jenž od dětství jí drahý,
a ten i jeho nad vše zanítil!
Až slzy třpyt jí na tvář zasvítil.
A jako mistr několika tahy
dovršiť umí obraz ve výrazu,
tak dokreslila jeho nástiny
a vylíčila stráně, pastviny,
lid, život, vrchy — vše ve vlastím rázu.
Tak byla schvácena svých citů vzrostem,
že ruku jeho ve své držela
a řekla: „Jsmeť jen prostí docela,
však buďte v našem domě milým hostem!“
Tak byla obrazů těch jata sledem,
že koňský dusot minul doslechu,
když u ní Tomeš stál jak bez dechu
a přelit' vůz jako blesk mraky hledem.

IX.

Avšak ten blesk as také v Tomši šlehnul;
stát zůstal jako v pasti zachycen
a mžikem života byl nasycen —
kůň zařehtal a jezdec hlavu sehnul.
Jak socha stál a vzdech se jemu loudil
tak táhlý, jak by celou duši bral
a Tomeš ve vzdechu tom zavzdychal:
„Já hledal ztracenou a sám jsem bloudil!“

Svislý jak uzda, již popustil s koněm,
ponechal koni cesty chvat i směr;
kůň vlek' se za dne, bloudil přes večer,
pak Tomeš slez' a dál to dělal po něm.
A bloudil dlouho.
Sestár den a klesl
a jako stařec barvy potratil,
měsíc vrcholky spánkem ošatil
a Tomeš jako duch se lesem nesl.
Mech voněl, řeka šplounala a stromem
což šumělo jak upomínek dech
a když se Tomeš uzpomenul v spěch,
stál u břečťanu před Katušky domem —
tož u okna, kde po prvé ji našel.
Skrz okno prolila se lampy zář
a v záři viděl svítiť její tvář
a cizinec jí lesk i barvu snášel.

Jej slyšel líčit kraj i země cizí,
mrav lidí dalekých, jich štěstí, trud,
měst nádheru a společnosti lud,
v níž člověk jako v moři kapka mizí.
A divadla a paláce a chrámy,
že Katuška jak v chrámě slouchala
a jedva v řeč si šeptnouť troufala:
„Ach, kéž to mohu všecko viděť s vámi!"

Dál Tomeš neslyšel; leč ve své hlavě
sám předivné si věci předl dál,
až upřeď' nit, které se nenadál
a na zeď kles' a zalkal usedavě.
A bylo pojednou tak pusto kolem,

že z místa cestu dále nevěděl,
byl jako slepý: v prázdno zahleděl
a chápal vše a nic zas neznal bolem.
Jak stál tu sám, tak stálo náhle všecko;
vše krásné ze světa se tratilo,
nebe se zralé v peklo zvrátilo —
padali andělé jak přes práh děcko.
Ty světa formy nádherné — jak feny
posuňkem sprostým naň se šklebily,
květ, mladosť, víra vůně pozbyly —
nezbylo v duši, co by mělo ceny.
A nevěrnosť zřel jen v podobě její:
nevěrna bohu, sobě, přírodě,
nevěrna horám, jemu, v neshodě
se vším, co svaté v citů pestrém reji,
nevěrna srdce zásadám a rodu,
lhostejná láme nejútlejší květ,
jej na smích vrhá v panských hejsků svět — —
co sbásníš, hlavo ubohá, v svou škodu!

Dál Tomeš neviděl; leč ve své duši
zotvíral přízraků všech směsici
a když již shasli svíci v světnici,
on viděl víc, než viděti kdy tuší:
viděl je šeptať, domluviť co nelze;
viděl, v čem den jim bránil, na rtu ret,
viděl je z očí srdce napájet
a srdce v ústech cvičiti se ve lze.
Viděl je vedle, pod tou samou střechou,
jíž žehnal z celé duše tolikrát:
ó, kdož tu může city v slova brát,
kdy nedomysliť jedinou je těchou!

Viděl je sycením roznícet žízeň
a v prosbě domlčet a selhat hlas,
viděl je anděly a ďábly zas — —
co sbásníš, duše ubohá, v svou trýzeň!

Když probral se, noc spěla do únavu,
kukačka tloukla siroby své žal,
měl srdce pusté, když naň zabuchal,
měl prázdnou duši, opilou měl hlavu.

X.

Co potom dálo se, lze říci krátce:
host na den, na dva konal výlety,
kam krása hor volala v ústrety,
pak zas se vracel k břečťanové chatce.
A když tak mnohé prohlednul si trati,
rozloučil se a pohnut děkoval
a vesel v mysli dále cestoval
a slíbil, že se ještě brzy vrátí.

A co se zatím dálo, moh' by říci
nám Tomeš, kdyby ještě řeči dbal;
však jeho ňádra dravec vydlabal
v bezsenných nocech sobě za ložnici
a že byl hostem, v zámlklosť se halil:
neb kdyby ten se k hlasům přiměsil,
on byl by duši z těla vyděsil
a soulad hor na poušti v úžas zvalil.

A Tomeš chodil do besídky skalné,
kde v šípků loubí vod hra líbezná:

ó, bylatě to brána vítězná,
však vítěz kleslý ve podobě žalné!
A tak sedal jedin u sedátka
jak socha bez dechu a bez hnutí;
co za ním bylo s výše klesnutí,
co před ním, hrozná k přemítání látka.
A divně mu se v mysl kladly věci:
smrť, život, věčnosť, člověk, vražda hrob,
pak z všeho nic a život z běd a mdlob
a člověk zavřen v tom jak orel v kleci.
Pak na mysl mu přišlo mocným tvarem,
co v loubí tom již sobě zbudoval
a jaké naděje a jak v nich hodoval
a to mu prsa rozžhavilo žárem.
A když pak srovnal, čím je tady nyní:
žhavá mu slza v ňádrech zaklesla,
však vnitřní výhně málo vynesla —
tať zbyla všecka v ňader choré skříni.

XI.

Pak stalo se, co lehko předvídati:
když nějaký den na to pominul,
on s Katuškou se opět dostihnul,
že bylo oběma se k sobě znáti.

A Tomeš ve tváři lhal poklid jasný,
jak lovec, když chce obejíti laň,
však celý byl jak namířená zbraň,
kdy tajně krytá v roucha záhyb řásný.
A počal lahodným omlouvať slovem,
že už ťak drahný čas ji neviděl,
že samotila, jak by osiřel,

an neměl domova pod vlastním krovem.
Že ani k dárkům neměl mysl hleděť,
však že jí nyní v dar cos uchystá,
co překoná ji nad vše dojista —
co při tom myslil, těžko na vlas věděť.
A Katuška jak druhdy plná víry,
dětinným okem k němu pohlédla,
v zrak srdce, duši, mysl pozvedla,
jako když láska její nemá míry.
I litovala, že tak dlouho scházel;
že mohl seznať svět a světa div
a slyšeť, co neslyšel jaktě živ —
vše viděť, jako by ho doprovázel —
však že hosť se k nim ještě brzy vrátí.
Ta přímosť Tomšem skoro viklala,
jak láva vrchem než se vydrala,
že ze svých myšlének již chtěl se káti.
Avšak jen na chvíli se v sobě klátil.
Nebť hned se mu zas v duši zabřesklo,
jak by se dravčí oko zalesklo
a břítký úmysl vše v pěstě schvátil.
Tenkrát v něm dravec zveď se z polovice
a s těží jen se zase uložil:
„Div! Ó, já viděl divů mnohem více!
Já nes' jak v pouzdře všecku krásu světa
a k vůli ní jsem pozbyl rozumu,
pak zmoudřel jsem, vrh' pouzdro do rumů
a srdce s ním a bylo po všem veta.
Ta noc jak upír krev mi ssála z těla.“
Pak zvolal s bolestí a jásotem:
„Jak krásná naše plavba životem!“
Pak rozešli se jako v přízni zcela.

XII.

Leč co se dále v jeho duši dálo,
to bylo již jak bouře dospělá,
když den převrhne na noc docela
a co má zkázu vzít, v ní douzrálo.

A bouř ta, jeho podobenství, náhla
s roztáhlým křídlem v Tatry přilítla,
kam hledla, rudým bleskem zakmitla
a její řeč se z hor co hrom rozpřáhla.
A kapky s sebe třásla v šumném hodu,
jak marnotratník jmění nabyté,
že byly hory vodou napité,
jak ovčí stádo, když se plaví z brodu:
že každý pramen naběh' v mocném steku,
že každá stružka byla vodopád,
až sebraly se v jedno napořád,
jak zemská hotovosť a plouly v řeku.

XIII.

A když bouř přelítla a mír se vrátil,
zašel si Tomeš k řece po břehu,
jež rostouc vlny hnala do běhu,
an proud jim šumnou hudbou cestu krátil.
Tam usednul, kde malá loďka stála,
po níž v protější břeh se převážel;
vln hukot o břehy se rozrážel
a vůně jasmínů přes řeku vála.

Sotva že useď, lehký krok tu šustnul —
Katuščin krok, jejž vedl hravý spěch.
„Přeplavme se!" zašeptal její dech,
jenž v tváře výrazu co prosba zhustnul.
Ta slova zalahodila mu v dechu,
leč také uslyšel je s úžasem,
nebť jemu byla čehos ohlasem,
co déle již se chtělo vydrať k sluchu.

„Se převezť? Voda roste vůčihledem,
vlna jak jezdec jme se do skoku,
jenž smrť a zkázu nese v tlumoku —
ty bys jim svěřila se dětským zvědem?"
A hleděl předc, jak sám by přál to sobě,
ba jak by dávno již byl uchystán;
a ona dětsky obemkla mu skrán:
„Ne vlnám, vždyť bych svěřila se tobě,
jáť za větších vln s tebou v loďce dlela."
To znělo jako pouhá lahoda;
on vstal a rychle vesla dobuda,
byl připraven. Jen řek': „Tys tomu chtěla!"

XIV.

A sedli. Loď kmen byla vyhlobený,
jak v Tatrách obyčej A do běhu
rozehnal loďku Tomeš od břehu
se silou, při níž odpor nemá ceny.
Loď řízla vlny jak radlice hlínu,
že zaječely plachým povykem,
pak vrhly se jak lvice v loďky lem,
podrážděny až na krev v rodném klínu.

A lemem škubaly jak v loupež spiklé,
jak chtivé loďce rázem zvrhnout cíl,
že veslo, jež zas Tomeš zarazil,
jak stéblo třáslo se na větru vzniklé.
Však vytrh' ji z vln hněvu mocným chvatem,
by vrh' ji v prudší jek vln sousedních:
ty hned jak pyráti z sil nezhledných
ji ztékaly a hrozily jí zvratem.
Když pak i z těch ji vyhnal rázem druhým,
zastříkly pěnou jako na posměch,
neb za nimi hned jiných dme se dech:
těm jistě neunikne během tuhým!

A unik' jim, unik' i druhých plenu,
v němž hrozily ho zervat útokem,
tu v hor, tu v dol se měníc úskokem,
tu jako jícen, tu tvořice stěnu.
Uniknul všem a loď již ploula hladce;
a když se na Katušku podíval,
ret její chvěl se, zrak se usmíval,
ba plná něhy zachvěla se sladce.

Však v tom tvář zbledla jí jak z mlhy tkaná,
neb Tomeš pojednou byl bez vesla:
loď ploula, kam ji voda zanesla,
a ta ji nesla zpět jak bičem hnaná!

V. Hálek.

H. Ballády a romance.

I. Jan za chrta dán.

1.

Pospěšte sem pacholátka
s děvčaty,
stařec bude s lyrou v ruce
zpívati:
do minulých časů hledí
jeho duch —
popřejte mu pozorlivý,
tichý sluch! —

V Hrubých Kozojedech leží
přes průhon
ještě podnes stará studně
a v ní zvon.
Zvonu však již oko lidské
nezhlídne,
aniž vás kdy k modlitbě hlas
pobídne.

Jenom jednou přede mnoha
století,

pobožné měl staré ženě
zazněti.
Ta v té studni len a přízi
máchala
a jej do polou ven na ní
vytáhla.

Užasla a velkou hrůzou
omdlela,
zvon ale i s přízí z ruky
pustila.
Tu zvon s hřmotem přenáramným
ke dnu kles',
zazněl, až se hnul a zatřás'
vrch i les:
„Jan, Jan za chrta dán!“

2.

Jede ostrým klusem domů
Hrubokozojedský pán;
podle něho vede chrty
věrný sluha, dobrý Jan.
Rytíř jako mračná bouře
s koně dolů škaredí,
že mu o psu nejmilejším
lidé jeho nevědí.

Třetí den již v šírém poli,
v lesích, skalách hledají,
o ztraceném ale chrtu
ani zdání nemají.

Přesmutně se domů vrací,
tichý jako noc a smrt
rytíř, často vzdychna volá:
„Ach, kde jest můj chrt!“

Na silnici stojí baba
na dvě berle sehnutá,
škaredá co soví hlava,
jednooká, hrbatá;
ve tváři je samá brázda,
ruka kůže jen a hnát —
hlasem jako vraní krákot
jezdcům káže stát!

„Kaž, rytíři! svému hřebci,
svému lidu zadržeť,
po čem s trudným želem dychtíš,
ode mne lze obdržeť.
O tvém prchlém milencovi,
o tvém drahém chrtu vím,
zadarmo ti ale věru
o něm nepovím!“

„Vydáš-li mi svého Jana,
bude zejtra doma chrt. —
Co s ním počnu? — Černokněžku
zmladí jinochova smrt.
Mám-li, tak jest v hvězdách psáno,
děvče zas se usmívať,
v jinošské se krvi musím
častěj' omývať!“

Na ta hrozná slova zbledl
švarný jinoch co stěna,

mezi nadějí a strachem
vrhnul se na kolena;
lítostivým hlasem prosí
statečného rytíře,
život věrného by sluhy
nedal za zvíře.

Rytíř však jen horkou vášeň
svého srdce poslouchal,
na tvář bledou, uslzenou
svého Jana nekoukal.
„Přiveď chrta," pravil k babě,
„zejtra na úsvitě k nám,
věru, že ti bez meškání
Jana za něj dám!" —

3.

Jitro se červená s východní brány,
u hradu čeká již baba a chrt.

Pacholík neusnuv se věže hledí,
vidí své neštěstí, vidí svou smrt.
Klopýtá k rytíři: „Pane, ó pane,
milosť a útrpnosť s ubohým měj,
nedávej kouzelné pravici Jana,
sluneční záři a život mu přej!"

Rytíř však nad chrtem radostí jásá,
neslyší jinochův žalostný hlas;
objímá babu i objímá chrta,
poručí přistrojiť radostný kvas. —

A když se s večerem baba uklízí,
Jana jí v okovech ven vyvedou,
dva draci ve voze škaredočerném
s Janem a s babou se k lesu berou.

4.

Neminulo ale ani
pět neděl,
chrt ten draze vykoupený
zcepeněl! —
Tu si rytíř vlasy trhal,
hořem vyl;
chrta však již ani Jana
nezbudil!

A když divé bolesti čas
ukrotil,
srdce opět lidským citům
navrátil:
tu ho počal svědomí červ
hryznouti,
na oči mu Janův obraz
vinouti.

„Jene!“ volal často, „Jene
nevinný,
ukrutností svého pána
zničený!
Nakloň ke mně s přísných nebes
hlavu svou,
a odpusť mi želícímu
vinu mou.“

Na to kázal kostelíček
založiť,
při něm dřevěnou zvonici
postaviť,
na ni svěsiť zvon ze stříbra
jasného,
jímž by denně za Jana se
zvonilo.

Když však naň ponejprv zvoniť
počali,
hrůzou všem u zvonu zuby
cvakaly;
nebo místo zvuku stříbra
zavzněl hlas
hřímající až se kostel
pozatřás':
„Jan, Jan za chrta dán!“

5.

Slyše to pán Kozojedský
hořce počal plakati,
oděv rytířský se sebe
divou rukou trhati.
Rubáš žíněný si kázal
přinésť, jím se přiodil
a k dřevěné zvonici se
za zvoníka postavil.

A hle! ke zvonu když dolez',
provazu se uchopil,

červa v srdci žeroucího
v okamžení necítil;
aniž víc zvon taká slova
vydával již ze sebe;
zněl však co hlas cherubína,
když se vrací do nebe.

Jednou se však po klekání
starý zvoník nevrátil;
pod zvonem ho zvonícího
šíp kostlivcův uchvátil.
Ale na pokojné tváři
ruka cizí napsala,
že se jemu vina velká
milostně prominula.

6

Po časech, po letech, když se odbojců
strašlivý po Čechách rozbouřil shon,
rozkotal kostelík, rozkotal hradbu,
zvonici strhli i stříbrný zvon;
strhli, však nezhltli; nebť mocná ruka
božího anděla ukryla jej,
zaryvši do sypké, hluboké studně —
můžeš-li, surovče, děl se o něj! —

Od oné doby tu spočíval v chladné
vodě a bažině stříbrný zvon;
okolo něho si bučela stáda,
zahřmělo lovectví, křepčení, hon.
Pořád tu v hlubině skrytý zůstával,
až jej pak v podivně osudný den

pobožné babičky usvadlá ruka
s podivem na polou vytáhla ven.

Tenkráte naposled výslovným hlasem
vyvolal: „Jan, Jan, Jan za chrta dán!“
Potom již nebyl do časů dnešních
slyšán, ni smrtelným okem vídán.
Bezpečně sousedé vodu teď váží,
bezpečně máčejí konopě, len;
zvon zmizel na věky; nikdy ho žádný
nevydá na světlo ze studně ven.

7.

Zpomínejtež tedy dítky
na zvonec,
přivedl jsem povídku již
na konec.
Dále by vám bylo marné
zpívati,
počínať z vás mnohé očkem
mžírati.

Vezměte si příklad z mého
rytíře,
nedávejte duši drahou
za zvíře.
Hleďte z mládí každou vášeň
krotiti,
tak se bohu, lidu všemu
líbiti.

Odevzdejte se teď tiše
spaní v moc,

pán bůh náš vám račiž dáti
dobrou noc!
Dřív však než vám očka sklíží
spánek váš,
za Jana se pomodlete
„Otče náš!“

K. J Šnaidr.

2. Hvězda v jezeru.

Spadla hvězda za večera
přímo s nebe do jezera;

šla matinka kolem břehu
s dítkem co andílkem v běhu.

„Aj, matinko, co to spadlo?
na nebi snad kvítko svadlo?“ —

„Nesvadlo; to líbá nebe
krásnou zem, jak já teď tebe.“ —

„Zřím tu libku, též i jiné,
jako růže vše to plyne.

Pusť, matinko, pusť mne čile,
ať tu schytám růže bílé;

já si z nich kytinku svinu,
ráda budeš tomu činu.“ —

„Jezero tě neponese,
pohleď, jak se samo třese.“ —

„Já jsem lehké jako péro,
pusť mne, máti, na jezero.“ —

„Kdybys tam se, dítě, hnulo,
na věky bys utonulo.“ —

„Já, matinko, neutonu“ —
vece dítě k vodě honu.

Strne máti, hlas se chvěje;
chytne dítko, domů spěje.

Ale dítko bez pokoje
uhne k vodě kroky svoje.

Nahne se tam pro hvězdičky,
spadne — mrak jde přes očičky.

Co strach matku k vodě vede,
je co hvězda dítko bledé.

Od té doby za večera
hledí máti do jezera

S oka jí tam slza kane
každé hvězdě, co jich plane.

Neb snad jedna z nich je robě,
ano leží v chladném hrobě.

V. Picek.

3. Vodníkova nevěsta.

Seděla dívka z večera
na květném břehu jezera
a kvítí smutná trhala,
vlnám je do lůna metala.

„Vy vlnky, přijměte lásky květ,
a neste ho rychle v jinší svět;
mne svět hořejší netěší,
kde láska vždy cos pohřeší.

Tatíček dobrý v hrobě spí,
macecha laje a zlořečí;
i družka zlá mne zklamala,
milého mi z náruče vydrala.“

Tak dívka lká i běduje,
vlnám svůj nářek svěřuje
a vlnky křepké podtají
důvěrně jí cos šeptají.

Co děva v srdci tajila,
to vlna vlně zradila.
Zaslechna vodník pláč děví,
na hladině vod se objeví.

Tvář bledá, vlasy zelené,
na hrdle perly hlazené,
korály vzácné u pasu
množí vodníkovu okrasu.

Kloníť se k dívce, lahodí
a slova sladká prohodí:
„Ty, děvo sličná, pojď a pojď,
v palác tichý mne doprovoď!

Palác můj jasný, průhledný
na křišťálových sloupech ční,

v něm lahoda i pohova,
jak jen pomyslíš, hotova.

Tam družky najdeš laskavé
a hračky stkvostné, blýskavé;
ku hrám i rychlým posluhám
na sta děvic po vůli mám."

Poslouchát děva svodný hlas,
zpomínajíc na lásky čas,
i dí na mysli zmámená:
„Ty můj jsi — já nevěsta tvá!"

A řkouc to, milému vstříc letí,
držíť ji vodník v objetí,
a voda, když to uzřela,
nad nima se rychle zavřela.

Jan z Hvězdy.

4. Fatima.

Rcete, co to má tam býti?
jaký hlahol v dráze zní? —
Co se má s tou dívkou díti,
co ten zástup vůkol ní?
Děva to vnadného zření
rozhněvala sultána,
a teď za své provinění
mečem má být trestána.

Ha! tu stojí v kráse celé,
jak by ji byl kojil ráj;

v tváři její lesklobělé
obrazí se celý máj;
oči se ve modru stkvějí,
ňadérka co padlý sníh,
vlasy líbají krk její
bělavých u prstencích

Útrpnosť tvář každou cloní,
ba i kat sám povzdychá,
z očí všech se slza roní —
ona jen své suché má
Oh! teď lid se rozstupuje —
neb na hrdém černoni
Soliman se přibližuje;
soudit jde — ó běda jí!

Kol se ticho rozestírá,
bázeň kolem panuje,
divoce dnes sultán zírá —
neb mu smrt po boku je.
Jako vládce přísně mstivý
k popravišti přijel dnes,
pohled druhdy milostivý
svůj dnes s sebou nepřines.

„Musíš, Fatimo, umříti,“
praví tváří zkalenou;
„já tě chtěl za ženu míti
a tys opovrhla mnou.
Ale milosť má být tobě,
láskou-li mne oblažíš,
zda-li ne — v té umřeš době;
kate, co máš činiť, víš!“

Sultán na odpověď čeká;
Fatima ku nebi zří
klidným vzhledem, na zem kleká,
hrdlo sněžné obnaží;
již se meč ve výšce svítí,
an krev její píti má,
ach, již kat chce hlavu stíti —
„Zadrž!“ sultán v tom zvolá.

S úžasem naň všecko zírá,
uleknutí naději
klidnou náruč otevírá —
sultán hledí vlídněji,
a přes bledé líce jeho,
líce druhdy růžené,
kane s oka modravého
slza v době blažené.

„Tedy já jen,“ praví temně —
„já mám být nešťastný jen?
Otrok nejchudší z mé země
láskou dýchá opojen;
vydobyl jsem rukou smělou
hradby města mnohého,
než jsem nemoh' mocí celou
srdce dobyť žádného.

Ba že lehká věc to není
přemoci se samého;
zdusiť pomsty lichotění,
cíl jest ducha velkého. —
Chci se o to pokusiti,
Alah mi snad sílu dá!

Fatimo! máš milosť míti,
odejdi — jsi svobodná!"

„Zdráv buď!" znějí zvučné hlasy —
„Zdráv buď sultán k slávě nám!
Soliman žij dloubé časy —
neb on přemohl se sám."
A jak když se slunce zračí
skrze mračna hustá dráť:
Fatima skrz lid se tlačí,
jme se k sultánovi bráť.

„Tys mne," kleknouc praví k němu,
„obdaroval svobodou,
zas ji dávám pánu svému —
otrokyní chci býť tvou.
Dávno jsem tě tajně ctila,
tys mně se co Mahmud stkvěl,
proto jsem jen protivila
se, že jsi mne nutiť chtěl."

„Ale bez nucení tobě
ráda, pane, život dám;
přijmi děvu věrnou k sobě,
srdce čisté — vše co mám!"
Sultán zdvíhá vzhůru si ji
a ji tiskne v ňadra svá;
zpitý volá lid: „Ať žijí
Soliman a Fatima!"

Jos. K. Chmelenský.

5. *a.* Útěk. *)

On vojevuje — rok uplynul,
nevrací se — snad už zhynul.
Panno, škoda plných vnad,
od knížete jede svat.

Kníže slaví kvas na dvoře,
panna pláče na komoře.
Její oči, ty hvězdice,
teď jak dvě cisterny kalné,
její líce jak měsíce
v nově tvář teď blednou valně;
běda vnadám, běda zdraví!
Matka pláče z velké tíže,
na ohlášky dal už kníže. —

Svatba jede, hlučně, zvučně.
„Nepovezou mne k oltáři,
povezou mne ku hrobaři,
ustelou mi v černé zemi.
Já umru, když on nežije,
tebe, matko, žel zabije.“

Kněz ve zpovědnici sedí —
čas, o dcerko, ke zpovědi.

Přišla kmotra: „Neměj strachu,
vyžeň kněze, nevěř tlachu.

*) Tuto a následující Bürgerovu báseň předesýlám Erbenově „Svatební košili,“ poněvadž na stejném motivu záleží.

Bůh a víra, klam a snové,
kmotra útěchy má nové.
Kmotra stará moudrosť velká,
má papročí květ a zelka,
ty máš milencovy dary,
přišla jsem na mocné čáry.
Vlasy jeho v hádě spleť,
dva prsténky utvoř hned,
z levé ruky krve dej
a hada jí polívej;
v prsténky to budem líť,
musí přijíť a tě vzíť!“

Panna kvílí — jezdec pílí.
Proklínáno — pospícháno,
již pokojík otevřel:
„Panno, či máš strach či žel?“

Ztichnul, usnul dvůr do kola,
panna slouchá — zvon zazvoní,
půlnoc bije — stráž nevolá,
panna slyší — dupot koní,
Brytan jak by hlasu neměl,
zavyl zticha a oněměl.

Zaskřípaly dvéř podvoje,
někdo jde po síních dlouhých,
otevrou se dvéře troje,
jedny zavrou se po druhých.
Vkročí jezdec celý v běli
a usedá na posteli.

Čas utíká jako řeka,
v tom kůň řehtal, sova vyla,
zvonec dozněl. — „Pojď, má milá,
kůň zařehtal, kůň můj čeká,
vstaň a sedni na kůň můj,
věčně's má a já jsem tvůj.“

Měsíc svitne — jezdec lítne
po dolinách, po horách:
„Panno, panno, máš-li strach?“

V poli kůň se větrem nese,
nese lesem — hlucho v lese;
tu i onde povyhnaná
v suché jedli kráče vrána,
vlkův zraky z tmavých slují
jako světla prokmitují.

„Cválej, koni, cválej dál,
měsíc sestupuje s chmur,
než sestoupí měsíc s chmur,
máš přeletět deset skal,
deset řek, devátý zvůr,
za hodinu pěje kůr.“

„Kam mne vezeš?“ — „Aj, kam? Domů;
dům můj na hoře při háji,
ve dne netěžko nikomu,
v noci jedeme potají.“

„Máš ty zámek?“ — „Hrad veliký
zavřený, ač nemá kliky.“

„Můj miláčku, jedem prudce,
zastav na luze maličko!“ —
„Drž se sedla, holubičko,
pravou rukou — co máš v ruce?
Či to měšek k práci vzatý?“
„Ne, to oltářík zlatý.“

„Nač to držet? Jízda běží,
zem se třese na mém koně,
již před koněm propast leží,
zahoď knižku, pustím koně!“

Koník jak by prost břemene
skokem deset sáhů žene.

Letí křivě přes bahnisko,
kolkol pusto. Jen bludička
před nimi co průvodnička
letí z hrobu na hrobisko,
kde přeletí jako kvítí,
jasnomodře stopa svítí
a tou stopou jezdec letí.

„Můj milý, jaká to cesta?
Tu není stop po člověku.“
„Dobrá cesta, kde nevěsta
křivě jede na útěku.
K nám bez stopy přístup těžký,
nevstoupí, kdo přijde pěšky,
bohatého koně vezou,
ubohého sluzi nesou.“

„Cválej koni, cválej jen,
od východu blýská den,
za hodinu bije zvon;
než udeří ranní zvon,
máme býti přes dvé skal,
přes dvé řek a velký zvůr,
za hodinu druhý kůr.“

„Drahý, stiskni uzdu v pěstě,
kůň se leká, bokem sadí,
plno skal i dřev na cestě,
kůň o dřevo mnou zavadí.“
„Milá, co to za pletenec,
jaké máš to v ruce strůuky?“
„Můj miláčku, to růženec,
škapulíře a korunky.“

„Šňůrka prokletých oříšků
koníkovi míhá v oči,
jak se chvěje, bokem skočí,
zahoď milá, zahoď hříčku.“
Kůň pak zbaven bázně letí,
uběh' pět mil do zápětí.

„Co to za hřbitov, můj milý?“
„To jsou zdě, co hrad můj střeží.“
„A ty kříže, ty mohyly?“ —
— „Nejsou kříže, to jsou věže.
Přes zeď skokem přejdem prahy
tu na věky konce dráhy.“

„Stůj, koníku, koni stůj,
přibyl's, nežli zapěl kůr

tolik řek a skal i zvůr
a tu's strnul, koni můj.
Vím, proč trneš, ty-li víš?
Mne i tebe bolí kříž."

„Proč, můj milý, proč jsi stanul?
Zimní rosa mnou zachvěla,
zimní vítr mne ovanul,
kryj mne pláštěm, trnu celá."
— „Přitul hlavu, moje milá!" —
„Na tvá ňádra hlavu kladu,
hlava má se rozpálila,
může ohřít kámen v chladu."

„Jaký cvok to ocelový?"
— „Křížek to, co matka měla." —
„Křížek ostrý jako střela,
čelo raní, tváře pálí.
Pryč s tím cvokem, zahoď v dáli."

Padna na zem křížek zniknul,
jezdec pannu v půli tisknul,
z očí, z úst mu oheň blysknul
a kůň lidským smíchem hyknul.
Přeskočili zídku v hon,
kůry pějou, bije zvon.
Než kněz přišel na mši z rána,
zmizel kůň a s jezdcem panna.

Na hřbitově tamto temně
stojí kříže dál a blíže,

ale jeden hrob bez kříže,
zanechána čerstvá země.

Kněz nad hrobem dlouho dlel
a mši za dvě duše měl.

Z Mickėviče: *Peška.*

b. Lenora.

Lenora lekem za šera
ze sna se vyrazila:
„Vilíme, kde jsi? — nevěra
či smrť tě uchvátila?“
On v ručné pluků ve dráze
s Fridrichem táhnul ku Praze
a nepsal milé k zprávě,
zda z bitvy vyšel zdrávě.

Když pak i král i královna
se války nabažili
a udobření zpovlovna
mír svatý učinili:
Tu vznikne ples a zpěvu hluk,
a bubnů chřest a cinků zvuk
a listím ozdobené
se vojsko domů žene.

A převšady a odevšad
jde valem vše a stěží
a buď on stár a buď on mlad,
vstříc plukům ryčným běží;
tam slyšeť otce, manžela,
tu chotě vítať z vesela:

Lenora čeká mnoho,
ach, vítať nemá koho.

I ptá se tam, zde každého
a zbíhá celé řady;
než nikdo nezná milého
a nikdo neví rady.
A když pak přejdou plukové,
tu vrané vlasy sobě rve,
tu hrozné ryky plodí,
a vztekle sebou hodí.

I běží matka k děvčeti:
„Kýž Pán bůh smiluje se!
Mé milé dítě, co je ti?"
a od země ji vznese.
„„Co pryč je, matko, to je tam!
pryč s světa, pryč, je lesť a klam!
bůh nezná smilování,
ach běda mého lkání!""

„Bůh, bůh se smiluj náš!
onť dobře dělá s námi.
Ach pomodliž se otčenáš,
bůh, bůh sám bude s námi." —
„„Ó matko, matko, klam a lesť!
Ne mnou co dělá, dobré jest:
dost jsem se namodlila,
ó, nač by prosba byla!"" —

„Bůh, bůh, ten otec uslyší,
kdy dítě se mu koří,

Jdi, přijmi svátosť nejvyšší,
ta žalosť v tobě zmoří.“ —
„„Ó matko, co zde zahoří,
to svátosť žadná nezmoří,
ach, žádná svátosť, máti,
znik mrtvým nemůž’ dáti.““ —

„Což, ať ten svodník šalebný
kams do Tu ek se pustil?
Pro nový sňatek svatebný
snad své se víry spustil?
Nech, dítě, muže vrtkého,
on zisku dojde špatného,
kdy duše těla zbude,
ten klam ho pálit bude!“ —

„„Co pryč je, matko, to je tam,
co pryč je, po tom veta!
Smrť, smrť je zisk můj, svět je klam!
Kéž neznala jsem světa!
Zmiz, zmiz, ty tělo v hrob a prach,
krej, krej tě hrůza, noc a strach!
Bůh nezná smilování,
ach běda mého lkání!““ —

„Ach nesuď z toho bezpráví
to strastné, bože, robě!
Co slina kane, rozpráví,
ach, nebuď vinno tobě!
Ó dítě, zanech kvílení
a pomni na své spasení,
ať duše aspoň svého
má chotě nebeského.“ —

„„Ó matko, co je spasení?
Ó matko, co je peklo?
S ním, s ním je v pekle spasení,
a bez Vilíma peklo!
Zmiz, ty tělo, v hrob a prach,
kryj tě hrůza, noc a strach!
Tam, kde ho není, žíti,
ni v nebi nechci býti.““ —

Tak zoufalosť se vztěkala
skrz její mozk a žíly
a proti bohu reptala
hůř, hůře každou chvíli;
a tloukla prsy zavilé,
až zašlo slunce spanilé,
a v zlatém po obloze
až jely hvězdy voze.

A venku, slyš! to dup, dup, dup!
co koňský cupe dusot;
a chřestem ssedne v domu vstup,
a staví jezdec klusot.
Pak u vrat počne kruh a hřeb
jen zticha, zlehka klep a klep!
A skrze vrata na to
je slyšeť slova tato:

„Vpusť, pusť mě, milá milenko!
I bděla-lis, či spala?
Máš smích či hoře, panenko?
I zdalis o mne dbala?“ —
„„Vilíme ty? — tak pozdě k nám? —
Ba hoře, hoře, milý, mám

a kvílím bez pomoci.
I odkud jedeš v noci?““

„My sedláme jen v půlnoci,
až z Uher jedu k tobě:
dřív jsem ti nemoh' zpomoci,
teď vezmu tebe k sobě.“ —
„„Ach pojď sem, dítě medové,
skrz chrastí fičí větrové,
pojď, pojď sem, zlatý milku,
v mých rukou okřej chvilku!““ —

„Ať fičí bouře větrova,
ať fičí, fouká, věje;
kůň hrabe, břinká podkova,
tu nedobře se děje:
Pojď, kasej, vzchop, a na mého
se za mne švihni vraného:
sto mil tě v ryčném plesu
dnes v chotí lůže vnesu.“—

„„Ach dnes sto mil? — dnes dívčinu
donese kůň tam ručí?
Aj, jedenáctou hodinu
již zvon na věži hučí.““ —
„Hle, měsíc svítí, jasno-tě!
My s duchy jedem v klopotě:
oč, že ty za hodinu
jsi v lůži nevěstinu?“ —

„„Kde ložnice, kde, jaká tvá?
Kde, jaké lůžko tvoje?““ —

„Malá, tichounká, daleká;
šest desk a desky dvoje!“ —
„„Dost volná?““ — „Dost! Ty rychle pojď,
vzchop se, kasej se a na kůň vhoď!“
Host k hosti hned se sbéře
a do kořen jsou dvéře.

I kasá, vzchopí a švihne se.
hop! holka na kůň prudce
a vůkol jezdce obnese
své liliové ruce.
A rykem, rykem hop a hop!
Kůň cválá mžikou na sta stop
a jezdce dál unáší,
až zem se ohněm práší.

A v pravo, v levo valem vzad,
vše míjelo, kde jeli;
jak letěl les a sad a hrad,
jak duté mosty hřměly!
„Strach dívčině? — i jasno-tě!
My s duchy jedem v klopotě.
Strach dívčině-li z duchů?“
„„Ó nech v pokoji duchů!““ —

Nač medle je ten hluk a zvuk?
Co vyje sejc tu dobu?
Slyš zvonu zvuk a zpěvu hluk:
„To tělo nesme k hrobu.“ —
A nesa rakev na marách,
k nim průvod s tělem blíže táh',
zpěv jeho k poslouchání
co žabí křehotání.

„V půlnoci tělo pohřběte
vy v zvuku, hluku, plesu;
ať sobě tělo děvčete
já v chotí lůže vnesu.
Pojď, pěvče, s kůrem, přitřešti!
a svatební mi zavřešti!
Spoj, pope, s ženou muže,
než lehnem v chotí lůže!"

Dost zvuku! — máry zaletí —
a jedva okem kyne,
hned rykem, rykem v zápětí
se vše to za ním line.
A dál a dále, hop a hop!
kůň cválá mžikem na sto stop,
a jezdce dál unáší,
až zem se ohněm práší!

Jak letí v pravo, na levo,
aj, pole, role, sady!
A v levo, pravo, na levo
vsi, zámky, města, hrady!
„Strach dívčině? — i jasno-tě!
My s duchy jedem v klopotě.
Strach dívčině-li z duchů?" —
„„Ó nech v pokoji duchů!""

A hle, a hle! tu na kole
půlzjevná v záři bledé
ta luza vůkol do zvole
si ryčný tanec vede.
„Sem, sem, ty luzo, za mnou pojď!
sem skokem pojď a sebou hoď!

A když se sňatky počnou, —
hop, tancuj rykem skočnou."

A luza z kola prask a prask!
se hrne za ním chřestem,
jak kdyby chrastím vichr třask
a zašustěl suchým klestem.
A dál a dále, hop a hop!
kůň cválá mžikem na sta stop
a jezdce dál unáší,
až zem se ohněm práší.

Jak letí všecko stranami,
co pod hvězdami září,
i samo nebe s hvězdami
jak letí před jich tváří! —
„Strach dívčině? — i jasno-tě!
My s duchy jedem v klopotě!
Strach dívčině-li z duchů?" —
„„Ach, v pokoji nech duchů!""

„Ha, vraný!" pějou kurové —
„čas kvapí neustále,
již vanou ranní větrové, —
ha vraný! cválej dále!" —
Tu, tu se dráha skončila,
tu dívka chotě nabyla,
A s duchy pádem jeli.
„Hle, tu jsme, kde jsme chtěli!"

Pak přímo k vratům klopotá
co přes závodní hony,

a svižným prutem stroskotá
i závory i spony.
Dsky břinkotem se rozletí;
on pojav koně v zápětí
se po hřbitově řítí,
an jasně měsíc svítí.

A hle, a hle! tu nad hroby,
ha, strachem tělo trne,
co troud jsa, s jezdce podoby
se kyrys dolů hrne;
v leb nahý hlava zmizela
a zplchala a zlysela,
jest kostlivec jen z něho,
a kosa v ruce jeho.

A vzpíná se a supá kůň,
z úst plamenem mu hoří,
a pod nimi se v černou tůň
zem propadne a zboří.
Hluk hučí horem bouřlivý,
jek ječí dolem strašlivý,
smrť napíná svou kuši,
Lenora pouští duši.

Hu, hu! teď vůkol duchové
hop! tančí kolem skočnou;
a tancujíce takové
jí zpěvy huhlať počnou:
„Trp, trp! byť srdce ustalo,
lép než by bohu reptalo;
duch ušel tělu svému,
bůh milostiv buď jemu!“

Z Bürgera: *Jungmann*

c. Svatební košile.

Již jedenáctá odbila,
a lampa ještě svítila
a lampa ještě hořela,
co nad klekadlem visela.

Na stěně nízké světničky
byl obraz boží rodičky,
rodičky boží s děťátkem
tak jako růže s poupátkem.

A před tou mocnou světicí
viděti pannu klečící:
klečela, líce skloněné,
ruce na prsa složené.

Slzy jí s očí padaly,
želem se ňádra zdvihaly.
A když slzička upadla,
v ty bílé ňádra zapadla.

„Žel bohu! kde můj tatíček?
Již na něm roste trávníček!
Žel bohu! kde má matička?
Tam leží, podle tatíčka!
Sestra do roka nežila,
bratra mi koule zabila.“

„Měla jsem, smutná, milého,
život bych dala pro něho!

Do ciziny se obrátil,
potud se ještě nevrátil.“ .

„Do ciziny se ubíral,
těšil mě, slzy utíral:
„„Zasej, má milá, zasej len,
zpomínej na mne každý den;
první rok přádla hledívej,
druhý rok plátno polívej,
třetí košile vyšívej:
Až ty košile ušiješ,
věneček z routy poviješ.““

„Již jsem košile ušila,
již jsem je v truhle složila,
již moje routa v odkvětě —
a milý ještě ve světě,
ve světě širém, širokém
co kámen v moři hlubokém.
Tři léta o něm ani sluch,
živ-li a zdráv — zná milý bůh!“

„Maria, panno přemocná!
ach budiž ty mi pomocna:
Vrať mi milého z ciziny,
květ blaha mého jediný;
milého z ciziny mi vrať —
aneb život můj náhle zkrať:
u něho život jarý květ —
bez něho však mě mrzí svět.
Maria, matko milosti!
buď pomocnicí v žalosti!“

Pohnul se obraz na stěně —
I zkřikla panna zděšeně;
lampa, co temně hořela,
prskla a zhasla docela.
Možná, žeť větru tažení,
možná i — zlé že znamení!

A slyš! na záspí kroků zvuk,
a na okénko: ťuk, ťuk, ťuk!
„„Spíš, má panenko, nebo bdíš?
Hoj, má panenko, tu jsem již!
Hoj, má panenko, co děláš?
A zdali pak mne ještě znáš?
aneb jiného v srdci máš?““

„Ach můj milý! ach pro nebe!
tu dobu myslím na tebe;
na tě jsem vždycky myslila,
za tě se právě modlila!“

„„Ho, nech modlení — skoč a pojď,
skoč a pojď a mě doprovoď;
měsíček svítí na cestu:
Já přišel pro svou nevěstu.““

„Ach pro boha; ach co pravíš?
Kamž bychom šli — tak pozdě již!
Vítr burácí, pustá noc,
počkej jen — do dne není moc.“

„„Ho, den je noc, a noc je den —
ve dne mé oči tlačí sen!
Dřív než se zbudí kohouti,
musím tě za svou pojmouti.
Jen neprodlévej, skoč a pojď,
dnes ještě budeš moje choť!““ —

Byla noc, byla hluboká,
měsíček svítil s vysoka
a ticho, pusto v dědině,
vítr burácel jedině.

A on tu napřed — skok a skok,
a ona za ním, co jí krok.
Psi houfem ve vsi zavyli,
když ty pocestné zvětřili;
a vyli, vyli divnou věc:
že-tě na blízku umrlec!

„„Pěkná noc, jasná — v tu dobu
vstávají mrtví ze hrobů,
a nežli zvíš, jsou tobě blíž —
má milá, nic se nebojíš?““

„Což bych se bála? tys se mnou
a oko boží nade mnou. —
Pověz, můj milý, řekni předc,
živ-li a zdráv je tvůj otec?
tvůj otec a tvá milá máť,
a ráda-li mě bude znáť?“

„„Moc, má panenko, moc se ptáš!
Jen honem pojď, však uhlídáš.
Jen honem pojď, čas nečeká,
a cesta naše daleká. —
Co máš, má milá, v pravici?““

„Nesu si knížky modlicí.“

„„Zahoď je pryč! to modlení
je těžší nežli kamení!

Zahoď je pryč! ať lehce jdeš,
jestli mi postačiti chceš.""

Knížky jí vzal a zahodil,
a byli skokem deset mil. —

A byla cesta výšinou,
skalami, lesní pustinou;
a v rokytí a v úskalí
divoké feny štěkaly,
a kulich hlásal pověsti:
že-tě na blízku neštěstí. —

A on vždy napřed — skok a skok,
a ona za ním, co jí krok.
Po šípkoví a po skalí
ty bílé nohy šlapaly;
a na hloží a křemení
zůstalo krve znamení.

„„Pěkná noc, jasná — v tento čas
mrtví s živými chodí zas;
a nežli zvíš, jsou tobě blíž —
má milá, nic se nebojíš?""

„Což bych se bála? tys se mnou
a ruka páně nade mnou. —
Pověz, můj milý, řekni jen,
jak je tvůj domek upraven?
Čistá světnička? veselá?
a zdali blízko kostela?"

„„Moc, má panenko, moc se ptáš!
Však ještě dnes to uhlídáš.

Jen honem pojď, čas utíká,
a dálka ještě veliká. —
Co máš, má milá, za pasem?““

„Růženec s sebou vzala jsem.“

„„Ho, ten růženec z klokočí
jako had tebe otočí!
zúží tě, stáhne tobě dech:
zahoď ho pryč, neb máme spěch!““

Růženec popad', zahodil,
a byli skokem dvacet mil. —

A byla cesta nížinou,
přes vody, luka, bažinou;
a po bažině, po sluji
modrá světélka laškují:
Dvě řady, devět za sebou,
jako když s tělem k hrobu jdou;
a žabí havěď v potoce
pohřební píseň skřehoce. —

A on vždy napřed — skok a skok
a jí za ním již slábne krok.
Ostřice dívku ubohou
břitvami řeže do nohou;
a to kapradí zelené
je krví její zbarvené.

„„Pěkná noc, jasná — v tu dobu
spěchají živí ke hrobu;

a nežli zvíš, jsou tobě blíž —
má milá, nic se nebojíš?""

„Ach, nebojím, vždyť tys se mnou
a vůle páně nade mnou!
Jen ustaň málo v pospěchu,
jen popřej málo oddechu.
Duch slábne, nohy klesají,
a k srdci nože bodají!"

„„Jen pojď a pospěš, děvče mé!
Však brzo již tam budeme.
Hosté čekají, čeká kvas,
a jako střela letí čas. —
Co to máš na té tkaničce,
na krku na té tkaničce?""

„To křížek po mé matičce."

„„Hoho! to zlato proklaté
má hrany ostře špičaté!
bodá tě — a mě nejinak;
zahoď to, budeš jako pták.""

Křížek utrh' a zahodil,
a byli skokem třicet mil. —

Tu na planině široké
stavení stojí vysoké;
úzká a dlouhá okna jsou,
a věž se zvonkem nad střechou.

„„Hoj, má panenko, tu jsme již!
Nic, má panenko, nevidíš?""

„Ach pro boha! ten kostel snad?“ —
„„To není kostel, to můj hrad!““
„Ten hřbitov — a těch křížů řad?“

„„To nejsou kříže, to můj sad!
Hoj, má panenko, na mne hleď
a skoč vesele přes tu zeď!““

„Ó nech mne již, ó nech mne tak!
Divný a hrozný je tvůj zrak;
tvůj dech otravný jako jed
a tvoje srdce tvrdý led!“

„„Nic se, má milá, nic neboj!
Veselo ť u mne, všeho hoj:
masa dost, ale bez krve;
dnes bude jinak poprvé! —
Co máš v uzlíku, má milá?““

„Košile, co jsem ušila.“

„„Netřeba jich víc nežli dvě:
ta jedna tobě, druhá mně.““
Uzlík jí vzal a s chechtotem
přehodil na hrob za plotem.
„„Nic ty se neboj, na mne hleď
a skoč za uzlem přes tu zeď.““

„Však jsi ty vždy byl přede mnou
a já za tebou cestou zlou.
Však jsi byl napřed po ten čas:
skoč a ukaž mi cestu zas!“

Skokem přeskočil ohradu,
nic nepomyslil na zradu;
skočil do výšky sáhů pět —
jí však již venku neviděť:
jenom po bílém obleku
zablesklo se jest v útěku,
a schrána její blízko dost —
nenadál se zlý její host.

Stojíť tu, stojí komora,
v komoře klapla závora;
zavrzly dvéře za pannou
a závora jí ochranou.
Stavení skrovné, bez oken,
měsíc lištami šeřil jen;
stavení pevné jako klec,
a v něm na prkně — umrlec.

Hoj, jak se venku zmáhá hluk,
hrobových oblud mocný pluk;
šumí a kolem klapají
a takto píseň skuhrají:

„Tělu do hrobu přísluší,
běda, kdos nedbal o duši!“

A tu na dvéře: buch, buch, buch!
burácí zvenčí její druh:
„„Vstávej, umrlče, nahoru,
odstrč mi tam tu závoru!““

A mrtvý oči otvírá
a mrtvý oči protírá,
sbírá se, hlavu pozvedá
a půlkolem se ohledá

„Bože svatý, rač pomoci,
nedejž mne ďáblu do moci!
Ty mrtvý lež a nevstávej,
pán bůh ti věčný pokoj dej!“

A mrtvý hlavu položiv
zamhouřil oči jako dřív.

A tu poznovu: buch, buch, buch!
silněji tluče její druh:
„„Vstávej, umrlče, nahoru,
otevři mi svou komoru!““

A na ten hřmot a na ten hlas
mrtvý se zdvihá s prkna zas
a rámě ztuhlé naměří
tam, kde závora u dveří.

„Spas duši, Kriste Ježíši!
Smiluj se v bídě nejvyšší! —
Ty mrtvý nevstávej a lež,
pán bůh tě potěš — a mne též!“

A mrtvý zas se položiv
natáhnul oudy jako dřív.

A znovu venku: buch, buch, buch!
až panně mizí zrak i sluch.
„„Vstávej, umrlče, hola hou!
a podej mi sem tu živou!““

Ach běda, běda děvčeti!
umrlý vstává po třetí
a velké, kalné své oči
na polomrtvou otočí.

„Maria panno! při mně stůj,
u syna svého oroduj!
Nehodně jsem tě prosila:
ach, odpusť, co jsem zhřešila!
Maria, matko milosti,
z té moci zlé mne vyprosti!“

A slyš! tu právě na blízce
kokrhá kohout ve vísce
a za ním, co ta dědina,
všecka kohoutí družina.

Tu mrtvý, jak se postavil,
pádem se na zem povalil;
a venku ticho — ani ruch:
zmizel dav i zlý její druh. —

Ráno když lidé na mši jdou,
v úžasu státi zůstanou:
hrob jeden dutý nahoře,
panna v umrlčí komoře,
a na každičké mohyle
útržek z nové košile. —

* * *

Dobře se's, panno, radila,
na boha že jsi myslila
a druha zlého odbyla!
Bys byla jinak jednala,
zle bysi byla skonala:
Tvé tělo bílé, spanilé
bylo by co ty košile!

K. J. Erben

6. Polednice.

U lavice dítě stálo,
z plna hrdla křičelo.
„Bodejž jsi jen trochu málo,
ty cikáně, mlčelo!“

„Poledne v tom okamžení,
táta přijde z roboty,
a mně hasne u vaření
pro tebe, ty zlobo, ty!“

„Mlč! hle husar a kočárek —
hrej si! — tu máš kohouta!“ —
Leč kohout, vůz i husárek
bouch, bác! letí do kouta.

A zas do hrozného křiku —
„I bodejž tě sršeň sám!
že na tebe, nezvedníku,
polednici zavolám!“

„Pojď si proň, ty polednice,
pojď, vem si ho zlostníka!“ —
A hle, tu kdos u světnice
dvéře zlehka odmyká!

Malá, hnědá, tváři divé
pod plachetkou osoba,
o berličce, hnáty křivé,
hlas — vichřice podoba.

„„Dej sem dítě!““ — „Kriste pane!
odpusť hříchy hříšnici!“

Div že smrt ji neovane,
ejhle tuť — polednici!

Ke stolu se plíží tiše
polednice jako stín;
Matka hrůzou sotva dýše,
dítě chopíc na svůj klín.

A vinouc je zpět pohlíží —
běda, běda dítěti! —
Polednice blíž se plíží,
blíž — a již je v zápětí.

Již vztahuje po něm ruku —
matka tisknouc ramena:
„Pro Kristovu drahou muku!“
klesá smyslů zbavena.

Tu slyš: jedna — druhá — třetí —
poledne zvon udeří,
klika cvakla, dvéře letí —
táta vchází do dveří.

Ve mdlobách tu matka leží,
k ňadrám dítě přimknuté;
matku zkřísil ještě s těži,
avšak dítě — zalknuté.

K. J. Erben.

7. Vrba.

Ráno sedá ku snídaní,
táže se své mladé paní:

„Paní moje, paní milá!
vždycky upřímná jsi byla,

vždycky upřímná jsi byla —
jednohos mi nesvěřila.

Dvě léta jsme spolu nyní —
jedno nepokoj mi činí.

Paní moje, milá paní
jaké je to tvoje spaní?

Večer lehneš zdráva, svěží,
v noci tělo mrtvo leží.

Ani ruchu, ani sluchu,
ani zdání o tvém duchu.

Studené jest to tvé tělo,
jak by zpráchnivěti chtělo.

Aniž to maličké dítě,
hořce plačíc, probudí tě. —

Paní moje, paní zlatá!
zdali nemocí jsi jata?

Jest-li nemoc ta závada,
nech ať přijde moudrá rada.

V poli mnoho bylin stojí,
snad některá tebe zhojí.

Pakli v býlí není síly,
mocné slovo neomýlí

Mocné slovo mračna vodí,
v bouři líté chrání lodí.

Mocné slovo ohni káže,
skálu zdrtí, draka sváže.

Jasnou hvězdu strhne s nebe;
slovo mocné zhojí tebe.“ —

„„Ó, pane můj, milý pane,
nechtěj dbáti řeči plané.

Co souzeno při zrození,
tomu nikdež léku není.

Co Sudice komu káže,
slovo lidské nerozváže.

Ač bezduchá na svém loži,
vždy jsem předce v moci boží.

Vždy jsem předce v boží moci,
jenž mne chrání každé noci.

Ač co mrtvé mi je spáti,
ráno duch se zase vrátí.

Ráno zdráva vstáti mohu:
protož poruč pánu bohu!““ —

Darmo, paní, jsou tvá slova,
pán úmysl jiný chová.

Sedí babka při ohnisku,
měří vodu z misky v misku,

dvanáct misek v jedné řadě
Pán u baby na poradě.

„Slyšíš, matko! ty víš mnoho:
víš, co potkati má koho,

víš, kde se čí nemoc rodí,
kudy smrtná žena chodí.

Pověz ty mi zjevně nyní,
co se s mojí paní činí?

Večer lehne zdráva, svěží,
v noci tělo mrtvo leží,

ani ruchu, ani sluchu,
ni zdání o jejím duchu;

studené jest její tělo,
jak by zpráchnivěti chtělo.“ —

„„Kterak nemá mrtva býti,
když má jen půl živobytí?

Ve dne s tebou živa v domě,
v noci duše její v stromě.

Jdi k potoku pod oborou,
najdeš vrbu s bílou korou;

žluté proutí roste na ní:
s tou je *duše* tvojí paní.““ —

„Nechtěl jsem já paní míti,
aby s vrbou měla žíti;

paní má ať se mnou žije,
a vrba ať v zemi hnije.“ —

Vzal sekeru na ramena,
uťal vrbu od kořena.

Padla těžce do potoka,
zašuměla od hluboka,

zašuměla, zavzdychala,
jak by matka skonávala,

jak by matka umírajíc,
po dítku se ohlédajíc. —

„Jaký shon to k mému domu?
Komu zní hodinka, komu?“ —

„„Umřela tvá paní milá,
jak by kosou sťata byla.

Zdráva chodíc při své práci
padla, jako strom se kácí.

Zavzdychala umírajíc,
po dítku se ohlédajíc.““ —

„Ó běda mi, běda, běda!
paní zabil jsem nevěda,

a z děťátka v tuž hodinu
učinil jsem sirotinu!

Ó ty vrbo, vrbo bílá!
Co jsi ty mne zarmoutila!

Vzalas mi půl živobytí:
co mám s tebou učiniti?“ —

„„Dej mne z vody vytáhnouti,
osekej mé žluté proutí;

dej prkének nařezati,
kolébku z nich udělati.

Na kolébku vlož děťátko,
ať nepláče ubožátko!

Když se bude kolébati,
matka bude je chovati.

Proutí zasaď podle vody,
by nevzalo žádné škody.

Až doroste hoch maličký,
bude řezať píšťaličky;

na písťalku bude pěti —
se svou matkou rozpráv ěti!""

K. J. Erben.

8. Evrozína.

Chrám se leskne slavností,
Čech pojat je radostí;
škůdce vlasti rozplašil,
 v hudby znění,
 v bubnů rachocení
silnicí se domů žene
vojsko listím ozdobené.

Jásá, jásá Rozína,
čekající milína,
v drahém rouše svatebním.
 Vzácné kvítí,
 co jen zlatem svítí,
pro družice přichystala,
rozmarinu pořezala.

Kdo to klepá na dvéře?
„Vítám!" a hned otevře —
byl to sluha milínův.

Ona zbledne,
strachem k němu sedne,
jako osyka se třese,
žalostnou-li zprávu nese.

„„Vyšel z boje Jaroslav.
ničím teď se nezabav,
pospěš přivítati jej.
Rádby k tobě
přišel, než v té době
byť by chtěl, to nemůž býti,
protož nedli se mnou jíti.““

„Bůh to modlitbě mé dal,
Bůh ho v boji zachoval
pro mé vroucí modlení!
Dva jsem věnce
spletla pro milence.
z lauroví a z rozmariny
pro milence Evrozíny.“

Dcera líbá matinku;
„s Bohem! drahý tatínku!
Čeká na mne Jaroslav.
Z boje vyšel,
rádby ke mně přišel:
Musíť unavený býti,
z daleka mu bylo jíti.“

Hvězdy noci zjasnily,
cestu když nastoupili,
skrze lesy dalekou.

Evrozína
jenom na milína,
na brzkou jen svatbu mněla,
sluhu k povídání měla.

„Jak pak měl se Jaroslav?
Byl-li šťasten, byl-li zdráv?
Hájil nás tam udatně?
Hle dva věnce
nesu pro milence,
z laurový a z rozmariny
pro milence Evrozíny.“

„„První v každém srázu byl,
v každé půtce vítězil
lev udatný Jaroslav.
Hrůza byla,
krev se hrkem lila
v každé milínově seči
po blýskavém jeho meči.

Rázem pěší padali,
v prachu, kam tek', hrabali
koně se i jezdcové.
Trouba zněla,
sláva mu se pěla,
na krvavém širém poli
zněly vojskem hory, doly.

Král se nad tím zradoval,
zlatý peníz jemu dal.

Co chce míti,
ku králi má jíti,
hned že jemu splní všeho,
chceť jej míti přešťastného.““

„Šťastná! — Co to neslyším!
A já žíti budu s ním?
Hle, dva věnce
nesu pro milence,
z laurový a z rozmariny
pro milence Evrozíny.“

„„Maní, velké radosti
maní často v žalosti
nám se promění.““
„Po žalosti!
Jenom na radosti
bohatý s ním život bude;
všecko, vše mi radosť bude.“

„„Uskrovni své naději,
budeš tomu raději,
jestli tebe oklame.““
„Neoklame!
Štěstí samé!
Radosti a veselosti
později s ním do sytosti!

Cos tak smutný? zaplesej,
svadební mi zazpívej,
dnes již budu žíti s ním!“

„„Může býti,
s ním že budeš žíti,
čáky plná Evrozíno!
Víc ti však má býti díno““

„Evrozíno! — Evrozíno! —
Víc ti však má býti díno? —
Pověz, pověz, hrůzu jen!
Může býti,
s ním že budu žíti?
Ach, jen vyřkni! — snad to není —
černé straší předtušení.“

„„Nestrachuj se Rozíno!
Nic nebude smlčíno,
neníť to tak děslivé.““
„Rádby k tobě
přišel, než v té době,
byť by chtěl, to nemůž býti. —
Hrůzy, hrůzy duše cítí!“

„„Nestrachuj se, nestrachuj!
Žije doma milín tvůj,
plný touhy po tobě.
Rádby k tobě
byl šel, než v té době,
byť by chtěl, nemohlo býti,
proto ty máš se mnou jíti.““

Jasnilo se na horách,
když v takových rozmluvách
ku městu se blížili.

Hvězdy hasnou,
stkví se září jasnou
východ toužně požádaný,
kraj zří dávno nevídaný.

Již se věže třpytějí,
oči jí se jasnějí,
radosť srdce pojímá.
„Přišels z boje!
Dnes, dnes budu tvoje!“
majeci se za nevěstu
letí, letí polem k městu.

Do pokoje vkročila,
lidí smutných zočila,
pláčí, ruce spínají.
Smutné lidi,
aniž víc co vidí.
Hrůzy, hrůzy znamenala,
„Kde můj Jaroslav?“ se ptala.

V černou síni vedou ji,
hromnice kde svítějí —
„Jesu! Maria! Jaroslav!“ —
Zkřikla — vadla —
na milína padla —
slova více nevydala
ach! již více nepovstala.

J. V. Kamarýt.

9. Toman a lesní panna.

Večer před svatým Janem
mluví sestra s Tomanem:
„Kam pojedeš, bratře milý,
v této pozdní na noc chvíli
na koníčku sedlaném
čistě vyšperkovaném?“

„„Do Podhájí k myslivci
musím ke své děvčici;
z nenadání nemám stání,
zas mne čekej o svitání.
Dej, sestřičko, dej novou
košiličku kmentovou,
kamizolku růžovou.““

Jiskra padla pod koníčkem,
sestra volá za bratříčkem:
„Slyš, Tománku, radu mou,
nedávej se doubravou:
Objeď dolem k Svaté Hoře,
ať nemám po tobě hoře,
dej se raděj v zápolí,
ať mě srdce nebolí!“

Nejel Toman doubravou,
dal se cestičkou pravou;
a v Podhájí u myslivce
nový domek, jedna svíce,
hostí mnoho pospolu,
jizba plna hovoru.

Smutkem Toman obklopen
patří s koně do oken:
děvče láskou jen rozplývá,
na ženicha se usmívá;
obec jedná námluvy,
matka hledí obsluhy;
jedli, pili, rozprávěli,
dobrou vůli spolu měli,
žádný na to nic nedbal,
kůň že venku zařehtal
a mládenec zavzdychal.

Panna jenom snoubená
najednou se zarděla;
svědomí ji přece tlačí,
šeptá cosi sestře mladší
Sestřička od večeře
vyšla rychle za dveře:
„Na věky se, Tomane,
milá s tebou rozstane,
jinému se dostane.
Najezdil jsi se k nám dosti,
dnes tu máme bližší hosti,
hledej sobě jinde štěstí!“

Toman koněm zatočil,
v šíré pole poskočil,
zaťal zuby, smračil čelo,
kolem všecko neveselo.
Půlnoc byla, měsíc zašel,
sotva jezdec cestu našel;
prudce hned, pak loudavě
ubíral se k doubravě.

„Všecky krásné hvězdičky
ze tmy jsou se prosypaly,
proč vy, moje mladé dni,
ve tmách jste se zasypaly!“

Jede, jede doubravou,
les šumí mu nad hlavou,
větřík chladný z noci fouká,
nad úvalem sova houká;
koník blýská očima,
koník střihá ušima.

Cupy, dupy z houštiny,
letí jelen v mýtiny,
na jelínku podkasaná
sedí sobě lesní panna;
šaty má půl zelené,
půl kadeřmi černěné
a ze svatojanských broučků
svítí pásek na kloboučku.

Třikrát kolem jak střela
v běhu koně objela,
pak Tomanovi po boku
vyrovnává v plavném skoku:
„Švarný hochu, nezoufej,
bujným větrům žalosť dej,
jedna-li tě opustila,
nahradí to stokrát jiná.
Švarný hochu, nezoufej,
bujným větrům žalosť dej!“
To když sladce zpívala,
v oči se mu dívala

lesní panna na jelenu,
Toman cítí v srdci změnu.

Jedou, jedou pospolu
měkkým mechem do dolu,
panna Tomanu po boku
vyrovnává v plavném skoku:
„Švarný hochu, skloň se, skloň,
jenom dále se mnou hoň;
líbí-li se ti mé líce,
dám radostí na tisíce.
Švarný hochu, skloň se, skloň,
jenom dále se mnou hoň!“
To kdy panna zpívala,
za ruku ho ujala;
Tomanovi rozkoš proudem
prolila se každým oudem.

Jedou, jedou dál a dál
podlé řeky, podlé skal,
panna Tomanu po boku
vyrovnává v plavném skoku:
„Švarný hochu, můj jsi, můj!
k mému bytu se mnou pluj;
světla denního v mém domě
věčně nezachce se tobě.
Švarný hochu, můj jsi, můj —
k mému bytu se mnou pluj!“

To kdy panna zpívala,
v ústa jezdce líbala,
v náručí ho objala.
Tomanovi srdce plesá,

uzdu pouští, s koně klesá
pod skalami prostřed lesa.

Slunce vyšlo nad horu,
skáče koník ke dvoru,
smutně hrabe podkovou,
řehce zprávu nedobrou.
Sestra k oknu přiskočila,
a rukama zalomila:
„Bratře můj, bratříčku můj!
Kde skonal jsi život svůj!?“ —

F. L. Čelakovský.

10. Vodník.

Za poledne rychlý klouček
po hrázi si poskakoval,
do kolečka svůj klobouček
do povětří vyhazoval,
a zpíval a zpíval: „Trala!
Hodná matinka mně višně dala!“

A na vrbě u rybníčku
vodník sedě zaždimoval
svoje šaty na sluníčku,
dlouhé vlasy rozhrnoval,
a zpíval a zpíval: „Trylo!
Dnes nám sluníčko zatopilo!“

A pekelnou síť roztáčel
setkanou co pavučinu:
klouček tížné šaty svláčel,
rozvěšel je na trninu.

Jak mu to lehko a snadno,
ve vodičce lahodno a chladno!

Sem tam mělčinou se brodil —
chtíč ho vedl do hlubiny:
vodník síť tu rychle hodil,
z vody se valí bubliny!
Za ním musil do tmavé skrýše;
u večer jej pustil do výše.

F. L. Čelakovský.

II. Závěť.

Co to v Cerekvi vyzvání?
Hodinku-li či klekání? —
Toť umíráčku smutný hlas,
Bože, věřící duši spas!

I v hlučnou krčmu zvonek zní;
ihned jásot utichne v ní.
„No, hrajte přece!“ syn volá,
„dobrý koláč vám táta dá!“

Hudba zněla; syn otci lál:
„Bodejž mu v hrdle hudec hrál!“
A jak dohráno, řkou synu:
„Skonalť otec v tu hodinu!“

„Také-li kšaft dělal?“ — „Dělal.“
„Ajta! tatík už za své vzal!
Hej, hudci, hrajte, hrajte jen!
nepůjdem domů, až bude den!“

I přijde den druhý, třetí,
toť otcův kšaft rozpečetí.
Jonák domů se navrátí
a na bratry se rozkatí:

„Kde podíl můj dle otcovy
konečné vůle? já co vy
syn a pořádný dědic jsem,
podílu mého dejte sem!“

„Toť otcův kšaft, hleď odkaz tvůj:“
„„Poroučím ti, sprav život svůj!
Dosts, marnotratný, rozmrhal,
mně pásmo života strhal.““

To slyše, v komoru běží,
kde v rakvi již tatík leží.
Z očí mu jiskří litý hněv,
zlolajce tříská na rakev:

„Tisíc hromů tě probudiž!
vstaň a cos napsal, opraviž:
Ty, šelmo! za stůl se posaď
a piš a nehni se mi z taď!“

Na ten pozev praská rakev;
ruka padá — noha padá —
a syn bledou hrůzou strne,
an mrtvý zhůru povstane.

V rubáši sedl na lavici,
vzal péro v svadlou pravici,
vytřeští zrak, aniž dýše,
a píše, ale což píše? —

„„Běda, běda! kdož otci klne,
to oko havran vykline!
Kdo šedin otce neštědí,
onť království neobdědí!“ —

To viděť — čísť — a v zoufání —
pryč ho zlý host pohání.
Kde pak poděl se? — Tam bledá
ruka z rybníka vyhlédá!

Čelední jdou a ustrnou!
Otec sedí — otec hledí —
jak přimrazen jsa k lavici,
a péro drží v pravici.

Tu bába hned přivolána,
všelikerá co kouzla zná,
i stříly zažehnávati,
jme se ducha zaklínati.

„Siré oči! pod obočí!
siné oudy! boží soudy —
zaklínám vás, po první ráz,
po třetí ráz, boží příkaz!“

„Siré oči, zamkněte se!
siné oudy, pomkněte se!
Pokoj ti, nebohý duchu!
jdi a nechoď víc! chuchuchu!“

Zažehnáno, zaříkáno,
otec sedí, otec hledí,
jak přimrazen jsa k lavici,
ni rady s ním, ni spomoci.

Když od báby neprospělo,
tu k popovi se běželo;
on pop kropí, zažehnává,
modlí se žalm, zaříkává.

Zaříkáno, zažehnáno,
otec sedí — otec hledí,
jak přimrazen jsa k lavici,
ni rady s ním, ni pomoci.

Jdou pro vrchního pro popa,
byť on jim spomohl od trupa:
ten zaklíná, skropiv jizbu,
žehná ho, říká modlitbu.

Zažehnáno, zaklínáno,
otec sedí, — otec hledí,
jak přimrazen jsa k lavici,
ni rady s ním, ni spomoci.

Až dítko se přibatolí,
„pote, dedečku," hlaholí,
„pote dadat!" a outlinkou,
chopí ho mile ručinkou.

Aj div divoucí! s lavice
otec se zdvíhá; pravice
požehná vnoučka milého,
a věčný sen obejde ho.

A tak, co nelze žádnému,
možná robátku malému!
Co zdíla nepravosť syna,
spravila dětská nevina.

J. Kalina

Jidášův peníz.

Pověsť jde světem proslulá,
  jak Ahasver, věčný žid,
semotam pořád se toulá,
  dnem nocí ho míjí klid;
neb, když spása všehomíra
  na umučení se bral,
an ho těžký kříž potírá,
  pod břemenem poklesal,
utrmácen strastnou poutí,
  oudům pohověti chtěl:
nepřálť mu odpočinouti,
  s popraží ho odrážel.
Oštěp v ruce jak na pána,
  škaredě se ušklebil,
ta naň kletba jest vydána,
  by tulákem věčným byl.
Kde se vrtne, tam ho zradí
  škleb na tváři utkvělý,
štítí se ho staří, mladí,
  všickni naň zanevřeli.
Jak vidí kdo šat vlající
  na něm, ješto nevetší,
utíká, se křižující,
  zavře před ním zdáleči.
Vrhl se v moře, v jícen Etny,
  strastný by život skonal;
však ni vrch ten ohněmetný
  praběďáka nepřijal.
Jediný ho v světě baví
  obchod penězoměnný;

vyměnilť si zisk krvavý,
Jidášovy stříbrny,
stříbrny ty přepotvorny,
tu mzdu krví zbrocenou,
za kterou Pán přepokorný
jest prodán lichou cenou.
Vyměnilť je od hrnčíře,
jenž prodal zákonníkům,
těm pobloudilým u víře,
pole v pohřeb poutníkům.
Pokládá se za šťastného,
kdo si jeden vymění,
činíť prý ho bohatého,
divně přispoří jmění.
Že takým penízem vládne,
Vlach a Němec se chlubí;
komu však věru připadne,
drží ho nehty zuby.
Jeden pravý dle pověsti
v Čechách v hradě Polině
na štěstí neb na neštěstí
dal žid jedné rodině;
dobřeť ho tu vyčastili,
odměnil se za to host:
jak by v domě šotka kryli,
bylo všeho všudy dost.
O vše jmění tři synové,
jež společně zdědili,
ihned po smrti otcově
snadno jsou se zdětili;
jenom o ten kus kořisti
mezi bratry spor vzešel,

ponoukaltě žár závisti
  každa, by jej obdržel.
Anť má druha druh podpírať
  v trudné pouti života:
bratr bratra počne týrať, —
  zvírá svár a hryzota.
Mladší, starší tu přemítá
  druhy shladiť ze světa,
kladeť ouklady zlosť lítá,
  lákáť kořisť prokletá;
a na trh jsa poslán mladší,
  aby zjednal potravy,
by se sám stal nejbohatší,
  skoupí bratrům — otravy.
Zatím hněvem rozhořivše,
  bratří doma zůstali,
pro peníz se povadivše,
  druh druhého povalí.
Přijde bratr, jedu nesa,
  ptá se bratra: „Kde je brat?“
„Což ho hlídám? Šel do lesa
  havrany pokrmovať?“
„Nechal nám tu stříbrného?“
  „Mám ho! Mám ho! dej jen jíst!“
Hltá jedu jízlivého —
  padne smrti za kořisť.
Ještě ve křečích brat drhá,
  an brat schrány přemetá;
vzteklé zoufalství jím trhá —
  zmizlať kořisť prokletá. —
Ani peněz — ani brata —
  kde bědák se poděje?

Nebudeť mu třeba kata —
  již z něho vichr věje. —
Pusto — němo v lesním hradu —
  tuť obluda Ahasver,
strče v okno šedou bradu,
  chechtá se co luciper;
a jde dál a povždy chodí
  a rozsívá zlé setí,
a kde se to símě zrodí,
  tam dozrává prokletí.

J. J. Kalina.

13. Rouhač.

„Pojď, muži, pojď již ze města,
již jsi tak dlouho zde;
je venku hrozná necesta
a podál bouře jde.“
On však svou ženu neposlech’
a nechtěl domů jíť.
„Nech jen, ženuško, nech jen, nech!
Mně se chce právě píť!“

A v krčmě sklence rachotí,
až se zatřásá stůl,
a venku bouře rachotí,
až sténá vrch i důl.
V tom blesk a rána světnicí,
až zajde zrak i sluch.
„Ach, to je k naší vesnici,
buď nám milostiv bůh!“

„Eh! ať je k naší vesnici,
nám netřeba se báť;
peněz mám plnou truhlici,
co se mně může stát?
Stojít mi ještě na poli
dost dlouhý stohů řad
a již i plné stodoly;
co se mně může stát?“

„Ach, bože, bože! odpusť mu,
on neví, co činí;
pojď, mužíčku, již pojď domů,
oknem se záře rdí.“
On však svou ženu neposlech’
a nechtěl domů jíť.
„Nech jen, ženuško, nech jen, nech!
Mně se chce právě píť!“

A zase sklence rachotí
a džbány, stolice,
a venku děsně rachotí
stříkačky, voznice
a ulicemi divý hluk:
Kde hoří, kde, ó kde?
A zvonů táhlý, strašný zvuk
a každý k ohni jde.

A on, když vše to uslyšel,
též od sklenice vstal;
v uších mu zvonů nářek zněl
a ženy stálý žal.
„Mám kupy, stohy na poli
a hojnosť luk a stád,

a velké, plné stodoly,
mně netřeba se bát.“

A dojdou vrchu k temenu. —
Buď jim milostiv bůh!
Dvůr jeho v plném plamenu,
až horkem vane vzduch.
A on, když zřel to opodál,
tu, ach, se probudil!
Co od té doby muk vystál,
ach a co slz prolil!

F. J. Jeřábek.

14. Jiří Poděbrad.

Králů českých v starostkvostném sálu
při stole tam, kde lid hlásal chválu,
seděl Jiří Poděbrad;
panstva se tu stkvělo vůkol stola,
rytířstva stál statný řad,
v levo, v pravo kolem kola:
v poklonách mu k službě množství panstva,
k pokynutí mu vhod množství manstva.

Všudy v sále jako v slavných chrámích
na podstropí až při zlatých trámích
stálo hlučno lidu zvšad.
Hřmotilo trub, bubnů v slavném znění,
tu zas libá hudba odevšad,
s jemnou hudbou zpěvců blahopění;
ves lid vejskal, hlásal štěstí králi,
v tom se skláněl každý, co tu stáli.

Aj, tu z lidu starec vážně, zdrávě —
žádal, by směl zpívať k dnešní slávě;
stišil veškeren se lid,
co to pojde z toho činu.
Kynul král mu dovoliť.
Aj, hned starec vyňal huslarinu,
pozvukoval v strunách zvučných tam, sem
a pak počal silnoplným hlasem:

„Po nebi se černo rozmračnilo,
po lesích se temno roztemnilo,
oblak hučel hrůzu, strach —
otec s hory s dřívím domů spěchal —
vírem z vejší dmul se prach.
Tryskem k dítkám — doma je dvě nechal. —
Blesk rozrážel mraky, v déšť je střásal,
v oblacích hrom jezdil, řvání hlásal.“

„Aj, a všecka mračna v lijav sklesla,
jak by s oblak potopa se nesla: —
‚Ubohé mé dítky — tam!‘ —
Běžel tryskem, skákal v skoky,
neviděl ni sem, ni tam;
ach, proud vzteklý stavil jeho kroky;
stanul v širém poli v hromů ranách,
vodopádem zastřen na všech stranách.“

„Vzhůru dál! tam odtud ještě dále
zas až k lesu běžel, až tam k skále,
tam přes užší potoky.
Aj, ztad viděl v dole širý leskot,
vzdálí leskot zátoky,
od stráně až k lesu vody bleskot;

rmutné potoky se v důl tam hnaly,
ztad i ztad se krajinami draly."

„A strach činil z jeho kroků skoky,
skoky přes vršiny, přes vše toky,
až svá doběh' údolí;
hle, se valil rozječen proud tady —
hlukot po všem podolí
a se valil drahý proud tam tudy.
Pánbůh s námi! v prostřed rozvodnění
stála chatrč s dětma v potopení."

„Valilo se vod nesmírných dranin,
deštěm z roztříštěných lesů, planin
v širý důl od lesa v les
a proud oboj' v různém kolotání
draných kmenů v sobě nes',
viklal stromy z jejich věkých stání
a se valil a vše rozvodnění
rázem přes jez hrnul v roztříštění."

„Shora dolů v hlubosť přes skaliny
shora přes hrany a skalin rozsedliny,
přes ohromný skalný sráz
házela se voda v rozvaliny,
do skal bila ráz co ráz,
vztekem tříštila se v rozpěniny,
se skalou se vší silou rvala
aby na kusy ji rozedrala."

„A byl hlukot — lesem vším otřásal
a byl strašný, jak by zkázu hlásal

a jak mořské bouře hluk.
Kolébaly chatrč mocné proudy —
chatrč opřena jen v buk; —
hrůza otcem třásla, všemi oudy,
viděl dítek smrť, jich naříkání,
neslyšel však jejich hlasů lkání.“

„Volal k nim a vzhůru k nebi křičel:
‚Bože, bože pomoz!‘ k nebi řičel —
aj, tu z lesa jezdců šest.
Hledí očma tamo, očma semo,
v proudy jal se jinoch vnesť.
Užasli se všickni v bledo, němo —
dál a dál, hloub a hloub se hřížel,
v levo tam a v pravo semo zhlížel.“

„Všemi třásl úžas, ulekání,
od všech k němu znělo zpět volání. —
V proudech jinoch zmáhal se;
země dostoup’, počal v oddech státi,
koněm vodám opřel se
a zas počal v potopu se bráti,
a kůň zdvihal skřípě rozevřené,
koulil oči vzhůru rozjiskřené.“

„Krok a krok a hloub a hloub se hřižil,
k dítkám dychtil, potopou se blížil,
vypjal silné rámě z vod:
S chatky sejmul dítky k vyproštění,
koně k silnu zpětu bod’,
chatrčí proud mrštil v roztříštění
a kůň proudu silnému se zpíral,
v tuhé kroky silné kýty svíral.“

„Proti vodám jinoch kroků střeha
dojel jízdou oblou pevna břeha;
bůh, on bůh sám chránil jej!
Dítky otci dal — (co ve snách zdání) —
‚Tu tvé dítky — zdráv je měj!‘
A v les ujel jeho děkování.
Ale odplata mu s nebe dána,
odplata mu od všech Čechů přána.“

Pohleď král a viděl otce starce,
jehož dítek on byl sám ochránce
a vstal v radosť velikou,
k starci: „Otče, pohleď vůkol sebe,
pohleď na tu slávu všelikou,
pomni na vše, co mi dalo nebe —
vše to jest jen slabé, plané jmění
proti blahosti z tva připomnění.“

J. Linda.

15. *a)* Knížecí vrah.

Ledva že počalo svítati z rána,
vévoda Břetislav k lovu se bral,
veselá chasa provázela pána,
chrtů se oupadem hluk za ním hnal.

Ledové planinou táhlo se moře,
mrazová tvořila vichřice smích;
vůkolí truchlilo, bujaré oře
bořili kopyta v hluboký sníh.

Nedbaje vévoda u ryčném plesu,
stříbro že v kadeře mete mu mráz,

tíhnul neunaven k pustému lesu,
přes hory, doliny, rokle a hráz.

Chrtové honící, měděné trouby
vůkolím děsný vyrážely zvuk:
a kde bezedno se pod sněhem vroubí
strašlivý rodil se v dutinách hluk.

A když sbor lovců se přivalí k luhu,
hrad kde rozbořený k oblakům čněl,
jakýs tu rytíř podivného druhu
statnému knížeti v oustrety jel.

Zahalen v plášť jako v mlhavou chmůru,
červený chochol mu na lebu vál;
pravici vážně pak pozdvihna vzhůru,
zpět aby kníže jel, znamení dal.

A když ho třikráte marně nabízí,
udeřiv silně na strašlivý meč
kvapně před očima knížeti zmizí,
hustá kde lesem se zelená kleč.

Kníže však chopí se lovecké trouby,
vidění za omam smyslů jen má,
s lovci se v divoké lomcuje doubí,
až ohlas široko daleko hrá.

Teprv když nad horou měsíček bledý
nebeskou s hvězdami rozohnil báň,
dolinou stín pak se rozvalil šedý,
umdlený odložil vévoda zbraň.

Nad krajem půlnoc již vznáší se černá,
sníh jenom bělá se na čele hor,
chasa pak pochodně rozžehne věrná,
z vesela zaměří k vesnici sbor.

A jakž tu svítily smolnice v lesku
v šedivém zas tu muž brnění stál,
knížeti zastoupil v dubině stezku,
k outěku znamení poznovu dal.

Kníže však zmužile kůň bode v boky,
tasenou ocelí žene po něm,
než jako nad lodí stonulou moky
se zavrou — pohltí podobu zem.

Ustrašen rychlo se smrčinou béře
vévoda k bráně na lovčí svůj hrad,
v chasu pak najmutý zbujník se vdéře,
jakož se v hustiny ukryje had.

Na hradě okna pak stkví se již v řece,
již tam i visací spouštějí most:
Smrtným, ach! šípem tu mohutné plece
oukladný prožene knížeti host.

Po ráně hluboké do mdloby klesá,
slovutná z beder se valí mu krev:
však i tu v hloubi, co peklo když plesá,
s úžasem slouchají panoši řev.

A ráno, když den ojasňuje skálu,
vystoupá z hlubiny hrůza a strach,
na ostrohranatém, žulovém sválu
leží tu rozdrcen knížecí vrah..

V. Ráb.

15. *b)* Vojvoda.

Dnes divokých honců oživují plesy
ten podzimní, pustý a vymřelý luh;
a daleko za Křivoklátskými lesy
se rozhostil šumot a nevšední ruch.

Dnes vojvoda Břetislav s družinou honí,
jak vichřice proráží nejhustší keř . . .
a kam se obrátí, tam dusotem koní
se otřásá půda a uleká zvěř.

A lesnice divokou hudbou kol víří . . .
Jak tajnou by mocí vždy ku předu hnán
on dále a dále v les hluboký míří,
a úprkem letí přes mýtinu, lán.

A lovcové křičí a oštipy chřestí
a šípů šust hulání ohlušuje;
a rohové zvěři smrť zněním svým věstí,
jež tratí se, mizí a prodlužuje.

A štěkání psů se v to z daleka míchá,
a stozvuká ozvěna déře se v sluch;
tak v rejdiště změněna houština tichá,
kam ponejprv života vnik' divý ruch.

A Břetislav na hřebci v předu vždy jede,
však rozkoší neplane chmúřený zrak,
a na tváři vojnu stín neklidu vede,
a na čele sídlí jak předtuchy mrak.

On nedbá ni zvěře, on nedbá ni lovu,
zrak upřený v dálku ten nevidí shon,
on odpoví sotva upřímnému slovu
a pádí vždy dále přes mýtiny sklon.

* * *

Tak studený den se již k večeru chýlí
a vojvoda vrací se na Křivoklát,
a družina umdlena po boku pílí
a ve skalách obchází uměle spád.

Tu podzimní vichr se krajinou vzdýmá
a vtíná se ve sklady skalnatých hor;
a bouří a hýká a ve stromech hřímá,
jak nebes kruh kdyby veď' se zemí spor.

A před vichrem hrnou se příváje sněhu,
zatemňují večerní studený vzduch,
a za nimi ženou se v divokém běhu
jak přívaly deště a sypou se v luh.

A lovecká družina v chumáč se tulí,
a zrychleným tryskem již žene se dál
a hřebcové pod jezdci mocně se pnuli,
jak blesky je pádící unášel cvál.

A vojvoda v čele jak vichr uhání...
Tu rázem trh' koněm a zastavil krok:
„Ha!" vzkřiknul, „co za zjevy to? Co se sklání
zde nad lanem se stromů na levý bok?"

„Oj! zadržte, zadržte!" šíleně volá
a ku předu zděšený upírá zrak.

Leč družina nevidí leč sněhu kola
a haluze stromů a příšerný mrak.

Však vojvoda trne a ku předu zírá,
a vidí tu tajemných znamení zjev,
on vidí, jak černý se mrak rozestírá
a slyší tu smích a pak chraptivý zpěv

A ze mračen vyzírá v půlkole šedém
ve dlouhých to hábitech třinácte žen
a úšklebek pohrává na rtu jim bledém,
v tu tvař snědou vrásky jsou vepsány jen.

A na hlavách šátky zavázané mají,
s jichž cípy jim divoká vichřice hrá,
jsou bezzubé, ošklivé, jak v staré báji,
ze zapadlých zraků jim zlý oheň plá.

Má na klínu hubeném každá dvě misky;
teď vyzáblou rukou je uchopí v ráz,
a již podlé zpěvu, jak vysoký, nízký,
tu přebírá vodu a nabírá zas.

„Oj! co vy zde chcete, vy proklaté ženy,
proč stavíte rychlý můj běh darmo jen?
Pryč z cesty, pryč z cesty!“ ... Leč beze vší změny
dál přelívá vodu těch třinácte žen.

„„Haha! velký, pyšný ty vojvodo, pane,
my měříme miskami ten život tvůj,
tvé úmrtní lože dle trůnu ti dané
už čeká — a k tobě my voláme: Stůj!““

„Což rozkazu vašeho všímám si málo;
pryč odtuď, sic zdrtím vás vším hněvem svým!“ —
„„Co kníže to mluví, co s ním se to stalo?““
Teď družina táže se s udivením.

„Sem, druhové, namiřte šípy a praky
a oštipy vrhněte v hruď ženám těm!“
„„On šílí!““ — „Kdo šílí? Což nezříte mraky,
a v nich v kole vyzáblých žen celý sněm?“

„„Oj, vojvodo pane, stůj, dáme ti radu!
Po tobě je veta, náš zpěv ti již zněl!
Ty nedojdeš více dnes panského hradu,
leč živ-li by's na vždycky zůstati chtěl!...

Hahá! my jsme, vojvodo, sudičky tvoje,
my měříme miskami ten život tvůj!
Smrť na tebe číhá, by v lůno tě svoje
co oběť svou pojala! Vojvodo, stůj!

A kaj se svých hříchů; ty neujdeš smrti!
Viz, života voda ti na misce schne!
A jak tobě vyschne, tu rána tě zdrtí,
neb smrť svoji ruku již na tebe pne!

Hahá! pane, naposled dnes domů jedeš,
ty's náš, na tvé misce vysch' života tok!
Ty naposled honce tam ku hradu vedeš,
nuž urychli krok svůj, nuž urychli krok!““

Tak Sudice volaly, života vodu
pak z misky do misky zas přelívaly,

a smály se, chechtaly lidskému rodu,
a mizely, větrem se rozplývaly.

* * *

Tu mráz projel vojvodu, ruka mu sklesla,
jež vrhnouti chtěla v ty ženy svou zbraň;
on pobodnul koně a rychle ho nesla
již kvapící jízda tam v divoký lán.

A družina za ním jak bouře se hnala,
však spěch koně jeho jich bystřejší byl;
neb vojvoda, jejž úzkosť na srdci rvala,
ten nejel, on letěl, by v hradě se skryl.

Tu naproti němu se rozstírá záře
a v ústrety přichází věrný mu lid,
a pochodeň svit vrhá v ubledlé tváře,
kamž strach se umístil za ztracený klid.

On zatroubí na roh a zvuky se chvějí,
a ukážou cestu, kde knížecí pán;
a k knížeti panoši úprkem spějí
a volání radostné zní se všech stran!

Však co to tam za muže na koni jede
a přímo ke knížeti vede svůj běh?
Má oštip on v ruce a ve tváři bledé
se vztek zračí, spěch jemu zaráží dech.

„Oj, vojvodo!“ hřímavým hlasem tu zvolá,
„již dál nejeď, poslyš zde osudnou věsť:
Tys oloupil Mutinu o život zpola,
ty o drahý domov a o řod a česť!“

„Ty's v cizinu vyštval, jenž pánem mým býval,
tys oslyšel vlastního svědomí hlas!
Nuž jako ten studený podzimní příval,
tak nadešel tobě již pomsty mé čas!"

Tu vojvoda vzkřikne a svalí se s koně,
a červený proud krve hrne se z úst;
vše obklopí knížete v divokém shoně,
a nastane najednou křik, zbraně šust.

„Ha, je kníže raněn!" „„On oštip má v boku,
náš kníže je raněn!"" „Kde proklatý vrah?"
„„Jen za vrahem, za ním do rychlého skoku!""
„„Tam ujíždí ke skále přes pustý svah!""

„Tam ujíždí jezdec!" „„Jen za ním, jen za ním!""
A na koně sedají panoši hned;
a ve záři pochodní s divokým ržáním
je unáší za vrahem komoňů let.

Již přirazí všickni tam k strašnému srázu,
tu ve propasť jezdec ten tajemný spad!
A divoký vzkřik jeho hlásá již zkázu,
a jeho je hrobem skal hlubokých sklad

A vojvoda Břetislav zatím umírá,
a život mu přechází ve věčný sen;
ten zrak jeho ve sloupu zděšeně zírá,
on u lože vidí těch třinácte žen!

G. Pfleger-Moravský.

16. Upřímná dcera.

„Dle zákona ať potrestán
jest nešlechetný čin,
dnes v ruce budiž katům dán
lstný krádce Maradýn!
Dnes obě ruce ztratiť má —
kaž, sluho, to že vůle má!“

Tak hněvu plný určil Chán,
když slyšel nevěru,
že poklad lstně je rozebrán
a ten, v němž důvěru
svou skládal — sluha Maradýn
že trestuhodný spáchal čin.

Hned nevěrník byl kruhy jat
a veden k vězení,
hned sekyru si ostřil kat
a černé lešení
pluk druhů jeho hotovil,
by rozkaz přísný splněn byl.

Již ortel všudy ohlášen
a lid se shromážděl,
by popravě byl přítomen;
a Maradýna měl
již na lešení kat uvest,
by vykonán byl přísný trest.

V tom nevinná jak růžinka
a krásná jako květ

skrz lid se drala dívčinka:
„Ach, kam, kam se děť,
kam utéci mám?“ kvílila
a sličné ruce lomila.

„Ach pusťte, lidé, pusťte mne!“
řkouc pádí k paláci,
jejž hradí věže přepevné,
jejž střeží jonáci,
jak starověcí obrové,
z jich očí srší bleskové.

K nim, když jí k bráně přistoupiť
bez citu zbraňují,
dí děva: „Přejte vykoupiť,
kterého miluji,
ó, přejte otce sprostiť muk,
jej vyrvať krutým vrahům z ruk!“

Tak bědujíc stráž prosila,
by jí byl přístup přán,
slzami aby zrosila
trůn, na němž vládne Chán
Však nadarmo hlas prosby zní
a stráž jak bezcitná tu dlí.

V tom palác z vnitř se otevřel
a v hávu krásném jun
ven vyšed, děvu odváděl
před Chána zlatý trůn,
by velmoži se kořila.
za otcův život prosila.

Tam na hedbávném divanu,
jímž obrouben byl stan,
dlí shromáždění dvořanů,
na trůnu v středu Chán;
tam žalobník též ještě dlel
a zpupně kolem sebe zřel.

Řeč v okamžení umlkla,
když krásná dívčička,
v sál vkročíc, k trůnu přiklekla
a jako ovčička
se k nohoum Chána vinula
a v slzách hořkých plynula.

„Ach smiluj, Cháne, smiluj se,
ó, vyslyš prosbu mou!
Vem ruce tyto moje dvě,
jež před tebou se pnou.
Kaž, ať je místo otcových
kat od ramen dnes dělí mých!“

„Tak zákona česť zachováš
a sedmi ubohým
mým sestrám otce zase dáš,
dáš živitele jim!
Ach, rač mé ruce zbytečné
vzíť za otcovy statečné!“ —

Ta slova, ana plynula
z úst dívky milostné,
jak balsám v srdce kanula
a city radostné

se mysle Chána zmocnily
a oči se mu zjasnily.

Však chtěje zkoumať dívky ctnosť,
pak praví: „Staň se tak!“
a přetvářenou jevě zlosť,
svůj zaškaredil zrak
a táhna z pošvy zlaté meč
dí: „Nuže, rychle oděv svleč!“

„Ó díky tobě!“ zvolalo,
šat svláčíc, děvče ctné,
a rychle meči podalo
vstříc něžné rámě své.
Chán, k slzám pohnut, v mysli žas’,
a dvořenínův sněm se třás’. —

„Vstaň, dcero! zbav se žalosti,
tvá lásky hodná ctnosť
mé srdce jala k milosti,
mou ukrotila zlosť.
Jdi, otec jest ti darován!“
pln náchylnosti mluvil Chán.

„Jdi, ohlaš, sluho, milosť mou,
odpuštěn otci trest;
kdo chová dceru takovou,
ten lásky hoden jest.
Ctná dívko, tobě za tvůj čin
má býť můj první Mandarín.“

F. B. Štěpnička.

17. Rubáš.

Jasno v horách, jasno v dole,
paní obchází si pole.

„Což na jednom živobytí!
ze lnu může rubáš býti;

košilička dlouhá, bílá,
ráda bych ji muži šila“

Paní ví, čím srdce vadne,
ví, čím v těle krev vychladne.

* * *

Slunce jak by vyhořelo,
podzim přišel, léto mřelo.

V letě manžel postonává,
v podzim manžel dokonává.

„Nebudeš mne míti více,
pojď sem k loži, rozžži svíce.

Svět se kolem se mnou točí,
zatlač, paní, kalné oči.

Nemohu-li více žíti,
pokojně chci v hrobě shníti.

Z hedbáví mně rubáš uší,
jak se spravedlivým sluší.

Třeba dokonal já v pátek,
neválej jej do mše v svátek.

Neupřádej ve sobotu,
ať nepošleš na mne slotu,

nemohl bych shnít pak v hrobě,
smrť bys předla sama sobě.“

Zvoní, zvoní na vše strany,
zvoní, zvoní troje hrany.

Zvoní zvony na vše strany:
hladem chudí — jedem páni.

* * *

Mračno v horách, mračno v dole —
„Obohacím svaté pole.“

Paní vrášti bílé čelo:
„Nač by hedbáví být mělo?

Což s rubášem za novotu!
Upředeme ve sobotu, —

hotovi jsme do mše v svátek, —
aj — proč zemřel manžel v pátek!“

Dlouho, pane, nežli tobě
zroste kvítí na tvém hrobě;

dlouho, nežli tráva zroste —
a již k svatbě jedou hosté!

Jedou hosté, prach se zdvíhá —
„Strojte hody, čas ubíhá!

Ať se čistotou vše bělí,
jizba, dům i dvůr můj celý!

Aj, zde ještě lenosť vaše
nechá zbytky od rubáše

Což nám babské do povídky —
do plamenu s těmi zbytky!“

Než se paní k ohni sehne,
žhavý plamen ven vyšlehne.

Letí domem divá paní,
letí rudý plamen za ní.

A než v poplach zvony bijí,
plamen věnec svůj dovíjí;

a než k pomoci se brali,
černé kosti vyhrabali;

a než hosté se tu sjeli,
místo svatby — pohřeb měli.

J. Neruda.

18. Oldřich a Božena.

„Jen skokem, skokem za námi!
  Kdo v pole z houští strojí.
Aj, dým a páry před námi!
  Tam jistě víska stojí!“
Tak Oldřich kníže vznešené,
si zove lovce splašené:
  A bádá koně mdlého,
  by našel pána svého.

Třikrát jim slunce zmizelo,
  co hnali těmi klesty,
třikrát se znova zaskvělo,
  co s pravé sešli cesty!
Již téměř všickni klesají,
když náhle v srdci plesají,
  jak kníže okem kyne,
  tu strach a starost hyne.

„Kdo z vás zde místo toto zná?
Kdo jeho jmeno zjeví?"
Tak ctné se kníže lovců ptá;
než nikdo místa neví. —
„Jdi, Smíle, ptej se děvčice,
jenž pere blízko studnice;
ta tobě ves — a kdo ví?
I vzdálí dráhy poví."

„Bůh s tebou, švarná děvičko!"
‚I s vámi, vzácný pane!'
„Jak sluje ves ta, sestřičko!
A v které leží straně?"
‚Ta víska slove Ztracená,
s den ode dráhy vzdálená:
Kdo trochu tuže půjde,
i dřív tu cestu ujde!'

To řekne dívka zděšená
a modré oči sklopí.
Než knížete se plamenná
a prudká žádost chopí.
„I můž-li říci dívčina,
v čím panství leží dědina? —
Kdo blíž ní cestu tratí,
těm jméno k smíchu platí." —

‚Náš pán je hrabě Borovský,
snad věru znám je s vámi?
Dnes odjel na hrad otcovský,
a včera byl zde s námi:
Pak ves ta slove Ztracenou,
pro řeku zpodem zhlcenou,

jenž s hlukem tam se skalí
v propasť se dolů valí!

„Tvé jméno, dcerko?“ — ‚Božena,
a Křížin otce mého!‘
„O šťastný! komus zrozena,
ty kráso rodu svého!“
‚Smích máte ze mne dítěte!‘
„O věř, žes hodna knížete! —
I neměň proto líce! —
Buď zdráva! — brzo více!“ —

S tím zvrtna koně zaletí
co hvězda v jasné záři,
a skokem, skokem v zápětí
se tratí jezdci s tváři.
‚Můj bože! co se děvčeti
dá od těch pánů slyšeti! —
Ach, jak mi tlelo líce! —
Než co to: Brzo více?‘

Tu zmlkla, pak se zarděla
ta panna jako růže.
Čím více v srdci smýšlela,
tím tlouklo srdce tuže. —
Než kníže zdlouha, krok co krok,
si jede polem v před a bok!
Hle všickni jasně hledí,
on sám, ach! smutně sedí.

„O Smile, medle jakové
se dějou divy v světě!

Ta krása ve vsi takové?
  Toť v trní růže kvete. —
Jest svědek bůh! že Boženu
tu sobě pojmu za ženu!
  Ta, ta jen v chotí lůže —
  ta, ta mne sklonit může“

Již zašlo slunce za horu,
  i znovu opět vzešlo,
než přišlo kníže ke dvoru,
  než v zlatou síň svou vešlo.
A hle! aj v záři blýštěcí
se zaskví zámek knížecí!
  Jak svítí na vše strany,
  jak svítí jeho brány!

Trara! trara! zvuk stříbrný
  se k hlučným vratům nese,
a radostí se šetrný
  lid pána svého třese.
Ctné kníže! pán a vládce náš!
Ctné kníže! pán a otec náš!
  Ctné kníže v brány vjelo!
  Tak v celém hradě znělo.

Když zmlknou plesy radostné,
  když vše se tiše koří:
Tu zniknou hlasy starostné,
  tu láska pokoj boří:
„Ta ctnost a krása děvčete
jest hodna ruky knížete!
  Ta, ta jen v světě může
  mne sklonit v chotí lůže.“

A když se ráno, raníčko
  mrak v horní zabral strany:
A zoře tenko, teníčko
  se v zlaté nesla brány:
„Znáš, Miloto, ves Ztracenou?
Jdi, voď mi dívku volenou!
  Jen kolik bude moci,
  se náhli ve dne v noci.“

„Jdi pověz jí, že kníže sám
  ji za ženu si bere.
Jen rychle: spěšně ať se k nám
  to božské dítě sbere.
Na, vezmi prsten knížecí,
ať přijde v zámek blyštěcí,
  ať přijde v zámek zlatý,
  a vstoupí v sňatek svatý.“

I vsedne, bodne, odletí
  skrz pole, role, města.
S ním svižní chlapci v zápětí,
  kam drahá, drahá, cesta.
A skokem, skokem k Ztracené
se ženou šiky plamenné;
  a den a noc se mění,
  než vísky nikde není! —

I svitne ráno, raníčko,
  a prchne s očí spaní.
‚O zlatá matko, matičko!
  O matko, jaké zdání!
Dřív než se zoře zarděla,
jsem mnoho, mnoho trpěla,

o máti, máti, mému
jest úzko srdci mdlému!'

‚Jak usnu pozdě s půlnoci,
tu se ti v poutech spatřím.
I lkám a hledám pomoci,
než všady tma kam spatřím.
V tom sstoupí v záři líbezné,
a přetne kruhy železné
ten z pánů, jemuž cestu
jsem ondy řekla k městu!

‚Jak přetne pouta železná,
jak nohy tíže zbaví,
tu jeho ruka vítězná
mi řetěz na krk staví.
Než řetěz zlatem blyštěcí,
jak nosí slečny hraběcí!
Jak řetěz o krk vrhne —
ach! — ze sna cos mne strhne!'

„Jak hezky! ajta dcera má
si s pány sníčky mívá!
Co člověk ve dne v mysli má,
to se mu v noci snívá!
Nech, dcero, marné myšlení,
pak zbude srdce trápení.
Kdo světlo v noci stíhá,
ten sám chtě v bahno vbíhá."

A hle, a hle! tam svatové
trap, trap, trap! z dola jedou;

kdy stanou státi svatové,
kdy družbu na dvůr vedou:
‚O matko, což to znamená?
Co chce ta jízda plamenná?
O matko, matko, mému
jest úzko srdci mdlému!‘

„Bůh s tebou, panno Boženo!
Bůh žehnej práce vaše!
My přišli, jak nám veleno,
nás slalo kníže naše
Zde přijmi prsten knížecí,
a sber se v zámek blyštěcí;
tam bude panna veská
hned zejtra kněžna Česká.“

‚Mé dceři prsten knížecí?
Ten prsten dceři naší?
Ten prsten slečně hraběcí,
ne prsten slečně naší! —
O, páni! to se nestalo!
Sem vás ctné kníže neslalo.
O, věřte! medle k čemu
jest dcera naše jemu?‘

„Ba právě! kníže dobře zná,
proč tvou si bere dceru.
Když s honby jel, tu dcera tvá
s ním stála při svém džberu.
‚Jest svědek bůh! že Boženu
si někdy pojmu za ženu!‘
Tak zvolal mnohdykráte,
ta slova jeho máte!“

,O pomoz, máti milená!' —
„Mluv!“ — slabé dítě klesá!
„Zmuž, zmuž se, dívko blažená!
Tvé srdce brzo splesá,
jen rychle, směle s námi pojď!
I budeť zejtra panna choť!
A budeť děvče veské
ctnou kněžnou země České.“

„Ach, zůstaň při mně, duše má!
Kdo, jdeš-li, o mne stojí!“
,O, neplač proto, máti má!
Nás nebe brzo spojí.
Kde dcera chotě nabude,
tam matky chyběť nebude.
Buď zdráva potud, máti! —
Buď zdráva! přestaň lkáti!' —

I vsednou, bodnou, odletí
skrz pole, role, města,
a svižní chlapci v zápětí,
kam dlaha, dráha, cesta.
A skokem skok ze Ztracené
se ženou šiky plamenné:
Až víska v bledé záři
se tratí s jejich tváří.

A dál a dále trap trap trap!
se skvoucí průvod vznáší;
zde panna, tamto chlap a chlap,
až ohněm skály práší.
A kolem, kolem, po cestě

se všecko dívá nevěstě,
jak v slunci s šije její
se zlaté vlasy chvějí.

Již třikrát na zem sypalo
své perly jitro vlahé,
co bylo kníže vyslalo
ty posly k dívce drahé:
I pozve starších ke dvoru,
pak vejda s nimi v komoru,
se prostřed sněmu staví,
a takto k sboru praví:

„Ctní páni! podlé hodnosti
a podlé stavu svého,
vy všickni přáli s vděčností
dřív dožíť sňatku mého.
Teď vám se vůle splnila;
mne láska k sňatku sklonila.
Dnes večer s námi stolí
ta, již si srdce volí.

Má choť je z vísky Ztracené;
tam chudým otcem pošlá,
nicméně krásy vznešené
a čistých mravů došlá
A proto pannu Boženu
já sobě beru za ženu.
Ta, ta jen v světě může
mne sklonit v chotí lůže.“

Tu vznikne šept, a chřest a hluk,
a všickni na se hledí,

a zmlkne šept, a chřest a hluk,
a nikdo slova nedí.
V tom Hořín, hrabě Borovské,
jsa pán té dívky venkovské,
a maje slečnu v dvoře,
tak počne v hlučném sboře:

‚My všickni ctíme pokorně,
co jemnosť kníže velí;
to nám však padá odporně,
to hlasy hrabat dělí,
že maje dcery hraběcí,
jenž pošly z krve knížecí,
se k sprosté dívce vineš
a sobě rovných mineš.

Ten obyčej vždy panoval,
a chován býval stále,
i mníme, by ho zachoval,
by v cele zůstal dále. —
Zda není pro tě panenky? —
Nač medle v zemi hraběnky?
Nuž, přijmi naši zprávu,
a nekaz otců slávu!‘ —

„Což nezná hrabě předků svých?
Což nemá o nich zprávy?
Což nezná hrabě předků mých?
že slepne leskem slávy? —
Krok, první v zemi vévoda,
jímž květla vlasti svoboda,
Krok soudce lidu svého —
kdo zplodil muže ctného?“

Jest sluhům dáno volení,
  jak komu líp a snáze.
Snad co je sluhům k spasení,
  to bude pánu k zkáze?
Lép nechať rodu vznešenosť,
než svou si zmrhať blaženosť.
  O, páni! k mému štěstí
  jen láska cestu klestí!“

A slyš! a slyš! co ke dvoru
  trap trap trap! jezdci letí,
běží kníže ze sboru,
  s ním první, druhý, třetí.
„O, vítej! panno rozmilá!
Ó, vítej! choti spanilá!
  Pojď, pojď sem k choti svému!
  Pojď, přilni k srdci mému!“

‚O, odpusť, kníže vznešené!
  Kdy dívka v bázni splývá.
Zde, zde tě v prachu skroušene
  mé srdce vroucně vzývá!‘
„Pryč s bázní, dítě medové!
Hle již se sešli svatové,
  a vše se k svatbě strojí,
  jen choť se chotě bojí!“

Jak vstane panna stydlivá,
  jak v milé lokty klesá,
tu všechněm, všechněm citlivá —
  co v ráji — duše zplesá.
„Nu, páni! tuto Boženu

si bere kníže za ženu!
Co srdce vaše cítí,
to vám všem v oku svítí.“

‚Zdař bůh tě, kníže, pane náš!
Zdař bůh tě, kněžno naše!
My všickni ctíme spolek váš;
bůh žehnej sňatky vaše!‘
Tak zněly hlasy radostné,
až zašlo slunce milostné,
a čisté panny růže
až stlaly kněžně v lůže.

P. J. Šafařík.

19. Osiřelé dítě.

Osiřelo dítě
o půl druhém létě.
Když je rozum bralo,
na matku se ptalo.
„Ach táto, tatíčku!
kam jste dal mamičku?“
„„Tvá matka tvrdě spí,
žádný ji nezbudí;
na hřbitově leží
nedaleko dveří.““
Jak dítě slyšelo,
na hřbitov běželo.
špendlíčkem kopalo
prstíčkem hrabalo.
„Ach mámo, mamičko,
promluvte slovíčko!“
„„Ach dítě, nemohu,

mám na sobě hlínu
a na srdci kámen —
hoří jako plamen.
Jdi, dítě, jdi domů,
máš tam jinou mámu.““
„Ta není tak milá,
jako vy jste byla.
Když má chleba dáti,
třikrát jej obrátí:
když vy jste dávala,
vy jste mazávala.
Když hlavičku češe,
krev potůčkem teče:
když vy jste česala,
vy jste objímala.
Když nožičky myje,
o škopíček bije:
když vy jste mývala,
celé jste zlíbala.
Když košilku pere,
div mne neprokleje:
když vy jste-právala,
vy jste si zpívala.
Což je po té mámě,
když my vás nemáme!“
„„Jdi, dítě, jdi domů,
poruč Pánu Bohu,
já tam přijdu k tobě
a vezmu tě k sobě.““ —
Dítě přišlo domů,
položilo hlavu:
„Ach, táto, tatíčku!

jednejte rakvičku,
chystejte zvoníkům
a žáčkům zpěváčkům,
knězi od průvodu,
hrobaři od hrobu.“
„„Co dítě, co činíš!
Což zemříti míníš?““
„Ach, táto, tatíčku!
už vidím mamičku.
Mamička jde ke mně —
ona si mne vezme“ —
„„Co, dítě, co děláš!
Vždyť mamičku nemáš!
Tvá matička hnije
na hřbitově v hlíně.
Vždyť žádný tu není —
ty dítě jsi v snění!““
„Ach, táto, tatíčku!
dejte poduštičku.
Hlavička co plamen —
už je se mnou amen.
Má dušička bohu,
mé tělo do hrobu;
do hrobu — k mé matce,
ať jí plesá srdce.“

Jeden den stonalo,
druhý den skonalo,
třetí pohřeb mělo.

Národní píseň.

20. Matěj hrobař.

Dvéře rozletnou se do kořán,
Matěj zavrávorá po světnici,
staví na stůl moku plný džbán,
budí ze sna ženu společnici:

„Ženo, rozsvěť! Chcitě světlo míť
a si zahráť na kloudného pána;
při světle to chutná lépe píť
a já píť chci do bílého rána!

Boží blesk má do těch hesjků bíť!
Je to chasa pýchou nabobřelá;
že já hrobař, nechce se mnou píť —
kéž by černá zem je spolknouť chtěla!“

„„Boj se boha, ujdi pokutě! —
Dnes ni kouska knotu doma není.
Máš už v hlavě, táhni na kutě
a přej aspoň ženě pohovení!“ —“

„Však si hrobař světlo uloví;
při sám bůh, že nestane se lhářem!
V kapli svíček dosť — kdož to ví,
zdali splály tu neb před oltářem?!“

Pak si notným douškem zavlaží
a již táhne z dveří ke kostnici,
hotov rušiť mír svatého zápraží,
by tam uzmul svíci zádušnici.

Po tmě hmatá, než ji uchvátí,
a když lebky kotálí se dolů,

„No, no,“ bručí, „ticho, staří špagáti;
přijďte k nám a zavdáme si spolu.

Však to jindy býval jiný čas,
těšilo vás se mnou posezení;
ale teď — kéž vzal by jednou ďas
naduté to vaše pokolení!“

Konečně když svíci nahmatá,
„Tuť jsi! spokojeně přisvědčí si; —
„třebas byla mrtvým odňata —
což pak je o jednu zádušnici?“

Nato přes hroby že klopýtá,
zdá se mu, s kořistí nazpět domů,
a že žena ho tam nevítá,
pošle na ni kletbou tisíc hromů

Zdá se mu, že drží křesadlo
a že v chvilce oheň z jiskry znítí...
„Aj, co tu svíčku napadlo,
že mi tak poťouchlým leskem svítí?“

V tom se maně kolem rozhledne,
ruka k žbánu vztažená mu klesne,
tvář zarudlá mžikem ubledne,
oko srší kolem hledy děsné...

Však si také sedlo za stolem
valně nezvaných mu hostí,
a kam pohledí jen kolkolem,
všude jeví se mu holé kosti.

Dvanáct trupů, polo setlelých,
kolem stolu nepohnutě sedí,

a z jich důlků dávno vyhnilých
živá hrůza na Matěje hledí.

Po chvílce se vzchopí přední z nich,
pojme žbán v bezprsté páže,
napojí všech druhů ostatních
a pak Matějovi píti káže:

„V bratrském jsme s tebou spojení:
lopata tvá denně naše kosti láme;
pij, vždyť pozval jsi nás k sezení,
a my pozváním tvým nezhrdáme!“

Matěj hledí okem střeštělým,
jak se tlupa ouží víc a více,
zastupujíc cestu kruhem svým,
jehož středem hrobař je a svíce.

Vzhůru již mu trčí hrůzou vlas,
marně na pomoc si ženu volá,
sotva vyřknut mizí na rtech hlas,
a vždy menší prostor zlého kola.

Tu — tu — zdá se mu, že vpřed i vzad,
zdola, shora kostí naň se řítí,
že zas dveřmi táhne nový řad,
že již na krku hmat hnátů cítí . . .

„Pij, ať svíce darmo nezplane . . .“
na Matěje padá slovo děsné,
nová hrůza smělce ovane,
až jí podlehne a k zemi klesne.

* * *

Dlouho pátrá žena druhý den,
než, kam zmizel v noci muž, se doví;

a hle, v kostnici on rozložen
na hromadě hnátů sobě hoví. —

Věřte však, že když zbyl opice,
svatě zapřisáh se, že již více
nechce rušit míru kostnice,
kdyby věčně pít měl beze svíce!

J. Cidlinský.

21. Před popelcem.

„Nechoď, dcero, nechoď ku plesu!
Dvě's již noci v tanci prohejřila.
Zítra kněz již dává popelec,
kéž bys na duši svou pomyslila!“ —

„„Na popelec ještě času dost!
Zítra, matko, po radosti bude;
blázen, kdo se modlí růženec,
dokud veselá mu k tanci hude!““

V krčmě hostů jako nabito,
a jich výskot po vsi rozléhá se;
každý aby dotáh' k posledu,
poslední svou silou namáhá se.

A to děvče tam s tím fáborem,
vizte, jako divá v kole víří.
Hochům lítá z ruky do ruky,
jako větrem unášené pýří. —

Však i hýření čas vypršel,
když dvanáctá ve vsi zahučela;

za zvukem tím pustý výskot ztich',
za ním hudba rázem oněměla

Mrtvé ticho krčmou ovládlo,
jenom šept se ozve časem v kole
a smísí se s žbánků sražením
po straně kdes na pijanském stole

Tu se dvéře náhle rozletí,
do krčmy host v černém šatě vkročí,
a svým nenadálým zjevením
na sebe všech děvčat svede oči.

„Hola, skočnou, páni šumaři!
Strun, ni plechu teď mi nešetřete:
tímto“ — hodí na stůl plný vak —
„všechen prach i žízeň sepláchnete!“

Muzikanti spustí do kola
a host hledá k tanci krásotinku;
marně brání krčmář veselí,
všecko jeho lání bez účinku

Vizte, holka ta s tím fáborem,
s hostem divoce již v kole víří,
prudčej' a vždy prudčej' lítá s ním,
jako vichrem unášené pýří.

A ač umdlelá, přec musí dál,
musí dále, ač se dech jí krátí;
holka musí vždy zas do kola
a šumaři dál musejí hráti.

Holka klesá, chce se vytrhnout —
ale mocné páži neuteče:
prudčej' a vždy prudčej' lítá host
a ji polomrtvou s sebou vleče.

Tu když ouzkost její nejvyšší,
zvolá: „Spas mne Panno nejsvětější,
dřív než pekla moc mne zachvátí,
hříšné u nohou svých popřej skrejši!"

Rázem při slovech těch zmizí host —
dívka prosta zlého záletníka;
ale dlouho v trapné horečce
za svůj hříšný s ďáblem tanec pyká

S hostem rovně z krčmy všechen lid
v divém útěku se rozprch' domů:
neboť s hrůzou uzřel růžky dva
a kopyto místo nohy k tomu.

B Janda.

22. Přišla si proň utopená.

Pod skaliskem na jezeře
s bílým šatem vlny hrají
a s dívčího obličeje
stíny smrti omývají.

Větřík tváře pokropené
lichotivým vánim suší,
rákos žalným šelestem se
modlí za ubohou duši.

Přišli lidé, postáli tam,
dívce křížem požehnali,
bez soucitu pod stín břízy
utonulou zakopali

„Poběhlice! hleďte na ni!
Pro tu smilnou vnadu těla,
pro tu svěžesť hladkých tváří!“ —
na odchodu baba děla —

„záletnictvím, hříšným frejem
do statku se chtěla vkrásti;
nu, teď aspoň Jeníkovi
nebude víc hlavy másti!“ —

Jeník hýří Bujná roste
nad svedenou dívkou tráva
a zhýralec za večera
dávno s jinou holkou stává.

Jeník hýří; dosť má zlata,
ještě více dědiť bude.
Vzácný ženich — což je potom,
že kdys svedl děvče chudé.

Sjeli se mu na námluvy
houfem k nevěstinu otci,
jedli, pili, hodovali,
rozjeli se před půlnocí.

Rozjeli se, jenom ženich
prodlel ještě u nevěsty;

přes náves jen málo kroků,
není možná zbloudit s cesty

O půlnoci nevěsta ho
vyprovází ze stavení:
„Slyšíš, Jene? slyšíš-li pak
přepodivné hudby znění?“

Prapodivný zvuk té hudby,
od psů vytím provázené:
kdo ho slyší, tomu hrůzy
do kostí a tuku žene.

„Hotov's, hochu, s námluvami,
pojď, máš lůžko připraveno;
tobě žena jako žena,
změníš si jen její jméno!“ —

Sotva sudbu uslyšela,
nevěsta se počne chvěti,
odtrhne se od ženicha,
uděšená domů letí.

Letí, na lože se vrhá
baží spánku po náručí,
děsivá však hudba z návsi
do rána jí v ušich hučí.

Podnes ve vsi nikdo neví,
co se se ženichem dělo,
ráno našli na jezeře
plouti mrtvé jeho tělo.

Tážeš-li se koho potom,
dřív se křížkem poznamená
a pak tajně svěří se ti:
„Přišla si proň utopená!“

B. Janda.

23. Královna plesu.

Ten šat mi, matko, uchystej —
ten šat bělounký z atlasu,
na krk mi skvostné perly dej,
a drahé pentle do vlasů.
Na hlavu vínek z lilií
protkaný růží uměle —
když v vnadou tvář se rozvíjí,
ať půvab trůní na čele!“

Dnes, drahá matko, první ples,
jen jedna plesu královna;
které se vavřín podá dnes,
kdo zejtra jí se vyrovná?
Ach, drahá matko, krásy svět
o přítrž vznese nárok ten;
ba mnohá dívka — krásný květ,
však královať — smí jedna jen!

Vavřín za čela okrasu —
zda nehodno to v mysli mít?
A trůn vyhráť v tom zápasu —
zda nehodno tu v zápas jít?
Mladíků svěžích četný roj
královnu plesu obklopí
a mezi nimi zápas — boj
o přízeň v oka shlednutí.

Ach, drahá matko, v pýše zřít
na nebi hvězdy přemnohé,
a se co slunce přesvědčit,
jak bledne jedna po druhé — —
ne, v tomto dívek zápasu
nemá stát Laura v pozadí,
a jde-li dívka do plesu —
zpět královna se dostaví.

* * *

Ba, mnoho té krásy kolkolem,
jak z jara na záhoně květu;
vše třpytí se v lesku spanilém,
jak na nebi zástupy světů;
ba, půvabu mnoho, mnoho tu —
a lilie, perly a růže,
a u vínek v přemilém jásotu
je uvíjí milosti bůže.

Ba, ani tu démant neschází,
by krásy té dovršil lesku,
a zrak li jej žárlivě provází —
přec ústupně klestí mu stezku.
Však také ten démant zleštil se,
jako ššetřený k této jen chvíli — —
již souzvučně vavřín snáší se
a k stráním se Lauřiným chýlí.

Jak hrdě se vůkol rozhlíží —
to s vědomím přiznané slávy!
Čí mysl tu výsost postíží,
v níž Laura své chvíle teď tráví?

Ten čarovný půvab mladých snů,
ta přesilná od dávna touha,
ta jediná myšlénka mnohých dnů —
ji myslit jen — rozkoš už dlouhá. —

To všechno v ten vavřín složeno
se nádherně na čele blýská,
a pro čela králů jen stvořeno,
znak královský na čelo vtiská.
Ba, pro vavřín každý nedorosť —
jen jedna smí královnou býti,
a komu se dostal králů skvost,
kdo může se nad krále stkvíti? —

Již v měkkounké lůže ulehla,
však duch její v závratné výši,
a ňádra se bouřlivě pozvedla
a z hluboka útroby dýší.
Jen z polovic víčko přimknuto,
půl zbloudilo do spánků říše;
kde království v prsou umknuto —
zda možná jen, sníti tu tiše?

Ba, králům je také jiný sen,
i sláva i starosti jiné;
kde jiný se pachtí celičký den —
král všemocným slovem jen kyne.
Vy, bývalé družky, klekněte v prach
a královně skořte svou hlavu.
Já mocná! Mé moci znejte strach,
jí vzdejte přežádanou slávu!

* * *

Věsť z rána hned letí s úspěchem,
a Lauru co královnu v štítě,
a s pokojným matka úsměchem
jde ze spánku budit své dítě.
A líbezně krásná dívky tvář
a na tváři probledlé růže,
a přimknuta očí lesklá zář —
ach, kdo se tu dost nadiviť může!

A zůstala zbožně matka stát —
však matou ji probledlé růže,
a počíná jí se jako zdáť,
dech ňádra že zdvihnouť nemůže.
Jde blíže a budí — budí zas,
a líbá ty ubledlé líce —
ach, královna nezná matčin hlas,
ni matčino líbání více.

A královna v rakvi dřímá sen —
má bělounké z atlasu šaty,
a vavřínem vlas je propleten
a na krku řetěz je zlatý.
A v ruce má vínek z lilií,
v něm růže též dýchají vůni,
a vnada se v tváři rozvíjí
a půvab jí na čele trůní.

V. Hálek.

24. Sejček.

Půjď — půjď!
„Tak ti teskně srdce bije —
tak ti pot se s čela lije —

což mi stůněš, dítě mé!?“ —
‚Slyšíš ptáka? v písni jeho
hlasu je tak mrazivého,
zvuky jsou tak děsivé.‘
„Ach — což ptáků v noční době
marně lekať je se tobě.“

Půjď — půjď!
‚Slyšíš — slyšíš? Ach toť zdá se —
na duši mne doptává se,
stůj zde — on mne uchvátí!‘ —
„Ztiš se dítě, nic to není, —
svatý křížek na znamení,
a zlé pánbůh odvrátí.“ —
Bác, bác! rány na polici,
shasl průvan, shasl svíci

Půjď — půjď!
‚Vidíš — vidíš? tam na mříži
v okně jak sem okem míří. —
Mlč! — ten zvuk mne zadusí!‘
„Již jen utiš se — však ptáka
zprovodím já potuláka.“ —
Břink! a okno na kusy.
„Táhni!“ — Sejček houká, houká,
s druhého sem okna kouká.

Půjď — půjď!
‚Ach, ach — ouvej! otče milý,
oči se mi zakalily,‘ —
pták se ducha dovolal. —
Bim — bam! zvoní umíráčkem,
otci plakať nad synáčkem,

hrobník lůžko udělal.
A pták, za jehož šlo hlasem,
zde mu zpívá nočním časem. —

V. Hálek.

25. Javorové housle.

Již brzy bylo k svítání,
když hoch odjížděl po stráni,
by s dnem k panence toužil zpět,
pro niž ho těšil širý svět.

Však nebyl lásce ještě rok,
a přijížděl též šťastný sok,
a nebylo jí dvě léta,
když jeho radosť odkvétá.

Potůček s břehem zeleným,
hoch s klidem v duši zkaleným,
potůček jasný, veselý —
ne šťasten vždy, kdo nežell.

Vyrostl javor na břehu,
by ptáčkům dával noclehu,
a v šíř své větve rozkládá,
a tajný žal v nich upřádá.

Jdou lidé — javor podťali
a krásné větve odňali
a na to nikdo nedbal z nich,
že slyšeť pláč, že slyšeť smích.

Bez listí, pustá obora —
jde hoch, má housle z javora,

a kam on k lidem zabloudí,
tam pláč a rozkoš vyloudí.

„Pojď, hudečku, jenž všude znám,
pojď, zavítej a zahrej nám,
hle — svatbu, hosti, nevěstu,
bys posilnil je na cestu.“

Nevěsta, ženich do páru,
a v hostech plno rozmaru,
a veselosť a bujný šprým —
to rozpouští zlou starosť v dým.

Hoch spustil — jak když zavolá,
vše postaví se do kola,
zavejskli — dnes to není hřích,
nevěsta, ženich samý smích.

A když hoch zahrál po druhy,
hlas známý projel soudruhy —
nevěsta náhle zděšená,
jak holubice splašená

A když hoch zahrál po třetí,
jak když ji dýka proletí —
vyzvání zvony na cestu,
mládenci nesou nevěstu. —

Bez listí, pustá obora,
jde hoch, má housle z javora;
potůček jasný, veselý —
ne šťasten vždy, kdo neželí.

V. Hálek.

26. Mlhavý hrad.

Pan Hakon krále v bitvě sklal,
by v Norvegách sám kraloval.

Teď pustinou cválá v noci mlhové,
za ním se hrnou jeho manové.

Na hradě královském byl by rád,
by dnes ještě počal slavně kralovať.

„Hej, manové, ku předu poskokem!
blaze tam na hradě vysokém!“

A pádí jak vichřice houkavá,
že komonstvo pozadu zůstává.

Však za ním a před ním a kol něho,
ve víru moře tmavého,

duchové pomsty těkají —
před zrakem lidským se skrývají.

Ty z řiďoučké mlhy tvoří hrad,
od královského nelze ho rozeznať.

Již klenou bránu, a věžaté zdi
v největší rychlosti budují,

a staví schody — samý to mam —
ke trůnní síni, ke komnatám,

a v síni trůn královský chystají,
a žezlo a korunu skládají.

A hrad by nebyl bez svíček,
v něm hromady vzněcují bludiček,

a ty blyští se a kmitají,
pana Hakona k sobě lákají

Již branou vjel ten zpupnělý pán:
„Buď oř můj v konici obstarán!“

A přes schody, z komnat do komnat:
„Což nikdo mne nevítá? Spí celý hrad?“

A do síní spěchá, vzhůru ke trůnu,
již v ruce má žezlo, na hlavě korunu:

„Vzbuďte se, spáči! Blíží se den!
Váš král vás volá, král přítomen!“

Tak volá. Tu hučí a syčí vichřice,
a zhasínají světlice,

a zdi a věže se viklají,
a schody a komnaty klesají,

jen na trůně Hakon v povětří vznáší se,
a celý se třese a straší se,

neb pod ním propasť beze dna
tmavou svou tlamu rozdírá.

A lítá vichřice hučí a syčí zas,
a trůn se boří na ten hlas,

a Hakon se žezlem a s korunou
a s celou zpupnělostí svou,

jako kdys s oblak ledová kra
padá — až ho pohltí propasti tma.

A manové teď na místě jsou,
kde mlhový hrad stál před chvilkou.

Tu oře bez pána poznají,
a hledají pána a pátrají,
pátrají vůkol na sto mil —
pan Hakon již nikdy se, nikdy nezjevil.

J. Wenzig.

27. Noc Filipojakubská.

I.

Žádný neví, co mne bolí,
a proč jenom stále lkám,
ač si lidé povídají,
že se brzo uplakám

Uplakám, ach dobří lidé!
rcete, kdo by neplakal?
Vždyť mi vzali moje srdce
na vojnu ach v cizí dál.

V cizí dál, kam ani ptáček,
ani větřík neletí,
bych mu mohla pozdravení,
políbení poslati.

Už se druhé jaro vrací,
všecko se zas raduje;
ale on se nenavrací,
ach a to mne sužuje.

Nevím, zdali v boji padl,
aneb jinou miluje?
Kdo, ach, kdo se nad ubohou,
nad mým srdcem slituje?

Zeptám-li se žežhuličky,
jak mám dlouho čekati?
Tluče dlouho smutné „kuku“,
nechce ani přestati.

Zeptám-li se sedmikrásy,
jestli mne má ještě rád?
jednou „rád“ a zase „nerad“
musím čísti tisíckrát.

Kdo, ach, dá mi dobrou radu,
jak bych mohla zvěděti,
jestli živ a kdy se vrátí
zase k svému děvčeti?

II.

Ohně září po horách,
jako pekla výhně,
vzletí žhavé pometlo
a zas k zemi tíhne.

Celá řada plamenů
poskakuje polem,
hází ohně jako blesk,
rejdíc divě kolem.

První májová to noc —
o půlnoční chvíli
čarodějky shánějí
tajnomocné býlí.

V hustém lese v jeskyni
stará baba sedí,

vaří divné koření,
jako kalous hledí.

Netopýři lítají,
sovy smutně pláčou,
myši kolem tancují,
jak jim žáby kváčou.

Hanička tu na radu
blíže dveří stojí,
stydí se a ukrývá,
chvěje se a bojí.

Baba ale škaredá
kaši v kotli míchá,
hrabe v horkém popeli,
píše čára lichá.

Napíše a zahuhlá:
„Nasej rosmarinky,
až ti obě vyrostou,
pleť si k svatbě vínky!“

III.

Přišla domů ustrašená,
a tou věštbou potěšená,
rosmarinky nasila,
na vínky se těšila.

„Rosťte, rosťte, rosmarinky,
by z vás byly brzo vínky;
dáte pruty na věnce,
pro pannu a mládence!“

„„Neporostem až dáš vody,
jež v nás zbudí spící plody,
až dáš rosy živoucí,
jež nás skřepí vadnoucí.““

„Ach, studánko, daruj vody,
rosmarinky dají plody,
dají pruty na věnce,
pro pannu a mládence!“

„„Nedám vody až dáš stínu,
bych se kryla v jeho klínu,
až dáš milé ochlady,
z naší panské zahrady.““

„Lípo, lípo, popřej stínu!
studánka zas v jeho klínu,
rosmarinkám nechá vody;
rosmarinky dají plody,
dají pruty na věnce,
pro pannu a mládence.“

„„Nedám stínu, nedám chladu,
až mi s nebeského sadu
podáš jasné sluníčko,
a s ním živné teplíčko.““

„Ach, ty slunko, popřej tepla,
aby lípa mile zkvetla!
lípa dá studánce stínu,
studánka zas v jeho klínu
rosmarinkám nechá vody;

rosmarinky dají plody,
dají pruty na věnce,
pro pannu a mládence.“

IV.

Nedalo sluníčko
nedalo světla,
nedala studánka
nedala vody —
a proto kytička
dřív nežli zkvetla
uvadla — nedala
na věnce plody.

V.

Zvadla jedna rosmarinka,
druhá smutná zůstala,
a Hanička zarmoucená
v sadě hořce plakala.

Plakala a třetího dne
také hořem unyla,
umřela ach bez věnečku,
dívka hezká, rozmilá.

VI.

Uvijte, družičky,
uvijte dva vínky,
z té ach, co zůstala,
smutné rosmarinky.

Jeden mně položte
na mou sirou hlavu,

a druhý na rakev
pro panenskou slávu.

Nasejte, mládenci,
  na hrob rosmarinky,
by duše milené
  mohly si plísť vínky.

Květinky truchlivé
  na mém časném hrobě —
byste na Haničku
  zpomínaly sobě!

Josef Kolář.

28. Noc svatovítská.

Zapadla za hory sluníčka tvář,
uhasla na nebi večerní zář,
poslední doznívá slavíka zpěv —
na vodě u lesa jaký to zjev?
Něco tam bílého po vodě pluje,
větříček lehounce do toho duje.
Je to snad lilie vykvetlá časně
a tuto vržená v zrcadlo jasné?
Či se to měsíček ve vodě koupá?
Či se to mrtvola na vlnkách houpá?

Nad vodou ve mze a večerní páře
míhá se Rusalek poletný sbor,
tak jako duchové — někdy jich tváře
zjasňuje měsíc, jenž vyšel už z hor. —
To vrby na břehu v myšlénkách stojí,
hledíce do vody na krásu svoji.

Větříček pomalu po vodě duje,
a tu cos bílého ku břehu pluje;
Rusalka u břehu poskočí sobě,
„Sestřičky!“ vykřikne, „jak krásné robě!
V bělounkých plenčinkách chuďátko dřímá,
vítr je kolébá, vlnky mu pějí“ —
a už je blažená v náručí jímá,
a už k ní Rusalky radostně spějí,
a už je líbají jedna, dvě, třetí,
jako si hrávají s panenkou děti,
chtíce mu líbáním zbuditi očka —
ach, zdaž se která kdy toho as dočká?
Zmodralé tělíčko, zsinalé líce,
vyhaslá očinka — nezbudí více.

Poznaly Rusalky ach brzy také,
že darmo líbají studený ret,
a proto robátko milené, sladké,
hněvivě hodily do vody zpět.
Větříček pomalu po vodě duje,
robátko po vlnkách od břehu pluje;
v bělounkých plenčičkách chuďátko spí,
nikdo je nezbudí — na věky sní.

II.

Pokraj lesa dub hle stojí,
pod ním ukryt domek malý;
v domku matka s dcerou svojí,
hajný v lese někde v dáli.
V malém okně světlo jasné
kmitá, jak by dřímotalo,

najednou se ztratí, shasne,
jako oko když by spalo.

Jasný měsíc vyšel z mraků,
jako z lesa zbloudilec,
a upírá bledých zraků
na domek jak milenec;
hledí v jeho okénka,
okenéčka malá,
jak by jeho milenka
na něho tam ždala.

Uvnitř leží děva bledá
v libém spánku obejmutí —
darmo jazyk slova hledá
pro ty krásy, vnady, hnutí.
Jako socha mramorová —
jenom že se prsa dují,
po čele když mráčky snují,
pohnou ústa malinová.

III

Letí a padá hvězdička,
tak jako s nebe dušička;
upadne v vodu u lesa,
a něco kvílně zaplesá. —
Probudí se tam bludička,
nekřtěná ještě dušička,
probudí, smutně pláče,
plakajíc kolem skáče.

Žlutavý, rudý plamínek
plápolá sem tam v řece,

tak jako žhavý jazýček
z horoucí pekla pece.
Zač to tak žalně prosí?
Za kapku nebes rosy?
Za milosť — že tak pláče?
Či to tak rádo skáče?

IV.

„Ticho, ticho! něco ťuká,
někdo stojí u oken —
hu! tak pozdě! čí to ruka?
Pohleďněte, matko, ven!“

„„Zpamatuj se, milé dítě!
Vždyť to vítr zevluje
a tak oknem lomcuje,
nikdo, nikdo nevidí tě.““

„Matko, matko! to on ťuká,
ha to Vilém u oken!
Vždyť mi známá jeho ruka,
patřte jenom, patřte ven!“

„„Upokoj se, dcero drahá!
nezpomínej toho vraha,
vraha klidu duše tvé,
vždyť to vítr v okna dme.““

„Slyšela jste, matko, hlas?
Je tak děsný, je tak kvilný,
duši jímá, jak je silný;
ticho! slyšíte jej zas?“

„„Aj to šumí potok, lesy,
vrby šumí v dáli kdesi;
pomodli se „Otčenáš“
a pak tiše usneš zas.““

Matka dceru napomíná,
dcera zbožně ruce spíná,
a dřív než se domodlí,
zas už tiše, tvrdě spí.

V.

Schoval se měsíc za mraky černé
a tma se hustá údolím šíří,
a noci tmavé děti vždy věrné
lítají kolem — hu! netopýři!
Mihnou se, mizí tak jako sen,
nad domkem víříc vedle oken.

Na dubě kulich zbudiv se houká,
strašlivě houká v večerní čas,
a s dubu k domku do oken kouká,
jak by tam koho vyhlížel zas.
Na řece v luhu světýlko skáče,
skákajíc žalně, tesklivě pláče.

VI.

„Slyšíte, matko, hrozný hlas?
Dítko to pláče, naříká.“
„„Kulich to s dubu kuviká;
ach bože! duši její spas!““

Dívka však vskočí zbuzená
z lůžka a plačíc zastená:

„Dítě! mé dítě naříká,
a s nebe plačíc utíká;
nedal mu jahod svatý Vít,
že matka snědla jeho díl!
Slyšíte v dáli smutný kvil?
Vidíte v luhu světla kmit?
To ono pláče, naříká,
to ono s nebe utíká.

Pláče a hořem upadá
a matce sen svůj vykládá:
„Zřela jsem krásný, rajský sad,
a v sadě dlouhý dítek řad;
každému svatý Vít dal kytku
jahod — dal všem, jen mému dítku,
ach jenom mému nedal nic,
odvrátiv s něho jasných líc.
A proto pláče, naříká,
a s nebe na zem utíká!“

Vyskočí a těká šílená,
divoce plačíc zasténá:
„Já jsem mu snědla jeho díl!“
— „„Bože se smiluj! dej jí sil!““ —
„Včera jsem lesem chodila
a na Viléma myslila,
jak to byl krásný mládenec!
Zelený klobouk, za ním péro —“
— „„Nemluv mi o něm, drahá dcero!
Připravil tebe o věnec.““ —
„Tam jsem si o něm zpívala,
jahody chutné trhala —

ach! já jsem dítku snědla díl
Slyšíte v dáli jeho kvil?
Jak proto pláče, naříká,
a s nebe v peklo utíká?“

VII.

„Není to měsíček
na potoku v lese,
to voda plenčičky
ach, v nich dítko nese.
Větry mu zpívají
ku spaní písničky,
vlnky mu dávají
ku spaní hubičky.“

„Hubičky? — ach tam naříká,
plápolá, ke mně utíká,
prosebně vzpíná ručičky —“
— — — — — — — — —
Ze dveří divě vyletí
a běží k svému dítěti.

VIII.

Běží a utíká bílá co duch,
a před ní polétá světýlka ruch,
a za ní uhání černavý stín
jak její mrzký a ohavný čin,
měsíc se ze mraků dívá a směje,
a v dáli z hluboka hrom temně kleje.

Běží a letí a chytá svůj cíl,
a před ní ulétá bludičky kvil,

bojíc se, aby je nevrhla zas
do vody studené — na věčný čas.
Bludička pláče a kolem se točí,
až za ní Jarmila do vody skočí. —

Umlklo, zhaslo světýlko již,
na vodě jenom u břehu blíž
viděti kola — bílé v nich tělo,
vyhaslé oko, zsinalé čelo.
Kulich s dubu smutně zpívá,
vrby s břehu hlavy kloní,
hlavy kloní, slzy roní,
a měsíc se na to dívá.

Jos. Kolář.

29. Lesní žena.

„Nechoď nikdy v černé lesy,
v černých lesích žena bloudí,
žena krásná, žena lesní,
z mladých srdcí krve loudí!“ —

„„Aj, že loudí? Čím pak, máti?““
„Krásným, jasným, modrým okem
a pak radost ubíhává
jedním dnem a jedním skokem.“

„Lstivá je ta lesní žena;
mnohého už oklamala,
mnohému už lásku, všecko,
mnohému i život vzala.“

„„A kde bloudí, milá matko?““
„U skály tam pod jedlicí,

ona prý jest nad družkami,
černých lesů panovnicí.“ —

„A když měsíc ouplňkový
nad pasekou vycházívá,
tu prý černým lesem chodíc
rozkošné si písně zpívá.“

„Nechoď, nechoď v černé lesy,
v černých lesích žena bloudí,
žena krásná, žena lesní,
z mladých srdcí krve loudí! —“

Den se nížil, večer přišel,
hoch dal matce políbení:
„„Dobrou noc — a milé nebe
dej ti, matko, krásné snění!““

Večer přišel, měsíc vyšel,
hoch na lůžku odpočívá,
myslí na tu krásnou ženu,
toužebně se k lesu dívá.

Zář měsíčka nad pasekou
od stromečku k stromku skáká,
každá větev černým listem
hocha s lože k lesu láká.

A hoch sedí — a hoch myslí —
rychle myslí — rychle vstává,
šat, jak by šel na polovku,
rychle na se urovnává.

Urovnal a za chaloupkou
ostrým krokem k lesu běží,
paseka kde v černém jedlí,
porostlá kde skála leží.

U skaliny pod jedlicí
krásná žena rozkoš zpívá —
a hoch stále postupuje,
až se ženě v oko dívá. —

Ta pak jasným modrým okem
hocha ke svým ňadrům loudí —
hochovi tu první láska
rychle mladým srdcem proudí.

A než píseň dozpívala,
v náruči si oba klesli;
stromy noční, tiché, černé,
měsíčka zář dále nesly.

Líbali se — líbali se: —
„Viď, že mně to, hochu, slíbíš,
mimo mne, že jinou ženu
nikdy, nikdy nepolíbíš?“ —

Slíbil — domů navrátil se; —
láska ale spát nedává; —
měsíc vybled' — matka vstala,
a s matičkou synek vstává.

„Proč jsi bledý? hochu milý,
snad jsi bolesť jakou cítil?“
„„Neusnul jsem nocí dlouhou,
měsíček mně v líce svítil.““

A když den se opět nižil,
dal hoch matce políbení:
„„Dobrou noc, má drahá máti!
dej ti nebe tiché snění.““

A když matka tiše snila
a hvězdičky v nebi stály,
zase spatřil krásnou ženu,
pod jedlicí blíže skály.

Vidí ženu; — její píseň
lesem dál a dále pluje;
před hochem však k skále kráčí
a hoch stále postupuje.

A hoch dále postupuje,
až na pokraj strmé skály,
ženy kroky, hocha kroky —
první lásku pochovaly. —

V černé rokli pod skalinou
v mechu junák odpočívá,
s vysoka se bledý měsíc
v mrtvé jeho líce dívá. —

Staré matce na zármutek
žena hocha usmrtila,
mimo ni že krásná ústa
také matku políbila.

A. Heyduk

30. Desátek.

„Staré víno, dobré víno,
říš takové neviděla,
a to zlato selská luza
na mém místě píti chtěla!“ —

„Špatně slovům rozuměla,
když jsem žádal každý statek
za to, že v mé půdě stojí,
vyměřený o desátek.“

„Za poplatek chtěl jsem víno,
desátý mi soudek dala
luza, sama u devíti
hýřic v zpěvu zasedala.“

„Vzal jsem jezdce, vjel jsem do vsí,
zrubal jsem jim skoty, bravy:
Devět sudů mých je, blbci,
desátý pak, toť váš pravý!“

„A když lid se zpouzeť počal,
upoutal jsem obce hlavu,
a za příklad selské luze
chystal jsem ji pro odpravu.“

„Zabedniť jsem chlapa kázal,
zapáliv pak v bedně smolu
pustil jsem tu bednu s chlapem
drsnou skalou pěkně dolů!“ —

„Pijte, páni, víno chutě,
dnes mi luza nové sveze,

pohledněte, už tam kopcem
s devíti zas sudy leze."

Vjeli k hradu. — „Spusťte mosty,
otevřete chutě bránu,
devět sudů za desátek
veze sedlák svému pánu!"

Mosty padly, muži vjeli:
„Dejte číši z plných sudů,
velkou sílu má ta luza,
její zdraví píti budu!"

Nežli ale stáčeť chtěli,
hle! z těch sudů zabedněných
množství bujné chasy vstalo,
lidí pomstou ozbrojených.

Porubali hradu pána,
v síně skvostů oheň kladli —
jenom víno krásně kvete
kde stál hrad a páni schladli

A. Heyduk.

31. Hrobař čaroděj.

Dneska jej našli na stromě,
a já mám z toho zmatek,
dnes musím první kopať hrob,
na nešťastný den — v pátek.
A ještě v půdě nesvaté,
to věru dílo proklaté!
A zejtra? — To je svátek.

Leč starý uměl čarovať
a já se od něj učil,
kdož ví? — nu snad to pomůže,
zač životem mně ručil.
Vždyť mrtvola je v kostnici,
tož utneme jí pravici —
proč bych se v světě mučil!“

Šel, utnul ji a z večera
vzal na rozcestí k dílu,
a při měsíčku natrhal
si květu z černobýlu.
Pak z prken rakví zpuchřelých
a z kostí lebek necelých
chystal si čarovnou sílu.

Na kostech dřevo uchystal,
a posypal to květem,
pak ruku na střed postavil
a babím pálil letem.
Pak mluvil slova podivná:
„Buď, ruko, pracovnice má,
ať lehce žiju světem!“

Tu div, hle ohník zplápolá
a modrojasně kmitne,
a ruka v kobce uťatá —
jak živa — špičák chytne,
a kope, kope rychle hrob,
že než se probral hrobař z mdlob,
už stojí dílo hbitné.

Vzal ruku zas, i kosti vzal
a ukryl v mrtvých kobě,

pak ulehnul, až noční čas
mu stížil oči obě.
Však nespal dlouho — snad to sen,
že množství lidí u oken
a kosti žádaj' sobě.

V jich středu muž je z kostnice,
co večer ztratil ruku,
on žádá, oč byl oloupen,
ve stálém dveří tluku.
A jiní křičí: „Zdali, zdaž,
zdali nám kosti nevydáš,
pak věčnou trpíš muku!“

Hrobník se křížem posvětil,
a, jak by v ohni leže,
modlil se hlasem lítosti,
až dvanáct bilo s věže,
a modlil se a modlil zas,
až přišel mladý jitra čas,
svou hrůzu z činu těže.

Hned z rána spěchal ku knězi,
ten posvětil zas kosti
a do kostnice ruku dal
a černé spálil chvostí.
Leč hrobník stále churavěl,
aniž by sen a spánek měl,
až smrť mu řekla: dosti!

A. Heyduk.

32. Kovář.

Náš zeman se dnes raduje,
náš zeman má dnes hody,
dvůr drobným pískem vysypán
a pokryty jsou schody.

Pan zeman víno podává
a hudba k tomu hraje,
a kovář ve vsi naříká
a proklíná a laje

Pán zajal krávy kováři,
že spásly jeho pole,
a prodal je a prohral je,
a zapijí to v kole.

Jen u kováře pláč a křik,
i malé dítě vříská,
i starý buše u ohně
svou pěsť na srdce stiská.

Pak klna chytne kladivo
a zpříma letí k hradu,
a do síně, kde v hýření
zří zběsilou tu řadu.

I zarazí se, skloní se —
a prosí mocným hlasem:
„Ach, dejte zpět mi výživu,
já dluh vám splatím časem!“

V tom hluk a smích a smích a hluk
a šlechtic, chopiv číše,

vrhne ji muži v obličej,
jenž žalem sotva dýše.

„Ty luzo, že mi splatiť chceš?
Snad věcmi kradenými?
ty vetřelče, ty padouchu,
ty pse i s dětmi svými!

Teď klekni, chlape, pak se kliď,
sic vymrskať tě kážu,
a v boudě se svým silným psem,
s tím pospolu tě svážu!“

V tom kovář divě vyskočí,
a cítě zlosť svou růsti,
své kladivo, hle, napřahne
a na šlechtice spustí.

A jistá rána, jistá smrť, — —
i zvednul rámě zase,
a utíkal a utíkal
vzdor honící jej chase.

A utíkal až lesa kraj,
kde kaple s vršku hledí,
a bujný skok — kam se as děl?
jen boží soudy vědí.

A. Heyduk.

33. Veliká noc Rusalek.

Uháněl jezdec z dědiny
a minul lesy, mýtiny,
a minul bahna, potoku,
a koník má se do skoku.

Pustil mu uzdu, pohladil,
jak by mu rodným bratrem byl —
a proutkem, který v ruce měl,
tím vzduch, ne koně poháněl.

Nejel on dráhou, — ouvozem,
na rychlo tepal koník zem,
a spěchal, pádil co jen moh',
zařehtal koník, výskal hoch.

Za koněm jiskry ráz co ráz,
už minul strašný, skalný sráz.
tu nad hlavou mu pospolu
tré slítlo mladých sokolů.

A mluví první: „Jezdče, slyš,
slyš — nespěchej a zastaviž,
já upřímnou ti radou jsem,
obrať se, nejeď ouvozem!"

Hoch nevidí, hoch neslyší,
což pak krev mladou utiší?
a nad hlavou vždy pospolu
tré letí mladých sokolů.

A druhý mluví: „Hochu, slyš,
ať bolesť srdce necítíš,
nejeď těch mladých vrbic kol,
a obrať radši koně v dol!"

Leč hocha jízda — ptačí let,
a každým skokem nový svět;
jen nad hlavou vždy pospolu
tré mladých krouží sokolů.

A třetí: „Hoj, ty's mladá krev,
nuž, koni svému poulev
a výstrah náš vem na pomoc,
dnes Rusalek je velká noc!“

„„Poslyšte, bratří sokoli,
váš strach mé srdce nebolí,
já nezřel děvče celý rok,
nuž koni, rychlý buď tvůj skok!““

Hoch neslyšel, co sokol děl,
a dál a dále uháněl, —
strach v mladém srdci uniká,
když láska vede koníka.

„Hochu, je škoda mladých let,
ty zanikneš co neviděť,
havran ti mladou sklove hruď,
obrať a poslušen nás buď!“

„„Však nebudu, však pospíším,
však pospíším si s koněm svým,
ač nenesu své milé nic,
než políbení na tisíc.““

A dál uhání ouvozem,
že koník sotvy stíhá zem,
a blíže vrbic, blíže luk
pojednou zpěvu slyší zvuk.

A jasně svítí měsíček,
kol sebe plno hvězdiček,
které se v rose kmitají,
že kapky ohněm svitají.

Jaký to přepodivný zpěv!
a hle! a hle! zas nový zjev,
a nový zjev a nový ruch —
mladinkých dívek plný luh.

Hřebínkem zlatým češou vlas,
a oči jejich plny kras,
jich jemné líčko jemně plá
jak růže, když se zardívá.

Ten plný rtík jak písní zní,
ta nožka jak se prohání,
a měsíček svůj jasný třpyt
tančícím hází na pažit.

Košilky bílé bez pasu,
pletou si kvítka do vlasů,
v maličké ručky tleskají,
a na vrbách se houpají.

Ty vlas zas češí do boku
a koupají se v potoku,
a jiné, držíce se v pol,
po lukách tančí kolem kol.

A plno je jich na cestě,
jíž hoch pospíchal k nevěstě,
a v zpěvu, v smíchu, v pokřiku
zatáhly cestu koníku.

Hoch pohání jej, váhá zas,
a rychle dále běží čas,
hoch kolo chce už přetrhnouť,
leč koník nechce se mu hnouť.

Královna v kole uprostřed, —
ach, divný je ten její vzhled,
ach divný vzhled a divná zář
krášlí tu jemnou krásnou tvář!

A kolem tílka zlatý pas:
„Proč pak as, hochu, stojíš zas,
ty kloníš se, na panny hledíš,
což pak tak jistě v sedle sedíš?“

Už málo jezdec jízdy dbá,
toť milé jeho podoba,
a sčarován a omámen
stojí a na ni hledí jen.

Ta z vlasů hází růžičky
a házejí i družičky,
a tančejíce v zpěvu svém
malým kývají prstíčkem:

„Měsíček vyšel, nuž, pospěšte ven,
vždyť naše je noc a lidí je den,
když královna velí, nuž pospěšte blíž
a čile se do tance dejte,
trhejte kvítka a kloňte se níž,
a pleťte a svažte a krejte!
Dnes naše je chvíle,
nuž, točte se čile
kolem mne stále,
dále a dále,
lidí je den a vaše je noc,
Rusálek noc, v ní čarná jich moc.

Tančíme samy
veselý rej,
pojď, skoč si s námi,
ruku nám dej!

Jaká to rozkoš a jaký to ples!
Řeka i luhy, vše živo je dnes,
je hebounká tráva a hebounký mech
a hebké jsou nožky naše;
hochu, chceš tančiť, tož koníka nech,
pospíchej, čas běží plaše.
Dnes naše je chvíle,
nuž, točte se čile
kolem mne stále
dále a dále;
lidí je den a naše je noc,
Rusálek noc, v ní čarná jich moc.

Tančíme samy
veselý rej,
pojď, skoč si s námi,
ruku nám dej!

Není to radosť, vesele žíť?
není to radosť, milenku míť?
chci být tvou milou, tu v dolci tam nech,
a nekaž jí růžové žití;
měla dnes svadbu a velký má spěch,
jí také radosť dnes svítí.
Dnes naše je chvíle,
nuž, točte se čile
kolem mne stále
dále a dále,

lidí je den a naše je noc,
Rusálek noc, v ní čarná jich moc!

Tančíme samy
veselý rej,
pojď, hochu, s námi
ruku nám dej!

I já tě mám ráda, jak ona, snad víc,
jak její, je k líbání stvořen můj líc;
na mém radš klíně prospi svůj sen,
bílé mé ruce obejmou tebe,
radostí novou den jako den;
vzala ti lásku, já ti dám nebe!
Dnes naše je chvíle,
nuž, točte se čile
kolem mne stále
dále a dále;
lidí je den a naše je noc,
Rusálek noc, v ní čarná jich moc!

Tančíme samy
veselý rej,
pojď, hochu, s námi,
ruku nám dej!

Blíž pojď, hleď v oko, jasná to zář,
denně ti slíbám snědou tvou tvář,
vždy novou něhou podám ti ret,
kam budeš hleděť, tvé budou kraje,
a u tvých nohou žíť budu, pěť,
budem jak kvítka u prostřed máje.
Dnes naše je chvíle,
nuž, točte se čile

kolem mne stále
dále a dále;
lidí je den a naše je noc,
Rusálek noc, v ní čarná jich moc!

Tančíme samy
veselý rej,
pojď, skoč si s námi,
ruku nám dej!“

„Nepůjdu, nechci, znám vás, znám
a posud sílu v prsou mám,
bych přetrhl těch kouzel tíž
a pospíchal své milé blíž.“

Pobídnul koně, koník však
nechtěl se hnouti nikterak,
a s koně skočiv uzdu vzal
a zlostí okem zablýskal.

„Hoj koni, věrný koni můj,
nuž, seber všechen oheň svůj,
jen kroků sto a dojdem cíl,
a dojdem cíl a drahých chvil!

Aj koni milý, proč se chvíš?
tam od jízdy se zotavíš,
tam čistou vodičku ti dám
a ovsem tebe podsypám,

a mladou uhladím ti srsť,
jen přeskoč skouzlenou tu prsť,
a přeskoč, rychle tepni zem,
a přízrak zhyne poskokem.“

A lichotí mu, koník však
nechtěl se hnouti nikterak,
tu sednul naň a bod jej v bok,
leč kůň se nehnul ani krok.

„Hoj tupé zvíře, necítíš,
že pána svého neseš tíž?
nuž ostruhy ti musím dát!“
A bodnul koně po dvakrát. —

A bodal ho a prutem šleh’,
a koník stál a neposlech’,
a šlehal zase dál a dál
a kůň jen smutně zařehtal.

Zařehtal smutně, pak se spjal,
skokem se spjal a zase stál,
pak nazpátek se obrátil
a smuten sklonil věrný týl.

Tak jakby pána vyzýval:
o pane, vrať se, vrať se v dál!
leč oko hocha jiskřící
zřelo jen k dívky chyžici.

„Bůh tebe zatrať, příšerný,
příšerný koni, nevěrný;
přetrhni kolo ráz co ráz,
a pošlapej Rusálek vaz.“

A třikrát v bok jej udeřil,
že koník smutně zavýřil,
a třikráte se sepjal v skok
a spěchal v střed jak proudu tok.

A když byl přijel do pola,
svrh' pána, spjav se, do kola
a pryč uháněl svrhna též,
až k dolci mladé dívky blíž.

A kolem hocha tanec, ples,
Rusálek velká noc je dnes,
a měsíček svůj jasný třpyt
tančícím hází na pažit.

Královna níž se shýbala
a hocha v ústa líbala:
„Pojď, hochu, kůň tvůj zmizel už
tam, kde je nevěrná tvá druž.“

Dala mu věnec na hlavu:
„Pojď, ozdob naši oslavu,
pojď, jednou se mnou zatancuj,
pak můžeš jít, kde ráj je tvůj!

Jen jednou, nuže, jednou jen,
než zasvitne nám blízký den,
než hvězdy v nebi zahynou,
až slunkem v den se rozplynou.

Hoch cítí její líčko plát,
a nechtě musí tancovat,
a kolo ouží se, jde v šíř,
a hoch chce jíti z kola již.

Ach není možno dál a dál,
on musí tančit — v srdci pal,
a povždy rychlejší je spěch,
že hoch potrácí sil a dech.

Dál Rusálka se prohání,
a kol`ní družky v zpívání:
„Hoch mladý dal se na cestu,
a v cestě našel nevěstu.“

Společný nyní vedou rej,
jen tanči, hochu, dále spěj,
za chvilku v loži svatebním
spočine paní s hochem svým.

Na lůžku plno lilijí,
jež v slunku jen se rozvíjí,
jich velký list tě přikreje,
jak hrob ty lidské naděje.

Poduškou zlatý písek nám,
ten pod hlavu ti uchystám,
a rybky budou s tebou hrát,
pojď, už chce slunce na návrat.

Nuž tancuj, tancuj vodě blíž,
v které svou lásku ochladíš,
tam budeš tiše, tiše spát,
my kolem tebe tancovat.

Sluncem ti bude měsíček,
dnem noc plnická hvězdiček,
a vlnek šumot, vlnek zpěv
po světě toužnou schladí krev.

Slunce se chce už navrátit,
viz východní tam zář a třpyt,
nuž, hochu, tancuj, tancuj jen,
naše je noc a lidí den.“

Hoch slyší všechno jako v snách,
a mysl rozbouřil mu strach:
„Přispěj mně, bože, k pomoci,
než slunkem bude po noci!

Matičko v hrobě, matko má,
má tak zaniknout radosť tvá?
Ach matko, matko, pojď, o pojď,
pojď a své dítě vysvoboď!“

A polo živ a mrtev půl
z náručí se jí vytrhnul,
a proutkem, který v ruce měl,
žínku od sebe odháněl.

Ten malý proutek z ostružin,
ký div, jaký to kouzlí čin,
jakby to blesk a oheň byl,
tak žínku v plesu ustrašil.

I šlehl proutkem sebe kol
a žínky ztrácely se v dol,
a kterou zasáh', v bolesti
v proudné se řece uhostí.

„Ach ustaň, hochu, nech nás, nech,
čarovný proutek tvůj i šleh,
šleh ostružin on horoucí,
my proti němu bez moci.“

A pokřik všude, pláč a křik
tím zčarovaným proutkem vznik'.
Rusálky v ruce tleskaly
a v proudy vodné skákaly.

„Ach hochu, hochu, nech nás, nech,
ze zlata listí dám i mech,
a všecko, vše ti chceme dáť,
že jsem tě chtěla oklamať.“

Hoch ulevil, hoch litoval,
a mech ten zlatý uschoval;
a kytku z vlasů Rusálky
vzal a pospíchal do dálky.

A přišel k dívce za rána
dřív nežli koník bez pána,
kytka se v zlato změnila
a pak se svatba slavila.

A. Heyduk.

34. Stříbrná struna.

Hvězdný pláštěc rozestřela
vážná noc a teskná bděla.

Po obloze vyklenuté
siné moře pne se, dmuté.

Na něm výspy divé tváře,
příšerná je vroubí záře.

Oblakův to různá četa
po klenutí rozeseta. —

Úžinami měsíc pluje,
plná se mu plachta duje:

Pod ní světlý kníže sedí,
bledou tváří s výše hledí.

Nad hvězdami král to jasný,
z hermelínu plášť mu řásný.

Míhá se mu délným během
kadeř plynná jako sněhem:

Koruna, hle, nad tím leskem,
démantovým stkví se bleskem!

Na těle mu říza bělá,
v rukou harfa stříbrostkvělá.

Stříbrné se struny chvějí —
co as tajemného pějí?

A jak okem chladným kyne,
papršlek se na zem line.

K jezeru kde ten se níží,
v zrcadle se klidném shlíží.

Luh a háj i chlumku stráně
jako hlohem stlaná pláně

Tvář se bělí skále, hoře
jako stanům po táboře.

Ticho vše: i v lístkův krytu
ke snu větřík shledal bytu.

Zní jen půda dvojím krokem:
kráčí matka, děva bokem.

* * *

Daleká je cesta chodu,
za širokou ještě vodu.

Proč se, kde tak dráha dlouhá,
děva nyní zvolna plouhá?

Za matkou proč mešká vzadu?
Jakou pohled jímá vnadu?

„Podívej se, máti, k výši,
jak ten král tou vládne říší!

Kterak na svém trůnu sedí,
bledou tváří na mne hledí!“

A jak děva kroky staví,
na výstrahu matka praví:

„Odvrať, dcero, odvrať líce,
nedívej se do měsíce!“

Nejde děva na tu radu,
zůstává zas na pozadu:

„Pohleď, máti, jak mi kyne,
jak mu bílá kadeř plyne;

jak se nad tou bledou tváří
koruna stkví v jasné záři!“

Zase matka ohlídne se,
omeškání těžko nese:

„Na matčino slovo dávej,
pozadu mi nezůstávej!“

Marně mluví matka dceři,
ta jen zhlíží ku kadeři:

„Podívej se jen v ty kraje,
král jak na tu harfu hraje.

Od stříbra je harfa celá,
strun též řada stříbrostkvělá!“

Po třetí již matka volá,
děva kouzlu neodolá. —

Běda! čím to zablysknutí?
Praskla struna v mocném hnutí!

Paprsků dvě slítly střely:
životy dvou světel mřely.

Mraku clonou král se halí;
oblak oko děvy kalí:

Pustoší v něm příkrov šera,
za matkou již volá dcera:

„Veď mne, máti, cesta tmavá
a má stopa klopýtavá!“ — —

Ze studánky nebes kanou
slzy v děvu oplakanou.

Za mračnem se mračno shání:
se světlem tmy potýkání.

Na jezeře vlna oupí,
že jí vichr poklid loupí.

Chlumku, luhu, háje čelo
závojem se obestřelo.

Úboč hory, skály stěna
z bílé drasty vysvlečena.

Větérků sbor vyplašený
prchá z chvoje postrašený.

Půda duní trojím krokem:
Matka, děvče — žalosť bokem.

* * *

Ranní zoře světy budí,
chmury plaché v útěk pudí.

Po svržené vládě stínů
slunce hledí k země klínu.

Den již novou záři leje,
jako mžením jiskry seje.

Stkví se jitro v barvitosti; —
oka děvy nepohostí.

Zástup kvítků v tichém pláči
rosičkou svá oka smáčí.

Ranní zvonek na klekání
kvílí jako při skonání:

Jako umíráček zvoní,
kdy se blaho k smrti kloní;

až pak radosť v rubáš dána
sklesne, na vždy pochována.

Teskne bolesť v duši dvojí,
v smutečné se roucho strojí:

jako když to jaro stkvělé
květů kločky na hrob stele.

F. Doucha.

35. Zimo-pán.

Burácně vládne prosinec,
pod sněhem oupí kabřinec.

Kraj v loktech mrazu zmrtvělý;
kol chýžky se jen chumelí

Z ní vyšla z rána děvice,
mateřské lásky dědice.

Neb než se cestou vydala,
stařičká máť jí žehnala:

„Tvůj krok ať v ruku boží dán,
by nelapil tě Zimo-pán!“

Žehnání třikrát říkala,
pak drahou dceru zlíbala:

Jí křížek na krk zavěsí;
ni bouře děvu neděsí. —

Již kráčí děva v úkole
z matičky vůle přes pole.

Na lících září ruměnec,
květ klokočů řaděn u věnec.

Ó děvo sličná, žal ti, žal:
pán Zimný líčko zakochal!

Ze zdálí, halen v hustý mrak,
svůj k tobě upřel chtivý zrak.

Zjev krásy pad' mu do očí;
až půjdeš zpět, tě zaskočí.

* * *

Vrací se děva k večeru;
pán Zimný jede na šeru.

Vůz mraku táhnou běloši,
mráz, vichry jeho panoši.

A metelice průvodem
za bouřným tíhnou ochodem.

Plášť jemu oblak žíhaný,
ten sněžným květem protkaný.

V čelenku sutek složeno,
ropouchů zoubím zdobeno.

Kadeř a brada v bohatém
se lesknou jíní hvězdnatém.

Z křišťálu žezlo blysknavé
po říši vládne zimavé. —

Sestoupí; dívce lichotí,
ji svou již míti lakotí:

„Ó děvo švárná, budiž má,
sladnoucí touhou zvolená!

Pojď se mnou v nádherný můj byt,
kde rozkoše ti kyne svit.

Na ledné hoře plný vnad
můj z křišťálu se leskne hrad.

Bělostných věží temeno
ku hvězdám sáhá zpřímeno.

Tamť luzné bory zbělené,
vše hvězdičkami zdobené.“

„Ze zimostráze jasných řad
se milo-svěží skládá sad.

V něm libo-sladká dřímota,
snů nejskvělejších štědrota.“ —

Již za ruku ji béře v ráz,
až popadá ji zimomráz.

Zda dívce mladý zvadne květ?
zda ubledne jí volný svět?

Ve mrazném ňader zachvění
ten z jiskry žeh se zplamení:

„Ó matičko má, při mně stůj,
tvé žehnání mne posiluj!“

V tom zlatý křížek obnažen;
pán Zimný bleskem odražen. — —

Krok děvy kvapí dál a dál;
hněv Zimo-pána vichrem lál.

Kde stopami sníh osetý,
pán Zimný nově v zálety:

„V mých jizbách sklady klenotů,
demantového blyskotu

Z křišťálu kryjou příhrady
čistého stříbra poklady:

To v bílé hoří plameny,
ozářiť plesu prameny.

Paruchta v sněžném obleku
sen upraví ti ku vděku.

„Sněhurky něžné ve kruhu
co královně ti v obsluhu.

Neváhej kraj ten ostavić,
pojď hodů světlých oslavit!“

I chopí mocně děvu zas;
ta podruhé v ten zvolá hlas:

„Ó matičko má, při mně stůj,
tvé žehnání mne posiluj!“

Jak zlatý křížek obnažen,
pán Zimný znovu odražen. — —

A opět ona dál a dál;
hněv jeho v běsnou bouři zrál:

„Když záletům se zpouzíš mým,
v mou moc ať padneš násilím!“

Již přáhá náruč k objetí,
i zvolá děva po třetí:

„Ó matičko má, při mně stůj,
tvé žehnání mne posiluj!“

Zas křížek zlatý obnažen,
pán Zimný prosto odražen.

Aj rozsápe se jeho vztek,
až rozhlučí se hrůzy skřek.

Chmůr pomrakem se kaboní;
sbor šášklebův již sotoní.

I kývne; na ráz chomoly
burácnou zbrojí zápolí:

Ty spoustu víří mentinou;
klopýtá děva celinou.

Hněv buranů vše pokoří;
zda v návěj děvu ponoří?

Žár křížku v šeru vítězí,
vše-zkázy spoustu odmezí.

Tím svitem děva sílena
se vymkne lupu z ramena.

Poslední sílu sebere . . .
na práh se šťastně prodere.

A v náruč klesne u dveří
své líbající máteři:

Jí srdce věští dceřino,
co žehnání je matčino.

Fr. Doucha.

36. Svátek panny jezerné.

Hor věnec chvojný táhne
se kolem jezera:
co skrývá hlubeň, že tak smuší
se do šera?

Jak zlatem, blíže břehu
prožloutá sličný květ;
kterou-tě rukou tajemnou zde
tak vábně set? —

I sedí rybáříček
pod hustým parkosím:

hle, řídkým krásný leknín kývá
mu rákosím!

Co, rybáříku, hledíš
tak dychtiv s okrají?
Čím procitlá tak roste touha
ti potají?

Zda výstrah starostlivých
své neznáš máteře?
Zda pannen vodních pátku nedbáš,
jí nevěře? —

„Ó jak jsi, květe, krásný
s tím zlatým lupením!“
A s neodvratným k němu spěchá
již píděním.

Nachýlen s břehu sahá
tam, kde se hrdí květ;
ten v tu chvíli, se kolíbaje,
ucouvne zpět.

„Můj býti máš, můj kvítku!“
I přáhá po něm prut;
však ejhle, rukou sněhobílou
květ dále hnut!

„A kdybys, květe vnadný,
hnal sebe dál běh svůj,
a kdybys ploul až přes jezero,
býť musíš můj!“

Jak hošek podkasaný
se do vln osmělí,

z pod květu panna vynořená
proud rozdělí.

Ze rdestu věnec jímá
jí kadeř zelenou;
za šíjí závoj z pěn se vlaje
vše-zbělenou.

Kol hrdla, ramen řadí
se pásmo lasturek;
k nim střídavě se druží perly
ve vábný vděk.

Již hoška víže kouzlem
zrak mrtvě upřený:
„Pojď, hochu, v mile-krásný zámek
můj skleněný!

Jak branou křišťálovou
v můj luzný vejdeš ráj,
co srdce ráčí, všeho podá
ti luh a háj!

A rybiček se živých
tam v proudech míhá blesk:
penízky na nich — čistý zlata
i stříbra lesk.“

Oblouzen hošek tíhne
za květem, za pannou:
ta v svátek svůj si snese oběť
na vázanou.

Vln vrátkých rozval zrádný
vyvířen z hlubiny:

kruh žene kruh, až všechen ztrácí
 se s hladiny.

Tich rybářík tam dřímá,
kde pološera kmit;
již v oko blahé nezavítá
 slunéčka svit.

Přec, rybáříku, výstrah
své znal jsi máteře! . . . .
Že's pannen vodních pátku nedbal,
 jí nevěře!! — —

Na břehu osiřelý
udičný leží prut; . . .
zas na osidlo nové leknín
 ku kraji hnut.

Fr. Doucha.

37. Piják.

Připijel sobě vesele,
ač nebem bouře spěla,
za každým hromů povzdechem
vždy jeho píseň zněla.

„Mně blesky nesou poselství
z nesmírných smrti říší
a před zhynutím divný strach
v mém srdci jimi tiší.

Aj, bratře mraku, smrť je sen,
tak svěřil jsi mi kdysi!“
Však bratr mrak jak žaloba
nad hlavou jeho visí.

„Jak myslíš — věčná záhuba
ať ale nyní žije!“
Tu náhle bouře jásotem,
podivně vítr vyje.

„Aj živly, vy jste bratry mně,
a jenom v smrti věčné
a jenom pomsty zákony
jsou v světě nekonečné.

Mé živly, pokud stačí dech,
na družné na shledání!“
A náhle pustým hlukem zní
hran tiché bědování.

„O šťasten, kdo teď dokonal!
Takť rozkoš zahynouti
a s blesky v spolku veselém
nicoty mořem plouti.

Mne opojením divokým
již často svit ten skropil.“
Tu zase navštívil jej blesk —
a mrtev byl, než dopil.

Jiljí V. Jahn.

38. Mistr.

Již se tají ruch a lomoz denní,
krajem pne se míru ratolesť,
a zde v dílně ještě klidu není,
robí veský mistr naručest.

Jak se tváře jeho zračí milo!
Podařilť bůh jeho manželku,

robí šťastný mistr vzácné dílo,
robí pro rozence kolébku:

„Tobě dík, jenž vládneš světy všemi!
Největší jest ze všech otců běd
bez potomka zetlít v siré zemi,
nezůstavit po sobě ni sled.

Tobě, otče náš, zní vroucí díka
za robátko, jež jsi poslal nám,
slyš mne, že hodného řemesníka
a ctitele Tobě vychovám!“

A rok mnohý minul. Na hřbitově
zněl již večerního ave zvuk,
u krbu dlí vesničan si hově,
v krčmě vzteká se divoký hluk.

Jen tu ještě není konec znoji:
v dílně plno kvapu, šelestu,
jedináček do světa se strojí,
robí mistr tlumok na cestu.

„S bohem, ty můj světe! S bohem, synku,
nuž jdi, tu máš požehnání mé!
V cizině zpomínej na matinku,
a na mistra v domovině své.

Na, tu poslední mé políbení,
pojď sem ještě jednou na mou hruď!
chop se víry — svatého brnění —
nuž jdi — dvakrát, dvakrát zdráv mi buď!“

A rok mnohý minul. Opět muže
v prosté dílně spatříš v úspěchu,
robí mistr nevěstino lůže,
robí vázaného pro snachu.

Šťastně syn se vrátil z dalné cesty,
po otci by přejal řemeslo,
v dědině si vyhledal nevěsty,
by s ní sdílel žití slasť a zlo.

Ve vísce se sběhly mnohé změny.
Dobrá máti v hrobě spočívá,
chřadne, hyne otec opuštěný,
pro nebeskou žatvu dospívá. —

Již se tají ruch a lomoz denní,
krajem pne se míru ratolesť,
a zde v dílně posud klidu není,
robí veský mistr naručest.

Jak se síly jeho rázem drobí,
bože, jak se kalí jeho hled!
Pro jedince-syna rakev robí,
robil mistr v dílně naposled.

J. B. Ceyp z Peclinovce.

39. Smlouva s ďáblem.

V knihách četl ve dne v noci,
ve dne v noci v pánvi škvařil,
zlata však se ani mocí
nedočetl, nedovařil.
Šedá byla jeho hlava,

v těle ani žilka zdravá,
v duši s bohem, světem rváč,
v srdci pro své mládí pláč.

Pánví ani knihou k štěstí
žádnému když nedospěl,
pod čakan tu na rozcestí
v půlnoci je hledat šel.
Podivné tam vedl čáry
zaklínaje pekel žáry
při sedmeru pečetích,
by mu byla pomoc z nich.

A ze lůna černé země
vyvstal před ním pekelník.
„Jaká přání vznášíš ke mně?
Jaký dáváš službě dík?“ —
„Vrať mi krásnou mladosť moji,
zlato duše chtíč nechť skojí,
srdce daruj dívčinou —
za to měj si duši mou.“

Ujednáno, podepsáno
pérem v krvi smočeným,
a než nové vzešlo ráno,
rozžehnal se s prahem svým.
Do světa šel dalekého
užívati štěstí svého,
hezké dívky míti rád. —
Bohat byl a k tomu mlád.

Klam však pouhý to, co chodí
mezi lidmi z pekel bran,

šálením je ďábel vodí,
mam a klam jen se všech stran.
V zrcadle, co odlesk zřený
kyne mu jen přízrak ženy,
pouhá pěna v číši jen,
rozkoš jeho plachý sen.

A tak sobě místo blaha
prázdný stín jen zakoupil.
Zoufalosť mu k srdci sahá,
že se o vše oloupil. —
Jednou jen, jak hvězda mrakem
štěstí se mu jasným zrakem
pousmálo v duše noc,
zažehnavši ďábla moc.

Jako záře na úsvitě,
jako ranní rosy mok,
vniklo mu to krásné dítě
a ta láska v levý bok.
Srdcem čistá, čista v těle
oddať chce se jemu cele
lásky spjata řetězem
v chrámu páně před knězem.

Hučí, hlučí, svatebčané,
zvučí, bručí zvonu hlas,
na oltáři svíce plane
touhy, touhy v srdci zas.
„Již se blíží. Odkud? Kady?“ —
tak to šumí, šeptá všady,
steré zraky zaměří
z choru, z chrámu ze dveří. —

„Pryč mi s cesty, pryč mi s očí!“
„Ho, ho! ty spíš, zastav krok!
Čistý jen v tu svatyň vkročí,
nám však došel smlouvy rok
Se mnou!“ — „Poshov!“ — „Se mnou!“ — „Ztracen!“ —
Ženich klesá ďáblem schvácen,
nevěstu pak ubohou
vzkřísiť družky nemohou.

L. Quis.

40. Přadlena.

„Co předeš, má sestřičko, den co den?
proč slzami kropíš si hebký len?“ —

„Mé slze, ty želí mé lásky dní;
co předu, toť roucho mé svatební.“ —

„Co předeš i v noci, že nelze ti sníť?
vždyť svatbu, má sestro, ty nebudeš míť!“ —

„Můj milý, ten bude však svatbu míť
a na tu chci v bělounkém šatu jíť.“ —

„Co předeš i v úplňku při záři?
Tvůj milý tak nekvapí k oltáři!“ —

„Mám pilno, můj bratře, již je čas —
já spřádám si v rubáš luny jas...“

Co hrana to zvoní jak žalobu?
to přadlenu nesou do hrobu.

Co zvony tak jasně hlaholí?
to svatební hlásají veselí.

A v noci se milenci líbají,
leč v půlnoci mrtví vstávají.

„Má nevěsto, pověz, kdo vchází to k nám?“ —
„Jen luna sem hledí, jsi se mnou tu sám.“

„Kdo líbá mně v čelo a slzí mi v tvář?“ —
„Snad večerní rosa i měsíce zář.“ —

„Ne, mrtvá to milá! hleď v půlnoci chlad,
jak z měsíčné záře má spředený šat!

A rukou mi kývá jak při loučení,
a k sobě zas vábí mě v roztoužení!

Chci za ní! mne táhne tak čarovná moc!“
„Můj milý, kam vrháš se šíleně v noc?“ —

On stoupá již oknem a na pavlán.
„Ó zadrž! teď pomoz ti nebes pán!“

Zář luny jej loudí v závratnou výš,
on přestává cítit života tíž.

„Stůj, milý, smrt hrozí ti o kročej dál!“
Však prázdno, kde na kraji pavlánu stál —

Zář vnesla jej v průsvitný řeky klín,
on s přadlenou vnořil se v smrti stín.

El. Krasnohorská.

41. Starý hrobník.

Náš starý hrobník tvrdé srdce má:
tisíci lidí umíráčkem zvonil
a matku, bratra, sestru zakopal,
však jaktěživ přec slzy neuronil.

S němými rovy hovořívá rád,
však s lidmi nemluví, a pak-li, z mála;
i není pamětníka v dědině,
že by se jeho tvář kdy pozasmála.

Dnes konal opět smutné řemeslo:
nevěstu ženich doprovázel k hrobu,
a družky nesly věnec myrtový,
to jedinou uvadlé dívky zdobu.

Zejícím hrobník stanul nad hrobem,
Co lkavé „requiescat“ znělo,
on stál zde o lopatu podepřen
a hlavu uklonil a schmuřil čelo.

Když do země pak rakev spouštěli,
tu prý se jemu oko slzou lesklo
a ňádra prý se vzdmula povzdechem. —
Snad po hrobu se mu též pozastesklo.

Pak všichni odešli. On jediný
stál nepohnut jak vidmo skamenělé,
až vetché údy v sirou sklesly zem,
a z očí slzy vyhrkly mu vřelé.

Proč pláčeš? ptám se blíže přikročiv;
on truchle na mne pohledí a praví:
„Na tomto místě před půl stoletím
i mou milenku kladli ve hrob tmavý.“

P. Sobotka.

42. Návštěva z hrobu.

Bije půlnoc. Klika cvakla —
v bledé záři měsíce

kráčí tichým, lehkým krokem
  bílý stín v stín světnice;
ku kolébce v koutě míří,
  spící dítko pozvédá,
líbá je a při tom pláče,
  že až srdce usedá.

„Umřela jsem před úvodem,
  a sirota zůstala . . .
není matky, jež by tebe
  měkkou rukou koupala;
pojď, synáčku, do vodičky,
  již slzami zakalím,
vykoupám tě, osuším tě,
  v peřinku tě zabalím.“

Voda, houba připravena —
  matka svlékla dítko své,
do vany je položila
  na prádélko hebounké;
dítě oči otevírá,
  ručky k matce vztahuje,
matka vodu na ně šplýchá
  a smutnou si notuje:

„Moje zlatá, modrá očka,
  znáte-li pak maminku?
Pojďte, už vám přichystala
  bílou teplou peřinku;
k srdci pěkně položí vás,
  mlékem svým vás napojí,
byste sobě podřímala
  ve štěstí a pokoji.“

Sedla si a v zamyšlení
  podala prs milánku —
a v tom za ní v bílém loži
  muž se zbudil ze spánku;
spatřiv ženu v udivení,
  mněl, že bůh mu vrátil zas
ji tak hořce oplakanou,
  a radostný zvedl hlas:

„Ženo, ženo, mám tě opět,
  pojď do mého náručí,
slzy uschnou — a v mém srdci
  blaha květ zas vypučí!“
— „Ustaň, muži,“ — promluvil stín,
  „to tam štěstí z lásky dob — —
co tam do něho bůh vložil —
  víc nevrátí tmavý hrob!“

„Lásce mojí neodolá
  ani hradba hrobová,
bůh přísahu naší přijal,
  bůh ať nám ji zachová.“ —
„Nerouhej se božím soudům,
  klam ti myslí zachvívá,
hle, mé dítě, jak se k tobě
  jasným očkem usmívá.“

„Co mi dítě! Tvoje srdce
  míti chci a musím mít,
lepší boží zatracení
  než bez tebe žalem mřít!“ —
„Slova tvoje břitké nože!..
  svoji více nebudem,

čas můj prchá, já odcházím
za svým těžkým osudem!“ —

Muž se nedal uchlácholit;
v lásky touze přesmělé
a v naděje bystrém chvatu
vyskočil s své postele;
rozpřáh náruč, by své ženě
nový ustlal lásky klín —
klika cvakla, jedna bila,
mrtvolu opouštěl stín.

A. V. Šmilovský.

43. Javor.

I.

„Měj se dobře, má pannenko, s bohem buď,
za to, číms mně ublížila, bůh tě suď!“
Slzu utřel, kloboučkem si zatočil
a do pole do širého zabočil.

V polích bloudil, v hlavě vzdory, v srdci žal,
hořce na pannenku zrádnou žaloval,
k větrům volal: „Nechť můj mladý život má,
kdo mně v srdce mír a zapomnění dá!“

Stojí vrba nad močálem v záhoří,
kolem ní rákosí s větrem hovoří,
při rákosí jak peřina měkký mech:
tam, jak přišel, hocha ovál spánku dech.

Byla noc před svatým Janem. Slavíci
zpívali o závod lásku samici,

přes osení, po rákosí šuměl sen — —
mládec usnul, kouzlem noci skonejšen.

Usnul, a slyš: divná šelesť ve proutí!...
ach ne! neměl v stínu vrby usnouti!
Hle, z dutiny vyšla panna bělostná,
jako poupě v rozvinutí milostná.

Na rtech, očích s sladkým kouzlem úsměchu
usedla si k mládencovi do mechu,
bílou ručku na srdce mu vložila,
medovým ho políbením zbudila.

„Černovlásku! pěkné oči otevři,
srdce sladkým lásky citům rozevři,
já ti radosť, já ti štěstí, všecko dám,
brány lásky otevru ti: chtěj jen sám!“

Strnuv bázní, zřel hoch na ni chvilenku:
„Mělo srdce, mělo moje milenku,
ta mně věrnosť, svatou lásku slíbila
a pak zradou mne až k smrti zranila.“

„Neplač, hochu, neplač pro tu proradu,
tisícerou dám já za ni náhradu!“
„Dáš-li mně zapomenutí, mne si měj!“
„Slovo's dal, nuž na závazek ruku dej!“

Ruku dal a propadnul tak mocem zlým:
mladý život zvadnul slibem podaným;
v jasných nocích víla s ním se líbala,
k ránu javora mu postav dávala:

nohy v kořen srostly, tělo v kmen,
ruce v větve, hlava, vlasy ve lupen,
a tak javor ve dne dřímal, v noci žil,
když jej hlásek *víly vrby* probudil.

II.

Léta přešla, javor dospěl v statný strom
pod ochranou vrby víly bez pohrom...
hle! tu jednou za pravého poledne
bledá žena v chladu jeho usedne.

„Ach! javore," zavzdychla si, „zelený,
co rok nové oblékáš ty lupeny,
co rok v létě bůh ti dává nový květ:
ó jak šťasten jsi, že neznáš lidských běd!

Neznáš, kdy červ viny hryže, bolestí,
ani dlouhých nocí bez snů neštěstí,
když nám srdce v těle dusí viny had,
když poslední kvítek naděje nám zvad.

Ach! už stromek mého žití opadal,
jak rek ostrý padl na něj z viny žal,
havran nad ním smrti píseň křehotá,
místo sladké mízy jed v něm kolotá.

Věz, měla jsem, měla v mládí milého,
srdce puká, když pomyslím na něho,
byl by pro mne život, štěstí, nebe dal —
za svou lásku odměnu ach! špatnou vzal.

Jiný přišel s hladší tváří, v ústech med,
loudil, prosil, až bláhové srdce sved':

první přišel a kloboučkem zatočil
a do pole do širého zabočil.

‚Měj se dobře, má pannenko, s bohem buď,
za to, číms mně ublížila, bůh tě suď!‘
Tak odešel a víc se již nevrátil . .
snad že v cizině si život ukrátil.

A bůh soudil — přísně soudil vinu mou:
zrádné ženě choť zas platí zradou svou,
a když bůh mně k potěšení děcko dal,
za trest pokaždé mi zas je v nebe vzal.

A ten, pro nějž hřešila jsem v chvíli zlé,
dnem i nocí vrážel trny v srdce mé,
bolesť byla matkou mojí a pláč druh,
aniž hrobu chce mi popřáť soudce bůh.“ —

Když tak javor ženu lkáti uslyšel,
jak by bolesť projela jej, šelestěl,
a jak v bolném nářku zavzněl její hlas,
na dávno již zapomněný vzpomněl čas.

V chvilce listí sežloutlo mu lítostí,
z větví hlas třesoucí k ženě šelestí:
„Neplač, milá, brzy přestane tvůj žal,
já jsem, jenž tě druhdy tolik miloval.

Jdi, má milá, a přijď opět k večeru,
přines s sebou dobrou, ostrou sekeru,
se vší silou podetni mé kořeny,
umříť s tebou žádá si hoch milený.

Kmen můj mrtvý v noci dones v chýši svou,
tesaři ti z něho rakev utešou,
a v té rakvi dej se, milá, pochovať,
v hrobě spolu budeme se milovať!“ ...

A když slunce zacházelo za horu,
přišla žena se sekerou k javoru:
prask a prask! — a javor hlavu schýlil svou...
ráz! — a pádem pohřbil ženu nešťastnou.

A. V. Šmilovský.

OBSAH.

A. Epos.

a) Epos duchovní.

b) Epos světské.

α) Národní.

β) Umělé.

γ) Romantické; básně lyricko-epické.

δ) Komicko-satirické.

ε) Zvířecí.

η) Básně hrdinské a historické.

B. Bájka.

C. Básně allegorické a parabolické.

D. Poetická vypravování (povahopisy).

a) Vážná. Str.

b) Komická.

E. Legendy.

F. Pohádky a pověsti.

G. Selanky.

H. Ballády a romance.